O. prof. J. Yčas.

VIDURINIŲ AMŽIŲ ISTORIJA

Lietuvos Universiteto H. M. F. 1925 m. pavasario

II

semestro kursas.

Stefainas

Romanas

Leidžia H. M. F. Studentų Komisija.

PRUNG NR. I

V I D U R A M Ž I O I S T O R I J A.

Prof.I.Yčo 1925 m. kursas.

I. S E M E S T R A S.

Viduramžio sąvoka.To periodo reikšmė.Kaip buvo ir yra žiūrima į VA.nagrinėjimą.VA elementai.

1. VA.istoriografija. Kodel Renaissanc'o žmonės neįdomavo VA. Kodel XVI ir XVIIa. irgi VA. neįdomavo. XVIIIa. angląVA.tyrinėtojai.Francūzų revoliucija ir reakcijos laikas.Niebuhr.Reakcijos tyrinėtojai.Savigny.Eichorn.Thiband.Grimmo įtaka.Romanistai. Tierry,Renouire.S.Germain'o archivas.

Germanistų teorijos dėl germanų elemento reikšmės.Fr.Schlegel.Vaitz'o "Deutsche Verfassungsgeschichte."Roth' pažiūros į germanų pasaulį.

Konstitucionalistai. Restauracijos rašėjai.Guizot pažiūros dėl elementų Europos civilizacijos;atstovybės idejos genezis Jo išvedžiojimai dėl Anglijos praeities.Tolesnis konstitucijos teorijos vystimas pas Stobs ir kk.

Demokratai-socialistai. Kodėl mažai jų kreipta domės į VA. Michelet "Histoire de France" ;miestai;liaudis; socialės audros.

Ekonomistų pakraipa.Rodbertus,Maurer ir kk.Ginčai dėl Germanų Markos reikšmės.

2. Germanai ir Romos IV-V aa.imperija. Biurokratija, Absoliutizmas.Senatas.Dioklotiano monarchija.Žmonių nepakenčiama padėtis dėl mokesčių sunkumo.Raštinė.Vyresnieji imperijos valdininkai. Consistorium.

Provincijos gyvenimas. Naujas provincijų pertvarkymas. Civilė ir kariška valdžia.Valdininkų ierarchija.Reikalų reglamentacija.

Kariuomenė.Karių padėtis sulyginant su civiliais.Provincijų gyvenimas.

Finansų sistema. Vidujiniai muitai.Įemės mokesčiai.Annona.

cochai.Laktantius apie "indiktio".Mokesčių neišmokėjimas.

Visuomenė. Valdžios režimo reikšmė provincijų gyvenime.Centro /Italijos ir Graikijos/ bankrotas.Provincialų išnaudojimas. Ekonomiška mobilizacija;per sunki piliečių našta.Valdžia ir brangenybės klausimas.Gyvenimo akmenėjimas.Miestų cechai.Kurialų suvarymas į miestus.Kaimo gyventojai;Kolonatas.Žemės ūkio formos.Latifundijų likimas.Vergai.

Bažnyčia. Civitas Dei.Krikščionybės įsivyravimas.Bažnyčios reikšmė provincijoje.Vyskupas ir vietos administracija.Misija.Arijaus mokslas.Vienuolynai.Misija tarp pagonių.Gnostikai. Christologija.

Romos teisė ir teismas. Įstatimdavystės/Keitimasis bažnyčios įtakoje.Vergų ir kolonų pasikeitusi padėtis.

Germanai Romos imperijoje. Jų ūkis ir tvarka.Kareivavimas. Tikyba.Atskiros tautos.Jų gyvenimo pasikeitimas. Konungai.Baudžiamoji teisė.Drabužiai.Namai.Valgis.Tikyba.Valstybės,kaip klanų federacija.Karingumas.Primityvė technika.Pradžia luomų.Laisvo germano užsiėmimai.Bendras laukų ūkis.Vergai.Ting.Hundertschaft Hercogai.Vado draugovė.

3. Romanizacija. Kariuomenės reikšmė.Municipum kaip romanizacijos įrankis.Žemės ūkio progresas.Romėnų kultūros ir kalbos reikšmė.

Atskirų provincijų romanizacija.Ispanija.Gallija.Britanija. Šveicarija.Afrika.Graikija.Rytai.

Germanų romanizacija pakraščiuose.Limes.Germanų kolonizacija.Foederatai.Jų apgyvendinimas pas ūkininkus.Ekonomiškas santykis.Kaip paveikė į imperijos stovį germanai.Politiška istorija atskirų germanų tautų Gotai.Gerulai.Pakraščių germanėjimas.Germanų judesys ir karai.Jų šeimininkavimas.Romėnų reakcija prieš juos.Vestgotų valstybė.Gotų kariuomenė.Alarichas.Vandalų valstybės trumpa istorija.Hunai.Atilos žygiai.

4. Vakarų imperijos galas. Aetius.Sąjunga su Vestgotais.Ostgotų valstybė.Teodoricho valstybiniai eksperimentai.Bažnyčia ir ario-

II s e m e s t r a s.

1. Karolio Didžiojo monarchijos reikšmė VA. istorijoje. Barbarų valstybių sufeodalėjimas. Žemės valdymo formos. Pamatas ekonomiško gyvenimo. Karolingų agrarė reforma. Bažnyčios žemių sekuliarizavimas. Precarium, kaip feodo prototipas. Feodalų ierarchija. Karolio monarcho idealas. Valdovo asmub. Visuomenės auklėjimas. Karo reikalai, kaip VA. gyvenimo faktorius. Užuomazga feodalizmo. Frankų teismas. Rachinburgai. Scabinai, kaip nauja aristokratija. Riteriai. Vasalai. Baudžiavos pradžia. Įstatymai. Kapituliarus Saksonijai.

2. Feodalizmas. Feodalo valstybė ir visuomenė. Političkas gyvenimas. Baronija. Feodalų vaidai ir karai. Valstybių ir VA. Bažnyčios kova su jais.

Feodalis teismas. Dvikova. Baronų privilegijos. Ginkluoto priešinimosi teisė.

Žemės savastis. Alod. Lenas, kaipo dvejopos rūšies savastis. Investitura. Cenziva. Majoratas ir minoratas. Vasalo priedermės. Hommage. Asmeninių santykių išsivystymas. Lenas be žemės. Senjorai; Francijos Šiaurės ir Pietų Baronijos gyventojai. Baudžiauniko mokesčiai. Ponų teisės. Ponų sauvaliavimas. Bannalité. Barono Monopolijos ir išimtinos teisės.

3. Valstybės kova su feodalizmo įsivyravimu. Kapetingų Valstybė. Jų sostinės klausimas. Jų kilimo istorija. Jų kunigaikštija. Santykiai su bažnyčia. Pirmieji Kapetingai. Filipas I. Liudvigas VI. Komunos. Sugerius ir Bernardas Klerviškis. Kapetingo veikimas. Kurialiai ir legistai. Jų reikšmė ir siekiai.

Francijos miestai. Jų autonomija. Ginčas dėl to tarp istorikų. Miestų organizacijos. Francijos pietuose ir šiaurėje. Savivaldybės pradžia; jos rūšys. Karališki miestai. Buržuazijos miestai. Paryžiaus korporacijos. Komuna. Gildijos. Laono ir Reimso konstitucijos. Oligarchija. Įvairių teorijų dėl miestų savivaldybės atsiradimo apkalbėjimas.

Filipas Augustas. Albigiečių karas. Centralė administracija. Provincijos reikalai. Sąskaitybės rūmai.

Liudvigas IX. Jo teisingumas. Legistų pergalė. Feodalizmo laužymas. Liudvigo IX valstybingumas. Du jo ordonansai dėl teismų; naujas teismo tardymo būdas, apeliacijos galimumas.

Romos teisė (Italijoje ir Pietų Francijoje). Pavijos juristai mokykla. Bologna ir juristų mokykla. Glossatoriai. Romos teisės Francijoje. Liudvigo IX nuopelnas.

Filipas IV. Jo pasisiekimai. Kova su bažnyčia. Fisko sutvarkymas. Papų rezidavimas Avignone. Templininkų ordino panaikinimas. Pirmieji generaliniai štatai. Mėginimas siaurinti karaliaus absoliutizmą. Etienne Marcel. Valstiečių sukilimas. Feodalų pralaimėjimai šimtmečio karo ir bourgeoizijos laimėjimai. Joanna Darc. Francijos pergalėjimas. Liudviko XI despotizmas.

4. Anglijos istorija. Henriko III laikotarpis. Tautiškumo įsivyravimas. Parlamento susidarymas. Simonas Monfort. Kova su Francija ir Škotais. Viklifo mokslas. Liaudies sukilimas Ričardo II laike.

Lankasteriai. Dviejų rožių karas. Jo pasekmės feodalėje visuomenėje. Tiudorų dinastija.

5. Germanijos padėtis VA. laike. Jos sukilimas. Susidarymas kunigaikščių. Otonų imperija. Imperija ir bažnyčia. Kliunečių siekiai. Bažnyčios sustiprėjimas. Kova dėl investitūros. Staufenų istorija. Fridruchas I Italijoje. Papų galybė. Inocentas III. Jo biografija ir charakteristika. Jo viešpatavimas. Lotyniška imperija. Laterano sprendimai 1215. Liaudies tikyba. Sektos liaudies tarpe. Pranciškonų ir dominikonų ordenų įsikūrimas. Tautinis judėjimas Europos valstybėse. Germanijos susilpnėjimas paskutinių Staufenų laike. Fridricho II monarchija Italijoje. Jo įstatymdavystė. Absoliutizmas. Dalykų stovis Germanijoje. Kova Fridricho su papa. Staufenų dinastijos pranykimas.

6.

6. VA. Italija. Šv. Petro valstyb , Geografiška jo padėtis Feodalų suvališkumas. Romos sunykimas. Colo di Rienzi, Bažnyčios valstybės atstatymas. Popų pergryžimas Romon, Konstanco ir Bazelio susirinkimai, Popos kaip monarchai. Jų santykiai su humanistais ir meninkais. Atgimimas senovės,

Italijos miesto respublikos, Florencija. Jos įsigalėjimas. Trumpa tos valstybės istorija, Kosmo ir Lorenco Medici. Menas ir kultūra. Savonarola. Italijos vaizdas VA. gale.

II S E M E S T R A S.

I. Karplio Didžiojo monarchijos reikšmė VA. istorijoje. Barbarų valstybių sufeodalėjimas. Žemės valdymo formos. Pamatas ekonomiško gyvenimo. Karolingų agrarė reforma. Bažnyčios žemių sekuliarizavimas. Precarium, kaip feodo prototipas. Feodalų ierarchija. Karolio monarcho idealas. Valdovo asmuo. Visuomenės auklėjimas. Karo reikalai, kaip VA. gyvenimo faktorius. Užuomazga feodalizmo. Frankų teismas. Rachimburgai. Scabinai, kaip nauja aristrokratija. Riteriai Vasalai. Baudžiavos pradžia. Įstatymai. Kapituliaras Saksonijai.

2. Feodalizmas. Feodalė valstybė ir visuomenė. Politiškas gyvenimas. Baronija. Feodalų vaidai ir karai. Valstybių ir VA. Bažnyčios kova su jais.

Feodalis teismas. Dvikova. Baronų privilegijos. Ginkluoto prie šininosi teisė.

Žemės savastis. Alod, Lenas, kaipo dvėjopos rūšios savastis. Investitūra. Cenziva. Majoratas ir minoratas. Vasalo priedermės. Hommage. Asmeninių santykių išsivystimas. Lenas be žemės. Seniorai Francijos Šiaurės ir Pietų. Baronijos gyventojai. Baudžiauninko mokesčiai. Ponų teisės. Ponų sauvaliavimas. Bannalitė. Barono Monopolijos ir išimtinės teisės.

3. Valstybės kova su feodalizmo įsivyravimu. Kapetingų Valstybė. Jų sostinės klausimas. Jų kilimo istorija. Jų kunigaikštija. Santykiai su bažnyčia. Pirmieji Kapetingai. Filipas I. Liudvigas VI Komunos. Sugerius ir Bernardas Klerviškis. Kapetingo veikimas. Kurialiai ir legistai. Jų reikšmė ir siekiai.

Francijos miestai. Jų autonomija. Ginčai dėl to tarp istorikų. Miestų organizacijos. Francijos pietuose ir šiaurėje. Savivaldybės pradžia, jos rūšys. Karališki miestai. Buržuazijos miestai. Paryžiaus korporacijos. Komuna. Gildijos. Laono ir Reimso konstitucijos. Oligarchija. Įvairių teorijų dėl miestų savivaldybės atsiradimo apkalbėjimas.

Filipas Augustas. Albigiečių karas.Centralė administracija.Provincijos reikalai.Sanskaitybės rūmai.

Liudvigas IX. Jo teisingumas.Legistų pergalė.Feodalizmo lau žymas.Liudvigo IX valstybingumas.Do jo ordonansai dėl teismų: naujas teismo tardymo būdas,apeliacijos galimumas.

Romos teisė /Italijoje ir Pietų Francijoje/.Pavijos jūristai,mokykla.Bologna ir jūristų mokykla.Glossatoriai.Romos teisė Francūzijoj.Liudvigo IX nuopelnas.

Filipas IV. Jo pasisekimai.Kova su bažnyčia.Fiske sutvarkymas.Papų rezidavimas Avignone.Templininkų ordino panaikinimas. Pirmieji generaliniai štatai.Mėginimas siaurinti karaliaus absoliutizmą.Etienne Marcel.Valstiečių sukilimas.Feodalų pralaimėjimai šimtmečio kare ir bourgeoizijos laimėjimai.Joanna Darc. Francijos pergalėjimas.Liudvigo XI despotizmas.

4. Anglijos istorija. Henriko III laikotarpis.Tautiškumo įsivyravimas.Parlamento susidarymas.Simonas Monfort.Kova su Francija ir škotais.Viklifo mokslas.Liaudies sukilimas Ričardo II laike.

Lankasteriai.Dviejų rožių karas.Jo pasekmės feodalėjo visuomenėje.Tiudorų dinastija.

5. Germanijos padėtis VA.laike. Jos suskilimas.Susidarymas kunigaikščių.Otonų imperija.Imperija ir bažnyčia.Kliuniečių siekiai.Bažnyčios sustiprėjimas.Kova dėl investitūros.Štaufenų istorija.Fridrichas I Italijoje.Papų galybė.Inocentas III.Jo biografija ir charakteristika.Jo viešpatavimas.Lotyniška imperija.Laterano sprendimai 1215.Liaudies tikyba.Sektos liaudies tarpe.Pranciškonų ir dominikonų ordenų įsikūrimas.Tautinis judėjimas Europos valstybėse.Germanijos susilpnėjimas paskutinių Štaufenų laike.Fridricho II monarchija Italijoje.Jo įstatymdavistė.Absoliutizmas.Dalykų stovis Germanijoje.Kova Fridricho su papa.Štaufenų dinastijos prapuolimas.

6. VA.Italija.Šv.Petro valstybė.Geografiška jo padėtis.Feodalų sauvališkumas.Romos suirimas.Cola di Rienzi.Bažnyčios valstybės atstatymas.

Papų pargrįžimas Romon.Konstanco ir Bazelio susirinkimai.Papos kaip monarchai.Jų santykiai su humanistais ir menininkais.Atgimimas senovės.

Italijos miestų respublikos.Florencija.Jos įsigalėjimas. Trumpa tos valstybės istorija.Kosmo ir Lorenco Medici.Menas ir kultūra.Savanarola.Italijos vaizdas VA.galo.

V I D U R A M Ž I O   I S T O R I J A.

I.Viduramžio istorijos ribos ir uždavinys. Istorijos mokslas yra tiek subrendęs,kad jis vengia nagrinėti žmonijos gyvenimo procesą iš paviršiaus.Šio kurso uždavinys yra nagrinėti žmonijos gyvenimo procesą viduramžy.Vienskaitoj vartojamas" viduramžio" terminas apima apskritai visą tų amžių gyvenimą.Amžiais tyrinėjamo metodas niekuo nepamatuotas.Kada prasideda viduramžis ir kada jis baigiasi? Vieni pradeda viduramžį nuo politiško įvykio t.y.Romos imperijos žlugimo,kiti pradeda nuo Cezario laikų,treti nuo Merovingų karalystės atsiradimo ir t.t.Taip pat dedasi ir su pabaiga.Vieni tęsia viduramžį lig reformacijos t.y. lig I6 šm.,kiti baigia jį kartu su Amerikos atradimu,treti Humanizmu.

Visos tos pažiūros nėra teisingos ir kartu yra teisingos.Viena, kad viduramžio,kaipo tokio,sunku vienu atsitikimu aprėžti,antra, visų pažiūrų pagrindai teisingi.Viduramžiu galim suprasti apsireiškimą kelių faktorių.Labai svarbus yra Romos imperijos klausimas,kuris buvo tolimesnės kultūros pagrindu.Romos imperijos žlugimas nesudaro jokios katastrofos,gyvenimas eina,formos keičiasi,kaip atgyventas dalykas tos formos eina šalin.

2.Viduramžio tikroji reikšmė ir kaip buvo ir yra žiūrima į tai.

Kas gi yra tas viduramžis iš esmės? Kokia jo sąvoka?Jis nėra joks vidurys,nėra joks perėjimas į kitas formas.Viduramžis,tikriau sakant yra dabartinės Europos pradžia,tų tautų gimimas,kurios sudarė dabartinę kultūrą.Jis greičiau yra pradžia,bet ne vidurys.

Nei vienas istorijos laikotarpis nesukelia tiek jausmų,kiek viduramžis.Priežastis bus ta,kad įsikuria tuo laikù didžiulė organizacija-Romos bažnyčia.Svarbiausias viduramžio požymys ir bus bažnyčios įsigalėjimas.Ultramontanizmas-bažnytinė pažiūra.

Dar nesenai XIX šm. Europa pergyvena romantizmą.Jisai yra viduramžio padarinys,kaip estetiniu taip ir politiniu pobūdžiu.Mes,lietuviai,tebesam vaikai šios pasaulėžiūros.

Nei vienas rašytojas nevengė romantizmo krypties. Ten rasdavo rašytojai didžiausį žmonių suvaržymą. Bet romantikams svarbu individas, o ne luomų padėtis. Viduramžy rasim didžiausių veikėjų, pavedusių visą energiją kuriai nors idejai, pav. Kryžiaus karų ideja kelius šimtmečius nukreipta viena kryptimi. Individo galybė, romantiko akimis žiūrint, randasi viduramžy.

Viduramžio sistemos nepripažinti negalima, ji tiksli, loginga. Visa prasideda nuo šv. Augustino pasakymo apie Dievo Karalystę. Jis išaiškino, kodel pasaulinė organizacija neturi pastovumo. Viduramžis ieškojo Dievo Karalystės, ieškojo visokių argumentų Dievybei suprasti ir pamatuoti. Viduramžis romantikui suteikė labai daug. Lietuva ekonomijos ir architektūros žvilgsniu dar tebegyvena viduramžį. Nors lenkai laiko save civilizuotu pasauliu, tačiau nes pastebėsim, kad ir jis tebegromuliuoja vėliausį viduramžį t.y. feodalizmą. Mūsų ,Lietuvos, pamatas yra žemė ir žmogus kainuojamas dešimtinėmis. Analogijos su viduramžiu paviršutiniam Lietuvos gyvenime matom labai daug. Savo darbštumu viduramžis mus gali užimponuoti, pav. architektūra. Viduramžy dirbta su pasišventimu, su pasiaukavimu. Gražios Kölno, Strazburgo bazilikos, viduramžio poemos, romansai dar ir dabar mus stebina. Ten yra sandelis tokių gėrybių, kurias dar iki šiol sėmė ir sems Europa. Vieni eina į viduramžį su pasigėrėjimu, kiti su pasipiktinimu, todel ir susidaro savotiškas periodas.

3. VA istoriografija. Pats viduramžis apie save labai mažai yra parašęs. Renesansas apie viduramžį nieko nerašė, nes tuomet viduramžis atrodė subarbarėjęs mokslo, ir kitose srityse. XVI amžius apie viduramžį nieko nerašė, XVII amžius linkęs į filosofiją taip pat nieko nerašė. Rašė apie viduramžį pirmieji du anglai istorikai Hume ir Gibbon. Visoj Europoj susidomėjimas viduramžiu pasireiškė tik po Prancūzijos revoliucijos. Tarp tų laikų mintytojų radosi nuomonė ,kad senovės panaikinti negalima, kaip buvo manyta Prancūzijos revoliucijos metu.

To laiko mokslininkai pradeda viduramžio istoriografiją.

4. Thiband ir jo priešai.

Vienas vokiečių mokslininkas Thiband pareiškė norą, žlugus Napaleonui, suvienodinti visų vokiečių valstybėlių įstatymus. Tai nuomonei pasipriešino Savigny. Jis sakė, kad visos tautos gyvybė remiasi senove. Savigny palaikė Eichhosu ir Grimm. Galų gale viduramžis sudaro geriausią temą studijoms. Merovingų laikotarpį įvertinant prancūzai su vokiečiais negali sutikti. Vokiečiai sako, kad Merovingai yra vokiečiai, ir seka germanų senovę, prancūzai visur seka Romos tradicijas ir tvirtina, kad Merovingai romėnų bet ne vokiečių kilmės.

5. Thierry ir St.Germain'o archivas. Augustin Thierry parašė veikalą apie Merovingus ir apie Anglijos atsiradimą. Kitas prancūzas Gerard Benjamin tyrinėjo Saint-Germaine vienuolyno archyvą. Jis konstatavo /susekė/ romėnų kultūros pastovumą Prancūzijoj. Trečias tyrinėtojas Fustele de Coulanges /1830-1889/ seka vidaus gyvenimą. Jis sako kad valstybės gyvenimas eina Romos pėdomis. Jis tvirtina, kad atėjusieji germanai suromanėjo ir priėmė Romos kultūrą.

Partikuliarizmas paeina taip pat iš viduramžio, iš individo. Mokslininkai sako, kad viduramžio vokietis buvęs miesto civilizacijos padaras t.vad. Magdeburgijos teisių sugadintas.

6. Germanistų pažiūros į VA. ir jų ginčas su romanistais ir konstitucionalistais. Tokių pažiūrų laikosi Rankės mokinys Waitz. Jis svarsto tą faktą, sakydamas, kad germanai atėjo su šiokia tokia kultūra, bet pasidavė Romos kultūrai ir sugedo. Kitas istorikas Roth, svarstydamas savo veikaluose :"Geschichte des Benefiadsesens" ir "Fendalität und Unterthanenverband" feodalizmo pradus, klausia, ar iš jų esmės vokiečiams grėsia susmulkėjimas? Jis atsako: "ne"; feodalizmas esąs atneštas iš Romos, jame nėra nieko specifiškai vokiško. Tai buvo sekama siekiant prie vokiečių valstybės suvienijimo. Vel Prancūzijoj feodalizmo tyrinėjimas patenka į konstitucionalistų rankas, kuriems nuo Didžiosios Revoliucijos parūpo piliečių lygybė. Jie iškelia klausimą ar centralizacija, ar savivaldybės

yra valstybės demokratizmo pagrindai. Viduramžio tyrinėtojai nuo to laiko suskilo į romanistus ir germanistus. Prie pirmųjų priklauso prancūzai, kurie studijuoja romėnų reikšmę viduramžy, o germanistai kelia aikštėn germanų reikšmę viduramžy ir nagrinėja pirmon vieton germanų skirtingą organizaciją. Bet tarp germanistų pasidarė skilimas, kai jie įrodinėjo, kad germanų tautų skilimas yra pliusas germanams: germanai buvę stiprios monarchijos šalininkai, tik juos sunaikinusi romėnų anarchija.

Eidami prie trečios istorijosdalies, reikia paliesti konstituciją. Konstitucija- monarchijos suvaržymas. Konstitucionalistai atsiranda maždaug 1820 m. Napaleonui žlugus. Istorikai pirmi pastebėjo, kad Anglija pilna viduramžio. Anų laikų prancūzams Anglija vis delto atrodo pavyzdinga demokratinė valstybė su apręžta karaliaus valdžia. Pirmas istorikas, dirbęs šioj srity, yra F. Guizot /1787-1874/ "Histoire de la Rèvolution Angleterre", "Hist. de la civilization en France", "Hist. des origines du gouvernement sepré sentatof". Guizot įrodė, kad bereikalo monarchija pretenduoja į amžinumą. Monarcho valdžia esanti apribota, konstitucija esanti jau luomų monarchijos tradicija kur monarchas buvęs atskirų aukštesnių luomų valioje. Atskirų baronų feodalų suvažiavimai, esanti parlamento pradžia. Gera tvarka valstybėje, anot jo, reikalauja harmonijos tarp atskirų dalių. Guizot buvo ne romantikas. Jis duoda mums daug realių istorijos žinių. Jis nėra ir liberalas, nes nekalba vien apie laisvę. Konstitucija, anot jo, būtina visur. Jis iškelia savivaldybių klausimą.

Jį pasėkė anglas Stebs. Šis, studijuodamas Anglijos konstituciją, įrodė, kad Anglijai ši konstitucija yra nesąmoningas žingsnis, savaime susidaręs papročių keliu. Demokratybės anglas mokosi iš savivaldybių. Ši idėja tobuliausiai išvystyta pas prancūzą Alex ir de Toqueville /1805-1859/. /Tokvill/; jo veikale "Senas režimas ir Revoliucija". Jis įrodo, kad prancūzų revoliucijoj jokios katastrofos nebuvę. Dar prieš revoliuciją jis pastebi daug naujo, revoliu-

cija tik buvusi galas senam režimui ir naujų idėjų pradžia. Jis seka su pamėgimu Amerikos valstybių susidarymą ir randa tem daug panašumo į Prancūziją. Jis yra labiau filosofas, ne politikas, rašo, realiai teikdamas žmonėms žinių, giliau tikęs žmogus, matęs istorijoj, viduramžy Dievo valios apsireiškimą. Kiekvienas įvykis jo akyse turi vienodą vertę. Kitokia nuomonė pas social-demokratus. Šie žiūri į viduramžį kitomis akimis: jiems viduramžis atrodo pasibiaurėtinas dalykas.

7. Socialistai ir VA. tyrinėjimai.

Jie viduramžio nesupranta, todel jo pozityviai studijuoti ir nemėgsta. Vienas tik jų krypties, istorikas Michelet /1774-1874/ prisidėjo tikrai prie viduramžio aiškinimo. Jis buvo didelis radikalas, laikęs po Guizot paskaitas Sosbonos universitete. Jis yra lyriškai-subjektyvės krypties. Jis parašė šešius tomus prancūzų istorijos /Histoire de France/ seka liaudį. Jo įsitikinimas, kad už karaliaus ir didžiūnų užpakaly stovi liaudies masės, kurios taip pat, bet ilgai neregimai, dalyvauja žmonijos gyvenime. Jis ir ieško tų mažųjų žmonių darbų ir čia jam labiausiai sekasi aprašinėti žmonių sąjudis, pav. šimto metų anglų karas, Kryžiaus karai. Joanna D' Ark jam atrodo karžygė-prancūzų demokratijos vadas, bet ne šventoji. Jam, kaip socialistui rūpi audringi įvykiai. Jis yra gyvas, žavėtojas-audringų įvykių atpasakotojas, daugiausia naudos atnešė demokratiškų masių pasireiškimą tyrinėdamas. Jo veikalas "Moyen Âge", t.y. " viduramžis", išleistas 1843 m., nevisai vykęs nes jam buvo visai svetimas dalykas sekti viduramžį, kuris yra pilnas savotiškos tikybos. Labiau pavyko Revoliucijos istorija. Social -demokratai Michelet paskatinti padarė nemaža gilesnių tyrinėjimų. Tyrinėdami valstiečių likimą, jie užsiėmė ūkio klausimais ir daug naujo randa.

8. Ekonomistų kryptis. Štai Rotbertus yra pirmas savo straipsniuose /žiūrėk "Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik/, susidomėjęs viduramži...

Jis sudarė istorijos tyrinėjime tam tikrą kryptį.Jis yra daugiau politikas ekonomikas,o ne istorikas.Romos imperijos paskutiniai amžiai atvaizduoti jo labai gerai.Istorijos procesas pas jį tolygus socialiam procesui.Rotbertus tyrinėja Markos susidarymą; iš jo veikalų ir išsiplėtojo Markos teorija.Šios teorijos prisisilaikė daugelis ir kitų istorikų.Istorikai,sekdami viduramžio ekonominę organizaciją,pastebėjo tam tikrą germanų tautinę organizaciją.Markerfassung,persikėlusią ir į Romą.Marka yra laisva savivaldybės organizacija.Ta pati organizacija randama visose šalyse. Markos žlugimas ir esanti baudžiava.Jos populiarizavimas privedė prie kosmopolitizmo.Bet vėlesni tyrinėtojai jau nebmato Markoj specialiai germanų organizacijos.Toji pakraipa priveda tyrinėtojus prie visuotinos istorijos.Ypač anglas Main užsiima šiuo klausimu savo veikaluose :"Ancient Law","Village Community", Karly Instution",Garly Laws und Custom"/.Jo istorija kaip ir gamtamokslis ir ekonomika.Istorijos procesas pas jį pasidaro labai painus,politika jam nerūpi.Šis metodas apsireiškė daugiausia žinomojo Maikovo istoriko Viperio tyrinėjimuose.Visa pas tuos istorikus susieina į vieną vardiklį,ieškoma vien bendro,užmirštama arba nutylima apie skirtumus .Atbulai dedasi pas jų priešininkus.Štai priešingas Markai Sternegg savo "Deutsche Wirtschafts geschichte" įrodinėja,kad I.Marka labai silpna ; 2.Viduramžio joga yra įsigalėjimo individumo;3.Marka tik esanti kraujo giminystės panaikymas,o gyvenime jos daugiau svėrė kapitalistas ; 4.viduramžio gyvenimas nesąs kolektivizmas,tik stiprus individualizmas.Marka išsiplėtojusi iš atskiro vieneto.Anglas Seebohm taip pat atmeta Marką,kaipo laisvą piliečių kolektyvą.Marka esanti baudžiauninkų organizacija.Viduramžio istoriją galima pažinti ne političkame gyvenime,bet ūkio ir visuomenės struktūroje /tvarkoje/.Tačiau istorijos mokslas,išsiskirstęs į įvairios pakraipos sroves ne pragaišta,o dar labiau tvirtėja.

II.

9. Romos imperija IV ir V amžiuose sulyginus su respublika.

Prieš pradėdami Viduramžio istoriją, susipažinsime su Romos imperija IV ir V šm. 1. Kaip Roma rengia dirvą viduramžio vėlesniems laikams, 2. I kokius santykius su ja patenka naujakuriai germanai, 3. kaip susidaro feodalizmas, 4. Kaip susidaro iš viduramžio tvarkos naujoji Europa.

I. Lyginant Romos imperiją IV ir V amžiuj, gauname atskirus vaizdus. Pirmieji trys amžiai ir du paskutinirji sudaro skirtumą pačioje monarchijos sanvokoj. Imperatorius jau ne be diktatorius, bet pavaldėtojas, valstybė nebe respublika, bet monarchija. Imparatorius kartu ir karo vadas ir liaudies tribūnas. Jis jungia savo asmeny ir demokratiją ir karo organizaciją, vykdo "Pax romana" Tame periode imperatorius nepaeidamas jokios valdininkų organizacijos. Tų trijų amžių respublikos magistratai veikia, kaip ir pirmiau, tik painiojasi pripuolamai, ne sudarant sistemos, imperatoriaus įgaliotiniai /vergai/. Imperatoriaus asmuo veikia iki jo mirties. Jam mirus, visuomenė stato naują vadą kariuomenės priešaky. Trijų amžių praktika rodo, kad geriau, jei imperatorius visai iš kitos šeimynos, jei neprisilaikoma vienos kurios nors dinastijos, jei prieš mirsiant monarcha Deptacijos keliu pasirenka sau atatinkamą asmenį kaipo įpėdinį sau ir daro jį savo valdžios draugu. Be to veikia dar rinkmių sistema, bet su negeromis pasekmėmis. Per tuos tris amžius valstybėj veikia dualizmas: šalią respublikoniško senato viską tvarko monarga /imperatorius/. Santykiai tarp senato ir monarchos ne visuomet geri. Deokletianas tuos santykius galutinai nustatė: įstatimas turėjo per senatą pereiti, tada tik tapdavo tikru įstatymu. Jei imperatorius nori pravesti įstatymą, jis turi kreiptis į senatą. Po Deokletiano imperatorius ima viršų: ne vien sveikinamas, bet jau adoruojamas-garbinamas, kaip dievaitis. Imperatoriui statomos šventyklos, jis vadinamas "sacer". Visa išnyko, kas priminė, jog imperatorius yra valstybės tarnas. Tame II periode sostas jau paveldimas.

Nors dinastijos trumpai išsilaiko,bet sostas atatenka iš eilės trims vienos šeimos nariams.Imperija didelė,tai valdžios viršūnė turi būti galinga.Todel Decklotianas padalo Romos imperiją į keturias dalis.

10.Biurokratija ir valdininkai.Absoliutizmas.

Buvo du imperatoriai:vienas Romoj,antras Konstantinopoly.Abu imperatoriai turi po vieną padėjėją.Tokiu būdu Deoklotianas manė apsisaugoti nuo nelaimės.Prasideda didžiulės imperijos smulkinimas, pirmi daresi lyg žingsniai į viduramžį.Tuo metu ir susidaro biurokratija,kurios I periode nematyti.Įsigalėjus biurokratijai,piliečių teisės mažta.Tikra biurokratija išsiplėtoja iš kariškos raštinės. "Scriba" virsta administratorium.Kas moka rašyti,tas ir valdo.Tada ir gimsta šnipavimas kaip sistema,nes imperatorius be šnipų negalėtų susekti biurokratijos.Valdininkų pasidaro nepakenčiamai daug.Vieno Rytų imperijos grafo raštinėj buvo jau 600 valdininkų.Imperijos raštinėse buvo įvestas raštininkų reguliaris aukštinimas.Iš raštinės kas met reguliariai du seneenieji raštininkai pasišalindavo,kurių vietą užimdavo du sekantieji.Kiekvienoj raštinėj valdininkai skiriami į "agentes in rebus"-einą tikras pareigas ir "adscripti" arba įrašytieji,einą laikinai pareigas.Valdžios centras yra ministerija,susidariusi Deokletiano laikais.Vyriausias ponas "magister oficiorum", šių laikų vidaus reikalų ministeris. Jis prižiūri darbą,visos kontrolės viršininkas. "Curiosi"-agentai. Prie šios sistemos žlunga savarankus valdininkų darbas. "Questor sacri palatie"- finansų ministeris su dviem padėjėjais "comes sacrorum largitionum" ir "comes rei privatae" /imperatoriaus iždinės prižiūrėtojas ir valdžios iždinės prižiūrėtojas/.

"Praepositus sacri cubieuli"-imperatoriaus rūmų ministeris,dažnai virsdavęs ta ašimi,apie kurią sukdavosi visos rūmų intrigos.Prie imperatorius susidaro "consistorium principes"-terminas paimtas iš bažnytinės organizacijos.Taip susidaro centro organizacija,kuri žymiai nutolo nuo pirmykštės tvarkos.

II. Provincija .

Provincijoje buvo "praefektus" praetorio"-visų" reikalų galva. Atskirų teisių jis įstatimuose neturėjo,nes šnipai galėjo jo teises niekais paversti. "Prefektus praetorio" gyvena dvare ir sudaro aukštą instanciją byloms spręsti.Gubernatorius skirdavo kitus valdininkus. Dekletianas išdalė visą Romos valstybę į lygias teritorijas,jokio vieneto neprisilaikydamas.Valstybė išdalinta į I20 provincijų,I4 iš jų sudarytos diecezų ir 4 praefektūros,turinčios savo ~~val~~ valdovus pav. Galiją sudaro I4 provincijų.Kariuomenės vadas -"magister militum" su gubernatorium neturi jokių ryšių.Tuo būdu kariška valdžia nuo administratyvės atskirta.Teismas neatskirtas nuo administracijos,gubernatorius yra provincijos teisėjas.

I2. Diokletiano reformos. Dekletiano valdžia sucentralizuota,~~biur~~ biurokratija galinga,prisilaikanti patriarcho tvarka.Valdžia labai stipri,atrodo lyg ji prie Dekletiano sudaranti amžiną galybę.Tačiau šalia šios stiprios valdžios aiškėja lyg jau mirštąs organizmas.Valdininkai globoja visuomenę ir neduoda jai jokios iniciatyvos.Visur pastebėta daug trūkumų.Norėtą įsteigti šalia gubernatorių atskiros savivaldybės,bet tai liko popierinis projektas.Bet mokesčiai ir kariuomenė iš centro sutvarkyti gerai ir tiksliai.

IV ir V amžiaus kariuomenė yra privelėgijuota,kariškis reikalauja sau ypatingos pagarbos,niekina "cives".Kareivis tarnauja 20 metų, po to jis gauna kur nors pakraštį žemės.Kareiviavimas tęsiasi visą amžių,nes ir paleistas iš tarnybos kareivis dar skaitosi ne visai laisvas.Taip pamažu susidaro kareivių luomas /busimieji bajorai-riteriai/,nes jų vaikai seka savo tėvais ir skaitomi visi kariais. Tokiu būdu einama prie viduramžio,kur atskiras kariškių luomas-riteriai.Imperatorius daro kareivius valstybės vergais.

2.Federatai -barbarai,pagelbiniai kareiviai.Įsileidus barbarus į kariuomenę,daromas jau kitas žingsnis į viduramžį,nes vėliau tie pagelbiniai kareiviai sudaro irgi pastovią privilėgijuotą visuomenės dalį.Taip susidaro kariuomenė ne vien iš romėnų,bet ir barbarai

pamažu susilioja į savotišką vienatą.Jaunuolis patokęs kariuomenėn,nebeišeina iš jos.Seniau kariuomenę išlaikydavo vietos visuomenė.Deokletiano laikais kariuomenė priklauso nuo jo.Veikiančioji armija susidarė be kolonistų,ištarnavusių kareivių ir federatų iš vieno milijono žmonių.Tokiai kariuomenei išlaikyti buvo ieškoma būdų,todėl buvo einama vėl į viduramžį,būtent siekiama prie tos tvarkos,kad kareivis pats rūpintusi savo valgiu ir apsivilkimu. Įvedama be to visokie muitai prie tiltų,kelių ir t.t.Taip gimsta muitų sistema,kuri išsilaikė iki XIX amž.nes buvo panaikinta prancūzų revoliucijos.Egiptas išdalytas į trijų muitinių rajonus,Galija atskirta muitinėmis nuo Italijos.Šie muitai suvaržo prekybą ir ekonomišką gyvenimą,kas nuveda vel į viduramžį.

I3.Mokesčių sunkumai. Tiesioginis mokestis sumenkėjo,žemė buvo turto mąstu.Žemės mokestis vadinasi "capitatio terena".Visa imperija atrodo vienodai mokesčių atžvilgiu.Pamatas buvo "caput" arba "ingum "/arklas/.Visos žemės savo derlingumu buvo surūšiuotos tam tikrame kataloge surašytos.Sirijos 505 m. aprašymas duoda tam tikrų davinių:sodnai surūšiuoti sulig "capat",olivmedžių į"caput" įeina 340 medžių.

I4. Indictio. "Indikcija" pareina nuo Romos imperijos.Penkiolikai metų praėjus,imperija vel tikrina ~~mokesčius~~ visur.Ta revizija ir vadinosi "indikcija"-perkainavimas to,ką turi žmogus,kurs moka mokesčius.Ši "indikcija" yra laiko skaitliavimas,minima notarų rašant dokumentus,parduodant arba perkant žemės savastį.Tas skaitliavimas inducsijo ,metais pasiliko viduramžy,nors jau nebebuvo pačios imperijos su jos indikcijomis.Kiekvienas ūkininkas duoda Romai I/3 rugių, I/2 vyno ir alyvų.Cezario laikais mokėjo mažiau. Jaffa prie Cezario atiduodavo I/4 savo derliaus.Antra mokesčių rūšis "annana" ,rūgų rekvizicija.Trečia mokesčių rūšis-judomas turtas.Ketvirta rūšis "capitatio plebeja" -amatininkų ir bežemių įkainavimas.Pamatinis mokestis buvo nuo žemės.Kaip sunku buvo mokėti mokesčiai,galima suprasti iš to,kad,jei koks amatininkas,užsirašęs

miesto,pabėgdavo,tai visuomenė,kurioj jis gyvendavo,jam pabėgus, vis gi turi iki naujos indikcijos mokėti už jį mokestį.Ūkininkai taip pat surakinti mokesčių visai indukcijai /I5 metų/ ir išsiskirti vienam iš šeimos negalima,vistiek už jį tektų mokėti mokesčiai. Rašytojas Laktantėjus Deokletiano laikuose aprašo tokios indikcijos eigą.Mokesčių rinkėjas surenka į artimiausį miestą su visu jų gyvu ir negyvu inventorium.Valdininkai atoina į aikštes,kur žmonės susirinko su savo turtu,ir juos tardo.Jei atrodo,kad žmogus meluoja,tai jis kankinamas,plakamas,kol pasako tiesą arba daugiau nebturi ką parodyti.Dažnai buvo ~~imami~~ jų vaikai kariami,užmušami jų mylimi vergai,kad mokesčių mokėtojai tiesą pasakytų.Viduramžių vėlesnis žiaurumas tuo atžvilgiu,kaip matome prasideda iš imperijos laikų.Gal Laktancijus savo aprašyme ir perdėjo. Bet jį patvirtina statistinės žinios apie nesumokėtus mokesčius:imperatoriai būna priversti dovanoti mokesčius ir tuo būdu sudaryti lyg korektyvą,pataisą prie uolaus valdininkų sąrašo/indikcijos/.Imperatorius Julijonas liepęs net sumažinti mokesčius,nubraukti 80% visų surašytų mokesčių visai Italijai.

<u>I5.Visuomenė.</u>

<u>Civilė visuomenė</u>. Romos imperiją turim suprasti,kaip vieną organizmą.Tos visuomenės bendrumas yra dalykas neprasimanytas.Jį sudaro taip.Miesto visuomenė IV šm. pajunta kietą valstybės ranką.Visose provincijose pastebima,kad miestai veda vienodą gyvenimą.Azija ir Galija sudaro vienos valstybės visuomenę,nors toli viena nuo kitos,tačiau skirtumų maža.Bendra valstybė sudaro bendrą sistemą naudotis visų provincijų gaminiais.Galija ir Azija -pramonės šalys, Graikija ir Italija ekonomiškai suirę,jos beveik tuščios,nesutinki jose kaimų,laukus dirba surakinti grandinėmis vergai.Afrikoj žemės ūkis vyrauja.Deokletiano laikais visuomenė tokiu atžvilgiu atrodo bemirštanti,centras neapgyventas maitinasi tik iš derlingų ir turtingų kitų provincijų.Ūkio tvarką palaikyti reikėjo,todėl griebtasi aštrios kontrolės prekybos srity.Pirklys turi pasisakyti kiek

parduoda,už kiek,kam,kada jo laivas išvažiuoja ir t.t.,jam nepa-
liko jokios iniciatyvos.Pramonininkai ir pirkliai suvaržomi lyg
į atskiras kastas /luomus V.A.laikuose/.Visuomenė valstybei atro-
do kaip mašina,kuri galima išnaudoti savo tikslams.Pas pirklius
prasiplečia spekuliacija,valdžios apgaudinėjimas.Daug sunkiau bu-
vo amatininkams,nes jiems sunkiau paslėti savo išdirbiniai.Taip
įžengiama į suakmenėjusį viduramžį,kur žmogus visai surakintas
/lyg nusavintas/. "<u>Curialai</u>"-dvarininkai negali kitu kuo užsiim-
ti tik žemdirbyste.Jie pririšti prie artimesnio miesčiuko,baud-
žiami net įrašant juos į kai kuriuos cechų amatininkus.Dvarinin-
kui mirus,1/4 jo turto gauna sūnus,o 3/4 atatenka jau visuomenei.
Nusikaltęs dvarininkas turi 3 metus būti valdininku.Taip išnaudo-
jami turtuoliai.Mieste blogą gyventi,jie pamažu visai nyksta,jų
ūkis yra.Seniau valstybė susidarydavo tik iš miestų,valstybės gy-
venimas buvo atliekamas tik mieste.Dabar Europa jau įgauna naują
valstybės supratimą ir ji pereina į tautinės valstybės tvarką.
Tauta sudaro valstybės pradžią,bet ne miestas ir tame yra visas
naujos Europos skirtumas-lyginant su senuoju pasauliu.Žemės ūky ~~ma~~
maton daug permainų-kaimas jaučia irgi ne menkesnią prievartą,
kaip ir kiti luomai.Darbininkai pamažu virsta pono baudžiauninkais.
Tuo būdu galima matyti,kad baudžiava paveldėta jau buvo nuo romė-
nų.Vergas sudaro ūkio dalį,bet ūkis nėra visiška pono savastis.Dva-
rininkas,jo ūkis ir vergai yra visuomenės įrankis.Kai barbarai už-
puolė Romos imperiją,didelių dvarų jau nebuvo,nes dvarininkai jau
nebegalėjo išdirbti žemės.Nuomininkai tuomet virto dvaro invento-
rium,vergais,nes jie turėjo išmokėti pono mokesčius.Barbarai sunai-
kina visai prekybą,prasideda partikuliarizmas,kraštų atsiskyrimas
/vienas nuo kito/.Vergų organizacija nyksta.Dvarininkai sodina
vergus į atskirą ūkį;jie turi dirbti tam tikrą darbo normą,jie pa-
sidaro vergai nuomininkai,turį mokėti /mokesčius/ duoklę ponui,
kad anas galėtų užsimokėti valstybei mokesčius.Dvarininkas jau pats
teikia vergus,kišasi jų gyveniman kuodaugiausiai,nes kitaip negalė

jėsiąs užsimokėti mokesčių. Žmonių toks pavergimas, prasidėjęs IV ir V šimtmety, tęsėsi lig XIX šimtmečio.

16. Bažnyčia, kaip "Civitas Dei".

Bažnyčia. Bažnyčia buvo vienintėlė pastovi jėga, nes ji rėmėsi stebuklingu, viršgamtiniu gyvenimu ir savo mystika sudarydavo žmonėms lyg poilsį, užsimiršimą žiaurios dabarties. Portai visi žmonės ginklais palaiko bažnyčią. Viduramžis nuo bažnyčios neatskiriamas. Bažnyčia yra kartu ir pilitika, ir visuomenė, ir valstybė. Viduramžis gromuliuoja tą, ką yra IV amžiuje pareiškęs šv. Augustinas: "Jei jūs norit pastovumo, tai kelią jums nurodys bažnyčia. Atsisakykit nuo turtų, pasiduokit valdžiai į Dievo Karalystę". Romos valstybė, pasak jo, gimusi tik iš karų. Romos organizacijos pradžia glūdinti nuodėmėse, jos valstybė esanti krauju nudažyta, todėl ji negali būti amžina. Šv. Augustino idėjomis vadovavosi Europos bažnyčios iki šioliai, nes siekiama prie Dangaus Karalystės. Ikūnijimas, vadovaujant bažnyčiai, Dangaus Karalystės-ta buvo pastanga, kuri charakterizuoja ypač viduramžį. Visuose gyvenimo reikaluose vyrauja idėja tos "civitas Dei". Taigi viduramžio gyvenime bažnyčia užima pirmą vietą. Tarp bažnytinės ir pasaulinės valdžios keitėsi jėgos, pažiūros, kol Konstantino Didžiojo jos buvo sutaikytos. Abiejų valdžių sugyvenimas buvo reikalingas. Bažnyčia buvo prilyginta saulei, valstybė mėnuliui. Šv. Augustino idealas-tai žemiško gyvenimo paniekinimas ir ano amžino pasaulio laukimas, kuris duos sielai amžiną ramumą. Žmogus esąs tobulas, tik pirmasai Adomo ir Jevos prasižengimas-kliudąs jam. Tam reikalinga esanti žmogui Dievo malonė ir pagalba. Pamaldumas kyla vargo, skurde, o viduramžis kaip tik ir buvo to vargo, to skurdo metas. Be teologijos viduramžio suprasti yra visai negalima. Mums rūpi nurodyti kontrastai, kurie buvo viduramžY susidarę Dievotumui su piktąja dvasia. Kontrastai, kai buvo savo laiku šv. Augustino suformuoti, visai užmuša žmogystą. Paroksalininkai savo impresionizme daeina dažnai iki nesąmonių.

Dabar yra įprasta ne tik teologų,bet ir šiaip žmonių kalbėti apie inkviziciją,kaip žmogaus individualybės daromą skriaudą.Romos imperatoriai,turėdami didelią pasaulinę valdžią,pareikšdavo savo nuomonę apie bažnyčios ierarchiją.Kai kurie net tvarko ir duoda paliepimus nors patys apie tai nieko nenusimano.Paskui, bažnyčia pasiduoda visai valstybei.Bet įgyja teisių,kaipo oficialiai pripažinta korporacija, galinti savo narius bausti,pav. 380 m. buvo uždintos klaidatikiams atskiros pamaldos.6448 atskalūnai mirtop smerkiami,įvedama jau inkvizicija su šnipais pranešėjais. To laiko dvasiškiją atstovavo daugiausia vyskupai.Vyskupų valdžia provincijoj darosi autoritetingesnė už gubernatoriaus. Vyskupas buvo asketas,nereikalaudavo jokių mokesčių iš žmonių, buvo nepakenčiamos administracijos nuošaly. 365 m.įsteigta provincijoj atskira valdžia,taip vad. "defensor civitatis "-piliečių užtarėjas. Ta garbinga vieta daugiausia atiteko vyskupui. Dabar įsigali vyskupai ir kišasi net į pasaulinius reikalus,pav. vyskupams prašant,pasaulinė valdžia leidžia jiems teisti ir ne bažnytines bylas.Taip įvyksta persilaužimas ir žmonių prisiglaudimas prie bažnyčios.

Konstantinas Didysis glaudėsi prie bažnyčios,o kartu su juo glaudėsi ir valdžia,norėdama išlaikyti savo autoritetą.Bažnyčios misiją remia ne vien Romos valstybė,bet ir kitos katalikiškos valstybės.Bažnyčioje konstatuojama daugybė atskalų,prasideda jau polemika su žydais.Nuo IV šm. galima sakyti,kad bažnyčia paima valstybės vairą,nors jos dogmatika dar nebuvo nusistovėjusi.Išlaikyti šv. Augustino principas-atsisakyti nuo turtų -negalimas.Šeimynos santykiuose įstatymai pertvarkyti savaip,o fanatizmas aiškiai pastebimas visuomenėj.Šeimynoj pradeda kilti dora,vengiama artimų giminės santykių ir t.t. Teisiamieji Romos įstatymai žymiai pasikeitė,tik,žinoma,tie,kurie nelietė bažnyčios,pav. ponas jau nebegalėdavo užmušti savo vergo,o jei užmušdavo,tai būdavo baudžiamas, Pašalintas vergas buvo bažnyčios globojamas-Bažnyčia stem-

giaši suvienodinti žmones ir privesti juos atsisakyti nuo turtų. V šm.atsiranda šv.tėvai,kurie rašo,kad žmonės atsižadėtų turtų, o kas jų daug turi,kad atiduotų kitiems:bažnyčiai arba pavargėliams.Bažnyčia pralobsta ir pasidaro galinga,nes daugelis turtuolių mirdami pavesdavo savo turtus bažnyčiai.Tai buvo pamatas bažnyčios viešpatavimui.Romos imperija,būdama atskira pasaulio valstybė,turi skaitytis su bažnyčia ir iš dalies sutampa su ja.Imperatoriai,kai kurie jų būdami ir pagonys,rūpinasi jau bažnyčia,įveda kai kurias jojo reformas ir visaip padeda jai.

17.Germanai Romos imperijoje.

Germanų valstybė,kultūra ir socialė tvarka.

Germanai-pamatas mūsų istorijos laikotarpio.Pats žodis "germanas" reiškia-kaimynas.Jis yra keltų kalbos žodis.Vokiečiai vadino iš syk save dar kimbrais ir teutonais.Germanai priklauso prie skaitlingos indo-europiečių giminės,artimos slaviams ir aiščiams.Kur jie pirma gyveno,daug spėliojama.Atėję į Europą,indo-germanai turėjo jau šiokią tokią kultūrą:turėjo arklį,karvę,mokėjo sviestą daryti ir javus sėti. Mažiausiai jie pažino paukščius.Mokėjo jie siūti drabužius,daryti ginklus,skaityti ir skaičiuoti.Jų kalendorius buvęs prastas:metai padalyti į dvi dali.Dievų jie turėję daug,tikėję į burtus.Vyriausias dievas vadinosi Dzeus.Šeimyna buvo labai didelė,žmones vergės.Ūkį sudarė trys dalys:javai,bitės ir sodnas,kuris buvo šalia sodybos.

Spėjama,kad europiečiai atėję iš pietų krašto dėl kai kurių gamtos ypatumų.Germanai pirmiausia apsigyveno Elbės ir Odero upynuose,į pietus nuo jų gyveno keltai.Valstybę sudaro tik suaugę; visi kiti buvo vergais .Susidaro "gefolge"-draugovė-kuopa karui vesti.Jai vadovauja "könig",iš kurio kilęs mūsų kunigas -karalius. Vyrai kariauja,arba ilsisi,medžioja.

Namus germanai statydavę apvalius,panašius į avilį.Visokių baldų pavadinimų jau pas juos randame.Numirėlius laidodavo bet dažniausiai įsidėdavo į laivelius ir paleisdavo jūroje.Germanai

supažindina romėnus su "Butter" ir "Bier". Cezaris aprašo, kad jam germanai atrodo nepastovi tauta. Karingumas tarp jų pastebimas, viena jų dalis kariauja, kiti maitina juos ir jų namiškius. Pinigų neturi, pagrindas-gyvuliai ir ūkis. Ūkį dirbdavę menkai, gyvulių laikydavę daug.

17. Jų ūkis ir tvarka. Žemė yra visų nuosavybė. Apie anų laikų germanus mes turim daug geros medžiagos. Kalba apie juos Cezaris ir Tacitas. Turėdami daug medžiagos, istorikai iškėlė klausimą apie germanų komunizmą. Cezaris pažymi, kad jo laikais germanai jokios žemės savastios neturėję; laukai priguleję ne pavieniam žmogui, bet visuomenei. Cezaris sako, kad vienoj vietoj likti keliems metams ir dirbti vieną lauką germanams negalėję. Kiekvienas žmogus aria, sėja kur nori. Teisiamoji teisė aristrokratų rankose. Už nusikaltimą karo metu valdžia teisia net mirtimi. Kare jie klauso gabesnio karininko. Nei pas Cezarį nei pas Tacitą nėra pažymėta apie giministės ryšius. Jie abu rašo nevienodai. Cezaris rašo apie germanus tiesą, jis pažino germanus, kai šie dar klajojo. Tacitas rašo savo veikalus 150 metų vėliau ir auklėjimo tikslu. Jis stengiasi įkvėpti romėnams pirmykštes sveikas gyvenimo formas, nuo kurių jie buvo per civilizaciją toli nuėję. Vis delto iš jo raštų matome, kad germanai stovėjo vietoje, dirbdami žemę ir augindami gyvulius. Tarp germanų ir romėnų didžiausias skirtumas kultūroj ir gyvenime. Germanai ir Tacito laikais mėgsta labiau kariauti, negu žemę dirbti. Jis sako aiškiai: "Negalėtum germanų prikalbėti arti, jiems geriau eiti į dvikovą ir turėti žaizdas". Lieti prakaito jie nenorėję. Tai yra viduramžio embrionas. Lietaus laiku truputį medžioję, o daug miegą. Ekonomiška padėtis bloga, bet ji ir negalėjo bū ti gera. Mėgsta pasisavinti turtą, atimti jį iš kitų ir pavogti. Atėję germanai į Europą sudaro aukštąjį luomą. Trilaukio ūkio neturi. Jis atsirado tik prie Karolio Didžiojo, pas mus, Lietuvoj, Vytauto laikais. Tas buvo turtingesnis, kas turėjo daugiau žemės. Viduramžio luomai tada jau pradeda formuotis.

Nykota pas germanus lygybė,nes socialis gyvenimas keičiasi.Tacitas mini keliuš germanų luomus: I.nobiles-kilnioji arba aukščiausi, 2.ingenui-žemesni arba bajorai,3.libertini ir 4.servi.Libertinai yra kiek aukštesni už vergus,bet valstybėje nieko nereiškią. Tose valstybėse,kur yra monarchas,libertinai darosi aukštesni už bajorus.Taigi jie nebuvo vergais,bet laisvi piliečiai.Apie vergus sako Tacitas,kad jie turį savo šeimyną,atskirą savastį ir gyveną kitaip,negu romėnų vergai,kurių kaikurie ponai turėdavo net kelis tukstančius.Germanų vergai ponui mokėdavo tik nekosčie dalį.

Savivaldybės prganai veikia dvejopai: I.didikų grupė,kuri taria mažesnius reikalus ir 2.bendra sueiga,kuri taria svarbesnius ~~rei~~ reikalus; joje gali visi kalbėti.Jie renkasi ginkluoti,daugiausia mėnulio pilnaty. Atsiranda " autoritas suadendi"-patarimai,kurie gudresni,priimami susirinkime.Vadai neturi jokios valdžios,tik tą įtikinimo autoritetą.Manoma,kunigaikščiai paeina iš teisėjų.Tacito laikais nebėra " gentes" tėvo,o renkamas jo vietoj kunigaikštis.Teismas lieka originalus,be jokių nusprendimų raštų.Teisman eina su palydovais ir kuo daugiau jų yra,tuo geriau ;kas daugiau palydovų atvesdavo,tas ir laimėdavo.Tie palydovai turėdavo duoti garantiją ir prisiekti,kad teisiamas žmogus nekaltas.Šimtas suaugusių laisvų vyrų sudarė lyg valsčių ir buvo jo pagrindas.

Tacitas mini "konungą",kurio valdžia atatenka jo sūnums.Jis mini ir ir kariuomenės vadą,kurs yra renkamas.Konungas valdo kraštą per vergus.Valdžia priklauso tam,kas stipresnis ir sveikesnis. Apie gotus Tacitas sako,kad jie turi karalių ir yra smarkiau valdomi už kitus germanus. Gotė aristokratija nieko nereiškia,nes karalius su paprastais žmonėmis valdo kraštą.Daromos draugovės,į kurias įeina tik rinktiniai jaunuoliai.Tokiai draugovei vadovauja vyresnysis vadas,už kurį kiekvienas jaunuolis pasiryžęs gyvybę paaukuoti.Draugovės narys jau nebelaisvas,jis turi prisilaikyti didelės drausmės.Tada išdyla ištikimumas "-Treue",kuri tarp vokiečių laikoma,kaip germanų pasididžiavimas.Tarpusavy jaunuoliai gali

burtis į atskiras grupes ir pasipriešinti valdžiai.Taip susidaro konfoderacijos.Tokio atrodo buvę germanai,kai į Ryno imperiją įsibrovė.Germanų elementas susidūrė su Romos civilizacija.Tos civilizacijos veikimas pasireiškė atskirame procese,kuris vadinamas germanizacija.

18. Romanizacija /suromanėjimas/.

Romanizacija. Tas apsireiškimas yra labai svarbus apsireiškimas /faktas/ Europos ir bendrosios kultūros istorijoje.Svarumas jo tame,kad galima susekti:1.Kokios jėgos veikė,kai germanai romanizavosi ; 2.Kokie romanizacijos vaisiai, 3.Kaip romanėjo atskiros administratyvės vietos./

19. Kariuomenės reikšmė. Didžiausia jėga, kuri platino romėnų kalbą,tikybą ir civilizaciją buvo kariuomenė.Visi didieji Europos miestai išdygo iš Romos kariuomenės stovylų.Visos stovylos buvo vienodos ir vad."castva"./angliškai "čester",nuo to miestas:Mančester/.Atkastas Alžire miestas Lambesis rodo,kad jis išaugęs toliau nuo "castva". III šm. šis miestas miršta,nes sumažėjo kariuomenė ir miestas pradėjo skursti.Tie žmonės,kurie gyveno Lambesyje, buvo romėnai arba suromanėję kitos tautos žmonės.

20. Municipium. Romos teisė ir tvarka visur vienodino piliečius.Kariuomenės suromanėjimas prasideda daugiau miestuose,kur gyvena visokių tautų žmonės.Miestas vadinosi "municipium".Jis turi savivaldybę ir yra antra suromanėjimo priežastis.Kur yra "municipium",ten žmonės tuoj romanėja.Kur miestai mažesni,ten gyvenimas eina kitokia tvarka. I ir II šm. Romos imperijos pakraščio miestai yra stipri kultūros centrai. III šm. romanizacija sustoja.Barbarai su savo kalba ir įpročiais lenda į romėnų literatūrą ir kultūrą.Miestų nykimas eina trimis etapais-Pranyksta kariuomenė, savivaldybė ir žmonės iš miesto bėga į kaimus. Žmonės ūkis visur totulinasi.Trečias romanizavimo faktas buvo ūkis.Jo sistema paimta iš romėnų,pav. ariama aštuoniais jaučiais.Išdirbiniai išvežami į visą pasaulį.Britanijoje nuo Julijono Atsivertėlio laikų prasi-

deda Romos įtaka.Galijos vilnoniai išdirbiniai išvožami į pasaulį.Ketvirtas suromanėjimo faktas-keliai.Romėnų keliai buvo pavyzdingi.Daug gerų plentų,užsilikusių iki šių dienų,yra Prancūzijoj ir Britanijoj.Be kelių statomos pirtys,kurios labiau panašios į viešą susirinkimo vietą-klubus.Kitas romanizacijos reiškinys -romėnų kalba.Jaunuomenė mokesi romėnų mokyklose.Žmonės seka romėnų madas:vilki tam tikrą togę,pripranta puotauti ir dykai laiką leisti.

21. Atskiros provincijos. Provincijos tam romanizavimui pasidavė ne vienodai.Daugiausia romėnų įtaka pasireiškė Prancūzijoj ir Ispanijoj. Ypač smarki romanizacija buvo Ispanijoj.Romėnai laikė čia 150.000 kareivių.Ispanai sukilėliai patys virsta romėnais, nes visur seka romėnų pavyzdžiu.Sukilėlių kariuomenėj vartojama lotynų kalba. Augusto laikais Ispanija jau turi dalį romanizuotą,kuri vadinasi "Hispania togata".Paskui atėjo į Ispaniją vestgotai ir arabai,tačiau jie romanizacijos neįveikė.Todel Ispaniją galima buvo vadinti municipijų šalimi.Lig šių dienų užsiliko Ispanijoje miestų kultūra. Galija,dabartinė Prancūzija,mažiau pasidavė romanizacijai. Ten gyveno iberai ir galai ;paskutinieji politikoj viršijo iberus ir keltus.Galai buvo aukšti,geltonplaukiai, o iberai maži,bet gyvesni už galus.Keltų rasė pasižymėjo ypač kitų panėgdžiojimu.Ispanai romanizavosi ilgai ir giliai,o galai greitai ir iš paviršiaus.Romanizacija-kaip dviejų kultūrų susidarymas, iš kurių susilieja tas pasaulis,ta visuomenė ką vadiname viduramžiu.Kariuomenė buvo neabejotina romėnų kultūros nešėja.Ji buvo internacionalė,susidedanti iš visokių tautų žmonių,tačiau mišinio nebuvo:ji buvo tvarkoma etnografiškai k.a. buvo slavių batalionas ir t.t. Kalba ir papročiai visoj kariuomenėj buvo vienodi-romėnų. Kareivis tarnaudavo beveik visą gyvenimą,taigi romėnų gaivalas per kariuomenę tvirtėjo.Aukštos kultūros praplatinti kareivis negalėjo,nes jis nebuvo su ja gerai susipažinęs.

Municipalitetas-miesto savivaldybės .Senovės pasaulis žinojo tik vieną kultūringą centrą-miestą.Teritorija prigulėjo miestui,bet ne miestas teritorijai.Teritorija neturėjo jokių teisių, "urbs" vadovavo visam kraštui.Miestų gyvenimas taip pat plėtė Romos kultūrą. Imperijai žlugus,daugelis miestų provincijose žlugo. Provincijose pradeda viešpatauti aborigenai ir jų senioji papročiai.Ūkis,prekyba ir keliai buvo svarbiausi romanizacijos faktoriai.Didžiulė imperija vertė visus persiimti imperijos tvarka. Romėnų keliai palengvino prekybą.Prekyba taip suriša vieną kraštą su kitu,kad jie viens be kito negali gyventi.Susidaro vienas ūkis,bendra kalba,bendri reikalai.Prekyba-platus kelias,kuriuo ėjo į Europą Romos kultūra.Ketvirtas kelias-Tacito aprašytas vieno gabaus romėno Agrikalos administracijos veikimas : jis veikia Britanijoj ir platina ją prie Romos kultūros.Tacitas net juokiasi iš britų:" Jie nė nepasijuto,kaip pasidarė Romos vergais".Britanijoj statomos turgavietėse stovyklos,mokyklos, pirtys ir t.t.

Labiausiai pasidavė romanizacijai Ispanija,nes ten buvo dėta daug pastangų,pav. II šm. prieš Kristaus gimimą ten stovėjo didžiulė 150.000 romėnų kariuomenė ir ta jėga negalėjo ne pavikti. Ispanijoj romėnų kultūra susitinka su finikiečių kultūra.Kovos tarp tų dviejų kultūrų tęsėsi porą šimtų metų.Ispanija buvo turtingas kraštas,turis daug brangių maugių,Pompejaus ir Cezario laikais matom pastangų sudaryti iš Ispanijos atskirą valstybę romėnų kultūros pagrindais.Romėnai tiek įskiepijo čia savo kultūrą,kad atėję vestgotai ir arabai negalėjo sugriauti Romos įtakos.Jau Augusto laikais,susiskirščius imperijai į dvi dalis,Ispanija,ramesnė dalis atateko senatui,o pakraščiai-Augustui.Kitaip buvo Galijoj.Ši sudarų daugiau vargo Romai.Galijoj kultūra buvo paineesnė.Ten gyvenė iberai ir dar keletas tautelių.Galų būdas judrus,jie greit persiima svetimą kultūrą,bet greit ją ir pameta.Dar IV šm. Galijoj viešpatauja vietinė kalba ir dabar dar Britanija,Normanija savo kalbą ir papročius iš senovės turi. IV šm.Prancūzijoj dar pastebima pagonija.

Kodel nebuvo sukilimų Galijoj prieš Romą?Tada tautybė dar nesireiškė taip aiškiai,kaip dabar. III šm. sukyla galai,bet tas sukilimas nežymus /bagandų sukilimas tęsiasi kelias dešimtis metų/ bet prie Deokletiano jis numalšintas/.Trečia provincija-Bretanija. Istorijos bėgy ten sumišo labai daug tautų.Seniau ten buvo taip pat galai,taip sako mums Cezaris.Būta ten gražių namų,villų,tvirtovių,bet tai oficialus dalykas t.y. visa padaryta atėjūnų.Sukilimai Bretanijoj atsitikdavo dažnai.Kareiviai,administracija ir pirkliai buvo persiėmę Romos kultūra,bet ne vietos gyventojai. Išėjus romėnų kariuomenei iš Bretanijos IV šm.,Romos pėdsakų nebeliko. IV šm. gale ir V šm.pus. anglosaksai sukyla prieš romėnus.Anglo-saksai pamažu,mažais laiveliais užkariauja Bretaniją. Ambrozijus Patricijus vienas priešinosi saksams.Anglijoje buvo grynai germanų kultūra,matyt,romėnų įtaka ten buvo silpna. Taigi Anglija tik oficialiai buvo pasidavus romėnams.Išėjus romėnams,įsiviešpatauja atėjūnai iš Holštinijos ir jų kultūra visur persisunkia.

Šveicarija dalena į romėnų ir vokiečių dalis.Šis faktas labai svarbus istorijai.Vakarų dalis buvusi burgundų apgyventa,o rytų dalis alemanų.Burgundai pasidavė romėnams,matyt,jie buvo minkštesni.Kadangi alemanai nepasidavė romėnams,tai vokiečių istorikai išveda,kad šie buvę tikri germanai,pastovaus kieto būdo.Bet pasirodo : kitų čia priežasčių būta.Mat, Vakarų Šveicarijoj,dar burgundams neatėjus,buvusi tvirta romėnų kultūra,tuo tarpu rytų Šveicarijoje romėnų kultūros likučių visai nėra.Vakarų daly viešpatauja romėnų kalba. Imperijos rytuose,kur viešpatavo graikų kalba ir kultūra,romanizacija nepavyko.Ypač nepavyko ten,kur buvo stipri graikų kultūra.Dunojaus upynas,nors artimesnis rytų daliai,tačiau pasiduoda romanizacijai.Graikijoj,Azijoje ir Egipte viešpatauja graikų kultūra šalia lotynų kalbos.Graikų kultūra ten vadinasi helenizmas,nes jis nėra anoji senovės graikų kultūra.Tą kultūrą platina mokykla ir pirkliai,bet ne kariuomenė.

Graikai -geri pirkliai ir kartu su prekyba neša savo kalbą. Romėnai jautėsi silpnai, sulyginus su graikų kultūra, pertai romėnams nesiseka kova su helenizmu ir graikų kalba. Romos senate įsigali graikų kalba. Imperatorius Tiberijus užgynė kalbėti Romos senate graikų kalba. Bet visi subruzdo ir Tiberijus turėjo nusileisti. Tiberijaus laikais romėnai žiūrėjo su panieka į savo gimtąją kalbą. Graikiškai kalbėti buvo padoru, o lotyniškai ne labai gražu. Graikai tvirtai įsigali Romoj. Oficialūs raštai būdavo rašomi abiem kalbom, nes Tiberijaus pastangos nustelbti graikų kultūrą nepasisekė. Augusto laikais graikų kalba buvo mados kalba. Cezaris rytuose dekretus leido dviem kalbomis. Jo draugas Krassus teismo vien graikiškai tekalbėdavo. Rytuose, valinasi, greta stovėjo dvi kultūros. Galima manyti ir apie įtaką Rytų Vakarams.

21. Imperijos pakraščiai.

Romos ir Germanijos santykiai. Jų santykiai pasireiškė visuomet karo dalykuose. Roma nė nemanė, kad germanai galėtų įsiveržti į jos teritoriją. Techniškos liekanos dar ir dabar randamos, žemės ir smėlio užneštų, nuo laikų, kada romėnai kovojo su germanais. Liekanos senovės tvirtovių, esančių Reino ir Dunojaus paupiais, rodo, kad čia būta apsigynimo linijos. Germanų buvo tem provincijos, kuriose miestų vaizdai rodo jų atsiradimą iš karo stovyklų: I. Kelnas /colonia Agrippina/, 2. Maincas /Moguntiacum/, 3. Augsbiagas ir 4. Zalcburgas. Tos keturios sustiprintos vietos turėjo sulaikyti germanus. Buvo tem tvirtovės, apkasai, palikti vien tarpekliai, vartai, kur galėdavo eiti prekyba su germanais.

22. Limes. Šios linijos įtaka labai svarbi germanų kultūrėjimui. Arti sienos gyvenę germanai pasidavė romėnų kultūrai: jie statė namus sulig romėnų tvarka. Ši užtvara, germanams pastatyta apsiliepė ir kultūros srity. Be to dar buvo pastatyta sargybinė kita linija taip vadinama " limes", sudaryta iš germanų tautų, pasidavusių romėnų įtakai. Ta " limes" užėmė 420 kl. ir ėjo per Bavarų ir Švabų žemes, nuo Mainco iki Regensburgo.

Ta siena siekė I6 pėdų aukštumo,20 pėdų platumo.Be to,ten buvo dar griovis.Dar 253 m. po Kristaus gimimo ta siena išsilaikė.Po tų metų germanai pradeda per ją veržtis į vakarus.Bet iki toliai šis "limes" atliko savo darbą:buvo sustabdytas 300 m. germanų bastimasis, ir privertė juos užsiiminėti žemdirbyste.Jie gauna iš romėnų sėklių ir pripranta prie ramesnio gyvenimo.Julijonas 360m. ilgai kariavo su germanais.Jis stebisi,kiek germanai jau išmokę iš romėnų.Pas germanus randame jau tuomet prityrusius kunungus, kurie moka ne vien naikinti,bet ir produktingai dirbti.

22.Foederati ir hospites. Patys imperatoriai kviečia atskiras germanų tautas ir duoda joms žemių Romos imperijoj,panašiai,kaip Rusija savo kazokams.Tai buvo IV šm..Paprastai romėnų aukštesnė kultūra stengiasi išnaudoti kultūringesnius germanus prieš nekultūringus.Imperatoriai duoda germanams ne tik žemės,bet kai kuriems ir savivaldybes.

Hospitalitetas-taip vadinosi įvestoji romėnų įstaiga.Romėnai pastatydavo pas ūkininką kareivį germaną.Ūkininkui tenka pasidalyti derliumi: iškyk kareiviui tenka I/3,o paskui 2/3 pajamų. Patekę į tokias sąlygas geruliai,rugiai ir burgundai nustojū savo tautybės.Ostgotai gauna 2/3 derliaus,langobardai I/3 derliaus.

Germanai atneša lygybės idėją:visi germanų kareiviai viešuose dalykuose turi lygų balsą.Antra idėja kurią atneša germanai, Treue-ištikimumas prisiektas kitam asmeniui lig mirties.Germanai pamažu pripranta garbinti vadą,nes be jo jie prapultų tarp kitų tautų.Romėnai dievino savo vadus,statė jiems stovylas,tai germanai prie to pripranta.Šalia Romos imperijos atsiranda daug valstybėlių,kuriose aukščiausia valdžia patenka į konunigo rankas,kuri paskui užima Romą.Kariauti jie išmoko dar tada,kai nebuvo dar pas juos jokių valstybių.

23.Germanai veikia imperijoje.Jų atskiros tautos. Politiškas tautų susiduriмas. Imperija pradeda irti,kultūra nykti;visur kyla audros,nyksta miestai ir dvarai su baudžiauninkais.

Germanija pasirodo nepastovi organizacija. Iš rytų ateina nauji germanai ir pastumia vakarų germanus. Tautų bastymasis prasideda tarp 150-375 m. po Kristaus. Daugiausia bastėsi ostgotai, jie stūmė savo kaimynus į vakarus. Jie apsistoja išpradžios apie Dunojų. Su jais ima politikuoti imperija, nori juos papirkti, imti į kariuomenę. Tai jau būsimos katastrofos ženklas. Ostgotai tuomet pasistūmė į Besarabiją ir Rumuniją. Kartu su jais pasistūmę markomanai, kvadai, bastarnai ir sarmatai. Visi jie veržiasi į pietus per Dunojų ir Alpius ir reikalauja sau žemės. Paskui užplūsta vandalai ir langobardai. Marijaus laikais jau buvo pasirodę tie užplūdimai. Prasideda maras, laukai virsta tyrumomis. Tais laikais, apie 160 m. po Kristaus gimimo viešpatauja Markus Aurelijus filosofas. Jis atsidėjęs kariauja su germanais. 175 m. jis atmuša barbarus, susitaiko su markomanais ir kvadais, kai kuriems duoda žemės. Ant Dunojaus pastatyta daug tvirtovių. Markus Aurelijus žuvo kare. 178 m. jis pradėjo karą su barbarais, buvo beužkariaująs Markomaniją ir Sarmatiją, bet greit miršta /180/. Jo sūnus Komodas susitaiko su barbarais.

Tautų bastymasis buvo visokiais būdais sulaikomas. Įsiveržę barbarai kraštan, daug žalos padarydavo vietos gyventojams. Per tą laiką pasikeičia daugelio germanų tautų vardai, pav. frankus sudarė daugelis atskirų tautelių, kurios pirma nešiojo kitus vardus: streonų, gambrų, chatų ir kit. Tos visos tautelės pranyksta ir susijungusios sudaro didelę frankų tautą.

Saksai iki IV ir V šm. buvo vadinami nigveonų, chaukų, cheruskų angrivarijų vardais. Tos visos tautelės istorijos bėgy įgija saksų vardą.

Vestfalai ir ostfalai dar paliko, bet ne kaipo tautos, Vokietijoj geografijos vietų vardai /fala-aikštė/. Imperija su tomis tautomis turi daug vargo. Ypač pavojingi jai frankai ir alemanai. 238 m. pirmas didelis gotų įsiveržimas per Dunojų ir Adriatikos jūrą. Gotai užima beveik visą M.Aziją.

Markomanai su svebais įsiveržia į Italiją, o alemanai į Šveicariją.

24. Vakarų imperijos galas. Tas pirmas užplūdimas padarė pradžią imperijos nykimui. Užpultos provincijos priverstos pačios gintis. Kariuomenė smarkiai ginasi, bet prie Serbijos sienos sumuša ją barbarai. Tačiau militarinė imperijos jėga dar stipri, ji stipriausia Ilėzijoj. Imperatorius Klaudijus II Goticus nugali gotus. Jo įpėdinis Aurelijanas, 275 m. išvaikė markomanus iš Italijos. Aurelijano įpėdinis Probus, 282m. išvijo alemanus iš Šveicarijos. Galų gale Diokletianas sutvarko imperiją. Jo laikais įvyksta tarpukaris su barbarais 50 metų. Diokletianas kolonizuoja germanus imperijos žemėse. Tas kolonizavimas ėjo 3 keliais: vieni turėjo mokėti duoklę /kolonai/, kiti buvo laisvesni /letai/ ir treti turėjo savivaldybę ir savo valdžią /federatai/; šie sudarė atskiras, nepriklausančias nuo imperijos valstybes. Imperatoriai naudojosi jais kaip kareiviais pav. Probus pavedė Britaniją burgundams. 291m. frankai gauna žemės apie Šeldą. Tais laikais atsiranda jau 13 gubernijų, kurios apgyventos germanų vadinosi prefektūromis. Panonijoj gyvena daug germanų, čia įsikuria karpai, sarmatai, bastarnai ir kiti. Germanų įtaka tais laikais didelė. Konstantinas Didysis pasireiškė, kaip germanofilas, jis duoda didelę laisvę germanams. Germanai pradeda užimti aukštas valstybines vietas ir įgyja didelės reikšmės pav. vienas frankas Magnencijus nuvertė nuo sosto imperatorių Konstancijų, bet Konstancijaus sūnus vel įveikė Magnencijų. Tas atsitiko 350 m. Konstantinopolis taip pat neapsisaugo nuo gotų įtakos. Gotai tarnauja Konstatinopolio armijoj ir daro savo įtaką: įveda vėliavas, dainuoja dainas "barditus". Imperatoriai sostan nebekeliami, o/ ant skidų, germanų papročiu aukštyn pakeliami. Germanai įveda armijoje paprastus rūbus, ne bet togas. Iš kitos pusės germanai pasiduoda krikščionių įtakai, jie priima Arijaus tikybą. Po 30 metų taikos vėl prasideda karai.

Mirus Julijonui imperiją apnike alemanai. Valerienas 369m. kariauja su jais ties Reinu. 374. Valentinienas padaro su jais taiką. Puola imperiją ir frankai, atėję nuo senojo Reino. Juos spaudžia saksai ir frizai. Gynimosi linija patenka į frankų rankas. Jie kišasi į imperijos reikalus ir bando rinkti iš savo tarpo imperatorius. Imperatorius Maksimienas ėjo prieš tai, už tą ir buvo užmuštas. Vietoj Valentieno II pats nebevaldo imperijos, valdo ją frankas Arbogastas. Jis užmuša Valentieną II ir pakelia imperatorium niekam nežinomą Eugeniją, kurs dar tebegarbina pagonijos dievus. 396 m. romėnų vadas Stilichonas mėgina paimti Reiną į savo rankas susitaręs iš anksto apie tai su frankais.

25. Vestgotai ir imperija.

Vestgotai. Pirma vieta užleidžiama vestgotams, kaip sukultūrėjusiai tautai. Ši tauta rėmė visą imperijos politiką. Jų karaliai yra ištikimi imperijos vasalai. Ten buvo dvi partijos: vienai vadovavo Atanarichas /pagonis/, o kitai Tritigeris /krikščionis/. Jie vaidijasi tarp savęs. Imperatorius palaiko pagonis. 376 m. 200.000 gotų eina į imperiją. Jie susitaria su imperatorium, kad šis duos jiems maistą ir gyvenimui vietas, už tai jie prižada neliesti vietos gyventojų. Imperatorius tų prižadų neišpildė. 377 m. gotai užpuolė Balkanų pusiausalio pietus ir imperatorius Valentas žuvo mūšyje ties Adrianopeliu.

Imperatorius Teodozijus taip pat palaiko pas gotus pagonų partiją ir kai jis miršta, padaroma taika su vestgotais. Imperatorius Teodozijus palieka valstybę dviem sūnum: Arkadijui ir Honorijui. Ta proga pasinaudoja vestgotai ir nori paimti sostą. Rytų imperatoriui buvo ištikimas gotų vadas Alarichas, pacinąs iš aukštos Baltų šeimynos. Jis apšauktas vestgotų karalium ir pradeda vesti gudrią politiką. Rytai duoda jam pinigus, apginkluoja ir pataria jam eiti į Italiją. Jis pradžioj buvo "dux per Ilirikum". 401 m. Alarichas eina į Italiją, sumuša romėnus netoli Venecijos. 402 m. dar sykį sumuša romėnus Lombardijoj ir paskui pasitraukia.

407 m. jis puola Rytų imperiją ir nueina į Graikiją. Kadangi vakarų imperatorius neišpildė savo prižadų, Alarichas vėl puola Italiją ir 401 m. paima Romą. Jis paima iš romėnų didelį grobį, bet pačios Romos nenaikino. Alarichas mirė ties Bosento upe. Jo ištikimi kareiviai palaidoję savo vadą upės dugne, aukso karstė. Vestgotai, mirus Alarichui keliauja į Galiją. Imperatorius Honorėjus siūlo vestgotų vadui Ataulfui savo seserį Placidą. Atulfas veda Placidą ir tuo būdu vestgotų viešpatavimas Italijoj pasidaro lyg teisėtas. Vestgotai persikelia Ispanijon. Čia žūna Ataulfas kovoj, o jo žmona Placida patenka nelaisvėn. Nuo 418 m. vestgotai įsiviešpatauja Ispanijoj.

26. <u>Vandalai.</u> Jie skirstomi į dvi dalis: asdingus ir zilnigus. II šm. traukia vandalai pro Odero upę į Vengriją, ten, kur teka upė Tysa. Gotai įveikia juos. IV šm. vandalai traukia į vakarus. Jų karaliai arėjonai. 406 m. jie ateina prie Reino ir įsiveržia į Galiją. 409 m. jis jau Ispanijoj ir dalis vandalų 4II m. pasidaro imperijos federatais. Kai ateina į Ispaniją vestgotai, tai jiems teko trauktis arčiau į jūros pakraštį. Gyvendami arti jūros, vandalai išmoksta jūreivystės ir 429 m. persikelia į Afriką, jų vadui Genzerikui vadovaujant. 439 m. jis užkariauja Kartaginą. 442 m. jie sutveria savarankią valstybę.

27. <u>Hunai ir Aetius.</u>

<u>Hunai.</u> Jie piešiami kronistų labai tamsiomis varsomis. Jų vadas Atila padavimuose virto lyg kokia šmėkla baisenybė. Tačiau tai netiesa; hunai nėra buvę jau tokie baisūs, nors jie buvo žiaurūs, jiems visi germanai tarnavo. Juos suvienijo karalius Rugila Vengrijoj. Jų tarpan ėjo ir germanų ir slavų. Hunai užima Baltijos ~~pakraštį~~ pajūrį, Juodąją jūrą ir dar tolimesnes sritis. 433 m. mirė Rugila ir karaliumi išrinktas jo brolvaikis Atila. Santykiai tarp karaliaus ir pavaldinių gana laisvi. Hunų karalystėj labai daug romėnų, išbėgusių iš Romos. Tarp romėnų buvo daug mokytų žmonių, kurie glausdavosi prie Atilos.

Santykiai tarp karaliaus ir pavaldinių gana laisvi.Hunų karalystėj labai daug romėnų, išbėgusių iš Romos.Tarp romėnų buvo daug mokytų žmonių,kurie glausdavosi prie Atilos.Tas faktas rodo,kad hunai nebuvo jau tokie barbarai.Hunų rankų darbai rodo,kad jie buvo minkšto būdo žmonės.Atila mėgsta pirtį,gyvena gana kultūringai. Rašytojas Prėskus rašo apie hunus taip: "Už uolų ir užtvarų labai daug palapinių su samanotais stogais,vidury aukštuma su karaliaus rūmais.Bet tie rūmai-žemi nameliai,sujungti tarpusavy.Tame mieste gyvena visokių tautų žmonės,kalbų mišinys.Ten daug yra krautuvių..." Aprašo jis ir puotą.Hunai esą žemi,didelėmis galvomis,tamsiu veidu,plokščia nosimi.Gotai rašo,kad Atila mėgsta germanus,esąs teisingas,bet griežtos valios.

Ilgai buvo žiūrima į Atilą,kaip į velnio padarą,Dievo rykštę.Pats Atilla mano,kad Dievas pavedęs jam užkariauti pasaulį ir todel davęs į jo rankas visą valdžią.Jo puolimai ilgai kartojosi. 442 m. jis puola Rytų imperiją.Jis pritraukia prie savęs vandalų vadą Genzeriką ir daro su juo sutartį.Hunai prieina prie Chersoneso ir pergali romėnus.Jie prisiartina prie Atono kalno ir darosi pavojingi Bizantijai. 447 m. nueina hunai lig Termopilų ir imperatorius Teodozijus atiduoda hunams pietų Dunojaus kraštą.Imperatorius turi mokėti jiems kontribuciją.Atila gauna karo vado titulą,ir savaip ima tvarkyti imperijos dalykus.Vėliau jis susipyksta su vakarų imperija ir su jos vadu Aecijum.Atila susivienija su vestgotais ir hunai su 300.000 kariuomenės traukia į vakarus.Jie įtraukia į savo žygį visą eilę vokiečių tautų.Daugelis miestų sudeginta,tik Paryžius nepaliestas.Hunai nueina lig Orleano.Romėnai pastoja jiems kelią ir 451 m. įvyksta susirėmimas Katalauno laukuose.Nors Aecijus pergali,tačiau negali jų visiškai sumušti ir hunai traukia į Italiją.Mūšis buvęs labai žiaurus,žuvę 155 tūkstančiai kareivių. 452 m. Atila traukia iš Vengrijos į Italiją ir Lombardija patenka į jo rankas. Tada popiežius Leonas I sumoka Atilai daug pinigų ir prašo pasitraukti iš Italijos.453 m.

miršta Atila pasitraukęs iš Italijos. Aecijus mokėjo dar paskutinį syki gelbėti imperiją, remdamasis senovės imperijos valdžia, kariuomene ir Rytų imperijos pagalba. Bet jis išdidus, nori apvesdinti rytų imperatoriaus sūnų Valentioną III su savo dukterimi, o sūnui peršа i[mp]eratoriaus seserį. Tas sukelia intrigas ir Valentionas III 454 m. nuduria Aeciją. Taip žūva Vakarų imperijos paskutinis šulas. Imperija lieka po to bejėgė, žuvus paskutiniam gabiam vadui. Tarp germanų atsiranda taip vadinami imperatorių dirbėjai. Vienas toks pasižymėjęs svebas Rükümer perša į imperatorius savo sūnų Romulą Augustulą. Bet tuo pačiu laiku iškyla germanas Odoakras ir įsigali Italijoj. Romulas Augustulas už pensiją atsisako nuo sosto ir Odoakras tampa "rex". 476 m. jis prašo Rytų imperijos užtvirtinti jį imperatorium, bet Rytai suteikia jam tik Romos patricijaus vardą, nes aukštesnio titulo germanai negaudavo. Odoakro suvirenitetą ne visai pripažino. Rytai atsiunčia ostgotus, kurie sudaro Italijoj savo karalystę.

Žuvus Aecijui, prasideda nuolatiniai žudymai ir vaidai. Yra žinoma, kad Valentionas III buvo taip pat greitai nužudytas. Jo žmona Eudoksija ištekėjo už imperatoriaus Maksimiono. Eudoksija supyko ant Maksimiono už daromas slaptas pinkles ir pasikviečia Italijon Genzeriką. Imperatorius priverstas iš Italijos bėgti. Romoj prasidėjo barbarų viešpatavimas. Vandalai Romoj pasielgė labai nekultūringai. Eudoksijos viena duktė buvo nugabenta į Afriką ir ištekėjo už vandalų karaliaus Genzeriko, o antroji duktė ištekėjo už Konstantinopolio imperatoriaus. Dabar prasideda karalių didvyrių valdymas.

27. Paskutiniai Vakarų valdovai-imperatoriai.

Rükümer pakelia maištą prieš imperatorių Antemijų. Netrukus jis užima Romą ir pasidaro imperatorių dirbėju su Rytų imperatoriaus Leono I žinia. Bet 472 m. miršta Rükümer. Tais pačiais metais miršta ir Olibrijus, išrinktas imperatorium. Po jų mirties 473 m. sukyla Romoj Orestas, buvęs prie Atilos. Bet Orestas buvo užmuštas Romoj,

o jo brolis Paulius užmuštas Pavijoje. 474 m. įsiviešpatauja Nepotas. 475 m. imperatorium paskelbtas Romulus Augustulas Oresto sūnus, o Nepotas išvarytas. Nuo 476 m. daugiau imperatorių nebebuvo, Romului dovanota gyvybė. Tuo tarpu Romoj įsigali Odoakras, vienas gabiausių kariuomenės vadų. Italija paskelbta barbarų valstybe. Germanai sudaro pastovią kariuomenę. Odoakras tik ja ir rėmėsi.

Romėnai į Romos imperijos žlugimą žiūrėjo kaip į pasaulio galą. Tačiau tas faktas buvo paties gyvenimo iššauktas. Europos istorijoj tas Romos žlugimas turi ir gerų pasekmių. Išnyko didžiausia visų tautų engėja - Romos imperija. Ji nedavė kitoms tautoms savarankiai plėtotis. Tuojau po šio įvykio atsiranda provincijose savi kultūros centrai, savo lėšos, pav. Vienoj, Paryžiuj ir kitur. Šie centrai seka Romos kultūrą. Juose gyvena konungai, kurie reikalauja senovės Romos žmonių ir kultūros žinovų. Susidaro savo pramogos, kurios civilizuoja žmones. Švietimo darbas eina romėnų kultūros pavyzdžiu.

28. Pasekmės iš to susidariusios. Miestai ir kaimai.

Didelių minusų nepasidarė. Roma laikėsi tik savo gera administracija, bet ji jau buvo pasenusi. Visa nelaimė buvo ūkio srity. Romos imperija buvo gerai susitvarkiusi prekybos ir pramonės srity. Tas visa žuvo. Pasireiškė pinigų stoka. Beveik 1000 metų teko Europai tas skurdas kęsti, nes nežinota asignacijų. Barbarai metalinius pinigus paversdavo papuošalais ir indais. Žmonės del gyvenimo nepastovumo slėpė daugiaus pinigus kasė į žemes. Toks pinigų sunykimas pastūmėjo ūkį atgal, kurio pakilti reikėjo daug laiko, darbo ir pinigų. Šis stovis buvo labai apgailėtinas. Tačiau žemės ūkio srity pastebėtas ir pliusas. Valstiečiai pasijunta esą stipresni ir galingesni. Juos sustiprina atėję germanai. Šie glaudėsi prie ūkininkų ir buvo jų kompanionais. Germanai vengė miestų, jie gyveno iš karo grobio ir iš ūkininkų darbo vaisių / 1/3 derliaus atatekdavo germanams/. Romos žlugimas buvo miestų civilizacijos žlugimas ir perėjimas prie naujos tvarkos.

Perėjimo tiltą sudarė germanai. Europa pripranta prie valstybės, kaip prie teritorijos, bet ne prie miesto. Valstybės germanų pamatu pasidaro "gau"-valsčius, o ne miestas, kaip pirma buvo. Bet kadangi jau Romoj buvo įsigalėjusi baudžiava, ji ir dabar nenyko, vis stiprėjo. Tačiau visų piliečių lygybei pagrindas jau buvo pagristas.

Aecijus paskutinis romėnas buvo ne delto, kad mokėjo ginti Romą, bet delto, kad mokėjo derinti tris dalykus: Romos administraciją, kariuomenę ir Rytų imperiją. Germanai sukrikščionėja, pasiduoda romėnų kultūrai. Į Europos vakarus atėjo jie kaip krikščionys, bet kaip arijonai. Jie laikėsi visi iš vieno, jautėsi atskirai. Greitas susiliejimas su Romos tikybos pasauliu buvo negalimas.

29. <u>Teoderiko valstybė.</u>

<u>Ostgotų valstybė.</u> Ji susidarė vėliausiai, Italijoj delto, kad ji buvo atsilikusi kitų tautų užpakaly. Hunų Atila davė jiems autonomiją. Atilai mirus, jie valdosi patys. Jie turi savo konungus. Valamer, Vidimer ir Teodomer buvo trys svarbiausi ostgotų konungai. Rytų imperatorius Zenonas nemėgo Odoakro ir kursto prieš jį ostgotus. Teodomero sūnus Teoderokas sukūrė galingą ostgotų valstybę. 479 m. Teoderikas aiškiai galvoja apie Italiją. 488 m. jau jis eina į Italiją. 489 m. jis susikerta su Odoakru ir pergali jį. Odoakras bėga į Raveną, bet vėliau pasiredo ostgotams. Laike vienos puotos Odoakras buvo nužudytas. Imperijoj įsiviešpatauja ostgotai. Teoderikas yra pirmas žmogus, supratęs anų laikų reikalavimus. Jis stengėsi sutaikinti ostgotus ir romėnus teisės ir tikybos žvilgsniu. Bet sutaikinti du kontrastai buvo sunku, nes ostgotai buvo geri kariai ir arijonai, o romėnai -gerai žiną įstatymus ir kirkščionys. Teoderikas žiūrėjo toliau į ateitį. Gotiškai- romėniškų valstybę sudaryti vis delto jam nepasisekė, nes neturėjo gerų įpėdinių. Tuo žvilgsniu galingesnė pasirodė frankų valstybė. Teoderiko santykiai su rytų imperatorium neaiškūs. Vyriausiu valdovu Italijoj skaitėsi vis delto imperatorius.

Savo monėtose Teoderikas užlaiko imperatoriaus vaizdą. Matyt imperatorius turėjo savo teises Italijoj. Romėnai nejautė jokio prisirišimo prie savo karaliaus, barbaro ir ariininko, jie niekino barbarus ir nenustojo laukti pagalbos iš Rytų imperijos. Romėnams Teoderikas tebuvo tik " magister militiae", bet ne imperatorius. Gotų karalius turi gana dideles teises, tačiau jis negali leisti įstatymų. Duoti gotams romėnų teises tegalėjo imperatorius. Tame ir buvo visa tragedija. Kilnus Teoderiko sumanymas-sulieti abi visuomenes į vieną negalėjo įvykti, nes gotai gyveno savais įstatymais, romėnai taip pat savais. Gotai paliko daug pėdsakų Italijoj. Matyt, buvo įvesta kanalizacija, statyta nauji rūmai, įvesta "sajonai"-teismo antstoliai. Gotų karaliai auklėjo savo vaikus romėnų kultūroj. Teoderiko duktė buvo labai išlavinta romėnų kultūroj. Su katalikų bažnyčia buvo daug susikirtimų. Vienas vyskupas buvo įtartas susirašinėjęs su Bizantija. Tas kivirčas baigėsi tuo, kad popiežius mirė kalėjime, o vyskupas laimėjo /?/. Teoderikas palaikė artimus santykius su kitais barbarų karaliais, įsikūrusiais imperijoje. Jis pats vedė franko Klodvigo seserį. Tarpe kitų barbarų valstybėlių jis buvo laikomas vyresniuoju teisėju ir globėju. Šios visos naujai įsisteigusios valstybėlės neišlaikė, jos greitu laiku žuvo. Gotai susidūrę su romėnų valstybe, nebuvo tinkamai išsilavinę, jiems stigo valstybinės sąmonės. Osozijus, viduramžio istorikas, rašo apie Atalfą, gotų karalių, užėmusį gotų provinciją. Atalfas buvo Teoderiko pirmtakūnas. Pradžioj jis norėjęs visai sunaikinti romėnų vardą, bet kai nepasisekė, tai Atalfas metėsi priešingon pusėn ir ėmė garbinti romėnų vardą.

<u>30. Kodel barbaru valstybės neišsilaikė? Ostgotų galas.</u>

Atalfo ministeris Kasiodoras savo raštuose "Variae" atvaizduoja visą ostgotų vidaus tvarką. Jis rašo apie gotus, lyg išdidus romėnas, su panieka, vadina juos barbarais, peiktinais žmonėmis. Ta priešgimybė romėno ir goto krinta į akis visoj Kasiodoro korespondencijoj. Suderinti tas dvi tautos visai negalima. Gotai nusilenkė prieš

aukštos civilizacijos faktą,stebėjosi visais romėnų išradimais, ypač kanalizacija.Gotai buvo labiau kultūringi negu kiti germanai, palyginus juos su kitais germanais.Daugumas germanų valstybėlių neišsilaikė Viduržemio Jūros pakrantėj.Vos tik pametė germanai arijonų tikybą,tuoj jie sutirpsta katalikų romėnų jūreje. Jų kultūra buvo skirtina,todel jiems teko pergyventi sunkias valandas.Taip žuvo ostgotai ir vandalai,neilgam sukūrę savo valstybėles.Vandalai pateko į Afriką,į derlingą Alžiro žemę,kur buvo aukšta civilizacija.Jie pasidarė Viduržemio jūros valdovais,praturtėje ir visai ištižo,nes nebepasiliko pas juos tvarkos,drausmės,tvirtos politikos.Į mušį patys vandalai beveik neboidavo. 533 m. imperatorius Justinionas atsiunčia į Afriką savo kariuomenę su vadu Bėlizaru.Visos Afrikos salos pasiduoda Rytų imperijai Vandalai taip pat pasiduoda Bėlizarui ir visai išnyksta. Ostgotų galas labiau užsitęsė,nes jie buvo gabesni ir nepasidavė taip lengvai savo priešui. 526 m. miršta Teoderikas ir sosto palieka nepilnametį anuką Atanarichą.Jo motina Amalasvinta veda visą valdžią. 534 m. miršta Atanarichas.Dar prieš jo mirtį nuo jo motinos -globėjos Amalasvintos atsiskiria vandalai,gotai ir kiti. Tada Amalasvinta nori susidėti su Bizantija,bet tam pasipriešina gotai.Jie pakelia maištą ir apsupa Atanarichą.

Mirus Atanarichui,jo motina išteka už goto Teobaldo,nutukusio dvarponio,kuris tampa karaliumi.Netrūkus Teobaldas buvo užmuštas ir Bilizaras pradeda imti viršų.Neapolis ir Sicilija patenka į Bilizaro rankas.Gotai išrenka naują karalių Vitigos,kuris susituokia su Amalasvintos seserimi.

Bet Viligos buvo tik geras karys.Jis negalėjo sulaikyti Bilizaro ir šis užima Romą.Vitigos apsupa jį bet išvyti iš Romos neįsteigia. 539 m. ostgotams ateina pagalbon sąjungininkai burgundai ir frankai,bet maras dalį jų išnaikina,dalis pabėga namo.Vitigos tariasi su persų karaliumi Chozroju.Tada imperatorius pabunga gotų ir daro taiką.

Pasiūstas Bilizaras prieina prie Ravenos, gotai nusigąsta ir pasiūlo jam vainiką. 540 m. Bilizaras atšauktas Bizantijon. Paskutinis narsus ostgotų karalius Tatila. Jis bando užkariauti Italiją, paima Romą, bet neilgam. 552 m. paskutinis gotų susirėmimas ties Vezuviju, kuriame žuvo beveik visi gotai. 555 m. partizanų karas pasibaigia. 557 m. Italija užkariauta, ostgotai išnyksta.

31. Langobardai. Paskutinė atvyko į Europos vakarus langobardų tauta. Ji ateina į Italiją IV šm. nuo Dunojaus vidurupio. Ji atidarė atvirą kelią į vakarus slavių tautoms. Kai langobardai pasiekia Italiją, slavai prieina prie Reino ir Alpių. Langobardai tebebuvo dar visai laukinė tauta, daugelis jų dar buvo pagonys ir tik dalis arijonai. Narzesas, imperatoriaus kariuomenės vadas, buvo artimuose santykiuose su langobardų vadu Alboinu /566-576/. Alboinas buvęs nepaprastai narsus. Dar keliolikos metų būdamas, jis laimėjo mūšį su gepidais, amžinais langobardų priešais. Alboinas susijungia su avavais ir eina į Italiją. 568 m. jis užkariauja Milaną, tik Italijos šiaurės centras Pavija ilgai ginasi. Apie Pavijos paėmimą susidarė tam tikra legenda. Pasakojama, kad Alboiną nužudęs vienas kareivis, jo žmonos Rozamundos papirktas. Jo žmona buvusi gepidų karaliaus duktė. Norėdama atkeršyti langobardams už padarytas gepidams skriaudas, ji nutaria nužudyti Alboiną ir išteka už to kareivio, kurs atliko tą darbą. Po vestuvių jaunieji priversti bėgti į Bizantiją, kur abu žuvo. Naujas langobardų karalius Klef buvo po vienų metų užmuštas. Po jo 35 hercogai valdo Langobardiją. 590 m. susijungia visi langobardai apie naują karalių Antarį, kurs sudaro tokį pat garbingą periodą langobardų istorijoj, kaip ir Alboinas. Lig Karolio Didžiojo laikų IX šm. langobardai visos Italijos valdovai. Italijos vaizdą, langobardams užėjus, aprašė popiežius Grigalius I. Langobardai, anot jo, esanti visai laukinė tauta: užpuolę Italiją, jie naikina miestus, išgriauna pilis, ištuština vienuolynus, apleidžia dvarus. Istorikas Povilas Diekonas aprašo langobardų žiaurumą. Tie aprašymai iššaukia daug jausmų, jie bus kilę kurių

nors atsitikimų laiku.Kieta langobardų teisė kietai prispaudė romėnus.

Germanų valstybių žuvimo priežastis glūdi valstybės silpnojo organizacijoje.Visas valstybės turtas buvo žemė.Kas turi daugiau žemės,tas gali užlaikyti daugiau kariuomenės.Konungai žiūri į valstybę,kaip į savo dvarą.Mokesčiai imami nuo žemės,kariuomenėn rekvizuojama taip pat nuo žemės.

Povilas Diakonas,rašydamas apie langobardus,sako,kad jų konungas išlaiko kariuomenę savo lėšomis.Karalius užlaiko ir valstybę savo lėšomis.Jis dovanoja valdininkams žemes už atlyginimą, bet vengia duoti jiems dokumentų.Jis turi kontroliuoti savo žemės ūkį,daryti teismą.Iš čia prasideda naujа sistema žemės srity, kuri vadinasi beneficijų arba lenų tvarka.Beneficija buvo duodama ne visam amžiui,bet laikinai.

Karalius dalosi valdžią su gercogais,kurių valdžią paveldima: jų sūnūs tampa tėvo įpėdiniais.Karalius į hercogo apylinkę ne turėjo kištis.Tokius hercogus sutinkame pas langobardus. Be hercogų buvo dar gastaldai,kurie taip pat siaurino karaliaus valdžią. Gastaldai buvo lyg gubernatoriai,domėnų-karališkų žemių užvaizdos. Juos išnaudoja karaliai hercogų politikai sekti.Manoma,kad gastaldas privatinis karaliaus tarnas,tik vėliau jis pasidarė valdininku.

Germanų valdžia dar nenusistovėjusi,todel ji silpnėja.Germanas lig šiol pasiliko didelis asmeninės laisvės gynėjas,pasiduoti disciplinai jam buvo labai sunku.Paprastas germanas buvo lygus kitiems,jei turėjo rankoje kardą. Tokie laisvi germanai vad. "Karl" arba "Kerl"-žemas žmogus.Šalia šių yra dar aukštesnis luomas,kuris pas normanus vad. "jarl"-žemdirbys,dvarininkas,turįs vasalų. Germanai,radę susiskaldžiusią visuomenę,ir patys susiskaldo į luomus. Aukštioji aristrokratai užlipa viršūnėn.Tarp valdžios ir liaudies maža santykių.Priežastis atsiradimo tarpininkų tarp valdžios ir paprastų žmonių buvo karas.Karas vargino germaną ekonomiškai,jis priverstas prašyti žemvaldžio kreditanltaip pamažu

patenka jie kito vasalitetan. Tasai patekimas į vasalitetą buvo surištas su apeigomis. Svarbiausia tų apeigų buvo "comendatio" arba pasidavimas. Privatinis žmogus priimdavo naują žmogų save globon ir prižadėdavo jį gelbėti nelaimėje. "Comendatio" buvo atliekama, įdedant neturtingo žmogaus rankas ir senioro rankas. Taip susidaro germanų valstybėse ierarchija-žmonių susirūšiavimas. Dvasiškiai ir hercogai darosi senioraie.

32. Dvasiškijos įsigalėjimas Ispanijoje.

Viduramžio bažnyčios apžvalga. Viduramžis remiasi bažnyčia. Neteisinga yra viena legenda, kad popiežius nupirkęs Italiją iš langobardų. Legenda sudaryta be reikalo. Varginigieji žmonės, konungų ir didžiųjų spaudžiami, gelbėdavosi nuo vargų, pasiduodami bažnyčiai. Jei jie pasiduodavo per "comendatio" bažnyčiai, jie lengviau galėdavo apsisaugoti nuo karo tarnibos ir mokesčių. Svarbiausia anų laikų bažnyčios privilegija buvo ta, kad ji nemokėdavo jokių mokesčių ir dvasiškiai netarnaudavo kariuomenėje. Vis daugiau statoma vienuolynų. Karaliaus ir valstybės žmonės mažėja, karaliaus valdžia silpnėja. VII šm. gale langobardų sluoksnis Italijos gyventojų tarpe pasidaro visai nežymus, jie beveik išnyksta, o "patrimonium sancti Petri"- šv. Petro įpėdinystė auga ir auga. Ypač Ispanijoj pas vestgotus bažnyčia turėjo labai didelės įtakos. Ispanijoj vestgotų valstybės istorija labai įvairi. Dar prieš arabų užkariavimą, jau vestgotai buvo pasidavę bažnyčiai. Bažnyčia Ispanijoj kišosi į visus valstybės reikalus: visa sprendžia suvažiavęs sinodas, o karalius tuos nusprendimus automatiškai pildo. Per tuos susivažiavimus bažnyčia normuoja visą gyvenimą.

Vestgotai buvo arijonai, tat nieko su bažnyčia padaryti negalėjo. VI šm. jie priėmė kataliku tikėjimą, tikėdami gauti užtarimą nuo vyskupų. Tačiau apsirikta, nes vyskupai susidėjo su aristokratais. Karaliai gauna teisę skirti vyskupus, bet ką vyskupai nutaria, tą karalius turi pripažinti. Vyskupai savo srityje pasidarė nepriklausomi valdovai, jie lygūs "bu" ir mieste "comes"-grafas.

Teismas pavestas vyskupų kontrolei. Tais laikais Ispanijoj pražydo puikiausi vienuolynai, kuriuose dirba žymūs mokslininkai pav. vysk. Izidorius iš Sevillos, Orozijus ir kiti. VII šm. santykiai karaliaus su bažnyčia užima svarbiausią vietą istorijoj. Kadangi bažnyčia susidėjo su aristokratais, tai karalius negalėjo su jais nesusidurti. Karalius Kindasvint 641 m. aštriai persekioja bažnyčią ir aristokratus. Jo sūnus Rekesvint priešingai, grąžina aristokratams turtus. Sekantis karalius Vamba verčia ir dvasiškius tarnauti kariuomenėje. Po aštuonerių metų jis nuverstas. Jo įpėdiniai menki. Bažnyčios gyvenime prasideda persekiojimai, ji įsigali. Manymas apie Ispanų fanatizmo atsiradimą arabų karuose yra neteisingas. 800 metų karas su arabais tik išvysto tą ypatybę, kuri jau vestgotų laike buvo pasireiškusi.

33. Britanijos istorija.

Britanija. Britanijoj taip ūmai valstybė nepranyko. Ji XI šm. buvo persikeitusi, kai atėję normanai ją užkariavo. Nuo V šm. atėję anglų-saksai sudaro čia savo valstybėles. Tokių valstybėlių buvo apie 10. Vėliau čia ateina jutai arba danai, pačių gyventojų kviečiami, nes 418 m., išėjus iš Britanijos romėnų kariuomenei, britai pasijunta bejėgiai ir negali atsispirti Škotijos kalnėnų puolimams.

Henigist ir Horza pirmieji anglų-saksai, atkeliavę į Britaniją ir apsigyvenę Tenet saloje. Jie įsiviešpatauja krašte ir steigia valstybes. Žmonėms nė kiek nebuvo lengviau. Kraustėsi anglų-saksai pamažu, mažais laiveliais, šimtai metų praėjo, kol Britanija pateko į anglų bei saksų rankas. Matyt, skaitlingesni buvo saksai, tą rodo daugelis vietų vardai. Anglijos rytai patenka į atėjūnų rankas, salos vakaruose pasilieka dar keltų-britų rankose. Užkariavimas buvo žiaurus, visi klutūros likučiai pranyko.

Užsiliko žinių tik apie vieną britų karalių Arturą, gyvenusį apie 500 m. po Kristaus užgimimo. Legenda pasakoja, kad jis ilgai kariavęs su ateiviais. Katalikybė, kuri buvo jau prasidėjusi išnyksta.

Anglų-saksų valstybė, sudarydama dabartinės Anglijos pagrindą, yra įdomi. Pats salų užkariavimas tęsėsi nuo IV šm. ligi XI šm. Keliavo anglai bei saksai mažomis grupėmis, mažais laivais, todel ta kelionė tęsėsi tokį ilgą periodą. Šeimynų atvežti nevisuomet galėdavo, todel ir susidarė tautų mišinys. Kai kurių istorikų manoma, kad vietiniai gyventojai žuvo, atėjus anglų-saksams, tačiau taip atsitikti negalėjo. Jei žuvo, tai daugiausia inteligentija ir kariškasis luomas. Dalis senųjų britų pasitraukė į vakarus, dalis kolonizavosi net Prancūzijoj. Toks kolonizavimosi būdas buvo pagrindas visai valstybei. Kadangi kolonizavimasis ėjo pamažu, tai ir pati tvarka pamažu susidarė. Visuomenė pripranta prie savivaldybių, todel ir dabar Anglijoj taip svarbi savivaldybė.

Anglo-saksų valstybė buvo XI šm. normanų užkariauta. Nuo to laiko nieks į Britaniją nebesikraustė. Anglijos rytai buvo germanų, o vakarai keltų apgyventi lig šių laikų. Germanų kultūros Anglijos rytuose randam daugiau, negu pačioj Vokietijoj. Anglai pasižymi konservatizmu, visos įstaigos Anglijoj turi germanizmo pažymių.

34. Ūkio stovis. Dar pažymėtina germanų liekana-žemės kultūros sistema. Žemė Britanijoj dalona lygiai, jokių aukštesnių feodalų iš karto nerandam. Viena žemė vad. Urfland-paveldėjimo žemė, 2. folkland-žemė, priguli visam valsčiui, 3. bokland-žemė, valdoma Romos pagrindais, įnešta į žemės savasties knygas, 4. liesland-atskiro žmogaus nuosavybė, bet dokumentų jis neturi. Anglo-saksai, atvykę į Britaniją, rado labai mažai romėnų kultūros likučių. Pas juos Romos kultūros atgimimo nematom, gyvenimas plėtojasi grynai germanų teisės pagrindais.

Karo srity pagrindą sudaro šimtas. Administratyvis vienetas-valsčius. Teismas atliekamas kas mėnuo, remiantis liūdininkais. Aristokratijos pradžioj visai nėra. Visi žmonės lygūs, jie renkasi į susirinkimus vad. gemot. Vitenegemot-kai visa valstybė renkasi. Tie susirinkimai buvo konstitucijos pradžia. Pradžioj pas anglo-saksus yra karalius. Jokis įpėdinystės karaliai neturi. Karalium renkamas

bet kas iš karališkos šeimynos,ne būtinai karaliaus sūnus.Čia svarbu visos tautos nuomonė.Tas anglų vitenogemot užsiliko lig XI šm.; į jį renkasi ir vyskupai,ir kunigaikščiai,be luomų skirtumo.Karaliai pasidaro tik karo vadais ir aukščiausia teismo instancija.Niekur neuždedama tiek pareigų,kiek Anglijos gyventojui. Jis turėdavo taisyti kelius,tiltus,saugoti pilis,karui ištikus. Karo prievolė jam buvo suprantama,visi stodavo karan be atsisakymo.Pagrindinis mokestis vad. danegeld-danų mokestis,nes danai nuolat puldavo anglus ir apsaugoti nuo tų puolimų renkami buvo mokesčiai.Bažnyčios srity pas juos matyt pastovumas ir savarankumas.Šalia katalikų tikėjimo pasirodo airių bažnyčia V šm.,turinti savo apaštalą Patriką.Airiams dobilas primena šv. Trejybę.Pradžioj bažnyčia turėjo taikintis prie gyventojų įpratimų.Tas airių bažnytinis nusistatymas išsilaikė lig tol,kol iš Romos nebuvo sutvarkyta jų bažnyčia.Bažnytinis susitvarkymas prasideda nuo šv.Bertos, frankų karalienės dukters,atvykimo.Kentenbury įkurta pirma anglų vyskupija.Popiežius Grigalius I,/590-604/ sutvarko vakarų bažnyčią.Jis pasiunčia į Britaniją apie keturiasdešimt benediktinų, kurie turi platinti tikrąjį Kristaus mokslą.Jis paliuosuoja vak. bažnyčią nuo Rytų bažnyčios.Grigalius I išvalė bažnyčios kalbą nuo graikų žodžių.

35.<u>Bizantija Justiniono I laike.</u>

<u>Bizantija.</u> Justiniono I imperija arba Bizantija VI šm. yra įdomus istorijos apsireiškimas.Yra tai sandelis visų Romos liekanų, o ypač teisės ir dailiojo graikų meno ir literatūros.Buvo laikai, kada Bizantija neturėjo jokios reikšmės,bet ji į viduramžį įeina kaip būtinas elementas.Žymi Bizantijos kultūros dalis išnyko.Kai Europa pabudo,Bizantija jau buvo pranykusi,tačiau kas yra amžina, tas užsiliko pav. teisės sistema,kuo dabar niklinas jūristai.Bizantija -mažas kampelis stebuklingai užsilaikęs dar 1000 metų,senovės Romai žlugus.Už stiprių Konstantinopolio sienų laikėsi Romos visuomenės likučiai.Ateina čia ir slaviai,ir arabai,bet aukštos sienos

jų neįleidžia. Politiškų neramumų Bizantijoj buvo labai daug, visuomenė buvo susiskaldžiusi į daugybę partijų. Tikybos nusistatymų kovos tęsdavosi šimtmečiais. Susivažiavę vyskupai į sinodus dažnai griebdavosi kardo. Liaudis dalyvavo visame, domėjosi tais ginčais. Visuomenė gyvena romėnų ir graikų papročiais. Dora Bizantijoj nupuola. Taigi ji iš vidaus neturi pagrindo, ją palaiko dar iš oro Romos kultūra. Per visą viduramžį tik viena Bizantija išsilaiko romėnų teisės žvilgsniu. Bizantijai Konstantinopolis buvo visa, kaip Vakarų imperijoj buvo Roma. Kas valdo Konstantinopolį, tas valdo ir imperiją. Lig XV šm. Bizantijos kariuomenė buvo pavyzdingiausia, o paskui toji garbė teko turkų janyčarams.

Romėnai buvo iš senų geri diplomatai, tą perdavė jie ir Bizantijai. Ta diplomatija pasižymėjo nesąžiningumu, ištverme ir savo tikslo siekimu, nes diplomatijoj, kaip manoma iki šiol, tikslas pateisina priemones. Sosto paveldėjimo būdą Bizantija taip pat perėmė iš Romos: sostą galėdavo paimti kiekvienas, turįs jėgą. VI šm. paskutinė romėnų šeimyna įsiviešpatauja Bizantijoj, Justino I asmeny. Justinas I buvo Anastazijaus įpėdinis. 60 metų turėdamas jis buvo išrinktas imperatorium. Anastazijus mirdamas paliko Justinui I pinigų, kad šis pasodintų sostan jo giminaitį. Bet Justinas I tuos pinigus sunaudojo savo naudai. Jis papirko gvardiją ir ši padarė jį imperatorium. Jį palaikė ne tik gvardija, bet ir dvasiškiai. Savo įpėdiniu Justinas I paskyrė brolvaikį Justinianą /527-561/. Žmonės priprato prie Justiniano. Jis buvo gerai išlavintas, įvedė įvairias ceremonijas imperatoriui pagerbti. Jo laikais valdovas tapo šventas asmuo. Valdė Justinianas laimingai, nes visus savo konkurentus buvo išžudęs. Šalia Justiniano sostą užima jo žmona Teodora. Ji buvo cirko meškininko duktė. Kada jos tėvas buvo meškų sudraskytas, ji viešai cirke pareikalavo, kad jos motinos antram vyrui ta pati meškininko vieta. Cirko partija arba mėlynieji su tuo sutiko, bet žalieji priešinosi. Tapusi Justiniano žmona, ji smarkiai persekioja žaliuosius. Teodora buvo labai energinga viso to periodo veikėja.

Ji padarė daug gero bažnyčiai,bet apie jos dorą,mergaite esant, negalima nieko gero sakyti.Kaip matome,cirko partijos anuo metu turėjo didelės reikšmės.Imperatorius,vieną sykį supykęs,liepė suimti kelius mėlynuosius ir kelius žaliuosius ir pakarti.Bet virvė negalėjo 8 žmonių išlaikyti ir nutrūko.Tai atsitiko 532 m.Netoli buvęs vienuolynas paslėpė nusikaltėlius. 13 sausio per prasidėjusias didžiąsias cirko rungtynes,žmonės pradėjo reikalauti nubaustiesiems amnestijos.Justinionas nieko neatsakė.Naktį abi cirko pusi susitarusios ir padegusios karaliaus rūmus.Sudegė aplinkiniai rūmai.Sausio 14 d. sukilėliai apsupa imperatoriau rezidenciją.Justinionas turėjo atstatyti ministeriūs,bet minia tuo nepasitenkino.Lig vėlaus laiko ėjo gruntynės tarp minios ir gvardijos. Jos tęsėsi tris dienas.Sausio 19 dieną imperatorium buvo apšauktas Hipatius,Anastazijaus giminaitis.Justinionas norėjo pabėgti, bet Teodoros perkalbėtas,liko.Narzes,vienas Justiniono žmonių,Teodoros papirktas,taip apsukriai pasidarbavo,kad dienai auštant visa santaika tarp partijų išnyko.Pasiūstas Belizaras vaidinimo metu cirke išpiovė apie 20,000 žmonių,tarp kurių žuvo ir Hipatius. Tos skerdynės buvo pagrindu tolimesniam Justiniono viešpatavimui. Visi prieš jį nusilenkė ir drebėjo. 541 m. panaikintas pagoniškas Romos kalendorius ir konsulų paminėjimas.Lig šiol metai buvo žymimi konsulų vardais,o Justinionas pradėjo skaityti metus nuo savo įsiviešpatavimo.Pakeistas ir senatas,visai nereikalingas šalia autokrato monarcho.Justinionui I žūnanti Bizantiją atrodė reikalinga senato. Jis padarė iš senato aukščiausiąjį teismą,"consistorium principis",kuris tvarkė visą imperiją.Justinionas stengiasi patraukti visus gyventojus į valdymą,todel sostinėj jis nori savivaldybės.Buvo įsteigtos kurijos.Kurialai--turtingieji turėjo atsakyti už pilietį,nesumokėjusį mokesčių.Mirus kurialui,tik dalį jo turto paveldėjo įpėdininkai,75% atatenka miestui.Mieste buvo keturi luomai,kurie pamažu nyksta.Visur įvedami monopoliai ir dideli mokesčiai.Karas,maras /541-593/ išžudo daug žmonių.

Viešpataujant Justinionui I ekonomiškos sąlygos blogos.Jis nuveikė daug biurokratijos srity,teisės srity.Jis surašė Romos įstatymus pradedant nuo XII lentų įstatymų.

36. Romos teisės kodifikacija.

Jo pagelbininkas buvo Tribonianus . Jis visus įstatymus labai greit surinko. 14 mėnesių dirbo Tribunianus su 9 jūristais,kol sutvarkė visus įstatymus į "Codex Justinianens".Šis kodeksas išleistas 529 m. Prie šių įstatymų reikėjo aiškinimų.Tada Justinionas I paveda naują darbą:surinkti visą teisės mokslą.Po trijų metų Tribonianus atlieka tą darbą. 533 m. į 50 knygų buvo sudėta visa romėnų teisės gudrybė.Tas darbas vadinasi "Di gesta"-ištrauka arba "Pandecta",arba "Corpur juris civilis" vadinasi visas Justin. rinkinys-Instutiones; vadinasi Triboniano ir dviejų jūristų padarytas įvadas arba surinktųjų įstatymų aiškumas.

Kol Justinionas I viešpatavo,jis iš savo pusės pridėjo dar 168 įstatymus,kurie vadinasi "novellos".Jei Romos teisė užsiliko tai tik Justiniono I dėka.Visa Europa 800 m. praėjus dar naudojasi jo rinkiniais,ta teisė, ir dabarties visos beveik valstybės romėnų teise paremtos.

Bažnyčios srity Justinionas I atliko tą,kas katalikų bažnyčiai atrodo menkos vertės.Jis įvedė taip vad."bizantizmą" arba "cezaropapizmą".Ši sistema gimė ir užsilaikė nuo Justiniono laikų. Bažnyčia tuo laiku,kaip savarankė organizacija buvo likviduota. Justinionas pasakė:"Aš esu bažnyčia,aš jos valdovas". Jei bažnyčios vadovybės nebūtų pasiėmęs monarcha,ji ton,imperijos Rytuose, nebūtų užsilikusi.Tiek ginčų,dogmų iškraipymų būtų sunaikinę,krikščionybė,jei nebūtų kietos monarcho rankos.Pagonybė dar ir Justiniono laikais pasirodo,bet jis labai kietai elgėsi su paklydėliais, arba juos išveja,arba visai nužudo.Armijos tvarkos srity Justinionas I labai daug padarė.Viena armija vadinasi "comitatenses"-20 metų tarnyba, "siparienses"-24 metų tarnyba ir trečia gvardija iš 6000 žmonių buvo prie imperatoriaus asmens.Daugiausia reikšmės

įgauna stratogija-karo veiksmų suplanavimas ir taktika-plano išpildymas. Daugiausia įeina madon kavalerija, vadas lieka armijos užpakaly, jis tvarko mūšį pasiuntinių pagalba. Gera disciplina duoda viršų Bizantijos kariuomenei, susidedančiai iš 150,000 karcivių.

37. Paskutinės kovos su Persija.

Sunkiausia kova Bizantijai buvo su atgimusia galinga Persija. Tai buvo žinomojo Chozeojo Anuširvano arba Teisingojo laikais /531-579/. Prieš jį Persija buvo labai susmukusi. Jo tėvas Kobat buvo padaręs netikėtą siurprizą visam pasauliui, paskelbęs visuotiną socializmą: panaikino kunigus, turtus, paveldėjimą ir pripažino komunizmą. Tai buvo VI šm. tokioj visuomenėj, kuri netiko tokiems eksperimentams. Kobat norėjo pasiliuosuoti nuo aristokratijos ir kunigų. Iš to nieko gero neišėjo: visuomenėj pasidarė mišinys, betvarkė. Rodėsi, kad persams bus galas. Todel Justinionas I pasiunčia Belizarą prieš persus. Tas karas, išvarginęs abi valstybi priruošė patogias sąlygas islamo įsigalėjimui visoj Azijoj. Abi valstybi po šio karo susmuko, palikę dirvą arabams ir jų pranašui Mahometui. Arabai lengvai įsiviešpatauja Azijos vakarų kraštuose. Kobato sūnus nustumia tėvą nuo vairo, paima į savo rankas valdžią, išnaikina komunizmą ir įveda griežtą tvarką. Tas didvyris, išgelbėjęs Persiją, ir buvo Chozeojus Teisingasis. Bizantija neišlaikė konkurencijos. 554m. užimta Sirija. Tada Justinionas nuoerka iš Chozeojaus karo paliaubas penkiems metams. Tuo laiku Justinionas užkariauja Italiją ir Afriką. Chozeojus įveda savo krašte Bizantijos tvarką, įsteigia dvi aukštąsias mokyklas: gydytojams ir juristams. To karo pradžioj miršta Justinionas, kurio reikšmė mūsų viduramžiui yra labai didelė. Daug rašė apie jį ist. Prokopijus iš Cezarėjos. Visos viduramžio ypatybės, pav. maldingumas atvežtos Europon iš Bizantijos. Pirmieji varpai ir varpinyčios atsiranda Justiniono laiku. 529 m. įsisteigia tikrieji vienuoliai, kurių tikslas "ora et labora"-melskis ir dirbk. Be to, buvo suvienytos bažnyčios, nes popiežius taip pat klausė Justiniono I, kaip vyriausio pasaulinio ir bažnytinio

valdovo. Daug bažnyčios idėjų atkeliavo pas mus iš Justiniono laikų ir pav. 523 m. įsisteigia Italijoj, netoli Neapolio pirmasai benediktynų vienuolynas.

38. Prancūzijos istorija.

Franku valstybė arba Francūzija. III šm. pradėjo rasti Galijoje frankai. Apie tai Venantius Fortunatus, poetas, rašė kroniką iš pirmųjų Prancūzijos laikų. Jis mokėsi Puatėje mokykloje. Gale VIšm. su savo draugu Radeningu stoja vienuolynan ir abu rašo. Taipo Turo vyskupas Grigalius rašė VIšm. gale savo kroniką. Jis aprašo teisingai Klodvigo laikus iki 591 m. Jo kronika apima IO knygų. Grigalius buvo tikras bažnyčios atstovas. Jo kronikos turtingos faktais. Jis žiūri šaltai į Klodvigo ir Merovingų laikus, valstybė atrodo jam nuodemė. Po jo 50 metų niekas kronikų jau neberašo. Vėliau Fredegaras sulipdė krėniką iš savo pirmtakūnų ir šiok tiek pridėjo iš savo laikų.

Frankai yra tie patys germanai. Jie perziūrė dvicm gyvenimais: Chlėdvigo frankai dar tebėra barbarų stovyje, pilni šiurkštumo, žiaurumo, iš kitos pusės jie linksta turtą ir lepinasi. Dvejopai žiūrinčią į gyvenimą visuomenę randame pas senovės chronistus. Svarbiausias veikalas, kuriuo galima šiame atvėjuje pasinaudoti, tai Junghaus, "Kritische Untersuchungen zur Geschichte der Franken". Pirmieji frankai pasirodė Galijoje 240 m. po Kristaus gimimo. Jie dalesi į tris dalis: I. "salie" arba saliečiai, 2. "sipuarie" arba Pareinio gyventojai ir 3. "chatai". Senieji karaliai vadinasi Merovingais, nes jie laikė savo protėviu kaž-kokį Merovechą. Tų karalių pradžioj labai daug. Besivaržydami tarpusavy, jie susivainija. Visą valstybę tikrai suvienija Chlodvigas.

39. Chlodvigas. Instinktyviai atlieka jis tą darbą. Jis buvo gabus politikas, žiauraus būdo ir didelis skriaudikas. Vokiečių istorikas Siebel tvirtina, kad Chlodvigas buvęs idealingas valdovas, išanksto nusistatęs sudaryti sau valstybę. Germanų rašytojų tokį fantazija seka Chlodvigą buvus romėnų prigimties. Šitas tai Chlodvigas prade-

da 486 m. franku istoriją. Jis su frankais pergali Siagijo valstybėlę ties Senos upe, romėnų imperijos palaiką. Priėję prie Senos, jie u užkariavo ten gyvenusius germanus. Kaip matote, jau prasideda ta etnografiškai neaiški salė, etnografiškas mišinys, iš kurio susidaro mūsų prancūzai. Romėnų ir frankų teisės yra nelygios: už užmuštą romėną mokama 100 solidų, už užmuštą franką 200 solidų. Frankai greit apsikrikštija ir susilygina kariuomenės atžvilgiu su romėnais, kurių kalbą ir lig šiol tebevartoja. Yra žinių, kad Chlodvigas apsikrikštijęs sunkaus karo su alemanais metu. Krikštas įvyko 496 m. Reimso mieste, kuri tapo senoji karalių sostinė. Tačiau apsikrikštijęs Chlodvigas dar ilgai buvo pagoniui. Anų laikų bažnyčia buvo priversta primerkti kai kada akis, taikinantis prie tų laikų aplinkių, nes kitaip elgiantis būtų negalima buvę įgyvendinti krikščionybė tarp pagonių. Senovės frankų karaliai vadino save "sigambrais". "Sigambrai, nusilek prieš tą, ką lig šiol persekiojai ir sudegink tą, ką lig šiol garbinai"-taip sakė kunigas, krikštydamas Chlodvigą.

Prancūzų karaliai lig šiol vadinami krikščioniniis, krikščioniškiausias, nes jie pirmi iš visų germanų karalių priėmė krikščionybę. Tuo laiku ir gimė Nibelungų eposas. Apie VI šm. frankai jau geri katalikai, bet Chlodvigas elgiasi labai nekatalikiškai, ypač su giminėmis, plaka, baudžia, kankina juos. Per savo viešpatavimą jis išžudė visą Merovingų giminę. Bet karalių pas frankus ir toliau dar užtektinai liko, nes Chlodvigas turi daug sūnų: Chlodomer, Vilodomer, Tedorich ir kiti. Šie pasidalo tarp savęs valstybę. Ši frankų valstybė yra tipinga kitoms barbarų valstybėms. Karalių reikšmė nedidelė, jie tik vadai. Jie parašė saliečių teisę /Salisches Recht/. Senovės saliečių teisės prakalboj pasakyta, kad suėję didikai iš keturių frankų kraštų, redagavę ir įstatymą parašė, vadinasi, čia karaliaus visai dar nematyti. Pirmose redakcijose kalbama, kad rankasi paleidžiamas tautos akivaizdoje, vėlesnėse redakcijose rašoma, kad vergas paleidžiamas karaliaus akyvaizdoje; tai rodo, kad karaliaus valdžia vis augo, stiprėjo.

Karaliaus vaikai gauna žemę kaip savo nuosavybę.Pradžioj jie dalosi žemę,pav. miestą dalosi kvartalais.Vėliau nuo žemės dalinesi atpranta.Karaliai įgauna daug valios,darosi pilni didybės, kaprizų.Jie anksti pradeda rašyti "karaliai-dievų valia".Kiekvienas Merovingas mano turįs teisę užmušti bet ką.Franku karalių valia neribota.

Karalius Chilperikas žiauriai elgiasi su žydais,verčia juos apsikrikštyti arba išrašo iš savo valstybės.Tie karalių kaprizai iššaukia visuomenės neapykantą.Tuo būdu karaliaus valdžia siaurino laisvo žmogaus valdžią.Vieni chronikai veda Merovingus idealiais valdovais,kiti žmonių skriaudėjais,despotais.Bet tas dalykas normalus,nes čia stinga faktų,todel fantazijai platu plėtotis.Galų gale Merovingų sostas tapo nieko nereiškiančiu,jis visai nusilpnėja. Iš žiaurių despotų pasidarė nebyliai valdytojai.Kodel taip atsitiko,nežinom.Dar ir Merovingų laikais laisvi žmonės kišasi į valdžios reikalus.Tai atsitikdavo du kartu per metus.Didžiūnai didelės reikšmės tem neturėjo.Į taip vadinamą "Marso laukus" susirenka visi frankai,ginkluoti,tariasi su didikais ir karaliais del įstatymų,karo,taikos ir t.t. Pats kraštas organizuojamas kariškai,šimtinės susirenka į pulkus.Apygardoms vadovauja atskiri grafai,karaliaus padėjėjai. Vieni susirinkę piliečiai vad. "residentes",kiti "astantes"-sėdintieji ir stovintieji.Čia visgi apsireiškia žmonių skirtumas.Frankų teisme reikalaujama liudininkų ir priesaikos,taip pat Dievo laukiama įsimaišymo į žmonių dalykus.Žmonės dažnai traukiami į aukštuosius politikos klausimus,pav. tas atsitiko kai užima Kolelingai valdžią.

40.Majordomai.

Majordomas yra frankų valstybės apsireiškimas."Major domus"-rūmų vyresnysis pradžioj buvo grynai privatinis karaliaus tarnas, karaliaus ūkio vedėjas.Paskui jau atatenka jam karo sritis.Karalius vėliau jam viską paveda,pats tinginiuoja ir net "comendatio" paveda atlikti majordomui.Taip pasidaro majordomas paražu vyriausiu

asmeniu valstybėje.Jis turi laikyti visus reikalus,visas sąskaitas galvej ir spręsti ginčus del žemės.Jo valdžia paveldima.Karaliaus valdžios silpnėjimas yra drauge ir jo turto silpnėjimas. Turtas pamažu pereina į majordomo rankas. nes jis ir mokesčius moka.Mokesčiai atsiranda VI šm.

Karalių šeimynos vaidai silpnino dar labiau jų dinastiją. Vaidas tarp Brunhildos ir Fredigundos užima svarbią vietą frankų istorijoj.Tokie vaidai Merovingų šeimynoj buvo labai dažni.Jie visai susilpnina Merovingus.Jų pasidaro ne be daug ir kaip ir visai išnyksta. Iniciatyvą ima rytų frankai iš Australijos.Jie sudaro tolymesnius frankų įvykius.Tai buvo jau Karolingų laikais.

41.Partų valstybė.

Tuo laiku Azijoj pasirodo Partai . Chozrojus buvo partų arba naujųjų persų vadas.Susidūrimas persų su Bizantija buvo paskutinė kova pagonybės su krikščionybe. Visas Azijos pasaulis sukilo kovoti su Bizantija.Kova ėjo del tikybos "valstybė remiasi tikyba". Tai Irano gyventojų paguoda ir pagrindas.Kova su blogu yra amžina,kiekvieno tikinčio pareiga "Neklausant,apsileidžiant,ariant padedama blogajam dievui"-taip sako vienas vianiotis.Persijoje tais laikais atgijo Zaratustros tikyba.Jos atgaivintoju buvo Chozru,kurs prijautė tai tikybai ir buvo šalininkas kovos su Bizantija.Krikščionybė susiduria su persų Sasanidų dinastija. Bizantijos nepasisekimų priežastis buvo vadų stoka.Bizantijos vadas Narses buvo paties imperatoriaus Fociaus užmuštas.Kovoje nusilpsta abu priešu.Kai žuvo Focius,kova darosi pasekmingesnė. Nuo 610-617 m. įsiviešpatavo Bizantijoj Heraklijaus dinastija. Dabar Bizantija sustprėjo ir 619 m. sumuša persus,kurie buvo susidėję su avarais ir jau prisiartinę prie Konstantinopolio. 626 m. avarai susitaiko su Bizantija.627 m. ištiko didelis mūšis ties Ninivija ir bizantiečiai įsibrauna į persų kraštą.Chozrojaus II sostinė Dostaňero buvo paimta.Jo sūnus Sirojes pakelia maištą prieš tėvą ir savo ranka paskerdžia 18 brolių.Sorojes susitaiko su Bi-

zantija ir grąžina jai Siriją, Egoptą ir kitus kraštus. Susitaikius, buvo atgautas Viešpaties kryžius su relikvijomis ir atvežtas Konstantinopolin. Heraklius, šešius metus praleidęs karo su persais, septintus metus paveda taikai. Po šių metų pats imperatorius su sunumi nuvežė šv. kryžių Jeruzalėn. Tai buvo paskutinis krikščionių triumfas prieš arabų atėjimą, nes Bizantija jau buvo beveik visai susilpnėjusi. Žuvus Sasanidų dinastijai, žuvo ir persų galybė, Sirojes greit mirštа. Persų dinastija baigėsi moterimis. Bozano ir Azarnadochte, Hozsojo duktėrys, valdo kraštą.

42. Islamas.

Arabai. Jie su nauja tikyba ginklu eina į Europą. Islamas turėjo pasisekimo ir karo lauke, ne tik ramioj vietoj. Ta tikyba apima didžiulį žemės plotą nuo Kitajaus iki Pirenėjaus kalnų. Arabijos pusiasalis labai didelis, bet nederlingas. Arabija dabar maitina apie 4 milijonus gyventojų, didumu ji lygsta Europai. Prekyba Arabijoj eina sausažemiu, nes upių ten nėra. Vienoj šio pusiasalio daly seniau vad. Arabia felix, kur atnešamas lietus, auga kava, finikai, cukrus, kvepalai, kaučiukas ir kiti. Tai labai turtingas kraštas. Didžioji Arabijos dalis hadramant -numirusi žemė. Trečia dalis vad. nedžd-pilna oazų aukštuma. Šiaurėj yra dar akmenuota šalis arba petreja/graikų žodis/. Visi Arabijos gyventojai beduinai. Jie užsiima gyvulininkyste, ne labai sugyvenami žmonės. Per amžius jie praktikavosi karo, bailių tarp jų nėra. Jie teisingi valdytojai ir administratoriai, šiaip dideli fantastai. Užsidegusi nauja tikyba, ši tauta buvo gyvenimo aplinkybių prirengta pasauliui užkariauti. Netoli Mekos buvo oazas, kur susidavo visos Arabijos poetai ir darydavo savo pranešimus. Toms šventėms prisiartinus, nustodavo siautę karai. Po tų rungtynių dažnai susipešdavo arabai, neviencdai bevertindami savo poetų gabumus. Bet tai rodo sulyginamai aukštą arabų kultūrą, per tai jie buvo ne vien ardomasis elementas.

43. Magometas.

Magometas gimė 571 m. Mekoje iš Koraišitų šeimynos. Koraišitai viešpatavo Mekoj, jie buvo labai geri pirkliai. Mekon suvažiuodavo iš vi-

sos Arabijos pirkliai.Kaabos šventykloj buvo lyg visų Arabijos dievų sandėlis Koreišitų įrengtas.Koreišitai labai brangino Kaabą.Magometo tėvas mirė dar jam neginus.Jo motina Amina taip pat greit mirė.Magometą auklėjo dėdė ir senelis,su kuriais jis važinėjo po Siriją ir Arabiją.Bevažinėdamas jis susipažino su svetimomis tikybomis.Savo pranašystę/pranašavimą/ pradėjo vedęs turtingą našlę Chadidžą.Tada tik jis pradeda galvoti apie pasaulio netvarką.Jis eina, kaip visi naujų tikybių skelbėjai,norėdamas jai socialių pagerinimų.Jo fantazija štai ką sugalvoje:Mekoj daug turtuolių,jis nutaria prašyti jų atiduoti savo turto dalį vargšams,žadėdamas anano gyvenimo už tai rojų ir nuodėmių atleidimą iš Teisėjo.Tas teisėjas yra žydų Johova /Jahoe/.Magometas pasitraukia į urvus ir čia susieina su arkangelu Gabrieliu."Nėra Dievo be Dievo ir Magometas jo pranašas"-pareiškė jam arkangelas.Tie žodžiai pasidarė visos islamų tikybos pagrindu.Magometas tikėjo į šias haliucinacijas,bet nuo jų dar yra toli sudarymas naujos pasaulio tikybos.Kai Magometas pradėjo aiškinti Mekoj savo mokslą,tai turtingieji Mekos pirkliai nuo jo šalinosi.Tik viena Chadidži įtikėjo.Koreišitai priešinosi naujai tikybai,nes žinojo,kad Magometas panaikins Kaabą.Abubeke,Abutabib, Otman-pirmieji magometo šalininkai.Jie užsiima mielaširdingais darbais ir kas dien tris syk sukalba Magometo nustatytas trumpas maldelos.

Iš posakių,vadinamų surėmis,susidaro naujos tikybos raštas-Alkoranas. Jo didieji priešininkai buvo Omaja,vėliau vadinamų Omajų šeimyna.Jie skaito magometo draugiją socialistais.Dalis Magometo šalininkų turi bėgti Abisinijon.Pats Magometas,globojamas savo dėdės Hamzos,pasilieka Arabijoj.Prie jų prisideda ir atletas Omaras.Padidėjus jų susirinkimui,prasideda vaidai su koreišitais,kurie viošai iškeikia Magometą.Mirus Chadidžai ir dėdei,jis bėga į Taif, bet išvytas iš ten akmenimis,ateina į Kaabą ir ten skelbia savo mokslą.Ten susipažysta su šešiais Medinos pirkliais.Mediniečiai /koraišitų konkurentai prekyboje/ jam prižada pagalbą.

Kitais metais jis atsiveda dar daugiau šalininkų ir Magometas padaro su jais formalę sutartį. Apie 200 magometonų, paties Magometo vedamų, iškeliauja 622 m. rugsėjo 22 d. iš Mekos į Mediną. Šie metai vad. "hezra" /hedžra/ ir nuo jų kaipo pirmųjų metų /era/ magometonai skaitliuoja savo kalendorių. Medinoj buvo daug krikščionių, su jais Magometas daro irgi sutartį, noverdamas jų į naują tikybą. Susidaro nauji susirinkimai. Pradedama skelbti, kad Kaaba esanti įsteigta dar Abraomo laikais ir juodas akmuo Kaaboe šventykloj esąs paties arkangelo Gabrieliaus Abraomui duotas. Tai skelbiama, kad nauja tikyba nepaniekintų Arabijos senojo centro, ne išsižadėtų Mekos. Jei Magometas nebūtų įsiviešpatavęs Kaabej, jo tikyba nebūtų praplitusi. Jis paskelbė, kad karas su tikybos priešais yra principas teisingas ir natūralus. Tuo principu rėmėsi ir Europos viduramžis. 624 m. 300 magometonų susitinka su 100 raitelių ir 900 pėstininkų Koreišitų. Tai buvo pirmas susidūrimas. Magometo pasekėjai sumuša priešus, pakyla tuomet ūpas. Iš Mekos ateina apie 3000 mekiečių ir 625 m. sumuša Medinos kariuomenę, pats Magometas sužeistas. 10,000 Koreišitų susijungia su žydų giminė Benikureica ir apgula Mediną. Priešai pritrūksta maisto ir pasitraukia nuo Medinos. 628 m. buvo atkeršyta žydams: 600 žydų buvo nužudyta, moterys ir vaikai parduoti vergijon, jų turtas atimtas.

Prasideda Arabijos užkariavimas. Su 1400 žmonių keliauja Magometas į Meką ir padaro 10-čiai metų sutartį. 629 m. jis nueina vėl į Meką, ten pasimeldžia ir grįžta atgal. 629 m. Magometas atlieka apeigas Kaaboj. Jis randa daug šalininkų. 630 m. su Magometu iš Medinos į Meką eina jau 10,000 vyrų. Miestas pasiduoda Magometui. Iš Kaabos jis liepia išnešti visas stovylas. Pats Magometas ir toliau pasilieka Medinoje. Jo pasielgimas politiniai labai gudrus, nes nukentėjo tik keletas žmonių. Jis nesukiršino ir be to labai karšto arabų temperamento. Kaip pasaulinis ir dvasinis valdovas viešpatauja Magometas tik 2 metu. Viešpatauja jis labai sumaniai, nustato netikintiems pagalvę. Jo ištikimieji moka 8/10 pelno.

632 m.jis buvo paskutinį kartą Kaabej.Grįžęs Meduinon susirgo myliinos žmonos Aišos namuose.Aišos tėvas buvo Abu-Bokras,artimas Magometo draugas.Miršta Magometas 632 m. birželio 7 d.Magometo mirtis visus nustebino,nes dauguma manė,jog jis nemirėęs.Jo draugas Omaras norėjo įtikinti žmones,kad pranašas dar gyvas,bet Abu-Bokras pasakė:"Kas tarnavo Magometui,tas težino,kad jis miręs;bet kas tarnavo jo Dievui,to dare tą pat ir toliau,nes Magometo Dievas dar tebegyvas ir niekuomet nemirs." Magometą palaikė iš vidaus jo ideologija.Jis į žmones darąs nepaprasto įspūdžio,nes buvo begalo gražaus pavydalo:turėjęs ilgą kaklą,išlenktą aro nosį ir blizgančias akis.Jo įsteigta tikyba vadinasi gražiai:Islam-/atsidavimas Dievo valiai/;be tautų skirtumo jis sudaro muslimų arba muzulmonų draugiją.Magometas traukė savo kosmopolitinėn.tikybon visus žmones.

44.<u>Tikybos tvarka.</u> Jo nekelo dora ir pasaulėžiūra pirmiausiai tiko arabams.Jų dora netobula,nes nesupranta nuodėmės,nežino tarpininko tarp Dievo ir žmogaus,nežino išganymo.Reikalas ir gyvenimo praktika pas arabus viską pateisina.Jų tikybos apeigos /pareigos/ labai nesunkios:penkius kartus į dieną plauti rankas ir kalbėti trumpus poterius.Penktadienį atliekamos didesnės pamaldos.Tą dieną jie turi susirinkti prie mečetės ir sekti "mano" arba užsakytojo žodžius.Jų šventė "Ramadan"-tai keisto pasninko mėnuo:tik dieną uždrausta valgyti,o naktį valgyk,kiek nori.Svarbiausia Islamo pareiga-karas su netikėliais.Musulmonas turi nors kartą nueiti į Kaabą, jei jis įsteigia.Kas krito kovoj už tikybą,tas eina tiesiai dangun /rojun/.Jų rojus žemės spalvomis puošiamas:čia visur vėsu,trikšta fontanai;patekę į rojų valgo saldumynus;čia gražios moteriškės tarnauja vyrams,nes paprastai kitos moterys rojun nepatenka.Jokios mistikos,jokių sakramentų jų tikybој nėra.Kiekvienas musulmonas kalba su Dievu pats,kunigai turi visai mažą reikšmės.Jų tikybos pamatą sudaro šventoji knyga Alkoranas.

45. Koranas. Ši knyga buvo parašyta 634 m. jau Magometui mirus. tą darbą atliko jo uošvis kalifas Abu-Bekras. Poetas Zaid-Iln-Tabit turėjo surinkti Magometo posakius, iš liaudies paimtus. Šis poetas surinko suras ir sutaisė Alkoraną. Ši knyga buvo vienintėlė tvarkos knyga: čia buvo ir medicinos reikalai, ir įstatai, ir policijos reikalai. Joje randam daug posakių, tvarkančių doros sritį. Tos knygos sutvarkymas labai svarbus fakterius arabų gyvenimo. Susiorganizavus jų tikybai, jie susijungė jau į vieną valstybę. Socialiai įnešta daug naujo: neturtėliai globojami, uždrausta tėvui užmušti gimusią duktėrį. Vergų padėtis pagerėja, jie atleidžiami Dievo malonei. Buvo uždrausta skirti vergo šeimyną, tuo tarpu, kai Europoj tas dar ilgai buvo galima. Teisingumas ir mielaširdystė-arabė idealai.

46. Arabai ir mokslas. Arabai dailės labai maža pažino, bet pasaka, būk jie sunaikinę Aleksandrijos biblioteką, visai netiesa. Arabų mokslas nepripažįsta jokios plastikos, bet bendrai menui jie nebuvo priešingi. Arabų architektūra yra viena gražiausių. Viduramžy mokslas žydėjo tik pas arabus. Jie mokslą labai gerbė, šalia pranašo statomi į antrą vietą mokslininkai. Mylimiausias arabų mokslas buvo geografija. 836 m. Aben-Chosdad-Bek parašė pirmą geografijos vadovėlį. "Kelionių vadovėlis".

Filosofijos arabai neieškojo, nes ji buvo visuomet nutolusi nuo Korano. Aristotelio logiką jie išvertė į savo kalbą ir atsinešė į Ispaniją. Europa susipažino su Aristoteliu tik iš arabų vertimo. Tai labai svarbus Europai faktas, nes scholastinis mokslas pasikeičia, susipažinus su Aristotelio mokslu.

VIII ir IX šm. susidaro teisininkų mokyklos. Tikyba pas juos buvo taip karšta, kad teisininkai neturėjo teisės nieko keisti. Todel valstybė negalėjo plėtotis ir sustingo. Kalbų mokslas pas arabus labai išsiplėčia. Savo kalbą jie giliai pažino. Jų statistika ir retorika- Korano citatų pakartojimas. Istorija taip pat sunkiai augo, nes Koranas ne istoriška knyga. 766 m. pasirodė pirmas veikalas, kuriame buvo aprašyta Magometo gyvenimas ir darbai.

Rytuose istorija negalima, nes ten yra despotizmas ir filosofinės sistemos stoka. Ten kiekvienas galingas žmogus norėjo patekti į istorijos lapus. Arabams parūpo visos istorijos dalykai. 889m. išeina knyga, aprašanti istoriją nuo pasaulio pradžios lig 1000m. po Kristaus taip vad. "Aukso pievos".

Astronomija pas Arabus labai daug laimėjo, nes jie per žvaigždes norėjo sužinoti Dievo valią. Astronomija virto pas juos astrologija /pranašystė iš žvaigždžių/. Jie labai gerai nustatė žvaigždžių tolumą ir didumą.

Arabai labai dideli formalistai ir pastatyti mečėtį nors vienu graduсu toliau nuo Kaabos krypties buvo vis tiok, kaip atkreipti ne į tikrą adresą tūkstančių žmonių maldas.

Mamunas, Abdado kalifas, įsteigia pirmą observatoriją ir išvertė Ptolemejo astronomijos knygas ir liepė ištaisyti Ptol. astr. lenteles. Tos sustatytos lentelės yra ir dabar tikslios ir atatinka šių laikų skaičiavimams.

Matematikos srity arabai nuveikė labai daug. Gamtos gi mokslas buvo tik kolekcijų rinkimas, rūšiavimas, klasifikacija; toliau tas mokslas neėjo. Arabuose išsivystė chemija ir alchemijos. 765 m. alchemikas Džafar sumanė padaryti auksą iš sieros ir gyvo sidabro. Tuo jis pastūmė priekin chemijos mokslą. 1032m. Arabijoj mirė taip vad. Avicenna /Abdalle ben Sinna/ parašęs medicinos enciklopediją. Arabams buvo uždrausta piaustyti lavonai, todel medicina negalėjo tolyn žengti. Bet arabai buvo geri chirurgai. Įdomiausis dalykas -arabų poezija. Arabų lirika padarė didelės įtakos Europai. Jų lirikoj daug eposo bet, jie neturi nė vienos poemos. Jų lirika labai ugninga, fantastinga. Dar atėjo pas mus arabų didaktiška, pamokinanti filosofija. Dramos jie nežinojo, tai didžiausias trūkumas.

46. Poezija. Magometo reikšmė arabų poezijoj didelė. Jis su savo sūromis sudaro atskirą poezijos periodą. Savo viengenčius prie naujos tikybos jis pritraukė ne pamokslais, bet gražiais poetiškais posakiais. Lebid, Kaab ir Hazan-trys Magometo palydovai-poetai.

Iš Hazano pakartosime ~~pelydevai poetai.~~ šiuos gražius žodžius: "Po Dievo sosto yra paslėpti turtai,prie kurių vienintėlis raktas yra poeto liežuvis".Mekoje prisiglaudė daug garsių dainininkų.Jie dainuodavo savo dainas,akompanimentu lydini.Vienas iš tų dainių Ibin-Soraig buvo beveik visam pasauliui žinomas.Savo veikalais jis žavėdavo ne tik arabus,jų mokėjo daugelis žmonių atmintinai.Buvo įvestos nakties pamaldos,jos turėje savy kaž kokio slepingumo.Šalia nakties pamaldų įsisteigia ir nakties poezija.Iš tokių poetų žymus Ubeid.Šventoje vietoje prasideda meilės scenos.Svarbiausieji tos meilės garbintojai Argi ir Omar-Ibn-Arburabija.Damasko arba Omajadų periodas /661-750/ tos meilės periodas. Damasko kalifai pasauliniai valdovai.Omajadai tikėjo,kad atgaila visus nusikaltimus atleis.Įeina madon vynas,kurį užgynė Magometas,lėbavimas,naktibaldos apsupa šiuos linksmius kalifus.Du poetai Farasdak ir Džisir suskaldo arabų visuomenę į dvi dali ir sukiršina ją lig pykčio.

Valada-žymi poetesa Kordovoje,Ispanijoj.Paskutinis garsus poetas Ibni-Aias. Pirmas iš Omajadų dinastijos Moavija buvo neblogas žmogus,tik senatvėj sugedo,sakydamas:"bučiau neatidavęs savo laiko valstybės darbams ir linksmiau gyvenęs,malonumų ieškojęs,eičiau dabar į kapą daug linksmesnis."Jo sūnus Jezidas buvo užtat didžiausias ištvirkėlis,tyčiojosi iš Magometo mokslo ir viešai gėrė vyną.Kitas kalifas iš tos giminės taip pat nesilaikė Magometo mokslo.Jis pasakė,kad Magometo pasekėjai nei kiek negeresni už kitus. Nuo 750-945 m. viešpatavo Abasidų dinastija.Garsiausia šių dienų kalifas Harun-Al- Rašidas.Jo laikais pražydo poezija.Bagdadas ir Kufa pasidaro svarbiausiais centrais.Ten dainavo Abu-Novas,kurs lyginamas su vokiečių Heine,"poetų karalium".

Abasidų laiku kilo opozicija.Magometonai nutaria kietai laikytis Magometo mokslo. Visos moterys buvo atskirtos nuo vyrų ir pasodintos kietai už krotų.Bet dalykai nuo to nepagerėjo.Pražydo prekyba vergėmis,nes visas pasaulio turtas patenka į arabų rankas. Tos vergės įeina madon.Vergės Habada ir Salama liko nemirtingos,

anų laikų didžiausios garsenybės. Salama pagarsėjo tuo, kad už pabučiavimą gavo žemčiūgą, 80 tūkstančių vertės. 809 m. mirė Harun-Al-Rašidas. Jo laiku sutvarkytos pasakos "Tūkstantis ir viena naktis". Čia atspindi visų laikų žmonės. Liaudies žmogus pasižymi dora, švaruma, turtuolis-apsileidęs, paskendęs prabangose. Tos pasakos parodo arabų visuomenės skilimą. Haremai beveik ir pražudė arabų valstybę. Prantyksta galingosios šeimynos, išžudo viena kitą, palieka vien nesugedusi liaudis, kaip valstybės ir visuomenės pamatas. Bibliotekos Arabijoj buvo labai gražiai sutvarkytos. Bagdade buvo 36 bibliotekos. Harun-Al-Rašido laikais.

47. Arabų mokyklos. Mokyklų buvo labai daug, nes arabai gerbė mokslą. Visi luomai turėjo mokytis. Pradžioj mokytojai buvo žydai ir krikščionys, nes savų dar neturėjo. Mokyklose mokė Korano ir poezijos. Mokymas jų mokyklose buvo daug padoriau /realiau/ atliekamas. Mokykla buvo pas juos lyg šeimyna, jokio skirtumo tarp mokinių. Prie mečečių išauga aukštoji mokykla. Abasidų laikais Bagdade, Kafroje ir kitur randam jau universitetų. Įsisteigia mokyklos "medresse", vidurys tarp gimnazijos ir universiteto. 933 m. tokia mokykla įsteigta Bagdade. Čia tilpsta didelė biblioteka, bendra maldai salė ir bendrabučiai. Šios mokyklos palengvino mokslo plėtimą. Jeruzalėj Omaro mečėtė rodo aukštą arabų architektūrą. Ten pat yra ir Aksa mečėtė. Ispanijoj, netoli Grenados, yra pilis Al-Hambra, maurų pastatyta. Sakoma, kad Heraklius, atvežęs šv. kryžių, pasakė sudiev Sirijai, nes jautė, kad arabai viską užkariaus. Taip ištikrųjų ir atsitiko. Arabai paėmė Siriją ir įsteigė mečėtę Jeruzalėje.

48. Mahometo įpėdiniai ir jų nukariavimai.

Mirus kalifui, niekas nežinojo kaip atsiras nauji. Pirmieji kalifai buvo labai dori, įsitikinę žmonės. Mahometo antra mylimiausia žmona Aiša buvo visų gerbiama ir sykiu tapo didelė arabų nelaimė, nes buvo didelė intrigantė. Ji sudarė taip, kad buvo atstumtas nuo valdžios Mahometo brolvaikis Ali. Aiša neprileido jo prie įpėdinystės. Nežinant Ali, įvyksta pirmi kalifo /įpėdinio/ skyriai. Kandidatais į kalifus

buvo Abu-Bekras ir Omaras. Ali tų rinkimų nepripažino ir pasitraukė į Arabijos tyrumas. Jis išbuvo ten šešius mėnesius. Kai miršta jo žmona, Mahometo duktė Fatima, tada jis grįžta Ispanijon ir pripažįsta kalifu Abu-Bekrą. Šis kalifas viešpatavo labai išmintingai /632-634/. Prie jo arabai susivienija. Jis tikras arabų patriarchas. Mirdamas Abu-Bekras atiduoda valdžią Omarui. Mirus Abu-Bekrui, pasirodė, kad jis visai valstybės turtais nesinaudojo.

Iki 644 m. viešpatauja Omaras. Prie jo prasideda užkariavimai. Istorikai sako, kad jo viešpatavimas kainavo daug aukų. Pasaulio užkariavimas įvyko keičiantis kariuomenės vadams. Žiaurus Chalidas užkariauja Egiptą, Abu- Ubeida užkariauja Persiją. Pirmi puolimai teko Sirijai ir Palestinai, vėliau Persijai ir Egiptui. Ne tik kardu, bet ir taika plėtėsi valstybė. 636 m. ties Genazareto ežerą įvyko svarbus mūšis, kuriame dalyvavo ir moterys, ne tik vyrai. Damaskas, Sirijos sostinė, buvo ilgai apsupta. Heraklius buvo iškart įsitikinęs, kad neišlaikys prieš arabus. 637 m. paimta Jeruzalė. Sirija buvo pirmas arabų užkariavimas. Tačiau arabai prasti žmonės, patekę į civilizuotą pasaulį, neišlaiko ir žuva nuo lėbavimo. Chalidas ir Ubeidas, du arabų vadai, rado čia svetimoje žemėje sau kapą. Arabai gražiai pasielgė su Egipto gyventojais koptais. Sunkiausia buvo su graikais. Aleksandrija paimta. Vadas Omru rašo kalifui, kad neapsakomi šio krašto turtai buvo. Su graikais pasielgta žiauriai, jie beveik visi išvaryti. Šalia Aleksandrijos pražydo Kairas, kaip pramonės ir prekybos centras. Omaras sutvarkė karo dalykus, mokesčius ir visur paskyrė vietininkus. Jis paskyrė kontrolę ir nedavė arabams ištvirkti. Pats jis gyvenęs kaip tikras vienuolis. Jį ištiko netikėta mirtis. Kartą Medinoje atėjo pas jį vergas iš persų giminės /ugnies garbintojų/ ir skundėsi ant savo pono už reikalavimą iš jo dvigubo mokesčio. Omaras, išklausęs jį, pasakė, kad tas mokestis esąs teisingas, nes jis esąs geras malūnų dirbėjas ir galįs uždirbti daug pinigų. Praėjus trims dienoms tas vergas nužudė Omarą mečetėj maldos laiku. Bemirdamas pasišaukęs sosto kandidatus Ali ir Otmaną ir taręs:

"Jei busi kalifu,neaukštink savo giminės".Aiša vėl išlenda su savo intrigomis.Kalifu išrinktas ne Ali,o Otmanas.Afrikoj tuo laiku užkariauta Kartagina.Otmanas nepaklausė Omaro:visos aukštos vietos atatenka Omajadams.Tarp arabų kilo vaidų.655m. užmuštas pats kalifas su Alkoranu rankose. Pranyko tarp arabų idealizmas.Kalifu renkamas Ali.Bet jis nenorėjo sutikti su šia kandidatūra.Tik dviejų Magometo draugų įprašytas,jis sutinka būti kalifu.Bet Aiša patraukia tuos du savo vyro draugu savo pusėn.Ali nugali priešus,Aiša suimta.Tuo laiku sukyla prieš Ali Moavija,Sirijos vietininkas.657 m. įvyksta mūšis.Ali įveikia priešus Eufrato upės pakrašty. 4000 kartų jis ištaręs "Dieve stiprink" ir kiekvienu kartu kirtęs priešininką.Įsimaišo nekiečiai ir padaro tarpukarį.Moavija paliko prie savo žemių.Moavija,Ali ir Amru-trys pretendentai skaldo valstybę.661 m.susidarė prieš juos sąmokslas.Žuvo Ali,tikras Magometo įpėdinis,liko Moavija ir Amru.Visuomenė vis tiek nesusitaikė.Sunitai ir šiitai -dvi magometonų susidaro sektos,tebesančios ir lig šių dienų.Po Magometo mirties prasideda skilimas. Pirmi tokie buvo Ali pasekėjai šiitai,kurie nepripažino pirmų trijų kalifų veikimo.Jie iškėlė principą,kad 1.sutvarkyti tikybą tegali Ali.2.Pranašais gali būti ir kiti žmonės ir 3. Visai atmeta fatalizmą /žmogus nuo gimimo laisvas/.Jie nepripažįsta"sunnų" reiškia knygų,kuriose surašytas Magometo gyvenimas ir visi padavimai. Tikrais kalifais pripažinami Magometo giminės.Koranas,jų nuomone, yra ne amžinas,jis galimas keisti.Del šio skilimo "islamo" plitimas visgi nesustojo.Užkariavimai tęsėsi ir toliau.

49.Ispanijos chalifatas. VII m. buvo užkariauta Ispanija.Aiškinama, kad ostgotai su paskutiniu karaliu Rodzigu buvo susilpnėję ir negalėję dėl tarpusavio vaidų išsilaikyti prieš arabus.Ispanija buvo užkariauta Abasidų dinastijos metu.Sostine buvo paskirta Kordova.Prieš tai omajadų dinastija buvo išžudyta Abasidų dinastijos. Šios dinastijos vardas pacina nuo vieno Ali pasekėjo Abul-Abas. Jis ir išžudė omajadų dinastiją. 758 m.galutinai užkariauta Ispanija

Kitas arabų kalifatas buvo Afrikoj,Maroko,Fetco mieste.Ten gyveno dažnai patys abasidai.Bet daugiausia kalifai gyveno Bagdado mieste. Ten prie kalifų nelyginant frankų majordomai veikia viziriai.Pirmoji tokia vizirių dinastija buvo Barmeikidai./786-809/. Juos išžudė kalifas Harun-Al-Rašidas.Džefaras,vienas Barmeikidų giminės,susimylėjo su Harun-Al-Rašido seserimi,nors tai jam buvo uždrausta.Kai jiems gimė sūnus,kalifas nužudė Džefarą.

695-715 m. Bizantijoj buvo didžiausia anarchija.Arabai,susisiekdami su Bizantija,pradeda ją užpuldinėti.Tuo laiku Bizantiją valdo Izaurų dinastija.Paskutinis karalius iš šios dinastijos buvo Leonas,miręs 741 m.Jis išgelbėjo Bizantiją nuo arabų.

50. Karolingų įsigalėjimas.

Frankų-prancūzų valstybės istorija. Lotaras II,frankų karalius, atidavė Austrazėją arba rytų Prancūziją savo vaikui Dagobertui. Už jį nepilnametį valdė vyskupas Arnulfas,susigiminiavęs su Pipinų turtuolio šeimyna iš Lango dvaro .Dagobertas I mirdamas palieka sostą mažam savo sūnui.Nepilnametį karalių pavaduoja Pipinas, majordomas.Dagobertas II pradėjo valdyt be majordomo.Tuo laiku pasižymi Pipinas iš Horistalio.678 m.mirdamas Dagobertas II palieka įpėdiniu Pipiną.687 m. ties Testri įvyko kovą su Neustrijos valdovu.Jis buvo nugalėtas ir įsigali tuo metu majordomai,iš Karolingų /Pipinų/ giminės.Tikras karolingų giminės įkūrėjas yra Karolis Plaktukas /Martelis/.Jo pamotė Plektrudis intrigavo ir nedavė jam valdžios.Bet jis pabėgęs surinko kariuomenę ir nukariavo Neustriją 716 m. Suasonė mūšis 719 m. atiduoda visą Prancūziją į Karolio plaktuko rankas.Jam valdant įvyko daug reformų,nes jis buvo geras organizatorius.Jis atima iš bažnyčios žemes ir išdalo savo kariuomenei.Tokia reforma netiko bažnyčiai.Karolio kariuomenė buvo galinga,organizuota,tokia buvo reikalinga kovai su arabais.Karolis pavadintas Plaktuku delto,kad suplakė arabus taip, kad šie nebedrįsę niekuomet eiti prieš jį.Kova su arabais kilo dėl Akvitanijos.Akvitanijos hercogas buvo priešingas Karoliui ir susi-

dėjo su arabais,kvietė juos talkon. 731 m.Abderaman atėjo su 300,000 arabų.732 m. ties Tur ir Puatije Karolis sumuša visiškai arabus. Karolis mirdamas 741 m. paliko valstybę dviem sūnums:Karlomanui ir Pipinui.Prie jų dar buvo renkamas karalius iš Merovingų. Paskutinis karalius iš Merovingų buvo Hilderichas III. Jis mirė 751 m. Tačiau jis jokios valdžios neturėjo.

747 m. Karlomanas įstojo vienuolynan,majordomo valdžia atiteko vienam Pipinui.Likęs vienas,Pipinas sutvarkė valstybę.Jo laikais šv. Bonifacas tapo germanų misioniorius.Jis aprašė labai juodai frankų bažnyčią; šv. Bonifacas,Pipino padedamas,reformuoja bažnyčią. 748 m. galutinai sutvarko bažnyčią. 754 m. Bonifacas buvo pagonių frizų nužudytas,laike misijos.

5I. Karolingai ir Apašt. sostas. Iš seno su bažnyčios vyriausybe Karolingai užmezga ryšius.Susiartinimo priežastis buvo langobardų įsiviešpatavimas Italijoj ir popiežiaus pyktis su Bizantija, kuri tuomet buvo atsisakiusi nuo paveikslų garbinimo.Pipinas siunčia pas popiežių du pasiuntiniu klausti kas turi būti karaliumi, ar tas,kuris dėvi vainiką,ar tas, kurio rankose visa valdžia.Popiežius atsakė,kad karaliumi turi būti tas,kurio rankose valdžia. Netrūkus popiežius Steponas II pats atvyko Prancūzijon susitarti su Pipinu ir dar sykį palaimino Pipiną Paryžiuje Prancūzijos karaliumi.

Nuo susiartinimo Karolingų su popiežiumi prasidėjo nauja Italijos valstybė.Frankams ir karolingams popiežius inponavo frankams lyg koks aukščiausias apaštalas,rašydamas laiškus šv. Petro vardu. 754 m. popiežius atvažiuoja Prancūzijon ir prašo Pipino pagalbos prieš langobardus,nes šie su karaliumi Aistulfu pavojingi visai Italijai.Miestelyje Kersy popiežius daro sutartį su prancūzais sulig kuria prancūzai žada grąžinti šv. Petro žemes.Popiežiui iš šių sutarčių buvo nauda,bet jis patoko į prancūzų karaliaus galingą globą.Prieš frankus tuo laiku stovėjo tarytum ne Steponas II, bet pats šv. Petras.

754 m. frankai joja prieš Aistulfą, gyvenusį Pavijoje. 755 m. nugalėti langobardai. Pipinas antrą kartą eina Pavijon. Čia frankai nenori daugiau kovoti. Langobardai prižada jiems nepulti vidurinės Italijos. Toji vidurinė Italijos dalis vadinosi Bizantijos ekzarchatu ir tapo papos bažnytinė valstybė.

52. Santykiai su langobardais. 757 m. miré Aristulfas. Jo vieton išrinktas Deziderius. Tais pačiais metais mirė ir Steponas II. Kiti popiežiai patenka visiškon Pipino globon. 768 m. mirė Pipinas. Jo sūnus Karolis, pavadintas didžiuoju gauna rytų Prancūziją, o Karlomanas, kitas Pepino sūnus, gauna pietų Prancūziją. Karlomanas nori eiti drauge su langobardais. Dabar prasideda su bažnyčia nesantaika. Pepino žmona nori apvesdinti savo sūnus su langobardų karaliaus Deziderius dukterimis. Popiežius Steponas III raše protesto laišką, bet tas nieko neatsvėrė. Po vestuvių vyresnysis sūnus Karolis nesutinka su langobardų karaliaus dukterimi. Karolis pasiunčia ją atgal tėvams ir tuo suardo santykius. 773 m. prasideda popiežiaus nauji vaidai su langobardais. Į tą karą eina Karolis. Be jokių mūšių, su nedidele kariuomene jis pasiekia Italiją, eina Romon ir ten ant šv. Petro grabo atnaujina savo tėvo pažadus. Jis prižada šv. Petro valstybę atstatyti. Šis tvirtumas yra gal būt nevisai teisingas. Karoliui rūpėjo sustiprinti savo valdžia. Popiežius pripažįsta Karolių Romos patricijum.

53. Karolis-bažnyčios apgynėjas. Sunkiausia Karolio pareiga, kaip bažnyčios globėjo, buvo kova su saksais. Tos kovos tęsėsi 20 metų, nuo 796-814. Tas karas tęsėsi laikotarpiais, todel didelių nuostolių nepadaryta. Antras karas tęsėsi 10 metų, taip pat su saksais ir pasibaigia jų apkrikštijimu. Saksų krikštas yra Karolio Didžiojo nuopelnas. Bet krikščionybė saksuose plito labai sunkiai. Kol frankai būdavo jų krašte, tol laikėsi jie krikščionybės, bet frankams išėjus, jie vel virsdavo pagonimis. Daugybė saksų buvo iš tėvynės išvežta. Bet tuo laiku prasidėjo karas su arabais ir sukliudė saksų krikštą. Karolius, grįžęs pas saksus, išleidžia įstatymus vad. kapitu-

liarais,kurie draudžia saksams pagonybę ir ir bendrai visus reikalus tvarko.Laiko karų su saksais pasižymėjo nepaprastu gudrumu saksų vadas Vidukindas.785 m. saksai galutinai pasiduoda.I0,000 saksų kasmet po to laiko išvežama iš tėvynės ir tiek pat slavų apgyvendinama saksų žemėse. 797 m. išleidžiama saksams nauji įstatymai,kurie yra daug minkštesni už pirmuosius.Sakoma,kad Karolių suminkštino jo draugas Alkuinas.

Karolius gauna Palestynos šventonybių gynėjo vardą.

54. Karolio karai. Be to,Karoliui tenka kovoti su avarais.Jie gyvono Vengrijos žemumoje.Tos kovos prasidėjo 79I m. ir tęsėsi lig 796 m. Karolio sūnus Pipinas nukariauja avarus ir paima jų stovyklą"žiodą".Iš tų užkariautų kraštų susidarė Austrija.

Žodis "karolis" reiškia galingą žmogų.Nuo Karolio laikų kiekvieną didį valdovą vadina "karaliumi",Frankai darosi tikrais romėnų pasekėjais.Karolio vardas paplinta po visą Europą.Karolingų užkariavimų idėja buvo Dievo pasaulio platinimas.Nuo 800-8I4 m. Karolius Didysis yra viso pasaulio valdovas,jo valdžiai pasiduoda daug valstybių.Bažnyčia greit užima svarbiausią vietą prancūzų karaliaus akyse.Vakarų Europa atsiskiria nuo rytų Bizantijos ir yra lyg tęsinys žuvusios Romos imperijos.Prancūzų karaliai žino maža tiesioginių valstybės tikslų,jie tebėra lyg valstybinio mokslo prieklasy.Dvasiškija nukreipia visą valstybės aparatą į bažnyčios pusę.Karolis Didysis daugiau atstovauja Dievo karalystę,kaip pasaulinę.Galutinai 800 m. susitveria Europos vienybė prancūzams vadovaujant.Karolis Didysis pripažintas šio pasaulio galva.Bažnytinės kultūros ir filosofijos srity jis sudaro naują erą.Jis siekia pasaulinės valstybės,Dievo valdomos.Prancūzai lieka nuo to laiko kultūros ir civilizacijos vadais.Šis 800 metų momentas prasideda didele Italijos suirute.Leonas III kaltinamas visų žmonių del įvairių netinkamų dalykų.Jis turi bėgti į Vokietiją Paderborno miestan,kur gyveno Karolis ir prašyti jo pagalbos.Daromas teismas,į kurį atvažiuoja Karolis su savo kariuomenės būriu.

Buvo susitarta dėl teismo procedūros. Leonas III turėjo bažnyčioj iškilmingai prisiekti prieš žmones,kad esąs nekaltas.Karolis Didysis liepia priešams atsiprašyti,tada jie nebūsią nubausti.Įvyksta tuomet lyg Romos vakarų imperijos atnaujinimas.

55.Sukūrimas Romos -germanų imperijos.Karolio misija Europos krikščionių pasaulyje .

Karolis ateina į bažnyčią,lyg pasimelsti ir štai popiežius būk jam nežinant vainikuoja jį imperatorium.

Karaliaučiaus universiteto profesorius Feliks Dahn didžiausias autoritetas šioj srity sako:"Karolis,buvęs lyg netikėtai užkluptas.Karolis prižadąs už tat ginti bažnyčią ir iškilmingai būsiąs apvainikuotas.Visi prancūzų karaliai,nuo Karolio laikų įgavo teisę kištis į visus bažnytinius reikalus.Nuo 812 metų naują imperiją pripažįsta ir Bizantijos imperatorius.

Prancūzai pasidavė romanizacijos procesui.Neustrijos frankai visai pasidavė tai kultūrai,bet Australija,kur gyveno Karolingai, dar tebebuvi germaniška.Prie Karolio tas romanizavimas dar labiau padėdėja.Karolis pasivadina Dievo karalystės vadu.Jis turėjo savo kardu,teismu,kalėjimu valyti bažnyčią,palaikyti jos švarumą,platinti teologijos mokslą,Jo padėjėju buvo vyriausias arkikapelionas. Popiežius virsta vyriausiu Europos ir pasaulio vyskupu.Karolis skiria savo krašto vyskupus,žiūri misijas,tvarko bažnyčią.Bažnyčios padėtis tuomet buvo sunki.Šv. Bonifaco laiškas rašytas popiežiui tą rodo.Karolis turi žiūrėti,kad dvasiškiai gyventų dorai ir tvarkingai.Tie jo įstatymai vad."capitulariais".Karolis uždraudžia bažnyčioj duoti prieglaudą nusikaltėliams.Jis pats sako:" Gėda bažnyčiai būtų,jei ji nusikaltėlius glaustų prie savęs".Tuomet susidaro mišyti teismai,susidedantieji iš pasaulinių asmenų ir bažnyčios atstovų.Bažnyčios dalykus sprendė atskiras teismas:pusiau iš kunigų ir pusiau iš pasaulinių žmonių.Vien delto,kad frankai nežinojo Romos įstatymų,jie turėjo pripažinti bažnyčios imunitetą, neliečiamybę.Bažnyčios reikalai visiškai iš pasaulinių reikalų iš-

siunčiami.Į dvarą,atskiro bažnyčios valdininko valdoną,neturi teisės niekas kištis.Bet vis delto Karolis pasilaiko aukščiausią visame instanciją.Jo ministeris Alkuinas tvarko mokyklas,verčia bažnyčios giesmes,chorus ir bibliją frankų kalbon.Prie karaliaus tvarkomas choras dalyvauja iškilmingose pamaldose.Net dogmų srity karolis turi sprendžiamą balsą pav. kovoj su paveikslais jis taria savo žodį,kad paveikslų garbininmas negalimas,bet kas juos lies,bus baudžiamas.Karolio veikimas valstybėje buvo dar tik Europos sutvarkymo bandymas,pradžia,nes jam mirus 814 m. visa iširo. Po jo mirties frankų valstybė liko panaši kaip ir visos barbarų valstybės.Prasideda iširimas,tveriama nauja administracija,bet visuomenė įstatymų neturi,ji pripratus gyventi atskirai mažomis teritorijomis.

56.Pirmieji žingsniai į V.A. Išskyrus anglo-saksus ir Ispaniją, visos tautos priklausė Karolingams.Visos tos valstybės tvarkymosi žvilgsniu panašios.Pirmas faktorius barbarų valstybėje buvo tas, kad valstybės turtai patoko į pavienių žmonių rankas. Karaliai ir valstybė pamažu pajunta nieko neturį.Dvarai išdalyti dovanai atsitarnavusiems.Svarbiausia tendencija ta,kad dvarai atiduodami buvo kaipo paveldėjamas turtas.Valstybė nustoja vienintėlio viduramžy turto-žemės.Antras dalykas"comendatio" ryšiai susidarę tuomet,kada neturtingieji žmonės,negalėdami apsiginti,glaudžiasi prie didikų.Asmuo patekęs į comendatio,atsiskiria nuo valstybės.Bažnyčia gausingai naudojasi comendatio ryšiais,pritraukdama prie savęs prasikaltėlius.Pabėgusį prasikaltėlį bažnyčia priima į savo globą. Daug žmonių atsiduoda su visu turtu bažnyčiai.Tas paprotys pereina į pasaulinius žmones.Comendatio per kokį 100 metų sudaro tikrą anarchiją Europoj.Trečias apsireiškimas,sugriovęs viduramžy valstybės tvarką buvo "imunitetas"-valstybės teisės išgrobstymas.Imunitetas pasireikšdavo tam tikrų privilegijų dovanojimu.Karalius leisdavo didikams rinkti mokesčius ir teisti gyventojus.Todel dažnai atsitikdavo,kad karalius pasijusdavo daug silpnesnis už savo pavel-

dinius.

Kiekviena tų laikų valstybė pasižymi susmulkėjimu.Visuomenės,kaip socialės medžiagos,silpnumas buvo didelis.Jei barbarų valstybė nebūtų turėjusi nenormalumų,vis tiek ekonomiškas skurdas ir vargai būtų privedę ją prie feodalizmo.Feodalizmas -susijungimas žemės valdymo su politiškomis funkcijomis.Žemė buvo pagrindu visai tvarkai,ji vienintėlis kapitalas.Ūkis buvo natūralus,žmonės gamino sau visa,kas reikia.Pinigų ūkiui visai nebuvo,nes nebuvo jūridinių garantijų.Prekyba gi be kredito negalėjo plėtotis .Nebuvo kam tą ekonomišką gyvenimą tvarkyti-garantuoti.

57. V.A.Bradai žemės ūkio srity:precazium. Karolio valstybė laikėsi grūdų piliava.Delto Karolis verčiamas su visu savė dvaru mainyti gyvenamą vietą.Jis turėjo apie 12 pfalc -/rezidencijų-palatium/.Grūdų rinkimas buvo nepastovus dalykas. Be to,tinkamų kelių nebuvo ir grūdai gabenti buvo labai sunku,reikėjo ten nuvykus visus produktus sunaudoti.Taip politinis gyvenimas ir pats karalius taikosi prie žemės ūkio.Taip prasidėjo feodalizmo epocha net Merovingų laikais.Siauri provincijų interesai ėjo prieš valstybę,ją stiprinti todėl sunku.Susidariusios naujos Karolingų dinastijos svarbą turi visi pripažinti.Valstybės centras Karolio laikais buvo rytuose Austrazijoj pas barbarus,nes reikėjo visus jungti į vieną vienetą.Taip majordamas eina ir pakeičia seną Merovingų valstybę.Nauja valstybė tvarkosi jau kitaip prie Karolingų.Merovingai buvo silpni,nes neturėjo žemės.Karolingai sudaro naują žemės fondą,tam tam tikslui reikėjo atimti bažnyčios žemes,nes bažnyčia turi visuomet tendenciją dauginti savo turtus.Karolis Plaktukas sudaręs savaip žemės fondą reikalingą kariuomenei išlaikyti.Jis pasakęs:"Bažnyčios žemė mano žemė".Karolis liepia eiti kariuomenei ir gyventi bažnyčios dvaruose.Bažnyčia turi taikytis prie tokios tvarkos.Nors ji nustoja daug lėšų,bet už tai gauna nuo naujo valdovo apsaugą nuo priešų. Pipinas,Karolio Didžiojo pirmtakūnas,padaro kompromisą šioj srity.Jis nustatė,kad kareivius mirus atimta

iš bažnyčios žemė vėl gali patekti bažnyčiai, jei karalius kitaip neparėdys lel tos žemės. Įvyko sekuliarizavimas-atėmimas bažnyčios žemių. Dar Karolio Plaktuko laikais įvyko tas sekuliarizavimas, kaip naujas reiškinys, pasirėmęs ant senų jų bažnyčios tradicijų. "Precarium"-išnalda ir seniau buvo žinomas institutas bažnyčios žemėse. Precariatas tarnavo ir tiems kurie pavesdavo savo žemę bažnyčiai su sąlyga, pav. vieni atiduodavo tą žemę kol mirs sūnus, kiti, kol mirs anukas ir t.t. Toji žemė kartais atitekdavo bažnyčiai tik po kelių dešimčių metų. Tuo būdu buvo daroma skriauda būsimoms kartoms, nes dovanojama buvo tas, kas priklauso sekančiai kartai. Karolis Plaktukas ten ir pasinaudojo. Jis atima iš bažnyčios žemę ir pasodina joje prekaristą. Ir Pipinas, jo tėvas, taip pat elgėsi su bažnyčios žemėmis, nes seniau irgi prekaristas darydavo kontraktą su bažnyčia ir imdavo bažnyčios žemę nuomon. Tai buvo turto eksploatacija. Visgi Karolingų vasalai turėjo duoti I/5 derliaus bažnyčiai. Tas vadinama vėliau Sromų sistema, bet ji prasideda jau Karolio Plaktuko metu. Vasalas gauna žemę ir ją valdo, bet už tai tarnauja seniorui. Karolio Didžiojo kariuomenė kitokia, kaip Merovingų. Dabar kariuomenė eina koven surišta su savo senioru. Tokia kariuomenė atrodo lyg privatinė, preišvalstybinė. Todel Karolis stengėsi atlikti visus žygius tik su savo vasalais. Feodalizme susidaro lyg laiptų laipsniai-titulai. Pats aukščiausias senioras-buvo karalius. Senų srityje prancūzai daro pradžią ir visi juos seka.

58. Konungai, imperatoriai, autokratai. Karolis stengiasi savo valstybę padaryti panašią į Romos imperiją. Jis vadina save Augustus, Magnus, pacificus, imperator. Jis nori įvesti Romoj buvusias ceremonijas, iškilmingų rūbų nešiojimo madą. Bet tai tik paviršius. Frankai pirmieji pradeda giliau suprasti valstybės idėją. Karalius-krikščioniškos kultūros ir civilizacijos skleidėjas, jis taikos ir bažnyčios gynėjas. Savo įstatimuose jis kalba apie tokius dalykus, kurie mums atrodo nepriėinami. Karolis daugiau pamokslininkas, kaip valstybės tvarkytojas. Jo įstatymai lyg pamokslai. Jo administracija lyg ėjo

kunigo pareigas.Karolis labiau misionieris,kaip valdytojas.Frankai-laisvos valios žmonės,o dabar įvedama jau kitaip žiūrima į kunigą,jo valdžią ir reikšmę.Karolio draugas Alkuinas rašo:"Imperatorius yra Dievo įstaiga,žmonės turi jo klausyti" ir neduoti jam jokių nurodymų,statyti sąlygų.Neteisingai sakoma vox populi-vox Dei".Tai romėnų teisės obalsis.Skaitant tuos aprašymus atrodo lyg du pasauliu susidūrė Karolio laikais,vienas pilnas doros.idealingas ir kitas netvarkingas chaosas,nesąmoningumo pilnas.Tačiau nežiūrint to viso,Karolio idealai labai kilnūs,visuomenė prie jų nebuvo priaugusi.Jam mirus,vakarų imperija tuo pačiu chaosu,apie kurį jis su Alkuinu kalbėjo.Kol valdovai buvo gyvi,tol ėjo dalykai, jiems prabykus,visa prabyksta,panašiai,kaip Lietuva po Vytauto. Karolio reikalauta iš pavaldinio naujos ištikimybės priesaikos, žadančio karaliui"Treue".802 m. imperatorius liepė visiems prisiekti,sakydamas:"Nemanykit,kad priesaika su imperatoriaus mirtimi prabyksta...Jūs prisiekiate ne jam ,bet visai valstybei."Vien asmeninio ryšio tarp imperatoriaus ir pavaldinio nesusidaro:einama giliau į valstybės esmę! Administracija frankų valstybėj buvo silpna,barbarai nemoka jos sudaryti.Vienintėlis būdas tai teisė:Bann/destrictio/ valstybės teisė versti pilietį prie ko nors,valstybei reikalingo.Valstybėje leidžiama lyg sauvalia.Tačiau valstybė pamažu tą išnaudojo.

Valstybė į teismo dalykus iškarto nesikiša,teisia pati visuomenė.Vagis atsako ne prieš valstybę,bet prieš nukentėjusį.Bet pamažu teismas pasidaro valstybės pareiga.Karalius valdo kraštą per savo grafus.Grafais buvo skiriami kitataučiai.Daug reikšmės turėjo Marka-valstybės pasienio organizacijoje,kelios grafystės,kur yra pastovi karo padėtis.Kontroliuodavo karalius savo valdininkus per"missi dominoci",daugiausia vyskupus.Karolis nors buvo iš esmės valstybę sutvarkyti dar nepriaugęs,bet valstybės užuomazgą jis sudarė: tame jo reikšmė visai tolesnei Europos istorijai.

Viduramžio valstybės santykiai su masėmis ir aristokratija.

Iki Karolio Didžiojo Europa atrodo margų mišinys.Viskam reikalinga masė:be jos valios nei karaliumi tapsi,nei karą paskelbsi.Frankų valstybėj tas apsireikšdavo kovo mėnesy,kada susirinkdavo visi laisvieji frankai.Visuose aktuose,pav. naujam įstatymui paruošti, teismams atlikti,dalyvauja visi žmonės.Prie Karolio Didžiojo įgyja daugiau reikšmės rudeninis susirinkimas,į kurį atvyksta tik didikai.Prie jo pavasarinis susirinkimas įvyksta retai,valstybei nesvarbu,ką masė mano.Karoliui svarbu buvo žinoti tik ką grafai mano,ar pritaria jam ,ar ne.Masės ir aristokratijos klausimas yra visos žmonijos klausimas.Buvo manyta,kad masė turi visas teises,joje glūdi suverenumas.Toks įsitikinimas jau yra nuo Romos laikų. Šio principo pritaikinimas apsireiškia per delegatus,seimas ir t.t.

Atskiras individas gabesnis,jis po tam tikro prisiruošimo išplėtoja savo jėgas. Individas lyg iškyla virš masės. Visa istorija yra masės ir individo kombinavimas.Visas barbarų pasaulis buvo masumis paremtas,demokratybė buvo visai pilna.Konungas turi reikalą su kiekvienu atskiru germanu. Merovingai pakeisti Karolingais.Kad dinastijos pakeitime dalyvavo masės,rodo faktas surištas su bažnyčia.Didelis žmogus prie karaliaus buvo arkikapelianus."Capella"-frankų šventybė."Capella pasina iš žodžio "cappa" apsiaustas.Šv. Martyno "capella"ir buvo ta šventenybė,kuri darė visokius stebūklus.Jei Merovingas karalius traukdavo karan,tai jis be "capellos" nei žingsnio nedarydavo.Ją saugodavo capelianus,kad neprapultų. Pirmą kartą ši "capella" persiskyrė su Merovingais,kai Karolius Martelis traukė karan su arabais.Nugalėjęs arabus,jis nebegrąžino tos "capellos" Merovingams.Dabar Karolingai skaitėsi karaliais.Iš čia maton,kiek reikšmės turėjo prieš Karolį D. masė su savo prietarais. Karolio D. valdžia jau toliau stovi nuo masės.Aristokratija iškyla, liaudis eina į užpakalį,ir pamažu virsta viduramžy paprastais vergais.Tikras viduramžis Karolio D. laikais jau susekamas.Feodalizmo užuomazga jau yra,Karolis D. jau feodalis valdovas.Šalia jo stovi

aristokratija, didžiunų arba perų pavidale, kuri varžo karaliaus valdžią. Karalius vadinasi "primus inter pares"-pirmas tarp lygių-jų. "Curia regis" jau Karolio Didžiojo laikais randama. Joje aristokratija reiškia savo nuomonę del čių svarbiųjų valstybės reikalų. "Curia regis" leidžia įstatymus. Karolis Didysis yra tikrojo feodalizmo pranokėjas ir teisės ir militarizmo srityje. Viduramžis Europoje daugiausia yra persiėmęs militarizmu. Santykiai susidaro amžiname kare visų su visais. Karolio Didžiojo epocha-karo epocha. Jis daug kariavo, vienais metais tekdavo vesti keliatas karų. Nuo 768 m. prasideda karai su slavais, danais, čekais, avarais ir kitais. Penkiasdešimt metų jis kariavo viešpatavo, ir visą laiką kariavo. Karas persisunkė į visą gyvenimą, noroms nenoroms visos valstybės šakos turi pasiduoti karo reikalams. Karo metu visuomet taip būdavo, ir bus. Kadangi Karolio valstybė sudarė didelę Europos dalį, tai toji tvarka visur ir įsiviešpatauja. Viduramžis, kaip visuotino karo išdava, pasireiškė Karolio Didžiojo valstybėje.

Kaip pasireiškė Karolio Didžiojo įvestoji tvarka į visuomenę? Kokiu būdu toji demokratiškoji masė nustoja savo reikšmės? Teisme buvo stabinai /scabinus/- suolininkai /lovininkai/ ir rachinburgai, kurių posėdy dalyvaudavo septyni. Tie rachinburgai turi būti turtingesni ir yra atsakomingi už teismo teisingumą. Vokiečiai tokius įtakingesnius žmones vadindavo "Schöffenbar"-jis vėliau vadinamas "Bene natus et possesionatus"-reiškia: žmogus, kuriam visos valstybės vietos prieinamos. Merovingų teismas susidedąs išsyk iš dviejų dalių, paskiau netenka turtingesniems. Taip pat ... ir su kariuomene. Karolio Didžiojo nepaliaujamų karų metu masės negali mobilizuotis į kiekvieną karą. Išsiskiria iš masės turtingesni, kurie galėjo nuolat karan eiti. Tuo būdu susidaro nuolatiniai karaliaus vasalai, kurie eina kartu su karaliu į kiekvieną karą žygį, todel karalius turi jiems pataikauti. Karai su arabais ir avarais reikalauja raitelių. Arkliui apsaugoti ir pačiam apsisaugoti nuo priešų, reikia amunicijos, šarvų, reiškia didelio kapitalo.

Tuo budu Viduramžio visuomenė jau pradeda skirstytis į ginklotąją ir neginklotąją. Karalius atsiklausia tik ginklotųjų. Taip jau susiskaldo visuomenė. Pradžioj valstybė reikalauja, kad iš tam tikro žemės ploto būtų išstatytas vienas kareivis. Vėliau neturtinguosius ginkluoja jau turtingasai. Visi tie santykiai veda prie padalinino. Kaip įrodyti, kad Karolio D.D. tvarka yra buvusi militarė ? Kapituliarai aiškus įrodymas, kad karas valstybę nudažo. Kapituliaruose įstatymuose pirmiausia kalbama apie karą. Mirus Karoliui, jo įpėdiniai stengdavosi išsiimti karo organizavimu savo įstatymuose, pav. visai nežymus, nekaringas Lotaras rašo įstatymus, kaip sudaryti kariuomenę.

Karolis D. buvo feodalis karalius, vedąs karus su savo vasalais. Tas iššaukia lyg nelygybę, susidaro nauja visuomenė. Senasis vergas, mokėjęs gerai patarnauti karaliui, gavęs ginklą, pralenda į pirmus vietas. Žymioji grafų dalis buvo kilusi iš tokių vergų. Seniau buvę žymus žmonės pereina į žemesnį sluoksnį. Daugiausia vėliasnių hercogų, baronų, grafų buvo kilę iš vergų.

Teisės mokslas kalba kas turi buti, svajoja apie būsimą geresnį sutvarkymą; istorija - negyvo gyvenimo mokslas, jos metodas išeina iš gyvenimo fakto, realumo. Karolio teisė - įstatymai.

Kapituliarai buvo skirstomi atskirais paragrafais del to, kad, į juos galima būtų įnešti daug įvairių dalykų, logiškai nesirišančių klausimų. Karolio D. įstatimdavystėn įveina įvairūs pamokslai, pratinimas žmonių prie tvarkos. Čia rasi ir doros pamokymų ir atskiram valdininkui skirtas instrukcijas, ir tt. Kapituliarai yra labai didelis faktorius, rodas kad tuomet jau veikė valstybė, kad ji sudarė jau vienietą. VIsos tautos, sudarančios tą vienietą, privalėjo laikytis kapiruliarų, ir tuo buvo vienodinama valstybės tvarka. Įdomus yra barbarų krikštymo faktas, kad jis pasireiškė kapituliaruose. Karolis D. krikštija saksus ir atsiranda jo išleistai: "Capitulare de partibus saxoniae " reiškia įstatymų rinkinys pritaikytas saksams. Iš jo paragrafų galima susekti, kaip

buvo krikštijami pratinami prie krikščioniškosios kulturos saksai. Už viską Karolis baudžia naujakrikščius mirtimi. Žiaurumu manoma buvo pakeisti pagonių atkaklumas, nekultūriškumas. Tuo budu viduramžis naikino prasikaltelius, pav., amžiais vagis iškariami, amžiais visi elgėsi taip žiauriai su prasikalteliais, kaip Karolis šiame įstatyme. Vienos tautos per amžius suprato, kad svetimas daiktas negalima imti ir prasikaltėliai buvo išnaikinti. Mirtis gręsė saksui už visokius dalykus: už įsiveržimą bažnyčion, už kunigo įžeidimą, už žmogienos valgymą, už senioro dukters pavilio jimą, už senioro nužudymą, už pasninkų nesilaikymą, už sąjungą su pagonimis. Karolis vien mirties bausme nori suvaldyti nepastovią masę , jis nori remtis tik kunigais ir didžiunais vienintėlis būdas išsigelbėti sulig kapituliaro nuo mirties - tai bažnyčios malonė. Jei nusikaltelis įbėgo bažnyčion, ir jai bažnyčia ji priėmė, tai jis išgelbėtas nuo mirties. "Gelbėkitės prašydami iš bažnyčios pagalbos" - lyg sakoma įstatyme. Beto, naujakrikščių valščius perka klebonui 2 huf /valakus/ žemės. 120 naujakrikščių susideda ir perka klebonui porą vergų /vyrą su žmona /. 1/10 dalį derliaus irgi atitenka bažnyčiai. Viename paragrafe prikalbame - rekią mokėti dešimtinę : " Velniai sunaikina sunaikina derlių tame krašte, kuris nesuskubo dešimtinę bažnyčiai sumokėti". Šventės nedirbamos dienos. Apie vaikų krikštą Karolio irgi pasirūpinta : lig 1 metų vaikai turi būti pakrikštyti. Vesti giminę buvo uždrausta. Tokie įstatymai sušelpė bažnyčią ir sutvarkė asmeniškus bei politiškus barbarų reikalus. Vidaus politika tvarkoma tuo, kad valdininkams buvo uždrausta imti dovanas iš žmonių už savo tiesioginių pareigų atlikymą. Už tad valdininkai apdraudžiami nuo visokių nelaimių: užpulti ai įžeisti valdininką reiškia sulyg įstatymu mirti. Saksonijos įstatymai apima visokias sritis

Karolis pavedė savo grafams daboti , kad žemė būtų tinkamai dirbama. Įvesta trijų laukų sistema, kuri išsilaikė pas mus iki šiolei. Karolio laikais žmonės išmokomi malunuose malti miltus.

Draudžiama senoji sistema, taip vadinama :" Feld grasswirtschE"- kur dirbamas laukas virsta pieva, o už kelių metų darosi vėl dirva. Germanijoj ir Prancūzijoj tuomet pasirodo pirmi vynuogių sodai. Įstatymų pildyma prižiuri pats karalius, kuri todel važinėja po visa valstybę: visuose kraštuose jam reikalingos sostinės dvarai - pfalz / lot. palatium, lenkiškai palac, lit.- palocius/ Tam tikra apilinkė pristato karaliui produktus į šitą rezidenciją. Gyveno jis toje apylinkėj tol kol visa suvalgo.

Karolis, susiartinęs su bažnyčia, semia švietimą. Jis steigia prie bažnyčių mokyklas, renka ir nurašo retas knygas. Jo vaikais pradėta nurašynėti senovės autoriai. Nuorašus daro vienuoliai - kunigai. Šalia to , jis rūpinasi ~~j~~ ne vien lotynų literatūra bet renkami ir liaudies padavimai. Prie karolio dvaro susidaro lyg mokslo akademija. Jis pats vakarais užsiima mokslu. Jo artimųjų žmonių tarpe randam gerų mokslininkų. Vienas poeta rašo apie tą laiką:" Štai nyksta senovės laikai susidaro lyg nauja Roma. Senoji Roma atgimsta ir susidaro naujas pasaulio grožis". Karolis draugauja su Bizancijos imperatoriaus, su Harun-al Rašidu, Bagdado chalifu.

Karolio reikšmė Europai~~j~~ yra didelė. Sunku tikėti bet ištikro Karolis sudaro svarbiausią epochą Europos istorijoj. Jo svarbą įrodo šie faktai: pirma, naujoji Europa tikrai prasideda Karolio D. Valstybėje;,be jo nebūtų buvę naujos Europoj dabartiniam pavidale; visos naujos valstybėlės įgyja pastovios tvarkos, prisišlieja prie krikščioniškojo pasaulio - tai politinis faktas; antras faktas, verčiąs mus būtinai prisiminti Karolio veikimą. yra idejinės reikšmės: Europa virsta viena visuomene, kurios vadu yra ne tik popiežius, bet ir pasaulinis imperatorius - pasaulinis ir bažnytinis idealas veikia šalia viens kito. Juristui yra reikalas pagerbti Karolį D. už jo kapituliarus ir Karolis nesutvėrė nieko pastovaus jo nustatyta kapituliaruose tvarka nevisai įviko, todel istorikui jis negali tiek daug duoti, kiek juristui.

Juristas neabejoja, istorikui tenka abejoti, kiek įstatymai tiko gyvenimui. Juristui pats teisės faktas yra jau realybė. Karoliui mirus, bendros valstybės ryšiai iširo. Tai abejojimų priežastis, kurie kyla istorijoj del Karolio veikimo. Kas buvo Prancūzijoj pasiekta Karolio laikais tiek su laiku išnyko, kad reikėjo vėliau gabenti nauji žmonės Europos kultūrai kurti. Visa atrodo taip primityvu, nepastovu. Gaila, kad tokio žmogaus kilnios idejos žūna, pasikeitus įpėdininkams, kurie, besivaidydami tarp savęs, sunaikina visa, ką padarė jų tėvai. Karolis tėmi patenka į didžiūnų feodalų rankas, kurie naudodamiesi Karoliaus įpedinių savytarpio vaidais, privertė Karolio įpedinius pripažinti, kad visi, kurie pagrobė žemes, valdo jas teisėtai ir jos darosi paveldėjama savastis. Prasided. jau tikras feodalizmas. Valstybė nustoja vienintėlio turto viduramžy - žemės. Ji turi nusilenkti prieš feodalę anarchiją. Mums, lietuviams, viduramžis yra gerai suprantamas. Visuomet galima surasti paralėlės tarp Lietuvos gyvenimo ir anų laikų viduramžio formų. Karolis palikęs sunums valstybę, galų gale privedė prie persiskyrimo dvi tautas: germanus ir frankus. Germanai yra tie patys frankai, tik mažiau suromanėję. Po tūkstanties metų šios dvi tautos apsipilia kraujais del Elzaso ir Lotaringijos žemių, kurios nėra aiškiai nei vokiečių, nei prancūzų buvę. Lotaringija - Lotaro dalis, valstybė. Vienas iš trijų brolių, Lotaras,gavo imperatoriaus titulą ir teisę kištis į kitų brolių žemes. Lotaras, valdė siaurą ruožą, išpiautą iš Karolio žemių, kuris ir valdė nuo to laiko.Lotaringiją.Valstybės sunykimas prasideda nuo 814 m., kai miršta Karolis. Jo įpedinis Liudvikas Maldingasis, vėliau pavadintas Lėtuoju arba Tinginiu, buvo nepanašus į savo tėvą. Bet nebuvo pasirinkimo, nes vienintėlis Karolio vyriškas įpedinis buvo.Liudvikas ir nuo 813 m. jis jau buvo vainikuotas paties Karoliaus ciesoriumi. Jam įsiviešpatavUs įvyksta didelė permaina.

Senis Karolis vedė gana palaidų gyvenimą.Sūnus išvaro visus tėvo sėbrus,už tą,kad jie nedorai gyvenę,taip sako kronika.Buvo išvarytos ir Karolio duktorys. Liono arkivyskupas Leidrad,artimiausias Karolio sėbras,turėjo pasitraukti į Soison'o vienuolyną.Jo vietą užėmė Benediktas,iš Ariano,palikęs apie savo veikimą gerą atminimą prancūzų istorijoje.Kalėjimai ištuštėjo,grįžo tėvynėn Karolio ištremtieji.Kam tai Liudvikas darė? Jis norėjo būti geru,pavyzdingu valdovu.Bet būdamas silpno būdo,jis tik ardė valstybę.Jis norėjo patikti žmonėms statumu,griežtumu; bažnyčiai dovanojo daug žemių, aristokratams meilinosi,dalino dvarus.814 m. jis antrą syk vainikavosi,o 816 m. popiežius Steponas II jį dar trečią syk vainikuoja.Bet tai jam mažai padėjo,nes jau 817 m. jis išdalino savo valstybę tarp sūnų:Lotarui,Pipinui ir Liudvikui atateko atskiros dalys. Vyresnysis Lotaras apšauktas imperatorium.Be Lotaro žinios broliai ne galėjo nei karo pradėti,nei sutarties daryti.Visos sūnums priklausančios žemės turėjo sudaryti visgi vieną valstybę.
818 m. sukilo Italijoje sosto pretendentas brolvaikis Bernhardas. Pergalėtas jis pasiduoda savo dėdei Liudvikui,kuris pažada jam gyvybę palikti.Liudvikas pažadų neištesėjo ir leido apakinti Bernhardą,kuris po trijų dienų po to pasimirė.Liudvikas pats labai susijaudino ir daro viešą dėl to atgailą 822m.,pareikšdamas viešai silpnas esąs savo pareigoms.Reikėjo perdaug disciplinos,matant tokią keistą atgailą.Pavaldiniai,anų laikų žmonės negalėjo įvertinti įvykio ir nustojo savo viešpatį gerbę.Jau 819 m. jis irgi norėjo visai atsižadėti sosto ir stoti vienuolynan,kai pasimirė jo pirmoji žmona. Bet greit jis nusiramino ir daro atbulai,nes siunčia piršlius pas gražiąją princessą Juditą,veda ją ir jau nebmano lipti iš sosto. Jauna žmona paima kietai į savo rankas valdžią,tačiau ji netiko valdymui,ir nuo to laiko prasideda nelaimės.Reino saloje besirengdamas naujan karan prieš savo sūnų Liudviką.Jo viešpatavimas 814-840 m. buvo naujų tautų susidarymas. Atsiskyrę sūnūs praveda prisilaiko naujai susidariusios etnografijos, jie sudaro etnogra-

fiškai jau Europos pirmąs valstybes:už Reino gyveną germanai sudaro Vokietiją,kiti-Prancūziją,treti-Italiją.Imperatorium Lotaras. Jis negali priversti savo brolių klausyti.841 m. susivaidija tarp savęs trys broliai.Lotaras susijungia su savo brolvaikiu Pipinu, bet tais pačiais metais sumuštas ties Fontenuo.Tada Lotaras susideda su danais ir jų palydonas atdina į imperijos sostinę Aacheną. 842 m. du broliu,įjusiu prieš Lotarą,prancūzų ir vokiečių karaliai susitinka ties Strazburgu /Argentoratum/ ir prisiekia abypusiai amžiną sąjungą.Tiedu broliu atlieka priesaiką atskiromis kalbomis. Kiekvienas kalbėjo savo tarpe ir čia pasirodė dvi Europos naujosios kalbos -vokiečių ir prancūzų.Tai pirmas dokumentas Europos kalbų atsuradimo,nes istorikas Nithard tai užrašė.Kalbos skirtumas pasireiškė ir tautos skirtumo.Prasideda ginčas dėl Lotaringijos,kuri prieš Liudviką priklausė vokiečiams. Abi kariuomenės susitinka ties Lijono miestu.Didikai nori susitaikyti,bet vadai nenori'Tai pirmas feodalizmo viešasai faktas.843 m. Verdeno įvykstą feodalė sutartis.Didikams duota privilegijų.Liudvikas,kuris valdė Bavariją, gauna visą Vokietiją.Dabartinė Prancūzija lig Šeldos ir Masos,Sonos ir Ronos tenka Karoliui Plikagalviui.Lotaras imperatorius gauna siaurą juostą nuo Olandijos lig Sicilijos,kuri išvesta lyg tyčia,kad kiti du broliai nesusisiektų ir nesusipeštų.Nuo to ir gavo tas ruožas Lataringijos vardą.Del šios Lotaro žemės eina nuolatinė kova tarp vokiečių ir prancūzų.Kam tas diržas?Lotaras reikalavo tėviškės Aacheno,Austrazijos ir senovės Romos.Kaip vyriausiam jam turėjo tekti tėviškė,kaip imperatoriui jam turėjo priklausyti ir Roma.Tada ir susidarė tų žemių juosta,apie kurį sukosi Europos politika.843 m. gimsta Italija,Prancūzija ir Vokietija, kiekviena jų pradeda atskirą gyvenimą.Tolimesnės imperijos likimas mums nebesvarbus,nes gimsta nauja Europa.Imperijos trumpa istorija yra ši.Nuo 840-55m. viešpatauja Lotaras.Po Lotaro viešpatauja Liudvikas II.Jis gyvena daugiausia Italijoj ir į Europos santykius nesikišą.Jis bejegis,žiūri tik į besivaidijančius brolius.

Popiežius nuolat kišasi į karalių vaidus, bet prancuzuose jis randa pasipriešinimo. Reimso arkivyskupas dar gina Karolio D. politiką. ir pasako popiežiui ,kad jis bereikalo kišasi į Prancuzijos reikalus. 875 m. imperatorium išrinktas Karolis Plikagalvis. Jis turi nusilenkti prieš bažnyčią. Vainikuojasi jis Romos bažnyčioj. Nuo to laiko įsivyravo Europoj viduramžio principas, kad Romos vyskupas gali duoti ir atimti karaliaus vainiką. Bažnyčia įgyja didelės reikšmės, dvasiškiai turi realų pagrindą-kapitalą, visuomenei įsigalėti. Valstybė nyksta nes nustoja žemės. Ji virsta visiškai bejėgė, kai 843 m. duota teisę didikams valdyti žemę, kaip paveldimą turtą. Seniau Karolis D. skirdavo popiežių, globodavo jį. Dabar įvyksta priešingai. Jau Karolis Plikagalvis turi nusilenkti prieš papą. Susidaro viduramžy ta tvarka, kuri vadinasi feodalizmu. Valstybės žlugimo priežastis yra grynai ekonomiškos. Susidaro eilė žmonių, kurie išgrobsto karaliaus teises.

Feodalizmas. Charakterizuoti jį begalo sunku. Ta tvarka yra perdaug plati sąvoka. Feodalizmo budas ir požymiai vis delto aiškesni negu atsiradimo priežastis. Istorikų nuomonės labai įvarios, vienos bendros nuomonės nėra. Pirma nereikia užmiršti, kad vienodo feodalizmo visoje Europoje nebuvo, kiek buvo valstybių tiek buvo feodalizmų. Vienoje valstybėje jis ilgiau išbuvo, kitoj greičiau išnyko. Atskiros tautos ir valstybės turėjo atskirą feodalizmą, tačiau politiški santykiai ukio srity visose valstybėse susidarė vienodai. Pats žodis"feodalizmas" pacina iš feodo - atskiro dvaro, kuri valdo feodalas. Tame feode gyvena žmonės kurie sudaro feodalo pavaldinius /vasalus/. Feodalizmas pirmiausia pasireiškė žemės savastyje. Feodalizmui pažinti reikia eiti į laukus. Kareivis patarnavęs kariuomenėje gauna tuo metu, kaip algą, atskirą žemę, nes pinigų valstybė neturėjo. Feodalas yra pirmiausia kareivis, ginkluotas žmogus, kuris moka ant kitų viešpatauti. Socialis gyvenimas pasireiškė žemės valdyme. Kas turi ginklą, kas turi žemę, jis yra ponas, kurie visi turi bijoti. Feodalas verčia apylinkės žmones statyti sau

tvirtus rumus, apsuptus vandeniui su pakeliamais tiltais. Niekas to feodalo užpulti negali, nes murai aukšti, užlipti sunku, ravas užstoja. Iš esmės tie feodalai atrodo mums labai suskurdę. Žemės ukis buvo blogam stovy; žemė buvo blogai dirbama. Feodalas nesirupina žemės ukiu, jis tik žiuri ką iš savo vasalo galėtų pačiupti. Miestai sudarė lyg oazę tarp feodalų sauvalės. Miestietis pusiau laisvas žmogus. Valstiečiams miestas buvo lyg rojus, nes čia jų niekas nespausdavo, žinoma jei miestas buvo stiprus. Nestipras miestas patekdavo feodalu sauvalei ir virsdavo jo įrankiu nes feodalas kur tik galėdavo, ten lisdavo. Anų laikų feodalas panašus į šių dienų tamsių nakčių ir miškų viešpatį. Feodalas turi savo fantaziją, ieško daugiau turto, galybės ir viso, kas jam patikdavo. Prievarta baisumas buvo jo įrankiai. Valstybė suskirstyta į daugybę valstybėlių. Pagrindas ne valstybėje, bet mažoje valstybėlėje. Mažiausia valstybėlė yra baronija, lyg fizikos atomas. Baronas mažas primitivis karaliukas, kuris tvarko savaip savo valstybėlę. Tokia tvarka tipinga visam viduramžiui. Be viduramžių baronų nebutų išdigę imperialistinės militarinės valstybės. Tokios valstybės valdovas daro kaip tik taip, kaip viduramžio baronas. Kuri valstybė daugiau to prisilaiko ta laimingesnė. Žemė ankštai surišta su tarnyba yra lenas. Lenas buvo duodamas užsitarnavusiam asmeniui lig gyvos galvos. Tačiau lenas yra tik feodalizmo pradžia. Leninninkas veliau nesusimindavo, kad jo žemė kadaise valstybinė buvo. Lenai užmiršti. Valstybinė žemė pranyko. Politiškai išsivystė feodalizmas pirma Prancuzijoje. Tikras baronas, tikras peras, lygus karaliui susidaro iš seno Prancuzijoj. Baronija yra lyg užbaigta valstybės forma. Baronas vokiškai vadinasi „Freiherr", lotiniškai "liber baro " Jis sudaro vyriausybę monarchą. Baronas skiriasi nuo karaliaus tik žemės plotu, bet savo žemės sklype jis lygus karaliui. Karunų nešiejimas taip pat viduramžių liekana. Feodalai skyrėsi vainiko šakelių skaičiumi. Baronas buvo žemiausias feodalas, jis turėdavo 6 šakeles savo vainike, o hercogas ir markizai daugiau. Prancuzų feodalai turėjo dėsnį, kad kiekvienas baronas, lygus karaliui, todel

jie vadinasi perais-Lygiais.Kiekviena šeimyna turėjo savo devizą sakinį,kurs reiškia jų šeimynos principą.Pav.Rogano šeimynos devizas buvo toks:"Markizo titulo aš noneriu,karaliumi buti negaliu, bet aš esu Roganas".Karalius tik stipresnis už atskirą baroną bet kai jie visi susidėda tai jie darosi jau stipresni už karalių. Santykių susidarymas tarp baronų ir gyventojų yra tipiškas Ispanijoj,kur pavaldynis darydavo priesaiką."Jei tu saugosi mano,neliesi manęs,nesisavinsi mano teisių....tai mes klausisime tavęs"-taip darydavo priesaiką vasalas.Ta priesaika atrodo visai žmoniška. Santykis tarp pono ir valdinio nera absoliutis,bet visai žmoniškas.Tas pažymis užsiliko Lenkijoj ir Lietuvoj.Tuose santykiuose aiškėja lygybes jausmas ir laisvesni santykiai.Pas vokiečius dar nuo viduramžio laiku,užsiliko posakis:"Wird der Kaiser absolüt wenn er undern Willen tut". Viduramžio laikai rodo labai daug karų,sumišimų,kilusių vien iš to principo.Baronas,apginklavęs savės vasalus,gali maištą prieš valdžią,taip vad.Konfederacijas.Šios pasitaikydavo dažnai Lenkijoj ir Lietuvoj.Tų konfederacijų paprotis pridarė daug žalos.Europai. "Najazdy" Lietuvoj taip pasitaikydavo.VIsa Europa kelius šimtus metų skerdėsi ,kaip įsiutusi.Kultura, karams siaučiant,negalėjo klestėti,nes ji reikalauja ramumo.Nuolatinių karų priežastis buvo baronai.Iš gyventojų baronas atiėdavo visa kas pas ji buvo.Žmonės neturėjo jokio pastovaus turto,nes amžini karai vis tiek visa sunaikindavo.Baronas gyvendavo keliose įrengtose rezidencijose,apkastose groviu,pilnų vandens.Jis kilnėdavosi iš vienos vietos į kitą,kol supykindavo apylinkės gyventojus.Tas parsikelimas buvo labai pigus,nes baldų ir šiaip kilnojamo turto baronas mažai turėdavo.Gyvenimas buvo labai prastas,nes amžinas karas visa sunaikindavo.Amžinas kerštas pasireiškė tarp žmonių.Tie kurie stovėjo visuomenės priešaky,įsigyjo nuo savo tevų įpročių kurie skirio juos nuo kitų.Iš viduramžio užsiliko ir tas kuo apsireiškė Lietuvos Savarankiškumo atgiimas.Kai pirmą kartą buvo pasiliuosuota nuo baudžiavos,lietuviai valstiečiai metesi į teismus,bylinėjosi iš pykčio,kad įrodyti savo viršų.

Pasiliuosavę valstiečiai norėjo susilyginti su ėlektoriais,kurie labai mėgo bylinėtis. Jie lyg norėjo parodyti tuo esą laisvi. Kaip tie karai pasisiekė sumažinti ar panaikinti?

Jei valstybėje karaliaus valdžia stiprėjo,tai baronai ir feodalai nusiramindavo,karai aptidavo.Dvikova nykdavo stipriu karaliaus įsakymų draudžiama.Baronas negalėdavo užpulti kito be trijų dienų kol tas galės apsiginkluoti.Liudoviko IX laiku,kai ėjo karai su anglais ,buvo užginta vesti naminiai karai.Šie karai buvo draudžiami patriotiniu atžvilgiu.Liudovikas IX liepė rodyti savo narsumą kovoj su priešais.Bažnyčia visą laiką kreipė visuomenės gyvenimą į taiką.Gal but,ji darė taip del naldingumo kurį trukdė amžini karai.Bažnyčia įvedą pamažu "trečiujų" teismą-ginčas atiduodamas spręsti trečiam,geram pažįstamam ar nesuinteresuotam.Bažnyčia nustato terminus ,taisyklės karui.Feodalai turėdavo prižadėti bažnyčiai nevesti naminių karų,bet jie tų prižadų nelabai laikydavos.Žmones buvo pripratę prie anarchijos ir prie geriausių norų sunku buvo nuo jos atprasti, perdaug giliai jau buvo įleistos šaknys.Prancuzijoj feodalizmas anksčiau negu kitoj Europoj gimo,anksčiau ir išnyko.Kartą Prancuzijoj arkivyskupas sušaukė daugolį riterių ir kalbėjo jiems apie naminio karo blėdį.Apie Apie 100 feodalų pasižadėjo nebekariauti ,tik vienas nedavė priesaikos ir tas buvo dvasiškiu.Kai jį visi užpuolė,jis atsakė noriu buti,teisingas žmogus,todel ir neprisiekęs,manąs,kad jie prisiekę tuoj vel priesaiką sulaužys.Bažnyčia iš to chaoso tikrai išvedė Europą,sudarydama privačias sąjungas.Galų gale buvo sudaryta viena"Treuga Dei" ,Dievo paliepimu sustabdymas karo.Buvo nustatytos taisyklės.Prancuzai buvo pripratinti nevesti karų tarp ketvirtadienio ir sekmadienio ,nes tas laiko tarpas esąs pamaldoms reikalingas.Tai buvo labai didelė pažanga,jos reikšme mums dabar sunku ir pilnai įsivaizdinti,Tai buvo bažnyčios nuopelnas. Visoj Prancuzijoj per tas dienas buvo ramu. Pietų pPrancuzijoj iš naminio karo išimti tokie dalykai kurie reikalingi bažnyčiai,pav.alyvme-

džius,bažnyčias,kapus,ukio įrankius negalima buvo naikinti pas p priešą.Naminių karų metu dvasiškių ir malunininkų asmens niekas n nieléte.Visai sustabdyti karas Prancuzijoj nepasisioké,jis buvo tik sutvarkytas ir apreztas taisyklemis.Teismas buvo jegos palaikonas.Kas turi jegą,tas teisėjas.Baronas buvo vyriausias teiséjas,jo teismas -galutinas sprendimas.Karaliui nepasiskusi ant barono,nes apeliacijų anais laikais nežinojo.Tvirtų įstatymų teismas teipegi neturéjo,todel teisiama bu vo silig papročiais.Baronų auklėjimas buvo gana keistas;atskirų auklėtojų buvo lavinami. Senesnis žmogus pristatytas prie berniuko,įkaldavo jam krašto papročius ir įkvepdavo lyg viešpaties dvasią,reiškia jis visa gali daryti. Bažnyčia laikoma aukščiausiu teiséju,bet baronai-herceogai bažnyčios teismų nepripažindavo.Bažnyčia teisdavo tik jai prikl[illegible] ausanus žmonés.Nusikalstusį baroną teisia baronų arba perų teismas karaliui pirmininkaujant.Viduramžiuj veiké "Dievo 5eismas" .Jis buvo taikomas ir į patį teiséją.Nuteistas žmogus galéjo reikalauti pati teiséja prieš Dievo teismą,nes kitokios apeliacijos viduramžis nežinojo ir žinojo tik apeliaciją į Dievą.Iš seno pas teiséjus buvo paprotys,kad teiséjas ateidavoč į teismą vasalų lydimas.Tie vasalai su ginklais apsaugodavo jį nuo netikétų užpuolimų.Viduramžis visgi pripratino žmonés prie tvarkos,valstybines idéjos. Viduramžis Europoj tą principą įkuré ir sutvarké pasiremés žmogaus palinkimu apsiprasti su tuo,kas jam buvo svetima.

Romos teise to principo nežinojo.Daugumos principo viduramžis teipegi nežinojo.Todel Lietuviai ir Lenkai teisetai buvo pratę prie principo "Liepozvaliam"Viduramžio žmogaus laiké savo nuomone svarbesnę už svetimą.Tiems principams įvykdyti viduramžis buvo įpratęs šaukti susirinkimus.Susirinkadavo tik feodalai Žymesniejji. Jų susirinkimai darési panašus į tarptauninį,dabartinių laikų, kongresą.Tuose susirinkimuose dalyvauja tik įgaliuoti žmones ir jokių debatų nebudavo,nes jie atsivežda vo jau fiksuotus išanksto nutarimus.Delegatai paduoda savo balsą ir nutarimai daromi visais balsais .Viduramžis težinojo tokius suvažiavimus.

Tokių susivažiavimų,kur galėtų protu jausmais delegatas elgtis,viduramžis visai nežino.Lietuvių-Lenkų Respublikos gyvenimas mes žinome,kad atskiri seimeliai siųsdavo delegatus į seimą.Jei kartais seime pasitaikydavo svarstyti tokį klausimą,del kurio nors vieno seimelio atstovai neturėdavo tvirtų įgaliavimų,tai tie delegatai grįždavo atgal ir klausdavosi savo ponų.Visas seimas turėdavo laukti anų delegatų sugrįžimo.

Viduramžis pilnas savotiškumo.Iki šiol dar kai kurie neišnyko. Mūsų nesąmoningoji psichikos pusė pakartojas viduramžio užgaidas; ypač mūsų Lietuvoj viduramžių prablaivėjimas užtruko.Mes gyvenam tuos laikus,kurie Europoj jau keli šimtai metų išgaravo.Tokia jau žmonijos tvarka,kad gyvenimas skaldosi atskiromis tautomis,todėl viduramžis vienoj valstybėj pasibaigė,kitoj baigiasi,trečioj apmiršta visai iki galo neišsivystęs.Kai valstybė išmoko sulig Romos teisės tvarkytis,viduramžio anarchijai pamažu reikėjo pasišalinti. Dabartinių laikų konstitucija yra susitarimas,sulig kuriuo turi eiti valstybės tvarka.Ji kilo Amerikoj,bet išsiplėtojo Anglijoj.Anglija yra pamatas Europos demokratijai.Viduramžis davė ir gerų vaisių.Jis pripratino žmones prie tam tikrų politinių laisvių.Anglijos istorija rodo,kad barono tipas pasilieka ne tik pas jį,bet ir jo pavaldiniai pripranta prie barono teisių,papročių ir stengiasi susilyginti su baronais.Tas piliečių lygumas teisės atžvilgiu apsireiškė pirmiausia Anglijoj.Baronai gavo savo privilegijas per kovas,~~išė~~ išdirbo "Magna Charta libertatum".Baronas susideda su kitais baronais kovoj ne vien už savo bet ir visų piliečių teises.Kas tai yra parlamentas? Pradžioj tai valdanti grupė,kurios valdžia pamažu išsiplečia ant visų Anglijos piliečių.Parlamente yra tik feodalai.Jie tai iškarto priešinasi karaliui.Konfederacijos,tai reiškia organizuotos pasipriešinimo pavydale jie gina savo teises. 1215 m. baronų chartija-dokumentas savo pirmoj redakcijoj yra užrašiusi pasipriešinimo teisę.Karalius Jonas Bežemis buvo pergalėtas,priverstas pasirašyti chartiją.Pirmoj redakcijoj pasakyta,kad 27 baronai gali

spręsti, ar karaliaus toliau klausyti, ar ne. Jie turį teisę paskelbti karą, už karalių jie jau darosi aukštesni. Atkariauto; iš arabų Palestinoj priešinimosi teisė irgi buvo pripažinta feodalams. Jei siūzerenas atsisako gelbėti savo vasalą, tai šis kreipiasi į kitus baronus ir visi susitarę bendrai gali paskelbti karą prieš karalių. Tokia revoliucija, toks pasipriešinimas valdžiai pripažintas teisėta feodalo teise.

Savastis. Vienintėlis turtas per 1000 m. Europoje buvo žemė. Žmogus buvo vertinamas dešimtinėmis. Žemvaldys buvo panašus į mūsų valstietį, gyvenantį toli nuo žmonių, kurs turi nikėti visus darbus atlikti pats. Žemės savastis, kuri sudarydavo santykius tarp anų laikų žmonių, vad. "lenas". Ta žemė buvo duodama pradžioj už tarnybą. Toks buvo pagrindas visiems ekonomiškiems santykiams. Prie Karolio Didžiojo randam dar kitos rūšies žemės savastį, būtent "Allod", į kurią valstybė kištis negali, tai tėvų palikta žemė. Abiejų žemių valdymo formos veikė paralėliui. Kuri forma įsigalėjo? Vienaip žiūrint, visa žemės savastis virto lenu. Kiekvienas virto vasalu aukštesniu, turtingesniu; kiekvienas priprato atlikti tarnybą už žemę. Bet ir lenas mėgino įsigyti allodo teisę. Po Karolio Didžiojo Europoj bendra tvarka pasikeitė taip, kad valstybė turėjo pripažinti dovanotą žemę paveldėjama savastimi. Žemės savastis tapo dvejopa juridiniu atžvilgiu: "Dominium"-pono teisė į žemę ta teisė gali būti nuolatinė, ji gali būti dvejopa.

I. "Dominium directum"-kai seniors tos žemės savininkas ir 2."Dominium utile"- kai vasalas laikinai naudojasi ta žeme. Lenas, kaip "dominium utele", virsta panašu lyg allodu. Vasalas visuomet turi atminti, kad žemė priklauso jo ponui. "Dominium utele" atiduodama su tam tikra ceremonija /investitura/. Jei miršta tėvas arba ponas, tai ta ceremonija visuomet atnaujinama. Vasalas nebesyvelkamas, bet į rankas jam duodamas koks nors ženklas, ar žiedas ar kita. Reikalaujama, kad vasalas įdėtų savo rankas į pono rankas ir prižadėtų ištikimybę. Jei nori žemę kitam perluoti, tai reikalinga irgi pono leidimas. Žemė buvo asmeninė

ryšys tarp seniero ir feodalo. Vėliau ta žemė pavadinta "census", kas pas mus vadinama "činšu". Pinigais atlyginama už žemę. Pas vokiečius ta žemė vadinasi "Rittergut"-senovės žemė iš kurios reikėdavo atlikti riterio tarnybą. Lenkijoj tas paprotys buvo greičiau panaikintas, bet Lietuvoj jis ilgiau pasiliko. Jei pav. vasalas mirdavo, nepalikęs sūnų, tai senioras išleisdavo jo žmoną ar dukterį už vyro. Lenkai prikišdavo lietuviams, kad lietuviai, girdi, negali išleisti savo našlių už ko nori, Lietuvoj kunigaikštis, esą, net sutuoktuves kontroliuoja. Bet seniorui ne vis tiek būdavo, kam atiteks žemė. Senovės ponas turėjo teisę prižiūrėti savo vasalo ūkininkavimą. Jei jam ūkininkavimas nepatikdavo, jis galėdavo atsiimti iš vasalo ūkį. Įsigalėjo teisė, vad. "majoratas", kuomet vyriausias sūnus paveldi visą žemę. Greta to įsigalėjo ir "minoratas"-jauniausio sūnaus teisė, ji sudarė pas žmones, kurie nepriklauso nuo karaliaus, turi allodą-tai smulkūs valstiečiai. Ūkininkas padeda įsigyti vyresniesiems sūnums turto, sudaro jiems atskirus ūkius, o jaunesnysis dar nespėjęs gauti atskiro ūkio paveldi tėvo žemę.

Feodalo pareigos. Pareigos tos įvairiais laikas įvairiai pasireiškė. Leno / "vitagut" / savininkai, turi kareiviauti 40 dienų į metus, bet tik valstybės viduje, neišeinant į užsienį. 40 dienų tarnyba yra sunkus dalykas, nes reikia turėti savo šarvai, kalpas, arklys. Mūšio laiku kalpas turi bėgioti paskui sunkiai apsišarvavusį poną, kad ištikus reikalui jam padėti.

Viduramžis pastovios kariuomenės neturi. Patys vasalai vėliau sutinka vietoj kareiviavimo atsipirkti pinigais. Vasalo tendencija - paversti kareiviavimą pinigais, su kuo senioras taip pat sutinka, nes jis už tuos pinigus gali samdyti kareivių, su kuriais jis gali kada nori kariauti, kur tik nori ištisus metus, ne vien 40 dienų. Viduramžiui buvo priprastas dalykas kareiviai - samdininkai: Landsknechtai arba vėliau šveicarai. Valdžios noras turėti kariuomenę pasireiškė ir Lietuvoj Vladislovo Vazos laikais, kai jis nori nusikratyti šlėktų kariuomenės ir jungo. Žemės rūšys, nuo kurių ėjo kareiviavimas, buvo du: 1/. cenzyva - /činšas/, žemės plotas, už kurį atliekamas žemesnis patarnavimas ir mokamas tam tikras mokestis; 2/. lenas -Rittergut-aukštesnis rūšies žemės savastis. Nuo abiejų žemės plotų su laiku jam imamas mokestis " scutagium" - pinigai skydams pirkti, iš kurių samdoma nuolatinė kariuomenė.

Jei senioro duktė eina už vyro, ir seniorui sunku išpasogyti, tai vasalai turi padėti jam sukrauti kraitį. Taip pat vasalai turi padėti apginkluoti senioro pilnametį sūnų. Jei senioras eina karan, tai vasalai turi padėti jam prisiruošti. Jei senioras patenka nelaisvėn, tai vasalai išperka jį. Cenzyvos likimai viduramžio istorijoj svarbus klausimas. Istorikai senai seka tą žemės savastį. Sulig cenzyvos prasiplėtimo galima net padaryti išvadas apie ūkio stovį tame ar kitame Cenzyvos kampe. Činčininkai sudaro

vidutinį laipsnį tarp feodalo ir baudžiauninko. Tai, kur cenzyva prasiplatino, žemės ūkis stovėjo aukščiau, nes činčininkai galėjo mokėti nemažus mokesčius. Pav.,mūsų Žemaičiuose žemės ūkis,matomai, mažiau klestėjo, nes žmonių kareiviavimas buvo vienintėlis mokestis seniorui.

Asmens santykiai. Viduramžis pasireiškė tuo, kad valstybė neturi tiesioginių ryšių su pavieniais asmenimis. Atskiri aukštesni asmens turi ryšių su žemesniais ir, seniorams klausant karaliaus, susidaro viduramžio valstybė. Karalius tiesioginai turi santykių tik su savo betarpiais vasalais, kaipo jų senioras. Jei koks nors žemiau stovįs žmogus nori betarpiai susižinoti su karalium, tai ~~beveik~~ negalimas daiktas, nes susinešimas atliekamas tarpininkaujant dižponiams. Taigi aukštesni žmonės sudaro valstybę. Prancūzijoj tokių seniorų, kuriems jau visi kiti priklausė, buvo maž-daug 12.

Lietuvoj prie Kazimiero tas pats buvo, valstybė negalėjo turėti tiesioginių santykių su vusuomene. Šitie asmens santykiai susidarė visuomet sutarties keliu. Vasalas turi ištikimai tarnauti savo ponui. Tas pasižadėjimas susidaro per investitūrą, Seniorui dovanojant savo vasalui kokį nors daiktą. Prie to būtini yra liudininkai. Vasalas duoda priesaiką "hommage". Jis atsiklaupęs įdeda savo rankas į senioro ir pirmiausiai pasižada jam niekuomet nekenkti. Viduramžy yra ankštas išsyk santykys tarp žemės ir asmens. Tiedu dalykai eina iškart lygiagrečiai IX irX amž. Jau XI ir XII amž. asmens reikšmė ima viršų, jau svarbi sutartis. XIII amž. žemės reikšmė visai pranyksta, svarbi asmens santykiai. XIII amž. randami jau "fiefen l'air ~~ore~~ kabantieji" lenai. Vietoj žemės jau duodama vasalui kokia nors pelninga teisė.

Formalizmas buvo esminis viduramžio gyvenimo apsireiškimas. Formalizmas - aršūs prisilaikymas tuščios formos. Ponas, daleiskime, yra nekenčiamas, žiaurus, bet forma,

tam tikros ceremonijos visuomet vasalo išlaikomos. Toks kraštas, kuriam dar ir lig šių laikų užsiliko tuščių formų, yra Anglija. Lordai, teisėjai, valdininkai dėvi drabužius dar iš viduramžių užsilikusius. 19 šm., pav., ten buvo užsilikęs paprotys, kad vasalas, perimdamas žemę, turėjo joti pas lordą raitas, šeimynos ir tarnų lydimas, sutriubuoti tris kartus ties vartais ir grįžti namo. Ta ceremonija rodydavo, kad lordas buvo kadaise aukštesnis už šitą vasalą. Ar ponas jį matė, vasalui nesvarbu, bet tik žmonės jį matė. Taip buvo atnaujinama investitūros ceremonija iki XIX am.

Ispanijoj dar 19 šm. užsiliko kai kur kalnuose paprotys, kad vasalas vieną kartą per metus atnešdavo ponui kumpį, duodavo jam pauostyti ir vėl parsinešdavo namo. Tai yra įrodymas artimų senovės santykių, buvusių tarp senioro ir vasalo. Formos privestos lig apsurdų, turi praeity labai rimto pagrindo. Jos susidarė delto, kad pats gyvenimas vertė prie to. Viduramžis tas formas dar supranta. Bet įkiturnų daug. Pavyzdžiui, Prancūzijoj tarp šiaurės ir pietų buvo didelis skirtumas. Šiaurės Prancūzijoj buvo patarlė: "Nulle terre sans seigneur = Jokios žemės be senioro", o Pietų Prancūzijoj: "Nul seigneur sans titré = Jokio senioro be dokumento". Šiaurėje buvo tipingas feodalizmas, apie senioro teises niekuomet neabejojama, o pietuose priešingai, reikia jam savo teisės įrodyti, būtent, kad jis žemės savininkas. Skirtumas, matote, tarp pietų ir šiaurės begalinis. Lenas Šiaurinėj Prancūzijoj taip išsiplatinęs, kad nebeliko laisvų žmonių, o Pietinėj Prancūzijoj dar užsiliko laisvas pilietis, kurs galėjo reikalauti iš senioro dokumento. Šiaurėje reikėjo žmonėms gintis nuo normanų, ten reikalinga buvo kariuomenė, todel po Karolio Didžiojo žemės pasidarė feodalams, o pietuose kuo ilgiausiai užsiliko laisva

romėnų tradicija. Germanijos santykiai panašūs į pietų Prancūziją, ten feodalų daug, buvo daug valstybėlių. Anglijoj buvo panašu į šiarės Prancūziją. Ten, normanams įsiviešpatavus veikė šiaurės Prancūzijos teisė ir laisvas žmogus negalimas, kiekvienas žmogus turi dar seniorą. Aišku, kad Aristokratija buvo stipresnė šiaurės Prancūzijoj ir atbulai: silpnesnė pietų Prancūzijoj, todel ten galėjo ilgai laikytis laisvas valsčius. Baronija, kurioj viešpatauja baronas, vok. freiherz, yra pamatinė valstybėlės lytis viduramžy. Ji buvo lyg atskira valstybe, nors kartais susidėdavo tik iš kelių kaimų. Kokios žmonių rūšys gyveno baronijoj? Kai baronija susidarė, tai vieni gyventojai buvo laisvi, kiti vergai. Barono akyse laisvųjų ir vergų šeimynos vienodai jam priklausomos: vienos - skaitė jį savo valstybės viršininku, o kitoms - jis žemės ir jų asmens savininkas. Barono tendencija aiški: padaryti visus vergais. Laisvi žmonės nustoja pertai laisvės, o vergai, susilygina su kitais barono pavaldiniais, pasidaro laisvesni, reiškia: baudžiauninkai. Taip laisvieji buvo pažeminti, vergai išaukštinti. Tuo pasireiškė viduramžio socialis keitimasis. Išdygsta naujas baudžiavos faktas. Senioro valia savo valstybėlėj pilna. Baronų teisės ne visur buvo vienodos, nes ne vienodu laiku plėtėsi feodalizmas. Vokietijos baronas yra absoliutis žmonių savininkas, o kitur baronas yra tik ~~savininkas~~ politiškas valdovas, ne atskirų asmenų ponas, jo pavaldinių žemė dar nėra jo savastis. Anglijoj lig viduramžio laikais pasireiškė dvi žemės savastys ir valstiečiai ten dalosi į "vilanus" ir "sokmenus". Antrieji yra laisvi. Jie turi sutartį su ponu, gali eiti su juo teisman. Ar tame nepasireiškė trečias faktorius - valstybės stiprumas? Aišku, kad valstybė apgynė laisvą žmogų nuo seniors. Anglijoj valstybė globojo prastus žmones, todel ir buvo užsilikę laisvi

žmonės – sokmenai. Prancūzijoj X šm. po Karolio D. mirties valstybė išnyko. XIII šm. rašytojas juristas De Fontanie sako, kad tik dalis yra laisvų prancūzų, ir tai tik politiškai: jie turi klausyti pono, bet jų siela ir kūnas ponui nepriklauso. Jis sako, kad barono doros jausmas privalėtų versti piliečio asmenį neskriausti. Bet tai esą reta išimtis ir beveik teorija. Baudžiavos atsiradimas aiškiai susekamas Anglijoj, nes čia užsiliko archyvai, visokie raštai. Angliją retai lankė priešai, ji buvo vandenų apsupta. Be to, čia rečiau pasitaikydavo gaisrų, nes namai buvo daugiausia mūriniai. Juristas Brakton, gyvenęs XIII šm., ir nematęs skirtumo tarp vergo ir valstiečio, nes jie visi jo vadinami: "servi". Senioro sauvalia, jam atrodo teisėta, ką jis nedarytų, vis gerai. "Er ist mein, ich kann ihn sieden und backen" – sako vokietijos feodalas. Iš Bracktono raštų visgi matome, kad baudžiauninkas gali skųstis ant pono teisme, jei ponas jį muša arba atima inventorių. Anglijoj už tokį pasielgimą ponas buvo traukiamas į teisman. Anglijos baudžiauninko prievolės dvejopos: jis turi dirbti ponui, o jei jis miršta nepalikęs vaikų, tai ponas gali jo žemę priskirti savo dvarui. Tai vadinamoji teisė "main morte", arba "mirusios rankos teisė". Ši teisė pasitaikydavo ir tuomet, kai pasilikdavo įpėdiniai. Ponas, mirus baudžiauninkui, ateina pas jį, išsirenka geriausį sau gyvulį, ir tuomet, kad žemės perėjimas sūnui teisėtas. Jei baudžiauninko durtė išteka išeina už vyro, tai ponas skaitosi jos savininku. Jei ji išteka kur toliau nuo namų, tai ji pirma privalo praleisti vestuvių naktį pas poną ir tada tik atitenka savo vyrui. Kas nenorėjo to daryti, turėjo išsipirkti nuo tos labai keistos pareigos. Mokesčiai sudarė sunkų jungą. Aukštesnieji renka mokesčius iš žemesniųjų ir už visus moka valstybei. Bet feodalas paprastai moka mažiau, negu surinko, juk jo

fantazija ne suvaržyta. Kokių mokesčių būta viduramžių spreskite iš jų pavadinimų : "pontaticum" - mokestis nuo tilto, "ripaticum" -mokestis už krantą, "pulvaraticum" - mokestis už dulkęs /jei varomi žmones ar gyvulius per pono lauką/, "rotaticum" - mokestis nuo ratų. Sunkiausia feodalo teisė Prancūzijoj buvo "banalité" Feodalas verčia savo pavaldinius malti jo malūne miltus, pirkti iš jo parduotuvių, smuklių vyną ir degtinę. Ponas kartais versdavo net duoną kepti pono duonkepykloje. Visi ne tik naminiai gyvuliai, bet ir laukiniai, kaip sakoma, Dievo išauginti žvėrys, priklausą ponui, kuris vienas turėjo teisę medžioti. Užmušti laukinius žvėris buvo griežtai uždrausta. Medžioklė buvo tik pono monopolija. Kralikus, karvelius vaisinti tegalėjo irgi vien ponas.

Trečia privilegijų grupė yra mokestis, kuris iš karto buvo nedidelis, lyg pripažinimas seniorо vyresnybės. Rinkdavo tuos mokesčius įvairiais būdais, net iš moterų grybais, uogomis. Svarbiausia ir sunkiausia parėiga buvo lažus eiti arba lietuviškai tariant "dvarystą kriokti". Valstietis vienur dirbdavo dvi, kitur tris dienas, o kitur ir visą savaitę. Savo laukus jis kartais apdirbdavo naktimis arba šventadieniais. Anais laikais baudžiauninkams talka buvo pragaras. Ypač sunku buvo eiti baudžiauninkams į "Schaarwerk"= "šaravarka" - atlikti kokį bendrą darbą, pas mus Lietuvos šiaurėje, dažniausiai buvo vežti pono grūdus į Rygą arba į Vilnių. Šaravarkų skaitlius buvo didelis, nes baudžiauninko arkliukas buvo menkas, daug pavežti negalėdavo. Eidavo į tas šaravarkas su baime, grįždavo lyg iš po sunkios ligos. Nuo šaravarkų galima buvo išsipirkti pinigais. Visur matome sauvalią, nes baudžiauninkų prievolės niekuo nenormuojamos. Kokia buvo ponų fantazija, sunku ir pasakyti, nes, pavyzdžiui, ponui miegant baudžiauninkai dainuodavo kiauras

naktis. Vienas prancūzų dvariškis /abbatas/ Burgnidijos dvare nuvykęs, nepakęsdavo varlių ir baudžiauninkai turėdavo naktimis varles raminti, vaikščiodami apie tvenkinį ir dainuodami tam tikrą dainą. Dėl per didelės ponų sauvalės viduramžio baudžiauninkai neramūs, dažnai sukildavo, kartais žudydavo masėmis dvarininkus. Europoj tokie sukilimai prasideda jau XI šm., Rusijoj vėliau, nes XVIII šm. Anglijos buvo tvarkoma labiau: jos dvarų knygos nuo XII ir XIII šm. /taip vadinami inventoriai/ užsiliko archyvuose. Vienas pavyzdys iš archyvo: Dvaras priguli Londono šv. Treybės vienuolynui; baudžiauninkas vardu Džon Kampe. Jis turi 15 akrų /apie 6 ha/ žemės. Už tai turi atlikti vienuolynui sekančius darbus: nuo šv. Mykolo iki Kalėdų, turi aparti tris akrus žemės ir du darbu per savaitę atlikti. Šv. Tomo dienoj duoda vienuolynui keturias vištas ir vieną gaidį. Nuo Naujų Metų lig Velykų jis turi arti po du akrus ir du darbus atlikti. Prieš Velykas jis turi atnešti 15 kiaušinių, 1/3 pono pievos išpiauti /6 ha/, tris šieno prėslus sukrauti. Tris kartus "ponui prašant" /reiškia: gaunant valgį/ jis turi atlikti tris darbus. Nuo rugpiūčio lig šv. Mykolo jis turi atlikti penkius darbus per savaitę. Be vienuolyno leidimo jis negali parduoti gyvulio, o jam mirus, vienuolynui atitenka geriausias gyvulys. Anglijoj, kur buvo knygos vedamos, tokios didelės sauvalės negalėjo būti. Valstybė per daug, sakoma dabar, žmogų spaudžianti, ji neturi kištis į žmogaus reikalus. Bet viduramžių valstybė yra geistinas dalykas, nes ji neša žmogui apgynimą. Laimingiausia šalis buvo Anglija; jos feodalai negalėjo sauvaliauti. Čia valstybė buvo stipri. Kapetingai Prancūzijoje. Prancūzija buvo sunkesnėj padėty, nes Prancūzijos valstybė negreit sustiprėjo. Jos istorijoj labai daug reiškia jos centras ir sostinė Paryžius. Ką sako dabar Paryžius, tą sako provincija. Taip

buvo ir seniau. Prancuzijos istorija yra tikra jos sostinės istorija. Centralė valdžia savo buveinę turi Paryžiuje. Kol Paryžius nebuvo centras, tol Prancūzija buvo iškrikusi; ji lig ieškoj~~savo centrui buveinės. Centras buvo mėginama įkurti kitur~~, bet paskui nusistovėjo Paryžiuj. Lig XI šm., kol neįsigalėjo Kapetingai, Paryžius nežymus miestas; jis visai nėra Prancūzijos geografinis centras, nes guli labiau į šiaurę ir vakarus. Bet ne geografiška padėtis nulėmė Paryžiaus istoriją. Bet įsisteigė ant Senos, kiek toliau nuo jūros, taigi toliau ir nuo plėšikų. Tuo žvilgsniu Pryžiaus padėtis panaši į Londono ir senovės Romos. Kodel Sena, o ne Luara, kuri yra daug patogesnė, tapo svarbiu gyvenimo faktoriumi? Etnografišku žvilgsniu apie Paryžių susidarė tautų mišinys: germanai ir romėnai sugyveno kartu, taigi ir etnografijos atžvilgiu Paryžius nesudaro vienete. Etnografiškai šiaurė buvo daugiau sugermanėjus.

Sostinių keitimasis.

Pirmas Prancuzijos periodas yra Romos viešpatavimas. Gallai ir keltai iškrikę negalėjo susijungti ir sudaryti vieno centro. Visas jų politiškas siekis - centras nukelti arčiau prie Italijos. Prancuzijos centras yra pietuose: Lijonas, Narbonna. Čia žydi Romos kultūra, čia sueina iš Italijos visi keliai. Anų laikų Paryžius dar menkas miestas. Antra epocha yra III ir IV šm. Deoklotiano laikai. Prancūzijos žmonės jau susikalba lotynų kalba. Prancūzija nori išsilaikyti prieš barbarus, todel sostinė perkeliama arti Reino į Trysą /Augusti Trevirorum/, ten gyvena Gallijos valdovas, jo aukštieji valdininkai.

Trečias Prancuzijos periodas - tai vakarų imperijos žlugimo laikotarpis. Ateina frankai, įsisteigia Merovingų dinastiją su keturiomis savo sostinėmis: Reimsas, Paryžius ir Orleanas. Sostinės klausimas labai svarbus ir reika-

šmingas. Prancūzijos istorija virsta/tuo pačiu lyg/ jos sostinės istorija, lyg visąlaiką mėginama rišti Prancūzijos istoriją be Paryžiaus, bet tas pasirodė negalimas dalykas. Pirmame periode, viešpataujant Romai, Gallija stengiasi sudaryti sostinę arti Italijos. Antram periode pasireiškė Deokleitiano reformos, buvo vienas keturių imperijos centrų steigiamas Gallijoje . Merovingų laikais buvo net keletas sostinių, bet nei viena, net ir pats Paryžius, neturėjo vyriausios dar reikšmės. Karolingų epochoj vyrauja Austrazija, iš kurios Karolio D. stiprybė. Ji neturi pastovios sostinės. Daugely vietų yra jo "Pfalz" /palatium/ palocius ir visas Paroinis virsta lyg sostinė /dabar vadinamo Jondalis = Palatinatus, Pfalz/, ten buvo mylimi jo miestai: Aachen ir Vorms. Penktame periode suskilo frankai: jų vieni suromanėjo kiti pasiliko dar germanais. Tarp tų etnografiškai skirtingų dalių įsiterpė lyg savaime atskira šalis Lotaringija, kuri dar tebėra nuolatinių kivirčų objektas. Prancuzams ir germanams. Dabar jau sostinė kėlėsi labiau į vakarus. Pažymėtinos Laon'o ir Compiegn sostinės. Prasideda kovos su normanais. Normanai yra žinomi anų laikų plėšikai. Jie duoda pradžią daugeliui Europos valstybėlių, pav. Olandijai, Rusijai, Normandijai. Prancuzija turi su jais tuomet vesti aršią kovą, todel centras stumiasi į vakarų - šiaurę, arčiau normanų, reiškia apie Pryžių. Tada jau išsiaiškino Paryžiaus dalykai, nes Paryžius yra atsakantis atramai puntas prieš normanus, tuos aršiausius anų laikų priešus. Tuo laiku ir iškilo Paryžiaus ponas įsteigėjas naujos Kapetingų dinastijos, kurios buveinė jaun tikrai susidarė Pažiuje. Paryžiaus ponas įs igali, nes Karolingai perdaug silni, sumenkėję, ką rodo aiškiausiai jų negarbingi pravardžia-

vinai /Drutasai, Tinginys, Plikis ir tt./, Tie jų vardai rodo, jog jie negalėjo būti Prancūzijos centralėø figūra. Pradžioj Kapetingai valdė teritorijas apie Luarą ir pasižymėjo kovose su normanais, kaip geri Prancūzijos gynėjai. Normanai nebepuolė tų teritotijų Luaros upės pakraščių, nes jie buvo gerai ginami. Susidarė lyg Kapetingų specialybė: kova su normanais. ~~Kai normanai~~

Kapetingų įsigalėjimas. Kai normanai persikelia šiaurėn, Kapetingai persikelia į Senos upę ir gina iš ten Prancūziją nuo pavojaus. Pirmas Kpetingų yra Robertas Narsusis. Jis reziduoja jau Paryžiuje. Kai 885 m. Paryžių apsupa normanai, mieste sėdi nedidelė armija ir stipriai laikosi. Prancūzijos oficialus karalius yra dar Karolis⁄ Drūtasis, visai neveiklus valdovas. Vyresnysis Roberto sūnus Edas ateina su kariuomenę ir atmuša priešus. 888 m. jau Edas faktinai Prancūzijos karalius. Karolingai gi nori suderinti prancūzus su germanais. Jie yra lyg kosmopolitai, svajoja apie ...... praeitį. Toji tradicija siekti toliau pražudė Karolingus. Robertas ir jo sūnus laikos atbulai grynai tautinės politikos; jie supranta, kad germanai ir prancūzai negali jau iš vieno eiti. Paskutinis Karolingas yra Liudvikas iš už jūrų arba "užjurinis", o pirmas faktinas Kapetingų karalius yra Hugo Didysai. Taip sostinės klausimui išsiaiškino, paaiškėjo ir Prancūzijos valdovai. Tai įvyko 987 m, Sakoma, kad Reimso arkv. Adalbertas prikalbėjęs feodalus rinkti Kapetą. Jis norėjęs padryti , sostą nepaveldimas /amžinas feodalų noras/. Paveldėjamas sostas viduramžio aristokratijai dalykas; jie darė visuomet pastangas padarVti sostą renkamą. Toks, matomai, buvo ir⁄ Adalbertas; jis nenorėjo prileisti prie sosto ir Liudviko, Lotaringijos kunigaikščio.

nes šis netiko jam, kaip aiškus vokietis, kuris nepakenčiamas tautiniam Prancūzijos nusistatymui. Trečia, feodalai norėjo turėti nestiprų valdovą, kad galėtų jo valią laužyti. Jie rinko tikriausiai Kapetą delto, kad jis nebuvo pavojingas atskiriems, už jį stipresniems feodalams. Ir iš tikrųjų, jam priklausiusioji Ile de France sudarė tik 5 dabartinius departamentus, tuo tarpu kiti turėjo kelius kart daugi.u, pav. Akvitonijos hercogas turėjo 33 departamentus. Jau pati jų nedidelė teritorija rodė Kapetingus esant menkos rūšies seniorus. Rinkdami naują monarchą, feodalai norėjo isai panaikinti monarchiją, padar ti taip, kaip germanai. Tačiau feodalų noras neišsipildė. PO 300 metų Kapetingai įsigalėjo. Karalius pasidarė prancūzams lyg "saulė", jis sustiprino valdžią, baigia karus ir surenka savo rankose visą Prancūziją. Jis mokėjo suieškoti tokias jėgas, kurios padėtų įsigalėti. Žemės ir kariuomenės jis neturėjo, todel turėjo pasiieškoti sau sąjungininkų. Dažnai, tas kuris yra iš karto silpniausias, pasidaro galingiausias. Taip stojosi ir su Kopetingais. Tai įvyksta naturaliai: jei, pav., Kapetingas nori įsigalėti, tai jis turi visokiais būdais rinkti jėgų turto ir tada įsiviešpatauti. Tas pats buvo ir su Maskvos įsigalėjimu rusuose jis pasirėmė totorių j ėga, o Kapetingai- viduramžio bažnyčios galybė žmonių tikyba. Karolingai, matome, įgijo galios, kai į jų rankas pateko prancūzų šventenybė, būtent šv. Martyno capha = apsiaustas. Prieš tai jau bičiuliavosi valdovai su bažnyčia, nes ir bažnyčiai reikia globos, kuri sutciktų žmonių upui jai ramumą. Bažnyčia turi visuomet palinkimo išaukštinti silpnesnį, nes šis tada bus jai ilgiau nepavojingas ir visuomet dėkingas. Bažnyčios simpatijos priklauso tam, kas valdo, todel jai ne

vis tiek kas valdo. Bažnyčios galiūnams gręsė šmėkla: "Droit de dépouille" - tai paprotis užgrobti davsiškio palaikas, palikimą. Tas vertė dvasiškiją būti geruoju su vasaliumi. Tas paprotys,buvo keistas: mirus dvasiškiui, jo turtas lyg niekam nebepriguli; tas turtas skubiai išgrobstomas, išvagiamas, išnešiojamas, nes miręs dvasiškis neturi teisėtų įpėdinių. To nieks nedraudžia. Kai išvogti smulkesni daiktai, tuomet atvyksta karaliaus valdininkai ir paima tą, ko žmonės negalėjo dar išnešioti. Drebėjo dvasiškis mirštantis dėl tokio jo turto likimo ir glausdavos prie karaliaus, tikėdamas jis kitaip sutvarkysias tą dalyką. Karalius gi galėjo dvasiškio leną ir sau porai metų pasilikti, neskirdamas dar įpėdinio. Su Kapetingais rišasi bažnyčia per keturias vyskupijas: Reimso, Saono, Lijono ir Turo. Kapetingai duoda šiek tiek užtikrinimo dvasiškių turtams. Kapetingai sudaro stipriausius valdovus visoj Europoj. Jie galėjo atsilaikyti prieš seniorus, kurie buvo iš karto galingesni už juos. Ile de France noras valdyti visą Prancūziją, atrodo lyg nykštuko pretenzijos. Toks nykštukas jautėsi didelis, nes žinojo, kad kadaise jo pirmtakūnai Karolis D. buvo galingas. Taip nykštukas paveldėjo idėją, krikščionių pasaulį ginti, ir daboti doros. Abatas /l'abbé/, Fleury pirmojo Kapetingo bendralaikis savo raštuose pamatuoja šią pažiūrą taip : "Karaliaus teisingumas reiškiasi visaip: 1/ jis nevartoja jėgos neteisėtai, globoja svetimšalius, nažamečius ir našles, suvaldo plėšikus ir vagis, baudžia kiekvieną už blogus darbus; neišaukština nedorėlių, bet juos baudžia". Savo knygos gale jis rašo, kad karaliaus priedermė daboti tvarką ir prisilaikyti griežtumo, kad prancūzai įsitikintų, jog karalius nori sustiprinti valstybę ir panaikinti, kas ją ardo. Užsimojimas, kaip matote, kilnus ir Kapetingai tikrai jo

laikosi. Jie įsitikino, kad reikalinga sudaryti geresnę tvarką. Ši pretenzija išvedama, lyg raudonassiūlas per visą Prancūzijos istoriją. Kapetingai kišasi į atskirus seniorų reikalus, nežiūrint jų galybės. Jau Hugonas Kapetingas kartą pareikalavo iš Adalberono Perigovičio, didžiausio pietų feodalo atskaitos iš atsakomybės žemės grobimą. Hugonas nusiuntė savo heroldą stačiai paklausti: "kas padarė tave grapu?", bet šis iš savo pusės , nepabugęs paklausė: "kas padarė Tave karaliumi?". Kapetingas buvo sugėdintas, neištiesėjo suvaldyti išdidų feodalą ir nutilo, nes dar tuomet buvo antikaraliumi buvo laikomas dar Lotaringijos kunigaikštis. Su tuo skaitėsi Kapetas. Jo kitas noras labiau pavyko, būtent sekėsi padaryti paveldėjimą sostą. Jei pareikalavo, kad savo sūnus Robertas būtų išrinktas irgi sostan, ne kaip normą, bet kaip išimtis! girdi, jam esąs reikalingas padėjėjas kovoj su muzulmonais. Po to kiekvienas Kapetingas stengiasi savo įpėdinį palikti soste. Trečias Kapetingas perša į įpėdinius savo sūnų, 10 metų vaiką, kuris del savo metų negalėjo būti karaliaus padėjėjas. Bet jis jau irgi išrenkamas. Kapetingai visgi negali pasiliuosuoti nuo bendrųjų viduramžių pažiūrų. Jie žiūri irgi į valstybę, kaip į savo dvarą. Visa jų valdžia susidaro irgi iš sutarčių: kas vieną kartą buvo prižadėta, to reikalauja jie toliau griežtai. Adalberonui mirusø, išrenkamas Arnulfas, kurs karaliumi pripažįsta dar Lotaringijos kunigaikštį. Užtat po ilgos kovos Arnulfas buvo išvarytas iš Reimse atsisėdo Herbertas /busimasis papa Silvestras II/, labai palankus Kapetingams. Prancūzijos vyskupai nuo to laiko dideli patriotai ir nenorėjo klausyti Romos ir palaikė savo karalius, kai buvo uždėtas g.......: krašto interdiktas. Robertas buvo nelaimin-

gas del savo žmonos. Jis ~~įsimyli~~ į grapo Blua našlę Bertą, persiskiria su savo pirmąja žmona Rožė iš Flandrų. Susipyksta todel su flandrais ir su Blua priešininkais feodalais Anžu. Mirus Bertai, jis veda našlę Konstanciją iš Arlio, protoguoja jos vaikus, nekenčia savųjų. Feodalai reikalauja pripažinti įpodinius, ~~Rožės~~ sūnus. Kilo vaidai. Bet santykiuose su bažnyčia jis pasirodo geras, šiap ~~taip~~ jis yra gana silpnas. Jis meldžiasi bažnyčioj, dalyvauja chore, yra labai maldingas, už ką vos į šventuosius nepateko. Vieno dvasiškio jis taip yra nupieštas, tarytum jis iš tikrųjų turi visas "šventųjų žyvato" ypatybes. Didžiausia jo politiška klaida ta, kad jis leido susivienyti galingiems savo feodalams. Prieš jį kovojo Blua, Chartze, Champagne'ę Ile de France, jo seniorija, atrodo priešų, lyg replių, suspausta. Roberto įpodinis Chenrikas I buvo energijos pilnas. Tačiau kova su normanais ties Mortemeri 1054 m. buvo pralaimėta. Bet normanai nedrįsta veržties, lyg negali nė žingsnio į jo teritoriją įeiti po to jiems laimingo mūšio. Chenrikas I yra lygsvaros idejos šalininkas. Jis priverstas daug klausimų rišti ginklu ir, kur galima, konkti priešui. Prasideda tuomet amžinos kovos del Lotaringijos. Henriko I įpodinis, Pilipas I atrodo lyg tinginiu. Šv. ištikro: 1/ jis nedalyvauja Kryžiaus karo; 2/ jo laiku Angliją užkariaunamo, jam prisilaikant neitraliteto. Pilipas nepajudino nei piršto, kuomet jo vasalas normanų hercogas Vilchelmas, įsiviešpatauja Anglijoje, prancūzų feodalų padedamas. Kryžiaus karo taip pat dalyvauja daug prancūzų feodalų, bet karalius ne. Pilipas lyg džiaugėsi, kad išsižudys tuose karuose neramusis feodalų gaivalas ir karaliui pasidarys ramesnis valdymas. Jis tvarkosi užtat namie, kariauja su baronais, kišasi į bažnyčios ginčus del investitūros. Tai buvo Grigaliaus VII

laikai. Kai Grigalius VII kovoja su vokiečių imperatorium Henriku V, prancuzų karalius išgauna daug palengvinimų. Nežiūrint 13 metų interdikto, visgi jis laimėjo daug daugiau, negu vokiečių karaliai, kurie tiesioginai rodė aršų ginčą ir kovą su Roma. Vyskupai palaiko jį prieš Romą ir jis laimingai išbūna interdikto 13 metų. Pilipui prikišama, kad jis daug ko nepadaręs, tačiau daugeliu atžvilgių jis veikė visai gerai. Nauda iš to išėjo Prancūzijai nemaža: stipriausi anarchistai iškeliavo iš Prancūzijos ir, jei nežuvę, tai visgi suradę kitur vietą, Prancūzijon negrįžo. Kryžiaus karai ir Anglija buvo ištikro pražiopsoti, bet Pilipas to negalėjo, reginai, apžioti. Pilipo įpedinis Liudvikas VI atrodo perdaug energingas. Ji s - platus politikas, nepuolė priešus, o vien ginasi nuo jų. 1119 m. jį sumuša normanai, bet vis delto jis apgina savo teritoriją. Atmuša ir Henriką V, vokiečių karalių, nes jam pagelbon ateina ištisos parapijos su savo klebonais. Valstiečiai baudžiauninkai taip pat palaiko karalių. Prancūzijos monarchija darosi lyg bažnytinė ir liaudies monarchija. Bažnyčios feodalai nesidėjo į feodalų sąjungas, tikėjosi, kad pats karalius juos apgins.
Į politiką įtraukiamos ir komunos - miestų savivaldybės. Miestai yra karaliaus sąjungininkai, bet tik tie, kurie yra pasaulinio feodalo vasalai. Bažnyčios vasalo Kapetingas vengia, nes revoliucija prieš dvasiškį feodalą Kapetingui netinka. Kai kraštas darosi turtingas, tada ir atsiranda miestai. Kryžiaus karai įnešė didelę permainą prekybos ir pramonės srity. Iš šiaurės į pietus per Alpus susidaro nauji prekybos keliai, kurie eina pareiniais ir padonojais. Per Reiną prekiaujama su Anglija ir Belgija, per Alpus su Italija. Prancūzija taip pat įtraukiama į tą judėjimą. At-

siranda šilko pramonė, pradedama vpiesyti avys. Susidaro pagrindas naujos Europos prekybai. Vidaus ekonominė Prancūzijos padėtis pagerėjo, ir todel miestų reikšmė darosi didelė. Santykys tarp kaimo ir miesto buvo toks pat, kaip ir dabar . Lietuvoj. Tada valstiečio traukimas į miestą buvo dar labiau suprantamas, negu dabar: mieste jis ieškodavo laisvės. Jei tik miesčionys priima valstietį į savo tarpą, tai jis prilygsta beveik bajorui ir ponas nustoja po vieno mėnesio ir vienos dienos išbuvimo teisės grąžinti jį. Miesto didėjimas ir kaimo traukimas tas pats, kaip dabar Lietuvoj, bet pagrindas ne tas pats.

Sugerius, rašytojas, viršininkas S. Deni vienuolyno, savo raštuose konstatuoja, kokios permainos įvyksta valstiečių gyvenime, augant miestų pramonei. Jis buvo pats valstiečio sūnus, todel ir pažino tuos klausimus. Sugerius buvo geras administratorius. Jis pastatė daug bažnyčių, pataisė vienuolyno ūkį, sutvarkė vienuolių gyvenimą ir gynė bažnyčią nuo pasaulinių feodalų. Jis buvo karaliaus patarėjas ir atkalbinėjo karalių eiti Kryžiaus karan. Jis del to randa priešininką Bernardą iš Claisveaux, didžiausių anų laikų veikėją, didelį asketą, reikalaujantį grįžti prie Dievo karalystės. Bernardas atbulai kalbina karalių traukti karan. Jis nemėgsta karaliaus. O Sugerius priešingai, realistas, to laiko sūnus, priešinasi prancūzų bažnyčios supančiojimui. Jam atrodo, asketizmas nereikalingas dalykas. Realus gyvenimas, anot jo, turi daugiau reikšmės, negu idėjos. Bernardas užmeta Sugarijui, jis dabojąs : " kas ciesoriaus - Ciesoriui", bet užmiršta beveik kitas puses: "kas Dievo - Dievui".

Liudviko VI būdas ir gyvenimas. Gerai Sugerijaus aprašytas, atrodo Liudvikas VI gynęs bažnyčią, vargšus, ir ramųjį žmonių darbą. Tarp Liudviko VI ir feodalo Bušaro de Mon-

moranci kilo kova. Kai karalius šaukia jį karan, tai šis neina. Tada Liudvikas eina su savo kariuomene ir priveršia nepaklusnų feodalą klausyti jo. Liudvikas VI nugali ir kitą feodalą Ell de Roussi, kuris apiplėšė Reimso vyskupiją. Taip karalius palaikydamas bažnyčią įsigali Prancūzijoje. Tuo laiku kilo didelis ginčas su Normandija. Su ja Liudvikas VI turėjo kovoti/. Bet jis greit miršta ir jo vietą užima Liudvikas VII, didelis askotas, nepraktiškas, mistikas, negabus, tačiau ir jo valdžia iš lėto kilo aukštyn. Jis neklauso patarėjų ir eina karan į Palestiną. 1152 m. jo žmona Eleonora prasikalto prieš jį ir buvo atskirta. Eleonora buvo Akvitanijos savininkė. Antrą syk ji išteka už Anglijos karaliaus ir visa Akvitanija patenka Anglijai. Liaudis ir bažnyčia spietėsi iš papratimo apie Kapetingus. Jų kurija žymiai pasikeitė. Pirma buvo čia mišinys; čia sėdi ir grafas, ir vyskupas, ir paprastas dvarininkėlis. Dabar karaliaus kurija suskilo į dvi dali : 1/. nuolatiniai karaliai, ištikimi karaliui ir 2/.feodalai arba perai, lygūs karaliui baronai ir vyskupai. Ši dalis pamažu virsta į parlamentą, kur viešpatauja luomų sistema. Pirmieji gi pasidarė legistais, reiškia romėnų teisės žinovais ir padeda karaliui suorganizuoti valstybę Romos tradicijomis. Jie pabaigė Prancūzijos valstybės susidarymą. Jais rėmėsi visi Prancūzijos karaliai. Tuo miestelėnų elementas pasinaudojo labiausiai Pilipas IV Gražusis.

<u>Miestų arba komunų susidarymas.</u> Miestų savivaldybė jau senai pritraukė istorikų dėmesį, ir Europos miesto istoriją geriausiai suseкti Prancuzijoj. XIII šm. miestas buvo ypač gerai išsiplėtojęs ir jokių abejonių tuomet nesukelia; vien jų senoji praeitis nevienodai aiškinama. XIX šm.

istorikų tarpe tuo klausimu pasireiškė net keletas nuomonių. Vieni jų, taip vadinami romanistai, matė miestuose senovės Romos municipijus. Jie tvirtina, kad miestai taip tvarkėsi, kaip kadaise Romos municipium: esą buvo renkami du miesto valdininkai - magistratai, lyg romėnų konsulai. Romanistams atrodo: Prancūzijos miestai yra lyg municipijo tąsa; liaudis, žmonių masė, dalyvauja kaip ir Romoje miestų rinkimuose. Romanistai mėgo nurodynėti, irgi visai teisingai, kad ten, kur buvo senovės romėnų miestai, išdygo didžiausi Europos miestų centrai. Tokios nuomonės buvo prof. Savigny /mirė 1864 m./. Savo veikale "Romos teisės istorija viduramžyje" jis išveda viduramžį iš romėnų kultūros. Kitas rašytojas Renoir sako, kad Roma su savo senovės kultūra atspindi miestuose. Bet toliau romanistų teorija suklupo, pasirodė nepakankamai pamatuota. Atsiranda istorikų, kurie tvirtina atbulai, kad tarp Romos ir Prancūzijos miestų kulturos nebuvo organiško ryšio; tas procesas, tas ryšys yra visai nutrukęs per ilgą laikotarpį /II - XIII amž./. Tuomet pasirodė atbula nuomonė, taip vadinama germanistai. Arnoldas ir Geisleris sako, kad prie miestų tvarkos priėjo patys germanai. Savivaldybė esanti tęsinys germanų susirinkimų, kurie yra davinys germanų kultūros gelmių. Maurer įrodinėja, kad miestų savivaldybės yra senosios markos išsivystymas, išbujojimas. Miestas auga, savivaldybės užsilaiko, kovoja su feodalizmu ir tame pasireiškia miestų istorija. Tačiau germanistai negali užginčyti, kad romėnų įtaka visur be pėdsakų yra dingusi; tat kaipgi ji galėjo užsilaikyti vien atskiroje gyvenimo šakoje, būtent mieste, kurio išsyk pas germanus lyg ir nebuta? Germanistų teorija nedavė į šį abejimą užtektino atsakymo. Abiejose teorijose pasireiškė bendros pažiūros į tradicijos reikšmę. Abi teorijos pripa-

žiste, kad, kas buvo senias, tas gali visuomet pas[illegible]
Kad nauja [illegible] kultūra daro įtakos į miestų susida-
rymą, tai čia veikė ne tik tradicija, bet [illegible] atski-
ros vietos sąlygos, kurios buvo [illegible] visur, pavyzdžiui,
Prancūzijoj. Kaip miestai atsirado, stengiasi išaiškinti at-
skiros ir įvairios teorijos, būtent: viena įrodo, jog iš-
dygo per revoliuciją prieš feodalą. Tos nuomonės atstovas
Augustin Tierry 1856 m.. Jis buvo proletariato šalininkas,
todel jam rodosi, kad miestai yra revoliucija prieš vi-
duramžio aukštesnius luomus. Žmonės, susiorganizavę, susibū-
rę mieste, veda su feodalais karą. /Žiūr. jo veikalą "Essai
sur l'histoire de la formation et des progrés du Tiers
Etat" /1853 m./. Kitiems miestas atrodo išdygęs, kaip kom-
promisas tarp feodalo ir pavaldinių t.y. nusileidimas, kom-
promisas tarp feodalo ir vasalų: Feodalui esą būvę patogu
turėti stiprią ekonominę pagalbą, o miestelėnai, susitai-
kydami su feodalu, išsiderėdavo sau daugiau laisvių. Miestas
nusikrato baudžiavos, pripranta žmogus savo asmenį gerbti.
Tai Guizot /+1874/ nuomonė, o Vokietijoje Nitsch /+1880/
tas pačias idejas skelbė savo veikale "Geschichte des Deu-
tschen Volkes bis zum Augsb. Religions Frieden /išspausdin-
tame 1883 - 1885/. Ištikro buvo miestų revoliucija šiokia.
Miestelėnai susiorganizavę darosi konkurentais bajorų,
feodalų. Pasiliuosavę Lietuvos XIX a. galo baudžiauninkai
įsirašo į miestelėnus, įgaudami lyg lenkų pusbajorių tei-
ses. Miesto savivaldybės arba "magdeburgijos" Lietuvoj susi-
daro pačiam didikui padedant, kompromiso keliu. Visi feo-
dalai Lietuvoj savo dvaro sudaryti /Radvilai - Kedainius,
Biržus, Nesvižę; Katkevičiai - Skuodas/ norėjo savo nors
vieną miestą sudaryti. Iš miesto magdeburgijos laukė daug

pajamų, todel teikė ponas savo miestui daug privilėgijų! Tokia pat evoliucija pastebima ir Prancūzijoj. Monarcha miesto įsigalėjimą palaiko, nes miestai yra naturalūs sąjungininkai karaliaus kovoje su feodalais. Karalius padeda išplėšti miestų teises. Skirtumas tarp pietų ir šiaurės Prancūzijos, kaip ja anksčiau buvo pažymėta, pasireiškė irgi miestų istorijoje. Pietuose buvo irgi miesto sakoma, kad nėra senioro be dokumento. Miesto istorija buvo ta tokia. Lig VII šm. dar pastebima romėnų kulturos įtaka. Nuo VII šm., užpludus frankams ir gotams, miestas persikeičia, nebevartoja lotynų kalbos, bet įveda germanų kalbą. VIII ir IX šm. lotynų žodžiai tėra tik tuščios formulos miestų gyvenime. Pavyzdžiui; kai renkamas vyskupas, tai sulig tradicijos užrašome, kad jį išrinkus kurija, kleras ir populus, nors tų terminų ano laiko žmonės jau nebesupranta. X šm. nerandame dokumentų, kad tuomet Romos teisė būtų gyvavusi. Socialiame gyvenime ta teisė tebeveikė, pavyzdžiui teismas visiems piliečiams dar yra lygus. Pietų Prancūzijos miestai greičiau susitvarko. 1107 m. uždokumentuota buvo Karkasono miestui savivaldybės ne nova joje romėnų teisės. 1130 m. susitvarko Besier, 1141 - Montpelier, 1142 m. Arles, 1147 m. Toulonse. Jau XII šm. prasideda miestų reformavimas vidurамžio pagrindais. Kiekvienas istorijos procesas jau pasireiškia, ir tik paskui dokumentuojamas. Taigi prieš XIIšm. susiformuoja savivaldybės. Į miesto gyventojus įsirašo ten ir riteriai. Arlio statutas susidaro tipingo susitarimo keliu. Miesto valdovas buvo arkv. Raimundas. Jis išduoda miestui dokumentą: laista rinkti 12 konsulų, iš kurių 4 turi būti iš bajorų. Vyskupas pasilieka sau aukščiausio teisėjo pareigas. Uždrausta miestui įsileisti baudžiauninkus.

120 žmonių taryba ir visų miestelėnų sučiga saugo miestą, sudaro komuną. Tai lyg miesto gyvenimo reguliatorius, nes miesto parlamentas nustato santykius su vyskupu, gina miesto privilegijas, jei reikia, tai ir ginklu. Miestas gali priešintis savo feodalui. Taip išdygo laisvojo miesto respublika. Pietuose matom lygybę, laisvę, žemesnieji feodalai glaudžiasi prie miesto. Čia nebuta aiškios tarp jų kovos. Šiaurėj miestas progresuoja tik revoliucijos keliu. Čia nematome lygybės; susidaro kastos, iš vienos grupės į kitą pereiti beveik negalima. Miestas yra lyg karo stovykla, susigrupavusi į korporacijas, pasiruošusias nuolat kelti revoliucijas. Yra ten visgi keletas miestų, ramiai sudariusių komunas. Proceso nevienodumas literatūrej buvo nutylimas. XI šm. šiaurėj dar visai nerandam komunų, nors miestelėnai jau turtingi, bet pasilieka geruose santykiuose su savo feodalu. Tuomet auga ir plečiasi viena miestų lytis, būtent "Hostise", kur miestelėnai turi privilegiją= teisę priimti kiekvieną. Mieste apsigyvenęs žmogus darosi lyg neliečiamas, jis jau nebeatsako už senus nusikaltimus prieš teisėjus. Toks miestas šiaurėje greit užauga iki didelio miesto. Rusų Naugarde, kuris prigulėjo prie vokiečių Hanse sąjungos, irgi tokių atėjunų svečių buvo daug. Už nusikaltėlį Hostise kartais turėjo mokėti pinigus feodalui. Kolonistai iš kitur irgi dideliais būriais apsigyvena tokiame mieste. Valstiečių judėjimas, tarpusavės konkurencija, baudžiauninkų pavergimas yra feodalizmo smulkinimas. Tokie miestai lyg koki liga pagraužė feodalizmo šaknis. XI šm. šiaurės Prancūzijoj randame tokių miestų. Seni miestai nyksta, nes gyventojai iškeliauna į naujus miestus norėdami pasiliuosuoti nuo senojo feodalo sauvalės. Ville neuve-

/Naujapilis/ - naujųjų miestų pavadinimas pasireiškė jau Liudviko VII laikais. Karalius stato daug naujų miestų, nusavino daug bažnyčių, atėmė jų baudžiauninkus. Jis suteikė miestams teisę priimti baudžiauninkus, tuo duodamas progą jiems pabėgti iš feodalo.

Antra miestų kategorija, "Ville de bourgeoisie" tai miestas, karaliaus atskirai globojamas, pav. Paryžius, Orleanas, Bourge, Stampes, Lâon. Šie miestai susidaro iš laisvų miestelėnų, kurie patys susiorganizuoja, išsiperka iš karaliaus. Kaip jie tvarkėsi, tikrai nežinoma. Žinoma, kad jie galutinai susitvarkė XII šm. Yra panašių dokumentų, rašytų Liudviko VII laikais. Tuose dokumentuose karalius aprėžia savo komisaro /prevôst/ sauvalę. Karalius liuosuoja miestelėnus nuo tokio komisaro valdžios. Karalius net sako miestelėnams, kad jie imtų ant savęs visas pareigas, tik užmokėtų jam prideramus mokesčius, tuomet jis nebeskirsiąs komisaro. Miestas surenka pinigus ir užsiperka iš globos, gaudamas tam tikrą karaliaus laišką. Jei karalius galingas, tai šis dokumentas mažai reiškia. Karalius po 10 metų vėl gali pareikalauti atnaujinti dokumentą. Bet jei karalius silpnas, tai miestas ramiai naudojasi savo savivaldybe ir siunčia dažnai deputaciją pas karalių iš " gerų" žmonių. Anais laikais geras žmogus buvo pasiturįs, turtingas, bet nereiškė: moraliai doras, kaip dabar suprantama. Tie geri žmonės atstovauja miestą prieš karalių. Miestai siunčia panašias deputacijas, kai nebeturi "prevôst". Karaliui galima net apeliuoti ant esamo dar miesto komisaro. Miestelėnai turi būti solidarūs, jie tuščiomis pas karalių nevažiuoja. Miestai išperka ir atskiras pareigas, pav. banalité - keliai taisyti, tiltus tiesti, pilis statyti ir tt. Mies-

tas pradeda turėti lėšų ir jei karalius reikalauja, įvyksta kompromisas. Miestas išmoko išgauti net feodalo privilėgiją: pinigus menkesnės vertės daryti, reiškia "gadinti pinigą", ką seniau galėjo daryti tik karalius. Surenkami pinigai perdirbami ir, vėl paleidžiami tarp žmonių. Miestai išgauna teisę eksploatuoti taipog ir miškus; kiekvienas miestelėnas gauna miško jau kurui ir namams statyti. Tai vis už pinigus gaunamos iš karaliaus privilegijos. Ir kitos pareigos buna išperkamos, pav. atvažiavęs į miestą feodalas su savo palydovais turėjo teisės nakvynės: gana sunki pareiga! Teismo dalykai feodalui irgi buvo pelningi. Voigt vadinasi jo vietininkas - teisėjas, visuomet susikraudavo didelį turtą.

Miestelėnai pradžioj perka pas karalių teisę skųstis ant voigto, vėliau už dideles sumas išsiperka ir iš karaliaus teismo. Mieste steigiasi korporacijos. Pirmoji korporacija, įsisteigusi Paryžiuj XI šm., buvo pirklių /marchands d'eau/ sąjunga. Pirkliai visuomet solidarūs: visi pirkliai savo draugą užstoja, net prasikaltusį išperka. Įsisteigia vėliau didelė Paryžiaus mėsininkų korporacija, dar vėliau bankierių korporacija ir tt. Visa Paryžiaus savivaldybė susideda iš tokių korporacijų. Sąjungos visos padaro sutartį ir susivienija į vieną savivaldybę. Liaudis Paryžiaus neturi dar teisės. Tik vėliau liaudis sudaro korporacijas sulig amatą. Lig tol valdo miestą kapitalas, prekyba ir didžioji pramonė. Atėjūnai, atėję į miestą, stengiasi gauti irgi visas teises, kas yra nelengva, nes senieji miestelėnai, dar senovėje iškariavę visas teises, / kaip, pav., senovės Romos patricijai/ nenori naujų įsileisti. Eina ilgos kovos tarp abiejų gaivalų. Ilgainiui miestas virsta demokratinė respublika, taip vadinama komuną , apie kurią vienas chronistas sako: "Komuna yra naujas ir biaurus žodis. Baudžiauninkai nemo-

ka nieko ponui, pabėga į miestą ir virsta mums lygiais ponais". Taip feodalui nepakenčiama komuna; ji tam amžiui baisus žodis. Taip išdygo didelis viduramžio faktorius, kurs yra baisus ir feodalizmui ir valstybei. Prekybai sustiprėjus, miestas išaugo ir paliko išdidus. Miestuose yra gildijos - reiškia draugovės, susijungusios per tam tikrą priesaiką. Kodel gildija buvo draugija su priesaika? Tai, rodosi, pradžia procesų, kuris privedė viduramžį prie įsitikinimo, kad reikalui esant kiekvienas gali kelti maištą. Tokį maištą sukėlė Laono miesto komuna. Chronikas Gilbert /iš Nožano/ tą audrą mums užlaikė. Vyskupas, miesto ponas skriaudęs miestelėnus, kiek tik galėjęs, pirklyba sustojusi. Susidariusi komuna, ir viskas tuojau aprimo. 1109 m. Laono miestas išsipirko iš vyskupo, gavo teisę rinkti tarybą ir mokesčius. Bet vyskupas, susitaręs su Liudviku VII, apgavo miestą. Tada miestas sukilo ir užmušė vyskupą. Karalius žiauriai numalšino sukilimą, privertė miestelėnus klausyti naujo vyskupo, o patį miestą leido apylinkės valstiečiams išplėšti. Miestas išnyko ir karalius su vyskupu supratęs savo klaidą, duoda miestui privilegiją, pavadinę ją 1128 m. "institutio pacis" vieton bendro pavadinimo tais laikais: "institutio communitatis". Reimso miestas išdygo ramiai iš laivininkų /scalinatus/. Reimsas buvo iki tol savo arkivyskupo vasalas, bet turėjo jau seniai savo teisėjus aristokratus /snabinus = lovininkus/. Tarp miesto ir arkivyskupo tarpininkaudavo karalius. Pamažu vyskupo valdžia sumažėjo ir miestas įgijo tikrą savivaldybę. Miestai pradeda įgauti tų teisių, iš kurių išdygo musų demokratijos laisvės. Ir Paryžiaus savivaldybė susidarė, kai korporacijos sudaro tarpusavės ak-

tus ir susitaria palaikyti savo teises prieš valdžią. Nuo tų laikų žodis "pilietis" darosi garbingas miestelėnas beveik yra lygus bajerui. Senovė sRomos patricijai buvo tokie. Toliau jau tos teisės nebe visiems duodamos. Nesuteikiama globa baudžiauninkams, neduodama jiems teisės. Nepriimami ir ritieriai turį tvirtoves, nes komuna nemėgsta galingų žmonių, nes kiekvienai demokratijai jie iš esmės pavojingi. Kiekviena komuna ėjo prie to, kad nei baudžiauninkų, nei ritierių neįsileistų. XIII šm. visi miestai jau buvo pasiliuosavę nuo feodalių ryšių, sudarę feodalizmui tikrą kliną.

II semestras.

Praeitam semestre matem, kaip viduramžio visuomenė buvo viena nors ir nevisai viena tvarka persisunkusi, ir kaip valstybėlių susmulkėjimas beveik panaikino valstybes pamatus. Antrame V.A. periode viduramžio tvarka persikeite. Ji keitėsi dvejopu būdu: vienas paėjo iš trūkumų, kurie susidarė socialiniame gyvenime. Bažnyčia norėjo tą gyvenimą pertvarkyti. Amžiuis karai, partikuliarizmas, stoka valstybinių pažiurų, tvarkos ir vienybės-viduramžio pažymys. Žmogus kaip pavienis asmuo pasidarė viduramžiui, būtent susiskirstymui žmonių luomais, cechais ir kitokiomis grupėmis, žmonės prie to priprato ir reikėjo didelės jegos, kad tas gyvenimas nueitų kitais naujais keliais. Ta jėga pirmiausiai pasireiškė Prancuzijoje Kapetingų laikais. Naujos valstybės idėjos viduramžiui susirado, sužinojus ~~Prancuzijoje~~ apie senovės Romą, jos įstatymo bei metodus. Pati Linų Romos teisės mokslu, pradeda viduramžis keistis, kai valstybė centralizuojasi. Sustiprėjusi Valstybė nebetinka viduramžio tvarkai. Moderniškoji valstybė remiasi įstatymu ir biurokratija. Prancūzija ir būvo toks kraštas, ėjęs Europos civilizacijos priešakų; jis ir lig šiol tebelaikomas civizuotos Europos mokytoju. Viduramžis Prancuzijoj labiausiai išaugo, daugiausiai išbujojo ir reikalinga buvo žiauros revoliucijos XVIII, kad jo palaikos ir šaknys pranykštų ir užleistų gyventi naujoms socialėms ir politinėms lytims. Čia susitiksim ne tik su prancūzų, bet ir su anglų pasauliu, kurs taip pat. V.A. pergyveno katostrofą. Anglija taip pat buvo išvysčiusi labai feodalizmą. II am. ji buvo prancuzų ricerių užkariauta, bet ji nepasidavė ir veda 100 1337-1453 metų karą su savo metropolija.

Veliau, tam karui pasibaigus kilo naujai feodalų pasaulyje, taip vadinamas "Dviejų rožių" karas. Tie karai lydi visą viduramžį, nes kiekvienas feodalas buvo apsiginklavęs karys.

Jis gyveno stiproj pily su būrui taipog gerai ginkluotų žmonių. Tai rado, kad gręsė, arba pavojus užpuolimo arba reikalas kitą feodalą savo kaiminą pulti. Visa feodalė visuomenė buvo ginkluota.

Tą visuomenė maitinosi išbaudžiauninkų prakaito dalinai buvo užlaikoma valstybės iždo ir taip galėjo ilgų karų sunkenybės pakelti. Idomus yra 100 - metis karas, kaipo karas kilęs del teritorijų. Viduramžio žmogui kiekvienas žemės sklypas buvo labai svarbus, nes tai buvo vienas beveik Europos turtas tais laikais. Kiekvienas stengiasi kuo daugiausia žemės įsigyti. Prancuzijos Kapetingas arba Anglijos Lankasteris žiuri vienodai į valstybę, kaip į savo nuosavybę, lyg didelį dvarą. Buvo tuomet laikas, kada beveik pusė Prancūzijos priklausė anglų karaliui. Prancūzijos karalius buvo daug silpnesnis už savo Anglijos vasalą. Kai išmirė kapetingų dinastija tai Anglijos karalius nurodė turįs teisės užimti Prancuzijos sostą.

1317 m. išleistas įstatymas apie prancuzų įpėdinystės atskirą tvarką . Buvo tai atnaujintas Saličių /frankų/ senasai įstatymas, kuris neleido moterims paveldėti prancuzų sostą. Kada 1328 m. mirė paskutinis Kapetingų dinastijų karalius Karolis IV Gražusis ir paliko keturias dukteris, sostas liko tuščias. Pretendentai į sostą buvo: 1/ Pilipas VI, Valua gimęs iš antrosios Pilipo Gražiojo porystės ir 2/ Anglijos karalius Eduardas III, sunūs Karolio IV sesers Izabėlos. Kapetingai sulyginamai gerai sutvarkė Prancuzijos monarchiją, jos teismus ir turėjo išmiklintą biurokratiją. Jie valdė Prancuziją, kaip valstybės žmonės, jau nebbuvo jiems feodalų Kurpalas. Visai kitaip atrodo sekanti dinastija:

Valua yra tipingi senovai - feodalai su jų V.A. psichologija, jie atsinešė su savimi riterių luomo idejas ir įpročius. Užlaiko gražų Vikrių dvarą, geri feodalai bet jie tuo pačiu metu nedaboja Centralizuotos valstybės veikalų, nebpalaiko Kapeto šeimos tradicijų. Jiems rūpi įtaisyti gražią rezidenciją, gražiai apsivilkti, valstybės reikalai jiems nerūpi. Tuo tarpu Kapetingai mokėjo gerai tvarkyti finansus. Pilipo Gražiojo laikue amžiui karai reikalaudavo daug pinigų, bet jis mokėdavo taip finansas sutavrkyti, kad jų pilnai užtekdavo visiems reikalams. O Valua nežiuri valstybės finansų, leidžia pinigus savo asmeniniams reikalams, apsupa save tokiais žmonėmis, kurių, kad ir norėtų, negalėtų įkinkyti į centralizuotos Valstybės darbą. Valua rūpinasi įvairiais papuošalais, ordenų pavidale. Feodalų luomo interesai užima pas Pilipą VI pirmą vietą, kiti Valstybės elementai, luomai užima tolimesnę vietą ir jiems tenka nuolat savo karaliais nusiskųti. Tuo Prancūzijos valstybė žengia atgal ir už 400 m. susilaukė katostrofos. Tuotarpu gi prasideda ilgas karas nuo I339 - I453 m., kuriame Prancūzijos ir Anglijos visuomenė daug kartų išnaujo gimė ir mirė. Tačiau iš šios karo mokyklos abi valstybės išeina beveik sustiprėjusios. Susiranda pirmiausiai Tautinis susipratimas, kurio lig šiol feodalų visuomenė beveik ~~šxxm~~ šiame kare tautinio ~~susipra~~ susipratimo iš karto visai nebuvo. Kai II šm. Anglija buvo prancūzų užkariauta, tai prancūzai tuo didžiavosi, bet kad būtų susidariusi tauta su savo tautiniu nusistatymu, to pasakyti visai negalima. Taigi prieš IOO -tinį karą tų dviejų valstybių tautinio susipratimo nebuvo. Tik po to karo abi valstybės išaugo, išbujojo jl tautinės susipratimas.

O šiandien tos dvi tautos net šovinistiškai nusistačiusios, apie kitus kraštus nė nesistengia žinoti. Prancūzas, išėjęs savo krašte mokyklą, apie kitus kraštus mažai težino. Jaunam prancūzui teikiama daugiausia žinių iš savo krašto Čia jaučiama tautinio nusistatymo mokykla. Tai vaisius 100 -tinio karo. Be to, susinaikina, lyg susimala riterių visuomenė, ji issižudo, išnyksta. geležimi apkaustytas /ginkluotas/ riteris nebesudaro kariuomenės branduolio. Prasideda su tuo karu lyg nauji laikai. Jau 1346 m. kovoj ties Kresi pasirodo artilerija. Kiek jos buvo- kaip ji veikė, mes tikrai nežinome, bet faktas jos pasirodymo ne ginčitinas. Riteriai turėjo pasiduoti paprastiems anglų šauliams. Tame mūšyje žuvo daug riterių- jų tarpe 11 kunigaikščių, 80 senjorų. Uostas Calé ątiteko anglams dviem šimtams metų. Ir toliau prancūzams irgi nesiseka- kur iseina jo feodalas, ten jis jau negrįžta garbingai iš karo. Karus lydi epidemijos ir, kaip priprasta - maras. 1350 m. miršta ir pats Pilipas VI. Metraščiai jo nesigaili: jis išleidęs labai daug pinigų, prie jo išdidėjusi bajorija, o miestelėnai ir valstečiai daug kenteją. Po jo viešpatauja iki 1364 m. Jonas Gerasis; nežinoma, kodel Geruoju pavadintas, nes jis nebuvo geras, nei kaip asmuo žmogus, nei kaip valdovas. Prie jo pasireiškia buržuazijos opozicija prieš karalių ir riterių luoma. Mėginama sutverti trijų luomų sąjunga; feodalų, dvasiškų ir miestelėnų. Tai pirmas mėginimas apriboti Prancūzijos karaliaus absoliutizmą. Tai pasireiškia 1355 m. Kyla noras vesti karą. Karalius griebiasi paprasto būdo - gauti kuodaugiausia pinigų perkaldinejant "gadinant" esamus pinigus, butent duodant daug priemaišo prie esamos brangaus metalo.

Kaip pinigo vertė krito, iždo jo per trumpą laiką svyravimas: vienas sidabrinis pinigas I350 m. atstojo 5 livrus, tų pačių metų gale jau II livrų, o I359 tas pats pinigas I02 livrai. Toks pinigų kritimas ypač atsiliepė miestelenų, pirklių klasėje. Jie pradeda sukti prie Kontrolės visu valstybės reikalu.

Karaliui priešimtis tegalėjo tik Generaliniai Štatai – luomai ir galėjo kištis į valstybės reikalus. I355 m. susirenka toks luomų susirinkimas ir nusprendžia, kad karalius taip elgtis su pinigais neturi jokios teisės. Luomai leidžia laikyti didelę armiją ir 5 milijonus livrų subsidijos, kai karalius pasižada taip nebdaryti. Įvestas sunkiausis mokestis nuo pirkimo ir pardavimo. Prasideda ta Prancūzijos finansinė politika, kuri tiek įįkyrėjo visuomenei, bet užsiliko šioje valstybėje beveik per 500 metų: iždo valdininkai pasidaro visagaliai. Bet užtat Karalius davė sutikimą, kad šalia jo būtų renkami devyni generaliniai superintendantai, kurių pareiga daboti, kad karalius neeikėtų bereikalo pinigų.

Tokiu būdu karalius buvo kontroliuojamas .Jei karalius leidžia pinigus ne valstybės reikalams, tai pavaldiniai gavo teisės jam priešintis. Miestelėnai yra susirūpinę daugiausiai ekonominiais ir finansiniais klausimais. Jie nori sudaryti konstituciją, kuri susiaurintų karaliaus valdžią. Bet štatai daro klaidų per nepritvrimą ir žmonėms pasipriešimus mokesčiai atmainomi kai kuriuose provincijose, pavyzdžiui Normandija paliuosuojama nuo mokesčio už druską. Valstybė lyg nustoja tikro šeimininko, nebera autoriteto ir prievartos, ir iždas tuštėja.

Tuo būdu demokratijos įsirišimai valdymą neprivedė prie gerų rezultatų.

Meginama įvesti mokestis nuo turto, bet luomai įveda jį prisilaikydamą neteisingos tradicijos; pavyzdžiui, turtingieji moka daug mažiau už kitus. Kas turi pelno IO livrų, tas moka 5 0/0, o kas turi daugiau pelno, tas moka mažiau. Ta naujiena nieko gera, be naštos neturtingusiems, neatnešė. Santykiai tarp luomų visgi blogi. Miestelėnai pradeda nekęsti aukštesniųjų luomų. Kai I356 m. mūšyje ties Puatje pralaimėjo riteriai, tai miestelenai džiaugėsi iš to nepasisekimo. Jie patys supranta ir skundžiasi, kad tas įvykis rodo didelę valstybės betvarką. Imama kritikuoti karaliaus darbai, visur pasireiškia neapykanta. Tais pat metais kyla miestelėnų revoliucija, kuri reikalauja atskaitomybės. Miestelėnų revoliucijos priešaky eina Stepas Marcel ir Robertas le Coq. Valdžia atstovavo Vegentas, jaunas žmogus, nes karalius patekė prie Puatje anglų belaisven.

Jis sutinka pašalinti 22 aukštuosius valdininkus ir sutinka, kad šalia jo veiktų taryba iš 36 deputatų, po I2 deputatų iš kiekvieno luomo.

Bet kai regentas atvyksta į luomų susirinkimą lydimas 2000 žendarmų, tai prasideda ginkluotas sukilimas. Liaudies minios nueina Luvran, įsiveržia į Vegento rūmus ir užmuša du karaliaus patarėjus, jų kraujas aptaškė Vegentą ir jam pačiam palikta gyvybė, kai Marcel uždeda raudonai mėlynos spalvos kepurė. Kai karalaitis gauna iš susirinkimo regento teisę, jis pabėga iš Paryžiaus į Compiegne, kur.

surenka apie savo riterius ir bendrai aukstuosius žmonės. Tas Paryžiaus sukilimas paveikia į visą kraštą, kir prasideda valstečių sukilimai. Kadangi valstetis vadinasi " Juokubu" tas sukilimas pavadintas: žakerija Sakoma, kad jų buvo susirinkę apie IOO.OOO, tik jie ne visi turėję ginklus. Jie turėję tik kirvius, dalges ir baisiausį ginklą: "raudonajį gaidį" /ugių/. Bojorai sudaro ginkluotą kariuomenę ir numalšina sodėčius. Paryžiaus sukilimas irgi nepavyko, nes Marselis susideda su Navaros konigaikščių prieš teisėtą valdžia. Užmezgęs ryšius su princu Marselis nustoja pasitikėjimo žmonių akyse ir pati liaudės jį vieną syk užmuša. Kiekvienas luomas ieško savo naudos ir neturi jokio bendro tautinio nusistatymo. Po mūššio ties Puatje įsigalėjo buržuazija. Nuo I364-I380 m. viešpatauja Karolis V Gudrasis. Prie jo karo dalykai lyg susitvarko. Jis valdo kraštą kaip absoliutis monarchas, nesitaria su luomais. Karolis V moka palaikyti tvarką, vienybė, būdamas taupus, atsargus, moka griežtai rinkti mokesčius. Nežiurint karo jis sutaupo pinigus. Žmonės juo patenkinti, glaudžiosi prie jo, nes bijo anglų, būriais slankiojančių po visą Prancuziją. Anglai ypač baisūs savo žiaurumu; žiauriausis jų vadas Juodasis princas.

Karolio V laikais pasireiškia Prancuzijoj patriotizmas daugiau tarp valstečių ir miestelenų., tik ne bajorų ir dvasiškių tarpe.

Bajorai sinpatizavo daugiau anglams, tą matome iš istoriografijos ~~xxxxxxxxxxxxxxx~~: Prancūzas Froisar'as aprašo IOO -tį karą, eiškiai palaidymas anglų pusės.

Liaudės gi laikosi savo tautos ir vadų, ir tas pasiraiškė garsuosios Orleano Mergelės veikime. Orleanas tuo laiku buvo karo centras tarp anglų ir prancūzų, nes iki Orleano Siaurės Prancūzija buvo anglų užimta. Prancuziją valdė tuo laiku Karolis VI. Nuo I392 m. jis būvo beprotis, ir jau nebgalėjo valstybės reikalų vesti. Valstybei atstovavo sosto įpėdinis, vadinais, Ologonas, kurs buvo dar nesuaugęs. Globėjas skaitėsi Orleano princas.

Bet šis buvo labai neatsargus su pinigais aikvojo valstybės lėšas ir pats buvo prasiskolinęs, pertai žiurėjo savo, o ne valstybės interesų. Jis buvo tame draugas karalienės Izabellos, kuri irgi aikvojo valstybės iždą. Jis buvo prietaringas: audrai ir graiusmui kilus pasižadėjo skolas išmokėti, bet kitą dieną, surinkus 800 skolininkų, kadangi jau nebebuvo griausmo ir žaibo, tai jis nieko neužmokėjęs vėl visus išvarė.

Izabella gi buvo puiki, irgi labai baili. Ji šelpė studentus, neturtingus jaunavedžius, labai puošėsi, dalojo perdaug savo sveikatos, gerdama tuo tikslu sutirpdintus briliantus. Izabella daug mokėdavo už pasnikus ir maldas, mat ji manydavo, kad tai gali už pinigus atlikti vienuoliai. Valstybės lėšos ir tam buvo eikvojimos. Yra užsilikusi viena sąskaita, kur viena vienuolė už ją pasninkavusi už karalienė 30 dienos ir gavusi 9 livrus ir 4 sv:-

Orleano princas buvo pažadėjęs nerinkti be luoma leidimo mokesčių, liaudės nusiramina.

Bet princas nepildo savo prižadų, kyla žmonėse bruzdėjimai. Rauno miestas išrenka vieną pirklį - manufakturuotą į savo karalius. Paryžiuj įvaksta " plaktukų" sukilimas, kurie muša riterius, bet liaudės sanvalia buvo Paryžiuje greit panaikinta. Veikė dabar dvi valdžios:

viena buvo susiburusi apie karalių Beprotį, Buržo mieste, o kita apie nelaimingą Orleano princą. Liaudis klauso atskirų agitatorių Mėsininkas /Kaboš / ir budelis /Kapliuš organizuoja Paryžiaus minias. Universitetas su profesoriaus bei studentais irgi pradeda kištis į politiką. Prancūzijos valdžią silpną Burgundijos kunigaikštis, norėdamas nustumti Orleano princą. Kai jis įjoja į Paryžiu su 800 kareivių, tai Paryžius nusilenkia prieš jį.

I413 m. išleistas ordonansas, įsakymas įstatymas: karalius atsisako pardavinėti valdininkų vietos už pinigus. Įvedama mokesčių sistema. Teisėjai renkami ir tvirtinami parlamento. Nuo to laiko Prancūzijoje atsirado-, ~~xxkx~~ nauja, abba " rūbų aristokracija" noblesse de robe" Teisėjams nustatoma uniforma.

Orleano princo šalininkai "armonjakai" , taip pasivadinę nuo vieno aristokrato vardo, kuris sudarė sau bajorų partija prieš miestelėnus.

I415 m. riterių armija galutinai sunaikinti mūšyje ties Azinkur /Azincourt/, nors prancūzų kariuomenė buvo skaitlingesnė uė anglus.

Žuvo tame mūšy apie 8000 riterių ir keli kunigaikščiai. Feodalai jau nebesudaro galybės. Tada Prancūzija sulaukė pagalbos iš žemesniųjų luomų, būtent valstečių; ateina Orleano Mergelė /Joanna d'Ark/ I7 metų valstietė ir stoja visos kariuomenės vadu. Tai buvo Karolio VII laikai /I422 -I461 m./ Karolis VII buvo ypač moterų łabai mylimas, moterų idealas, nes buvęs gražus ir labai nelaimingas. Jis buvo dar tik sosto įpėdinys, bet ne karalius, nes tapti karaliumi reikėjo jam Reimso katedrojo

vainikuotis, o Reimsas tuo laiku buvo angklų rankose.
Orleano Mergelės pirma užduotis ir buvo nuvežti dofiną
į Reimsą ir apvainikuoti, reikia duoti Prancuzijai
teisėtą valdovą.

1429 m, didelė Anglijos kariuomenų laikų apgulusi
miestą Orleaną, Tuomet ir pasirodo Joanna d Ark,
Karakius siunčia ją su 2000 kareivių, Ji tvirtai tiki,kad
Dievas ir šventieji jai padės, nes atskira dangaus misija
jai pavesta, Joanna elgiasi drąsiai ir įveža maisto badaujantiems ~~orleaničiams~~ orleaniečiams.
Ji įjoja Orleanan ir pakelia žmonių ūpą. Ji puola angkus,
atsiima iš anglų keletą fortų ir viename jų Joanna pati
narsiai užlipa su veliava. Anglai nusigąsta, traukiasi
atgal, susidaro tarp jų panika, jie taip pat įtikėjo,kad
mergaitę turi viršgamtinės jėgos. Miestas Orleanas išgelbėtas, Tada ji ima karalių ir lydi į Reimsą. Eina ji
pati be ginklų, nes jai esą šventųjų uždrausta pačiai
kraujas lieti.

1429 m. birželio I7 d. įvyksta Reimse karunacija.
Karalius džiaugiasi ir dovanoja bajorijos pripažinimo
dokumentus jai ir jos giminėms.

Sekantis jos tikslas - išvaryti anglus visai iš
Paryžiaus nepasiseka, nes jai trukdo patys karakiaus
patarėjai ir Generolai.

Nutarta tuomet anglus vyti iš Burgundijos. Joanna
pamažu nustojo ūpo. V-1430 m. esą jai pranašavę šventosios
dvasios, kad tą vasarą ji pakliusianti į anglų rankas.

Jos upas nupuola, gal ir del to, kad ji pamato,
kokiems niekšams ji pasiaukavo, nes ištvirkęs karaliaus
dvaras jai parodė tikrąjį vaizdą. Su nedidele kariuomene
ji vėšai eina prieš anglus; jau nebe visa Prancuzijos
~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~

kariuomenė, o tik mažas kareivių burelis seką Joanna. Ji narsiai prasiveržė per anglų ir burgandų armiją į apgalet ji miesta. Compiegne ir vieną syk puolus anglai nebgalęs grįžti į miestą, nes tiltas į miestą buvo jau pakeltas ir ji pateka į burgundų rankas, kurių vienas grafas pardave ją už I0.000 Bove vyskupui, o tas Bedfordui, anglų vadui.

Paryžiaus universitetas sutiko ją pripažinti ragana. Bet Joanna teisiama ne Paryžiuj, o Ruano mieste. Teisme ji xxxxxxxxx įsitikinusi, kad esanti nekalta, nuo savo vyrijų neatsisako.

Su juristais, pripratusiais prie įvairių išsisukinėjimų, jai buvo sunku ginčytis. Po 3 menesių bylos buvo surašytas protokolas, kuriame suformuluota I2 kaltinamųjų punktų. Ji atsisakė galop nuo apeliavimo papai ir prisižada nekuomet nebevilkti vyriškų rubų. Tačiau kažin kokiu budu tie vyriškijos rubai patenka pas ją į kambarį ir ji juos apsivelka. Teisėjai galutinai ją už nesilaikymą savo pažados apkaltina ir gegužės m.30 d. I431 m. nutarta ją sudeginti. Nutarimas išpildytas. Joanna sudeginta o jos pelenai išbarstyti į Senos upę.

I456 m. jos byla buvo Kalikto III papos peržiureta: I44 liudininku stojo už jos garbę ir tuoj vietoj, kur buvo nekaltai sudeginta buvo tuomet pastatytas kryžius ir Ruano miestas buvo tam tikromis procesijomis nuo įvykusios neteisybės nuvalytas.

Orleano Mergelė išgelbėjo prancuzus I00 tiniam kare iš didelio pavojaus.

Karolis VII pasekmingai užbaigė karą. Jo žmona Marija Anžu ir jos freilna, karaliaus meilužė Agnesa Sosel - abi susitarę tarpu savęs palaikė to silpnabudžiu

karaliaus energija. Jam teko susitaikyti su Burgundijos hercogu Pilipu, kuris iki tol ėjo išvien su Anglija. Tai buvo galingiausias vasalas Prancuzijoj.

Karalius sutvarkė parlamentą, bažnyčią ir kariuomenę. Iki šiol reguliarios kariuomenės nebuvo, ją reikdavo kaskart samdyti.

Laike I00-tinio karo tas samdininkų burys sauvaliavo be galo. Jie susidėdavo net su karaliaus priešais. Karakius dabar sukrovė visą atsakomėbę už samdininkų elgesi ant jų vadų: kapitonų. Šveicarijos kare žuvo 30.000 tokių samdininkų, o likusi nedidele XXXXX 9000 kuopa buvo išskirstyta į I5 kuopų virto I445m. žandarais / gens d'armes/ Karas su anglais baigėsi.

Normandijos sostine Ruan I450 m. buvo paimta, I45I m. paimtas Bordo Bagonne ir kt. Viskas atiteko Prancuzams. Tik miestas Calė ir grapystė Guiaer liko anglams.

Įpėdinis Liudvikas XI /I46I/ -I483 / buvo žiaurus ir tėvas net jo bijojo, bet laimingai pats pasimirė, o jo konkurentas Henrikas VI mire kalėjime.

Daugiausiai Liudvikui XI reikėjo kovoti su Burgnudijos gercogu. Anas buvo galingas ir L. XI buvo visuomet pavojuje.

Jo artimieji žmonės buvo: barzdaskutys Olivier, budelis Tristenas ir gydytojas bei astrologas Jokubas. Galop jis dėl savo žiaurumų bijojo mirties ir beveik persiskyrė su gyvaisiais: gęveno savo pily Plessy su savo trio. Burgundija buvo galų -- gale nuveikta I477 m. Liudvikas XI labai žiauriai kankina kardinolą Balue laikydamas vienuolika metų savo kieme gelžiniame narvelyje.

Liudvikas XI, kaip ir rusų Jonas IV, gal but buvo nenormalus žmonės, nes įgaudavo malonumo kankindami kitus, ir nesibijodami nei žmonių kraujo nei kančių. Liudvikas XI visgi savo žiaurumais sustiprino absoliutizmą, kuris išgyvavo iki didžiosios Prancuzų Revoliucijos

Prancuzijoj kito tokio žiauriaus karaliaus veliau nebeX- susirado, nes jokio pasipriešinimo iš šalies Prancuzijoj xxxxxxxx nebebuvo. Prancuzai visą valdžią koncentravo apie savo karalių ir įsigalėjo tikras Viduramžio paprotęs, kad visi žmones kietai, iki replėmis sugniaužti ir valdininkai kišosi į žmonių reikalus, xxxxxxxxx nerasdamas didelio pasipriešinimo. Anglijoj buvo kitaip. Anglai išvystė pas savę prišingus principus. xxgxxxTen visi pamego laisvę, anglas ir pasiliko visur laisvas. Anglijos monarchija nera monarchija, bet yra plati miestų ir kaimų savivaldybe. Anglijos karalius yra žmogus, kuris kitų padedamas tvarko savo valstybę. Anglija jau iš seno tokia buvo.

I066 m. Vilhelmas su normandais užkariavo Angkija ir įveikė jos valdovus - saksus, o šie buvo jau pirmiau vietos gęventojus britus užkaravę.

Anglų kalba užlaikė savyje prancuzų ir germanų kalbų pålaikas. Užkariavę Angliją užkariautojai prancuzai ir normandai atsinešė su savim ir prancuzų feodalizmą. Kraštas suskilo į baronijas ir valdėsa senais prancuzų įstatymais. Kaip Prancuzija neigę savivaldybę, taip Anglija ją toleravo, Kodel anglai beveik viską pereimę iš prancuzų nepasidarė panašais, kaip prancuzai, budo klausimas sprendimui sunkus.

Anglas toks išaugo del ilgų, pradedant nuo I3 am. kovų už laisvę, už kulturą. Normanai užkariavę Angliją, xxxxx ilgai turėjo dar betarpiu ryšių su Prancuzija, vedė iš

ten žmonas ir tt. Galutino kaip sakant atsiskyrimo momentas anglų nuo svetimos įtaikos yra surištas su bažnyčios įtakos nusikratimas. Jonas Bežemis buvo atidavęs visą Angliją papai reiškia buvo paemęs jį iš papos kaip leną.

Bažnyčia tais laikais buvo stipri, nenorėjo savo teisių išsižadėti ir tuo budu Anglija buvo Romos vergijoje. Roma pradeda išnaudoti Angliją, ypač piniginiai- ekonomiškai.

Be to papos legatas Anglijoj turi ir vidaus ir užsienių reikaluose didžiausią įtaką. Renkami sunkus mokesčiai Romos reikalams. Kaip opozicija prieš tai ir atsirado 1215 m. Magna Charta libertatum" Bažnyčia nepakenčia tos sukilusios visuomenės, ji palaiko karalių kovoje prieš baronus ir kitus sukilėlius Pertai jau Didžiosios Chartijos straipsniai yra atkreipti prieš svetimą gaivalą.

Francuzijoj ir feodalai, ir pirkliai, ir miestelėnai - visi rupinasi savo atskirais tikslais , o Anglijoj ~~xxxxxxxxxx bxxxx xxxx~~ kaip matoma iš chartijos visi luomai eina iš vieno. Anglijoj feodalizmas buvo visai nepakenčiamas. Didžioji Chartija buvo taikinama visai anglų visuomenei .Pavyzdžiui 25 baronų sudaro krašto atstovų komitetas ; šie turėjo daboti, kad karalius Chartiją pildytų . Šioj Chartijoj paliesti taipat miestelėnų ir žemdirbių reikalai. Karalius tą Chartiją pasirašo; bet bažnyčios palaikomas pildyti sutarties nenorėjo. Papa Inocentas III pareiškė, kad toji chartija neturinti vertės. Jis prakeikia visus sukilimo vadus. Ir toliau tesiasi karaliaus kova su gyventojais. Prieš jį anglams padeda Škotų karalius. Francuzijos karalius Liudvikas tuo laiku irgi atvykęs kaip anglų karaliaus - Normandijos valdovo suverenas. Anglijos karalius savo kraštą degnia, naikina su savo samdininkų kariuomene. Visuomenės kova visai paaiškėjo, bet Anglija išsigalbėjo, kai mirė galingasai papa Inocentas III, o 1216 m. pasimirų ir

Jonas Bežemis. Kitas papa Honorijus III buvo taikingas. Jono Bežemio vietą užima jo sunus. Prancuzijos kariuomenų nieko nepešusi turi apleisti kraštą ir keliauti namo. Žodžiu, karas baigési tikru anglų laimėjimu. Ir škotų, ir Helso kunigaikštis turi užleisti vietą Henrikui III / 1216 - 1272 / tapęs karaliui pradeda linksmintis ir eikvoti valstybės pinigus. Jo globėjais buvo du asmens, vienas jų Vinčesterio vyskupas. Tačiau ir jie nemoka nuraminti karaliaus.

Henrikas III sukulų nepasitenkinimą kai jis vedė 1236 m. Eleonorą, Provanso kunigaikštytę, su ja atsikraustė daug jos broliu bei giminių irišleidžiama daug valstybės pinigų. ~~Dxxxxxx xxxxxx Cxxxxxx xxx~~ 1259 m. antrasyk turėjo karalius pasirašyti Didžiąją Laisvių Chartiją, nes žmonės nenorėjo kitaip duoti jam pinigų. Buvo padaryta net demonstracija: metami žibintuvai ir sakoma: " siela sulaužiusių sutartį teužgęsta pekloje, kaip šie žibintuvai!"

Londone susirenka pirmas parlamentas Papa ir karalius mėgina sukelt riaušes prieš parlamentą. Karalius priešinasi baronams ir vaidijasi su savo švogeriu Simonu de Monfort. 1258 m. Oksforde susirenka 100 baronų ir sudaro taip vadinamą "pasiutusi ~~xxxxxxx~~ parlamentą" kurio vadas buvo Simonas de Monfort. Karaliaus numylėti ministeriai pavaromi iš valdžios. Tuo budu šis prancuzas pasidaro savo pasielgime ir bude kaip ir tikru anglu.

1263 m. Simanas de Monfort užima Londone didžiojo karaliaus patarėjo vietą. Karalius pasirašo išnaujo Chartiją, bet vėl nepildo 1264 m. prancuzų kariuomenų susikerta su anglais. Kova tarp karaliaus ir jo feodalų baigiasi feodalų laimėjimu. Simanas de Monfort paskirtas regentu ir protektoriumi. Įpedinis karaliaus Eduardas stovi už savivaldybės, pertai, jis darosi populiarius. Bet Karalienė visur intrigavo. 1265 m. susirenka Žemieji Rumai.

Prinsas S. pabėgo iš kalėjimo. Viename mušy užmuštas Simanas de Monfort.

Lieudės masės eina prie jo lavono, kaip šventojo, ir lankosi prie joko kapo. Sukileliams miestams uždėtos kontribūcijos: pav. Londonas sumokėjo 20.000 pal audos. S.d.M. sunus pabėgo į Fr. Dar keli metai vidaus karo ir I267 m. kompromiso keliu susitarta. Karalius pasigailėjo žmonių ir pasižada sutartį pildyti. Taip Anglija pieina prie atstovybės . Ši kova su atstovybės priešais, būtent prancuzų gaivolu, žadino Anglijos liaudyje daug gerų jėgų; anglams atrodo lyg didvyrių kova.

Po šios kovos valdo kraštą Eduardas I, kuris prisilaiko sutarties nustatytų dėsnių. Jis I277 m. užkariavo Uelsą kuris valdomas autonomingai anglų įpėdinio iki šiol kovas dvasiškoja sukurstė žmones prieš žydus ir I6.000 žydų išvaryta iš Anglijos, tik XVII grįžo atgal žydai.

Eduardas I ilgai kariavo su Pilipu IV Gražuoju, prancūzų karaliumi. Jam reikėjo pinigų karui, o be parlamento to gauti negalėjo. Tas irgi sustiprina parlamentarizmo ideėją . Buvo išleistas I297 m. įstatymas, kuriu karaliui buvo draudžiama rinkti mokesčiai be parlamento žinios. Geriausis plantagenetų dinastijos - Eduardas I buvo doras, geras žmogus, geras sportininkas. Mirė jis I307 m. Po jo valdė nelaimingas Eduardas II. Pradžioj jį globojo du Spenseriai, vėliau karalienė Izabelia jo žmona.

I326 m. Izabella liepe nužudyti abu karaliaus patarėju Sprenseru ir Eduarda II patenkas karalienės valion. Karalienė turėjo meilužį Mortimer'ą ir lauke ne sulauke Eduardas II mirties. Karalius buvo kankinamas kalėjime; karalienė liepė sargams ileisti karaliui į vidurius įkaitintą geležį, kad nebutų kankinimo žymių, ir karalius Eduardas II netrukus mirė: I327 m. paima Anglija valdyti Eduardas III, ketu-

riolikos metų karalaitis Reikalus veda Izabella su savo meilužiu ir veda ne tautinię politiką. Tačiau I330 m. kaip krašto išdavikas, Mortimeras buvo nužudytas. Įsiviešpatavęs Eduardas III /I327-I377/ buvo laimingesnis karuose.

I339 m. prasidėjo I00-tis karas. Anglija išsimėti ir net už Pirenų kalnų buvo nuėjusi į Ispaniją. Parlamentas pakylo, nes karaliui reikėjo karui pinigų. Jo laikais pasirodė ir Jonas Vikliefas, kuris sukilo prieš bažnyčios tvarką. Eduardas III pasižymėjo savo riteriškumu ir buvo žmonių garbinamas už savo drąsą. Jis labai gerbė moteris. Jo žmona buvo pasimirusi ir jis turėjo meilužę Alisą Perrerš, kuri kišdavosi net į Teismo reikalus. Del tos priežasties ji buvo nuo karaliaus pašalinta, bet karaliui susirgus ji vėl buvo grąžinta. Mirus karaliui, ji pagrobė daug jo turtų. Eduardas III įsteigė " keliaryšio ordeną" apie susidarė legenda, buk viena ledy pametusi keliaryšį, kurį radęs karalius prisisegė prie krutinės ir įkurė ordeną iš 26 narių su devizu: " Tegul bus be garbės tas, kas apie tai blogai mano"/ Honny sort, qui mal y pense/

I381 m. baudžiauninkai Uoto Tailler /Wat Tyler/" stogų dengėjo ", vadovaujami , Kento grafysteje. To sukilimo metu sakė pamokslas kunigas Džon Bol, /John Ball/, kuris I00.000 savo klausytojų kalbėję tema: " Kai Adomas arė , Jieva linus verpė - kas buve tuomet bajoras".

Iškilo kovas sukilėlių su bajorais. Prasidėjo plėšimai, dvarų deginimai. Ričardas II buvo drąsus, klausinėjo, godinedamas tarp žmonių, ko jiems reikia, prižadėjo palengvinti mokesčius. Tada žmonės nusiramino, pradėjo skirstytis namo.

Uotas dar viešpatauja įsako užmušti Kanterbury arkivyskupą ir tris ministerius.

Jo būvo norima būti visos Anglijos šeimininku. Kai su juo susitiko Ričardas II gatvėje, tai Tailler išsiėmęs peilį pradėjo jam grąsinti. Londono burmistras /lord Mayor/ nužudė Taillerą. Į sukilėlius karalius pratarė:" Aš patsai būsiu toliau jūsų vadas". Karalių palaikė feodalai ir maištas buvo numalšintas. I500 sukilėlių žuvo karalius buvo jaunas, nemokėjo valdyti klausė jaunučių savo draugų, pertai I386 m. prieš jauną Ričardą sukilo jo dėdė, susidėjęs su parlamentu, ir iškilė skundas, kad neteisingai aikvojami Valstybės pinigai. Šis parlamentas pavadintas " nemielaširdinguoju" Karalius pateko į dėdės Gločesterio rankas. Pasiliuosavęs karalius pasidaro labai žiaurus. Po to atplaukė iš Prancūzijos Lankasterių dinastijos įsteigėjas , Heinrikas Hereford, kai Ričardas tuo metu kariavo Irlandijoj. Ričardas grįžęs į Angliją norėjo pabėgti, bet buvo suimtas ir I400 m. mirė kalėjime.

Henrikas IV buvo pirmas Lankasteris. Jis turėjo daug rūpesčių dėl savo sūnaus girtuoklio. I4I3 m. mirė Henrikas V. Jis stengosi dorai valdyti, išsirinko sau senus karaliaus patarėjus, statė daug vienuolynų ir įvedė inkviziciją. Karai jam sekėsi. Su 6000 riterių ir 2000 šaulių jis išėjo ties Azinkurą prieš prancūzus ir I4I5 m. 50.000 prancūzų buvo į 3 valandas sumušti. Taip anglai vėl atnaujino savą viešpatavimą Prancūzijoj. Jo įpėdinis Henrikas VI /I422-I46I/ baigė I00-tinį karą ir Tą karą pralaimėjo. Karalius buvo be valios, patarėjų valdomas. Jo laiku prasidėjo naujas taip vadinamas "Dviejų rožių" karas /I455 m. - I485/. Čia galutinai išsižudė didieji feodalai. Iš kovas Lankasterių dinastijos /rausva ražė/ su Jorkais /baltoji ražė/ iškilo nauja Tiudorų dinastaja.

Tą kovą laimi I484 m. Tiudorai. Čia pasižymi savo žiaurumu Ričardas III. Šekspyras rašydamas apie jo žiaurūmus perdeda.

Tiesa Ričardas III /1483-1485/ nužudė du savo sūnėnu. Bet žuvo mušyje ties Leicester įsiviešpatavo pergalėtojas Henrikas Richmans. /Tudor/ 1485-1603/ kuris vede Elžbietą Jork ir sutaike visus. Tiudorų dinastija yra Anglijos pamylėta už teisingumą ir pamaldumą.

Iš šitų 150 metų karų Anglija išėjo visa atsinaujinusi ir pramylėjusi XI ir XII šm. laikai Anglijai buvo blogi !" "Visi tada kovoję, kraštasbuvęs feodalų rankose .Teisingumo nebuvo. Kankin~ ~~xxxxx~~ žmonės žiuvę nuo bado;" Taip rašo vienas ~~kro~~ kronistas, kai XII a. valdė Stepas Boulogne / Vilhelmo nukariautojo anukas/. Visas kraštas XI šm. buvo pavirtęs į tuštūmą.

Bet po sunykimo feodalų kraštas atsipeikėjo ir ypač gelbsti žmonių savivaldybė.

Per kovą ir karus susidare Anglų valstybė sustiprėjo vietos savivaldybė ir laisvė. Prancūzija ir Anglija - dvi valstybės, kuriuose daugiausia buvo įsigalejęs feodalizmas, tačiau abi iš to feodalizmo išėjo sustiprėjusios: viena kaip savivaldybių kraštas, antra kaip centralizuota absoliutizmo reiškėja. Tautos ištvermė viską pakėlo.

Visa Anglijos istorija yra kova už savo teisės, vedama visų luomų išvien, ne taip, kaip visoj Europoj. Taip susidarė dabartinė Anglija - kuria dabar eina tais pačiais keliais. "Mes patys esame apgynėjai" - sako Anglija - " Mūsų nerašyta konstitucija yra mūsų sąmonej, pasireiškė mūsų susipratime nusistatyme". Jie visi laikosi tikros, nes nerašytos konstitucijos. Tame yra didžiausia jų pagira, jų nuopelnas. Jų laisvė nepaliečiama. Jų savotiška konstitucija susidarė amžiais

1/ jų feodalizmas nesukliudė jiems susivienyti į vieną tautą, nes tautinis susipratimas, erzinamas absoliutizmo, pasireiške

pačiuose feodaluose, kurie priprato iš XIII a. atstovauti visos visuomenės, o ne savo tik luomo /kaip Prancūzijoje/ reikalus.

Kai normanai užkariauna Angliją, susidaro visuomenės judėjimo pagrindas: saksai, senieji gyventojai susiduria su normanais užkariautojais-. Anglijoj nėra tuomet kunigaikščių, ten aukščiausias laipsnis baronas ir pereiti riteriui į baronų luomą - nesunkus: ribos tos lengvai pereinamos. Valstietis baudžiauninkas nebuvo dar visai vergas, jis dar yra visos tautos narys. Nesant niekuomet pilnai feodalų valdžiai , Anglijoj ligi šių dienų ir galėjo užsilikti laisvesnė senovės konstitucija. Žmonių Sueigos ilgiausiai tebegyveno Anglijoje, tuo tarpu kai kitur jų jau senai nebėra. Antra, viskas susinormuoja per aršią, nuoseklią visomenės grupių kovą , pasibaigusioj tautos laimėjimui ir karaliaus valdžios susiaurinima. Visi luomai dalyvavo toj kovoj, o ne atskiri sluoksniai. Parlamentas laiko save visos tautos o ne atskirų luomų atstovybe.

Anglai todel ir brangina, ir palaiko įgytas laisves, kad jie patys jas iškovojo. Anglijos ekonominis stovis visuomet buvo ir yra geras. Prekyba žydi, bendrovės auga, bankai plėtojasi. Prekiaujama daugiausia javais, vilnomis ir audeklais. Žmonės turtingi ir pirmiausia matome pastebime aišku, valstybės tuo susirūpinimą; dabojama jau iš seno, kad turtingieji nenupirkinėtų mažųjų ukių ir neverstų jas avims ir ganyklas.

Jau XV šm. užginta pirkliams perkti dvarus. Tačiau pramonę valdžia palaiko visu rimtumu, gerais keliais, uostais. Anglija yra jūros kraštas, tarpininkaująs prekyboj visam pasauliui. Jau XVI š.m. Venecijos diplomatas gali savo vyriausybei referuoti, kad Anglija esanti ~~xxxxxxxxxxxxxxx~~ turtingiausias kraštas. Anglų parlamentas ne baronų ir lordų, bet tautos atstovybė.

Susidaro antrieji taip vadinami Žiemieji rūmai, kuriu susidėda is laukininkų ir miestelėnų atstovų,

Henriko VI kancleris Fortescue giriasi svetur, kai buvo su savo karaliumi iš krašto parašytas: jo karalius neturįs xxxxxx teisės leisti įstatymus ir rinkti mokesčius vis tai daranti tautos atstovybė/ Jis sako, kad tai labai geras dalykas, nes visą karalių darbą atlieką žmonės / Matoma, kad anglų buvęs kancleris ir jų vyriausias teisėjas pilnai suprato Anglų tautos istirinimo pamatus.

Anglijos universitetai jau iš seno steigiami ir visuomenės palaikomi. Jau prie Henriko VI įsteigta Etonia /Itono/ Karo Akademija. Karaliai ir turtingi žmonės nesigaili lėšos kiekvienam universitetui atskiroms kolegijoms /Colleges/skaityk: Kaledž/ palaikyti. Magdalena, Henriko VI žmona, Oksfordo universitetui skyria daug lėšų. Neturtingi žmonės del tų aukų gali išeiti aukštuosius mokslus be didelio vargo. To kituose krastuose mokslui ir mokslinčiams dar neteikiama. Jau Tiudorų I laikais atsiranda žemesniosios mokyklos. 1477 m. pasirodo pirmas spaustuvės darbas - Vestminsterio kapitulos spauzdinta knyga. Pirmučiausia išverčiamas šv. Raštas. Tą darbą atliko Viklefas. Nuo jo prasideda ir anglų kalbos pasirodymas visuotinoje literaturoje. Nuo XIV am. išdygsta poezija su savo romansais apie žmogaus jausmus. Be to, žydi ir architektura. Anglija užlaiko iki šiol senovės architektūros paminklų, ypač gotikas, nors dregnas oras, krašto klimatas ten labai nepalankus architekturai. Mylimiausias anglų stilius yra gotika, atvežta iš Prancūzijos. Tai tikras viduramžio stilius, kuriuo tikslas - užlaikyti nepaprastai didelės proporcijas, slepiant visokiais budais, papuošalais ornamentais

smailumų ši reginį pasaulį ir nukreipiant žmogaus mintis į aną, dangaus pasaulį. Didžiausi gotikos mūrai lyg megina paslėpti suvartotos medžiagos kiekį. nejaučiama jokio sunkumo. Paveiksluose pavyždžiui, žmogaus /šventųjų ypač/ veido beveik nematyti, visa sukoncentruota žmogaus akyse.

Anglija išeina iš viduramžio jau susiformavusi, kaip tauta ir kaip atskira visuomenė bei valstybė. Ji nesikiša bereikalo į Europos pasaulį, bet eina visuomet savo keliu išdydžiai. Anglija darė ir daro kuo daugiausia įtakos į Europą, kartais visai be specialio noro tai padaryti. Naujosios Europos politinis gyvenimas susidarė ne be anglų įtakos nes tas parlamentarizmas, kuris pilnai pritaikintas anglui, tapo viso pasaulio idealas ir pasireiškė beveik visus /tik ne pačioje Anglijoje/ monarchijos pranykimu. Prancūzų švietėjai XVIII šm. buvo ne kas kita, kaip tik Anglijos literaturos bei mokslo rezultatų pakartojimas. Visi enciklopadistai bei volterai rengė savo rašiniais perversmą Prancūzijoj, imdami iš anglų ištisas idejas ir platindami tai pasaulyje per prancūzų kalbą. Visa tai jie atpasakojo su gallų " l'esprit "/ galų budu, sielo/ ir suidomino visus tuo. Jie tai sudarė naujųjų amžių erą. Vokietija gi baigia viduramžį suglebusi, dar budama lyg neišplėtoto feodalizmo formoj, visai nesusitvarkusi ir pasiliekà todel viduramžio sferoje iki pat Europos paskutiniojo karo, būtent lig 1914 m. Visa ten buvo iškarto suvotiška, iš nuveda vokiečius į partikuliarizmą, į politiško gyvenimo didelį susmulkėjimą. Vokiečiai pripratę iš seno priem skyrstymosi, dalymosi į savistovias ir dalinai autonomiškas dalelės. Klaipėdos krašto klausimas

taip pat pareina nuo to reiškinio. Feodalizmas Vokietijoj nespejo priaugti iki galo. Kuomet Feodalizmas Prancūzijoj išaugo ir pasibaigė Didžiaja Revoliucija ir Anglijoj buvo jis suminkštintas stipria tautos valdžia, tai Vokietijoj buvo prasidejęs, bet logiškai neišsivystė procesas, kaip Angliejoj ; žmonių savarankiskumas, tiek valstečių, tiek kitų luomų užsiliko nuo seno ir nelygybė tarp žmonių buvo nedidelė. Turtuoliai čia gyveno šalia beturčių, lasvi maišeši su vergais, bet jokios kovos nesudrumščia Vokietijos gyvenimo. Piliečių laisvė buvo pamažu varžoma, ir žmonių surušiavimas. Nelygybė atsiranda Vokietijoj su krikščionybe. Pirmiausiai bažnyčia surenka daug turtų ir palaikoma valstybės, užima išimtiną vietą. Susidaro iš seno net atskirus vyskupų valdomos kunigaikštijos, nuo kurių veliau pareina ir paties vokiečių imperatoriaus parinkimas. Bažnyčios žmogus lyg išskiria iš visų kitų ir reikalauja sau Bažnyčios kanonais paremtų privilegijų.

Be to, ir pasauliniai, turtingieji žmonės grupuoja apie save prastesnius žmonės ir taip susidaro X šm. savotiška valstybė. Nuo X šm. išsiskyria iš visos Vokietijos penkios savarnkiškos kunigaikštijos, kurių valdovai ankštai rišaši su karaliumi.

Tai pasireiškė etnografinės ~~xxxxxx~~ jiegos. Švabai, bavarai, frankai, saksai dar nesusilieję į vieną tautą, ir jų samybės reikalauja atskirų valstybėliu.

Karo reikalams kelios markgrafystės buvo irgi suduriamos į vieną vienetą.

Antras dalykas , ant rubežių organizuojamos " Mark ai Missė dominiai - revizoriai siunčiami į apylinkes, kad žiurėtų karaliaus parėdymų pildymą irgi nuo Karolio Didžiojo

laikų turi savo darbuotės apylinkės; ir iš jų kartais ypač menkėjant Karolingų dinastijai, kildavo nauji dideli feodalai. Šių naujų feodalų xxxxxtitulas darosi ir gi paveldimas. Taip administratyviai išdygsta Vokietijoje naujos savistovios vienetos.

Daugiausia buvo kalbama apie Saksoniją. Ji sudaro daug rupesčių karaliams ir jau IX šm. organizuojasi į savarankišką valstybę. Saksai ir duoda Vokietijai velesnius karalius po Karolingų. Šį valstybė karo pagimdytą. Tai pat, iš karo su vengrais susidarė Bavarija.

Vokietijos centre atsirado Švabija administratyviu būdu: missus domincus vardu: Ercharger virto to krašto kunigaikščiu - suverenu. Bažnyčia palaiko karalių prieš tą kunigaikštijas,, kadangi jos darbas reikalingas stiprios tvarkos. Todel Vokietijos karaliai visuomet randa bažnyčioj paramą. Kas yra Otonų dinastiją? Tai bažnyčios vasalų remiamas noras išplėsti valdžią visoj Vokietijoj.

Po Karolingų dinastijos bažnyčios palaikomas Henrikas I Paukštininkas istorijos nesusipratimas - jo vardas/

Otonų imperija ir yra karalių su papa susitarimas. Otonas I, įpėdinis Henriko I, remiasi bažnyčia, bet partikuliarizmo įveikti negali. Otono I noras buvo gauti sau jiegas ir Italijoj Jis mėgino savo giminės aprupinti žemėmis.

Bavariją, Lotaringiją ir Švabiją jis atiduoda broliui , sūnui ir žentui. Bet tai nieko nepadeda, nes šeimyniniai ryšiai pasirodo šiame atsitikime silpnesni už tautybės ryšį. Visa šios seimynos politika nepavyko, nes valdytojai verčiami vesti savo politiką, priešinga karaliui. Valstybės vienybę palaiko tik bažnyčia. Susidaro imperija ir bažnyčia įtraukė Otoną I ginti xxxx krikščionijos /bažynčios/ reikalus.

Imperatorius atstovauja krikščioniškai Europai ir jį kaip šio pasaulio atstovą pripažįsta ir kitos tautos: lenkai ir čekai. Tai nereiškia imperijos įsigalėjimo, jokio jungo: imperijai nereikia nei mokesčių, nei privalomo kareiviavimo - druperatorius.

Otonas I visus užstoja silpnesnius. Jis gina Liudviką Užjurišką, paeinantį iš Karolio D. giminės, prieš jo Feodalą Hugo Kapetą . Italijoj jis kovoja su Berengaru, kuris spaudžia mažesnius vasalus. Susidaro Europoj įspudis, kad imperatoriui rūpi viso pasaulio dalykai.

Bet ištikrųjų veikia kaipo priežastis daugiausiai tradicija, senovės atsiminimas, butent: I/ Karolio Didžiojo energiškas veikimas, / xxxxxx germanų tautų įpratimas žygiuoti į Italiją, tai atsimena langobardų ir gotų laikai, ir 3/ pastangos, vietoj vidaus susitvarkymo, rasti galybę teritorijos /ribų/ nepaprastame didume. Ir ištikro Germanų karaliai stengiasi vis plačiau įsigalėti, bet nesistengia susitvarkyti viduje, prijungiant vis naujas teritorijas.

96I m. Otonas I nueina į Italiją, nugali Berengarą, įsimaišo į bažnyčios reikalus ir papa uždeda ant jo galvos imperatoriaus vainiką. Tada buvo papų susilpnėjimo gadynė, nes menki, nedori žmonės atstovauja bžnyčiai. Tuo laiku Apaštališkam Soste sėdėjo visai netinkąs tam darbui Jonas XII, nes prieš jam įsiviešpataujant galingi bažnyčios vasalai sodina sostan savo giminaičius.

Jonas XII Oktavianas pasodintas sostan savo tėvo Alberiko. Papa Jonas XII priešų užpultas kreipiasi į Otoną I, prašydamas pagalbos.

Tu kartu papa buvo kebloj padėty, abu sykiu ateina Otonas I pagalbon. 962 m. Otonas I priverstas visgi tą papą pašalinti. Tai negirdėtas atsitikimas bažnyčios istorijoje, bet Jonas XII buvo kaltinamas kaip eretikas ir paleistuvis.

Papa išrinktas Romos notaras Leonas XVIII. Jis per vieną dieną gauna visų laipsnių išventinimus, pradedant nuo diakono ir baigiant aukščiausio vyskupo. Jis kiek geresnis už Joną XII, apie kurį sakoma, kad jis tik pinigus rinkęs, o ne savo tiesiogines pareigas ėjęs. Jis būdavęs visuomet ginkluotas. Sakoma, kas įsventinės į vyskupus net dešimts metų vaiką. To viso Leonas XVI nedarės.

Vokiečiai įnešė daugiau padorumo į bažnyčios gyvenimą. Vokiečiai papų soste buvo dori žmonės, pasišventę bažnyčiai. Jų globoj ma bažnyčia susitvarko. Tačiau greit susikerta Henrikas IV ir papa Grigalius VII. Bet tuo tarpu Otono I politiką dar veda ir kiti Otonai. Taip Otonas II /973-983/ veikia Italijos pietuose ir kovoja taip pat su ~~arabais~~ arabais. Otonas III 983-1002 taip pat rupinasi apie bažnyčios reikalus ir net svajoja atgaivinti senovės Romą ir jo pinigų užrašė tas pasireiškė:" Roma caput - mundi, orbis frena regit rotundi." Su savo preteliumi papa Silvestru II jis gyvena labai gerai; užsima jis mistika tiki visokiais pranašavimais pasaulio galo, bet dar jaunas pasimirė nieko neatlikęs neišpildęs. Po jo eina Henrikas II /1002-1024/, bažnyčios šventuoju pripažintas. Jis buvo geras administratorius, tačiau jame reiškėsi per daug sielos gyvenimas. Imperatoriai, savo titului įgyti turėdavo joti su kariuomene į Italiją, Romoje vainikuotis, pakeliui lyg išnaujo užkariaudavo visus miestus. Otonų valdžios pagrindas buvo bažnyčia. Otonai imperatoriai buvo lyg dvasiškiai ir Bažnyčia su savo vasalais palaiko tą karaliaus - siekį iš Romos.

kelionę. Ginkluotų žmonių būrys daugiausia dvasiškių ir vasalų lydi karalių į Italijos kelionę. Bažnyčia buvo Vokietijos reikalams pilnai išnauduota ir, atrodo, lyg Vokietijos karaliai žiurėtų į bažnyčią materialiai, nes iš ten jie semia savo jegas ir atsporumą. Todel Vokietijos vyskupai ir prelatai imperatoriams tarnauja ir jų mylimi vasalai jie atskirų sričių yra valdytojai, apie Henriką II vienur pasakyta:" iš vyskupų jis grapus padarė!"

Tačiau tas susiartinimas su bažnyčia sudaro ir daug keistumų. Dvasiškiai , pirmiausia stengesi gauti pelningas vietas. Atsiranda simonija /reiškia: per pinigus įsigyjimas bažnyčios pelningą vietą!/pilnas priklausymas nuo pasaulinės valdžios. Šalia to imperatoriaus kišimose į bažnytinių vasalų paskyrimą, yra pastebiamas ir bažnytinės tvarkos suirimas, pirmiausiai visiškas dvasiškių supasaulėjimas; jiems rūpi mažiau bažnytiniai reikalai, negu pasaulio karai ir politika.

Bažnyčios galvos nelabai klauso, nes pasaulinė valdžia, kaip matoma, valdo ir patį Apaštališką Sostą. X, XI, ir XII šm. bendrai pastebimas doros puolimas. Ypač sustiprėjo pasaulinė valdžia Henriko IV laikais / 1056 - 1106 m./ Karalius stiprėjo per savo vasalus. Bažnyčios atstovai , būdami karaliaus vasalais, buna Valstybės pavergiami. Tuomet buvo visi įsitikinę, kad greit bus pasaulio galas. Maldingi žmonės pradeda mąstyti apie tikybos sustiprinimą per bažnyčią, nes jiems atrodo bažnyčios stovis prisiruošiamas netinkąs Kristaus atėjimui.

Kyla tikinčiųjų judėjimas, kurio priešaky stojo vienuoliai kliuniečiai, kurie turėjo daug visur vienuolynų ir vede kovą visur už bažnyčios sustiprėjimą.

Ideja,kad bažnytini valdžia turi būti aukštesnė už pasaulinį, buvo seniai Europai žinoma iš šv. Augustino raštų. Tas kliumiečių veikimas sudarė xxxxx.papai didelę jiegą. Pasaulinė valdžia pralaimi kovą Grigaliaus VII /I073-I085/ laikais. Dar būdamas kardinolu tas papa -galiūnas sutvarkė kardinolų kolegiją ir nustatė taisyklės papai rinkti, neleidžiant įsikišimo jokios pasaulinės valdžios. Jis pravedė tarp dvasiškijos celibatą - kaipo būdą dvasiškius - nuo pasaulinės valdžios paliuosuoti. Jis rėmesi šv. Raštu ir bažnyčios tradicija. O ištikro kova buvo labai sunki: beveik visi dvasiškiai tuo laiku buvo žmonas vedę ir turėjo šeimas.

Papa turėjo pasiremti liaudžiai ir suagituoti tikiančius prieš vedusius kunigus.- Ypač atkakli kova kilo Vokietijoj, tačiau papa pasirodė nepergalimas. Grigalius VII paskelbė, kad mišios, laikomos kunigų nesilaikančių celibato, niekam nevertos. Kunigai buvo priversti atsisakyti nuo vedybų ir šeimyninio gyvenimo. Papa gražiai paaiškino kunigo reikšmę, galingumą."Paversti duona į kuną, vyną į kraują tegalįs tik kunigas tą stebūklą atlikti.

Pasaulinė valdžia gyvenanti vien žiaurumu ir groben tai esąs padaras"

Pertai Dvasiškiai turi šalintis nuo šio pasaulio! Tokia programą galėjo pravesti tik didvyris, nors tam būtų ir geros buvę sąlygos. Žmonių maldingumas, laukimas baisaus pasaulio galo ir jų dievotumas.

Bažnyčia susidurė su galingu Henriku IV /I056-II06/ Papa gina savo teisės būtent, kad Romos vyskupas gali atskirti nuo bažnyčios kiekvieną krikščionių, taigi ir karalių ir imperatorių. Kadangi papa vainikuoja imperatorių, tai

padaryta teisinga išvada; tik per bažnyčią įgaunamos imperatoriaus teisės ir bažnyčia galinti jį pašalinti, per bažnyčia iškeikti. Papos uždedamos šios bausmės sukelia Vokietijoj didelius vaidus. Kai Henrikas IV pavaldiniai atleisti nuo priesaikos, tai prieš jį sukilo net jo sūnus Henrikas V. Atskirai Karaliumi buvo išrinktas Rudolfas Švabas. Henrikas IV turėjo daug pykčių su saksais, turėjo pašalinti daug nesusipratimų. Visuomet pabrėžiamas atsitikimas: Kanosoj Henrikas buvęs priverstas maldauti papos atleidimo. Apie tai tenka pastebėti, kad tai pasirodo buvęs ne papos ir bažnyčios rėmėjų laimėjimas, bet imperatoriaus jis netekęs Vokietijoj valdžios , žinojo kunigaikščių nutarimą, kad jėi per vienus metus karalius susitaikins su bažnyčia, tai tauta galesianti rinkti sau kitą karalių. Tą nutarimą darydami buvo įsitikinę, kad susitaikinimas su papa visai negalimas dalykas: taip mane ir pats papa. Tačiau 1077 m. karalius netikėtai perėjo Alpus ir atėjo į Kanosą, kur papa buvo priverstas jį palaiminti ir jo kaltės atleisti.

Liudvikas VII pasimirė nelaimėje, o imperatorius jo iškeiktas ir gi baigė savo gyvenimą nelaimingai. Vokietijoje vesdamas karą su savo sūnumi. Papa, prieš mirštant, pasakęs: "Mėgau tiesą ir nepakenčiau pasaulio biaurybių, užtat ir turiu mirti ištremtas iš savo menės!"

Nelaimė lydėjo pasaulio valdovus lig 1123 m. kuomet įvyko kompromisas tarp bažnyčios ir paskutinės valdžios taip vadinamame Vormuso konkordate. Tai buvo bažnytinės galybės pradžia, nes visa dvasiškija sudarė nuo to momento lyg atskirą organizaciją, atskirą papos imperiją, lyg naują valstybę, išsiskyrę iš savo pasaulinių valstybių.

Rankalės laukuose susirinko seimas ir taip pasakė: " Quod principi placuit habet legis vigorem" - " Kas nuspresta valdovo, turi įstatymo reikšmės", Ta mintis, kad tas turi būti vyriausias, kas tvarko, labai patiko vokiečių karaliui. Fridrichas Barbarosa stengiasi įvykdyti tą dalyką ir gyvenime. Tačiau prieš jį sukyla didelė jėga susidūrisi iš autonominių miestų sąjungos. Prie šios sąjungos priklausė apie 20 miestų, jų tarpe Milanas ir kt. Jiems įkyrėjo Imperatoriaus kišimasis į jų reikalus, kuomet ikitol miestai savarankiškai tvarkėsi ir /turėjo/ pakankamai kariškos jiegos. Tat jiega buvo miestelėnų mobilizacija.

Freisingo vyksupas Otto savo metraštyje užrašo: "Stebetina kaip įsileidžiami Italijoj į kariuomenę kokie-tai amatininkai, o kitur jų bijoma, kaip maro".
Pirmas karas Fridrichui I pasiseke. 1162 m. miestų vadas - Milanas buvo iš pagrindų sugniautas, jo gyventojai turėjo išsikelti kitur. Visi nugalėti miesta turėjo priimti imperatoriaus vietininkus " potestates" /Italai vadino : podesta/ Atsinaujina senovės Romos absuliutizmas. Tačiau vokiečiai, kaip svetimas elementas neužsilaiko Italijoje, nes italai tuomet buvo labiau civilizuoti už vokiečius. Vokiečiai be to šeimininkavo Italijoj perdaug žiauriai, ateminėjo žemės, grobė svetimus turtus. Knygoj " Liber tristiunen ant dolores" italai buvo surašę visas vokiečių padarytas jiems skriaudas. Čia buvo pirmiausiai surašytos germanų pagrobtos žemės. Visi , ir pirmiausiai papa, palaiko miestus, nes Štaufenų galybė buvo ir xxxxx bažnyčios organizacijas papai pavojinga.

1176 m. mūšis ties Lenjano /Legnamo/ nepavyko inperatorius, ir vokiečiai buvo priversti išsikraustyti iš Italijos; xxxx galingasis imperijos vasalas Bavarų ir saksų hercogas Henrikas Liutas savo karalių apleido. Tas mūšis nėra taip didelis

buvęs, kaip jį istorikai. kad padarė; Henrikas buvo jau jį pralošęs dar jam neprasidėjusi, būtent, kai jį apleido šis feodalas. Rudbarzdis turėjo 1183 m. susitaikyti Konstance su miestais. Su papa atskirai ir jau anksčiau buvo 1177 Venecijoje susitaikęs.

Antras Štaufenas Henrikas VI vedė gudresnę politiką /1190 - 1197 / . Jis valdė trumpai. tačiau nesipūtė taip, kaip Fridrichas I Rudabarzdis, o sukoncentravo visą savo energiją nedideliame Vokietijos plote. Bargundija tuo laiku svaryvosi dėjosi ir prie vienos ir prie kitos pusės. Henrikas VI tą klausimą sutvarkė ir atgavo Bargundiją. Jis neumiršta ir Italijos reikalų ir savo valdžios stiprinimo. Jis veda Sicilijos karalystės įpėdinę Konstanciją, tuo taikingu keliu megina lyg apsupti /Šv.Petro/ bažnyčios Valstybę. Henrikas VI gana pasekmingai veikia ir Vokietijoje. Jis siekia prie paveldėjamos monarkijos. Bet tikro absoliutizmo jis gavo tik Sicilijoje. Čia buvo ypatinga kultūra: ~~Bxxxxxxx~~ Bizantijos ir nesvetima jai arabu kultūra. Tas kultūrų mišinys buvo patekęs į normanų rankas.

Henrikas VI palaikė abi kultūras ir bendrai to krašto visas tradicijas, eidamas čia tais pačiais keliais, kurie vedė prie stiprios centralizacijos. Henrikas VI mirus sostą užima jo sūnus, vos kelių metų vaikas, Fridrichas II /1215 -1250/ Jo laikais Vokietijos ir Italijos likimas buvo išspręstas mažiausiai keliems šimtams metų, nes per jo jaunumą abi valstybės iškriko ir galutinai išsiviešpatavo galingųjų feodalų luomas ir juos vėliau suvaldyti buvo sunku. Jam teko susidurti su galingiausiu visų papų. Tai buvo Inocentas III, kuris neabėjotinai valdė visą pasaulį. Jam tarp kito ko priklausė ir visa Anglija. Jis steigė visur

vienuolynus, skyrė ir vertė valstybių karalius.
Pirmi vienuolynai Lietuvoj atsirado irgi šio papos valdymo metu. " Labai gaila, kad aš sutveriau šitą žmogų" - sakęs Inocentas III apie savo pastatyta imperatorių Otoną IV. Jis titulavo save " Karalių karaliumi " viešpačių viešpačiu" Savo valdžia jis išvedė iš Kristaus kuriam " buvo Dievas visą pasaulį įdavęs ir kuris visą pavedęs savo vietininkui ir pastatęs jį aukščiau valstybių ir atskirų tautų su teise griauti ir naikinti, tverti ir naikinti". Žodžiu Inocentas III buvo vyriausias visų valdovų siuzerenas. Mirė jis XXX I2I6 m., neilgai gyvenęs su Fridrichu II.

Bažynčia jau buvo įsigalėjusi ir Fridrichui II, nors ir gabiam žmogui buvo sunku kovoti. Papa Inocentas III buvo Fridricho II globėju, jis tai ir nulėmė Štaufenui pražiuti. 37 metų jis jau buvo išrinktas papa. Inocentas III /II98-I2I6/ buvo gerai išlavintas Paryžiaus - Bolognos universitetuose, labai maldingas ir geras vienuolis. 28 metų jis jau buvo kardinolas ir parašė nedidelę knygutę apie žmogaus gyvenimo menkumą. Jis pasinaudojo visą to laiko literatūrą. Pasaulis atrodo jam toks menkas, kad jo visi tikslai vedą žmogų į pragarą. Ir tos mažos knygutės prierašė trumpai kalbama apie Dievo meilę, kaip visų žmogaus dorybių pamatą. Bet papa Inocentas III visą savo energiją nukreipią į pasaulio dalykus; bažnyčia pajautė jo kietą ranką ir kila neretai prieš jį sukilimų, bet jo, kaip bažnyčios galvos, autoriteta buvo neabejotiną. Visi nusilenkė ir visi turėjo pažadėti jam ištikimybę.

Romos miestas, vidurinė ir šiaurės Italija, kuri buvo imperatoriaus pastatytą valdininkų rankose, pasiduoda Inocentui III. Pati Vokietija tuo laiku buvo politiškai sumenkėjusi net turėjo keletą karalių vienų laiku.

Prie Inocento III atsinaujina kryžiaus karai, kurie jau 200 m. su nepasisekimu buvo vedami. Jie atsinaujina pakeldami bažnyčios autoriteta . Tuo laiku mirė Azijoj baisusis Saladinas aršiausis krikščionių priešas. Inocentas III kreipiasi į Europos visuomenę, siurčia į visus kraštus savo legatus. Jis pareikalavo iš dvasiškių , paakoti kryžiaus karo reikalams I/40 jų turto. Pats jis irgi paskyrė Kryžiaus karams I /10 savo turto.

Pasižymėjimo Fulco ir Neuilly savo pasekmingais šaukimais kryžiaus karan. Jis buvo netik geras pamokslininkas, bet sakoma ir stebulų daręs. Seniau savo jaunystėje palaidumas, dabar jis pasijutės esąs pranašas ir apkeliavo su pamokslais beveik visą Europą, žadindamas visur norą eiti Kryžiaus karan. Bet, kad jis miręs tai ne visi išpildė jam asmeniškai duotus pasižadėjimus. Įvyko 4 - ajai kryžiaus karas.

Pradžioj, Flaudrų grapas ir daug kitų Prancūzijos riterių. Venecijos dožas - vadas Doudolo sutiko visą kariuomenę perkelti per jūrą bet už tai turėjo maldininkai sumokėti Venecijai didelė pinigų sumą. 85.000 svarų sidabro ,45.000 riterių,9.000......jų tarnų /kalpų/ ir 20.000 prastų maldininkų buvo sutarta kelti per jūrą.

Tačiau I202 .IV dar nebuvo sumokėta 34.000 pinigų. Tuomet Doudolo pasiulo vietojo pinigų užkariauti atskritusi nuo Venecijos miestą Zarą. Maldininkai sutiko. Inocentas III užgirdęs apie tai, iškiekė visus žygio dalyvius, bet nežiurint to buvo užkariauta Zara ir išgriauta. Dabar kryževiai / kryžuočiai/ nukreipiami nuo Palestinos , ir masto apie Bizantijos nukariavimą. Bizantijos imperijos stovis buvo tai pribrendęs, nes buvo didelė suirutė.

Izaokas II iš Angelų šeimynos buvo nepakenčiamai išdidus. Jo dvaras turėjęs apie 20.000 tarnų, jis pats mėgęs komediantus cirką ir žonglerus ir jo dvaras brangiai kainuodavęs viso:/apie 2 milijonu litų/.

Žmonės sukylo prieš Izaoką II ir apsirinko sau nauja valdovą Aleksą III; tas žinoma, buvo nei kiek ne geresnis, bet tik kitoniškas žmogus. Izaokas II buvo tuomet Trakijoje medžioklėje, bet buvo suimtas ir apakintas, o jo I2 metų sūnus Aleksas pabėgo pas Inuocentą III , bet negavęs te pagalbos , vyksta pas kryžeivius ir prikalba juos pulti Bizantiją. Tuo budu į suirusios Bizantijos likimą įsimaišio organizuota kryžeivių jėga; ir jai nebuvo sunku suardyti valstybę. Viena giliausių to įvykio priežasčių buvo viršmetinis Europos ir Bizantijos žmonių kultūros bei psichologijos skirtingumas. Ta imperija iš seno stovėjo lyg kokia siena tarp Rytų ir Europos. Jau Kryžiaus karu pradžioj europiečiai, susitikę su bizantiečiais pajautė didelę neapykantą prie jų. Tų laikų graikas didelis sukčius, apgavikas, nepildęs savo žodžio žmogus. Graikų pasaulis, susitikęs su kryževiais, stengia kaip galima labiau, juos išnaudoti, o iš to pasikelė pykčiai.

Jaunas karalaitis pabėgęs iš Bizantijos pasiūlo sumą maždaug 20.000000 litų už pagalbą ir pasižada pripažinti Bizantiją bažnyčios lenų. Tačiau nepaisant to papa nepritarė tam: kryžeiviai privalą žygiuoti į Palestina , o ne kovoti už Bizantijos dinastijos reikalus. Tačiau kryžeiviai nepaklauso papos ir Daudolos prikalbėti I203 m. birželio mėn. I7 d. Doudolo puola Konstantinopolį. Jau pirmą dieną 25 mūsų bokštai iškelia šv. Morkaus /Venecijos/ vėliavą.

Užurpatorius naktį pabėga su savo turtais, liaudis grąžino akląji Izaoką į sostą, ir šalia jo sedo jo sūnus Aleksas IV, kuris pats nustumės tėvą nori viešpatauti ir norėdamas pataikinti minioms, atsisakė sumokėti sutartus mokesčius. Bet užsilaikyti nepavyko, kilo maištas ir Jis buvo užmuštus , o jo vietoje jo giminėtis Aleksa V, kuris pasižada pildyti naują sutarti su kryžeiviais.

Bet kryžeiviai susitarė užimti sau Konstantinopolį ir tarpusavy pasidalyti. Prasideda I204 .IV.I2 mūšis ir tęsesi tris dienas. Miestas deginamas, jo turtai plešiami, Aleksa V pabėga. Teodoras Laskaris,naujas imperatorius, taip pat pabėga. Kryžeiviai visdelto žiauriai, kerštingai pasielgė su užkariauta Bizantijos sostine, kaip ir reikėjo to laukti iš įpykusių europiečių.

Visos brangenybės net iš bažnyčių buvo išvogtos, išgrobtos.Vienas grafas sakoma, išvežęs daug vežimų relikvijų į savo vienuolyną Pairis /Prancuzijoje/. Ne visa imperija atiteko kryžeiviams.Teodoras Laskaris viešpatavo Nikėjoje, o Aleksas I - Trapezunto mieste. Imperija priėmė Jeruzalės ~~xxxxx~~ karalystės įstatymus /Assizai/ perkeitė savo vardus į Romaniją. I204 m. gegužės mėn. 9 d. įsiviespatauja Balduikas, kaip Romanijos ciesorius; Tesalanikoje sedi atskiras feodalas /karalius/, o kunigaikščiai/hercogai / įsiviešpatavo: Ateinuose, Achajoje , Tibuose, Naksuose, Eubojoje, Lenkandijoje it t.t.

Galingas papa Inocentas III prie tokių aplinkybių negalėjo išlaikyti savo nusistatymo. Jam tas įvykis buvo parankiai, nes visus atrodė Romos įsigalėjimas. Jis apdovanojo, palaimino kryžeivius, suteikė jiems nemaža malonių. Taip išsipildė Grigaliaus VII ir Urbono II svajonės.

Bizantija visai nusilenkė prieš Romą. Patriarchas Tomazą Maraziui iš Romos paskirtas. Bizantijoj įsikurė daug savarankiškų valstybėlių. Daugiausia iš to viso laimėjo Venecijos pirkliai. Jie iš visur išstumė savo konkurentus Genujos pirklius, ir užima geriausias pasaulio prekų vietės. Vėliau Genuja atkeršijo Venecijai, o tuo tarpu Venecija labai praturtėjo ir nuperka ~~net~~ iš kryžeivių net Krito salą /Kanadija/.

Ta Romanijos imperija ne ilgai išsilaikė, atsiranda nauji priešininkai bulgarai, su kuriais nauji imperijos valdovai tarties, kaip seniau daroma buvo, palitikuoti nemoka. /6/ Romanija pasijunta silpna esanti, nes pinigų neturėjo, prityręs patarėjas Daudolio mirė, toli nuo savo tėvynės. Prasidėda imperijos smukimas. 1261 iš Nikijos grįžta Mykolas Paleologas į Konstantinopalį ir Romanija panaikinta, kaipo imperija. Inocento III laikais tas įvykis buvo labai reikšmingas .Europa įsikarščiavo. Net vaikai piemenukų vyksta kryžiaus karan pasitikėdami, kad Palestina ir šventos vietos turi jiems atitekti; Jie tikėjo savo nekaltumu.

1212 m. susirenka apie 30.000 vaikų į Marselio uostą, Palestinai vaduoti. Tačiau jie buvo susodinti į laivus, nuvežti Aigiptan ir parduoti. Taip žuvo jų svajonė.

1215 m. Inocentas III sušaukė sinodą Loterane , į kurį suvažiavo 500 vyskupų. Tame susirinkime dalyvavo Inocentas III užsidėjęs ciezoriaus vainiką lyg esas tikras visos Europos valdovas. Jis buvo ištikro ta saulė , kuri palaiko kitų valdovų galybę. Buvo nuspręstas 1277 m. naujas Kryžiaus karas, bet 1216 m. Inocentas III nuvykęs į Perudziją, kur norėjo sutaikyti Pyžą su Genuja, ~~xxxxxxxx~~ netikėtai pasimirė. Jo galybė bė visur jaučiama, nei vienas papa nebuvo pasiekęs tokios

galybės. Jo legatai visur viešpatavo ir niekas pasauly jam nedriso pasipriešinti. Jo metu įvyko Albigiečių arba valdensų klaidatikybės išnaikinimas, Prancūzijos pietuose. Jos įkurėjas Petras Voldez buvo pradžioj labai lengvo būdo žmogus pasaulio smagumų mėgėjas. Kai jo akivaizdoj staiga miręs jo draugas, tai to pakakę, kad jis surimtėtų. Jis įsigilina į šv. Raštą, atiduoda savo turtus beturčiams ir eina 1160 m. į liaudį Šv. Rašto žodį platinti.

Jis reformavo tikybą: pripažino tik du sakramentu, atmetė indulgencijas, šventųjų garbinimą, skaistyklą, paskelbė turtų pragaištingumą ir skelbė visur atgailą. Jo mokiniai aidavo daugiausia poromis skelbti naują savo mokslą tarp žmonių. Bažnyčia, žinoma jį greit iškeikė ir Inocento III laikais visa ta sekta buvo ginklu ir ugnimi išnaikinta. Sakoma, kad naikinimo laike kardinolas, klaustas, kaip paeinus miestą išskirti klaidatikius nuo katalikų, atsakęs: " Kirskite visus, pats Dievas juos išskirs". Ir buvo taip išžudyti klaidatikiai. Ta idėja buvo tam laikui labai prieinama. Visi laukė pasaulio galėjo, bažnyčia ir reikalavo atnaujinimo. Tą atliko beturčių vienuolių ordenai. Pranciškonų ordenas ~~xxxg~~ irgi nuėjo į liaudį.

Jį įsteigia Pranas Asizietis žinomas visiems bažnyčios didvyris. 1207 m. įvyko jo gyvenimo persikeitimas: turtingas jaunikaitis pasidarė rimtas, susirūpino ano pasaulio reikalais. Vieną nakčią, grįždamas iš pokylio per Asizio miestą, išdykelių savo draugų lydimas, jis staiga susimąstė ir, kai draugai jo paklausė, ar nemanąs ~~tik~~ jis apie sužiedotinius, jis atsakė:" Taip, aš suradau sau turtingą, aukštą, gražią žmoną" Jis mane :25 metų jis pardavęs tėvo manufaktūrą ir ima statyti už miesto bažnytėlę. Tėvas skundžia sūnų miesto

vyskupui reikalauja iš sunaus už parduotas prekės pinig.
Sunūs tuomet nusivelka paskutinius drabužais ir viešai
atsižada šeimynos ryšių. Atstatęs bažnytelę, jis surenka
savųjų šeimyną ir siunčia juos irgi poromis į liaudį.
Jie skelbia visur atgailą atsivertimą ir savo gyvenimą derina su
na su kilniomis, Kristaus idejomis, ir jų darbai nuo
pamokslo nesiskiria. Patsai jų ordeno steigėjas buvo
tikras poetas - svajotojas - į kuris Visoj Gamtoj matė
gyvąją jėgą, grožį. Baigia jis savo gyvenimą irgi užlipęs
ant aukšto kalno, sveikindamas gražioje gėsmeja užtekančia
saulė ir garbindamas ją, kaip grožio apsireiškimą.- Jis
savo temperamentu daug žmonių pritraukė ne tik religija,
bet ir savo gražia fantazija. Jame pasireiškė didelis at-
sidavimas bažnyčios autoritetui. Karta, prašė jis papą
Sxxxxxx Inocentą III užtvirtinti jo draugiją, Inocentas
III pasipiktino, ne prieš jį stovėjo nuplyšęs, purvinas,
vienuolis, taigi jis tarė:"Tu eitum verčiau į kiaulių
mėšlą pasivolioti, o ne ordeną steigtumei" Vienuolis
žodis - žodin išpildė papos reikalavimą. Sužinojęs apie
tai papa nustebė ir leido jam įsteigti vienuolių draugija.

Buvo jam kūrijos padėta surašyti įstatymai ir orde-
nas pradėjo veikti. Artimiausias Immolas vyskūpas.......
buvo jam priešingas, bet vėliau buvo jo klusnuma sužavie-
tas: jis pavarė nuo savęs Šv.Prana, bet po vienos
valandosPranas vėl atėjo pas vyskupą, sakydamas:"Kai
tėvas išvaro sūnų per vienas duris, tai jis ateina per kitus".
Ordeno naujai pasekėjai vadinasi minorėtais, - mažaisiai
broliais /fratres minores/ Jų didieji darbai: neturtas,
ubagavimas, atgailos skelbimas. Jie nežino tėvynės išsi-
skirstė po visą pasaulį.

Pranas Asižietis net vengė statyti vienuolynus. Susidarė iš syk tradiciją, kad kas treji metai visi broliai susirinktų į Asizį miestą.

Mirdamas jis paliko jau 5000 narių. Įsisteigia taipog mpterų /Klarisų/ ordenas. Būtent Klara Seifi didelė gražuolė turtingo bajoro dukte iš Asiši vieną syk pabėga pas Šv. Pranciškų ir įstoja jam patariant į Benediktinių vienuolyną. Jos ideja užsikrėtė jos sesuo, motina ir daug kitų moterų iš Asizi. Tuomet šv. Pranciškus įkurė moterių ordeną, nuo anos Klaros Klarisomis pavadintą.

Kai jis 1226 m. mirė tai ant jo kūno rastosstigmas /graikų žodzis / stigmata/, reiškia nukryžiavoto Kristaus kūno ženklai. Po dviejų metų papa Grigalius IX priskyrė Pranciškų prieš Šventųjų. Žmonės sakydavo, kad jis buvęs mielaširdingesnis už patį Dievą, stebuklingas gydytojas ir net mirusių atgaivintojas. Jo gimtinėje stovi milžiniška gotikos bažnyčia, o jo tikro palaidojimo vieta nebuvo žinoma iki 1818 m. Toks buvo galingo ordeno įsteigėjas, garbinąs gamtą, norėjęs padaryti sieloje visą žmoniją broliais ir seserimis. Apie jį pasakojama legenda, buk jis kartą sutikęs mėsininką, nešantį jėriuką piojimui, pasigailėjęs to gyvulio ir išpirkęs iš mėsininko.

Pranciškonų ordenas buvo laiku susidaręs, nes jis mokėjo liaudyje savo pamokslais ir darbais sužadinti maldingumą. Seniau veikė Kliunieččių ordenas, kuris irgi savo laiku įnešė naujenų į bažnyčios gyvenimą. Dar seniau buvo įsikūręs Monte Kasine Šv. Benedikto ordenas. Bet tuo laiku reikalinga buvo naujo ordeno, naujos idėjos ir todel Pranciškonai svarbus, kad šie vienuoliai ėjo vėl į mėnias, mokėjo prieiti prie suvargusio mažo žmogelio ir nešė jam palengvinimą, atlikdavo su

tikru pasišventimu jo sielai patarnavimus. Bažnyčios ierarchai supratę ta, davė ordinui net teisę atlikti bažnyčios apeigas net tose šalyse ant kurių buvo uždėtas bažnyčios prakeikimas bei interdiktas. Jie galėjo net it tenlaikyti pamaldas, laidoti mirusius, kriškštyti vaikus. Žinoma ir su Pranciškonų ordenų savo laiku atsitiko tas pats kas ir su kitais, senaisiais ordenais: jų vienuolynai pralobo iš žmonių aukų ir nors pavieni nariai neturėjo savo turto bet užtai vienuolynai teikė savo broliams tuos turtus.

Ne taip poetiškai atrode Domininkas Gustman antrojo beturčiu ordeno, domininkonų, įsteigėjas. Jis buvo sausas, pilnas tikybinio karščio visai neigiąs šį regimąjį pasaulį. Jam rūpi parodyti žmonėms tikrąjį išganymo kelią, ir apsaugoti nuo paklydimo. Domininkonas turi rengtis rimtai, mokslingai; jis mokinasi mažiausia devynius metus, ir baigęs mokslą darosi galįs perspėti žmogų nuo klaidos. Nes joki baime nebuvo taip xxxxxx baisi vid. amžio žmogui, kaip pavojus per savo tamsumą, klaidingą tikybos supratimą - prarasti Dievo karalystę.

xxxxxxxxxxxxxxė Nebuvo nieko baisesnio Europoj , kaip patekti į klaidatikių skaičių. Per tai tokių žmonių, kurie nusimanytų šiame reikale, buvo labai visur reikalinga. Ir tam tikslui I2I6 m. įsteigtas domininkonų ordenas.

Dar 5 metus gyveno ordeno įsteigėjas. Miręs tuoj buvo paskelbtas šventuoju. Jo kūnas palaidotas Bolonijoj /Bologna/ po altoriumi. Tas ordenas sudarė xxxx irgi didžiausia bažnyčios jėga, sustiprinusi bažnyčia viduramžio gale. Minoritų ordenas mažai iš esmės konkuravo su dominikonais, nes jie ėjo į liaudį, aptarnaudamas jos reikalus, o dominiukonų ordenas, ėjo į bažnyčios viršunės, lyg darės tikybos specialistas, visi dogmatų žinovai - ir skaitėsi mokąs apsaugoti silpną žmogaus protą nuo suklydimą.

Iš pranciškonų išėjo pamokslininkai, o iš domininkonų mokyti teologai, tikybos dalykų tardytojai, geri sakytime, inkvizitoriai. Kai toks inkvizitorius atvykdavo atvažiuodavo į kurį nors miestą ir pasiskelbdavo, tai griudavo prie jo žmonėlės su savo abėjonėmis; jis turėdavo labai daug darbo betardydamas pavienio žmogaus tikėjimą. Eidavo visi su savo sąžine bylinetis, arba savo artimą skųsti. Tai idejime inkrivizicijos prasmė, apie inkviziciją prikalbama dabar įvairių nesąmonių; o inkvizicijos svarbiausis tikslas buvo sužinoti, ar suklydo žmogus ir kame tikėjimo dalykuose suklydo. Patys inkvizitoriai nuspręsdavo bet ne žudydavo , o pasaulinė valdžia bausdavo.

Kiekvienos ordeno organizacijos priešaky stovi generolas. Vienuolyno valdo gvardijonas /pas pranciškonus/ arba prioras /pas dominikonų/ .Be to yra dar provincialas arba viršininkas tam tikros provincijos, kuriuos susidėda kartais iš kelių valstybių. Dominikonų statytutas reikalauja,kad kiekviena provincija turėtu savo universitetą, kuriame lavintusi tos provincijos dominikonai. Bažnyčia darosi kosmopolitiška, viso pasaulio organizacija. Lig šiol imperija vedė kova su bažnyčios galvą papą, bet nuo to laiku bažnyčia turi galingesni prieša, nes atskiras tautos organizacijas, kurios nori gyventi savo tautos budu. Ta kova su tauta pavyko bažnyčiai Vokietijoj ir Italijoj. Bet kur tauta buvo nesuskaldyta ten buvo sunkiau; pav. Anglija susiorganizavo savo tautinę bažyncia. Tai pat ir Prancūzija nenusilenkia prieš kosmopolitinę bažnyčios organizaciją. Bet kur tautos išejo iš Vid. amžio nesusiorganizavusios, nesusivienyję, - tą valstybę nusilenkė prieš ierarchija. Tas klausimas buvo paaiškėję Fridricho II Staufeno laiku

jo abėnose Valstybėse politika buvo nevenuoda-: Vokietijoje politika prisilaikė feodalizmo, ir jo valdžia menka, nedidelė: Vokietija valdoma mažųjų feodalų, įgijusių sau jau siuverenimą Pietų Italijoj karalius yra absoliutis krašto valdovas. Visuomenė neturi jokių suverenių teisių. Vokietijoj iškarto viešpatauja Fridricho II vietininkas, jo IO metų sūnus. Jis vadinasi karaliumi, bet už ji veda reikalus globėjai, kurie visai gali kartais nesiskaityti į jo tėvų ir valdo patys Vokietiją savaip, kol karalius sueis į metus. Vokietija tuo laiku susiskaldo keliems šimtams metų, nes valdžia patenka į kelių suverenų rankas. Vėliau tų suiverenų Vokietijoje pasidaro perdaug, net keli šimtai.

Italijoj I23I m. išėjo Sicilijos įstatymai arba konsti~~tucija~~tucija.Fridrichas II visai rodosi ne viduramžio feodalas. Sicilijoj ir Italijoj jis pasiremė stipria biurokratija. Jis rašosi " Dei gratia", prisileidžia žmonės prie pasitarimų, nors tvirtai laikosi savo absoliutizmo. Jis panaikino baudžiavą. Karalius rūpinasi miškais kelia žemderbystę, gyvulinkystę. Reikia stebetis, kaip genialiai anais laikais tą valstybė tvarkoma. Atsiranda jo žemėse medvilnė, cukrus, atvežamos palmos iš Afrikos. Prekyba eina atskiromis sutartimis su Tunisu,Aigiptu ir Sirija. Stiprus laivynas saugo prekybą ir valo jūrą nuo piratų. Gerai sutvarkyta mokesčių sistema.Jokių išimčių nedaroma, visi turi mokėti, net bažnyčios hierarchai neišskiriami. Valstybė įveda jau monopolijas: druskos ir šilko. Muitas gerai sutvarkytas.Sicilijos karalystė todel darosi viena turtingiausių, turi pertai ir gerą kariuomenę. Pats įstatymas pamatuojamas įžangoj iš šv.Rašto. Karalius kalba pradžioje apie Adomą ir Jieva, kaip jie pasisavina ir užgrobia gamtą.

Atsiranda tarp žmonių pavydas, vaidai. Taip atsirado reikalas turėti tarpininką tarp žmonių - valdovą. Valdovas yra ukščiausias, nieks jam nelygsta, jo valdžia esanti berybė. Jis yra kartu ir teisėjas........ Įžanga ilga, grynai teologiškos pakraipos! Toliau įstatymai skirstomi į grupes: privatinė, valstybinė teisė ir t.t. buvo labai reikštingi, nes tai naujiena Europoje. Feodalams čia vietos jau nepaliekama, jokio vidurio tarp žmonių ir valdovo nėra; feodalų saúvalė užginta. Teismas aristokratams - feodalams ir gi nepriklauso. Jie neturi teisės statyti tvortovės, pilis savo žemėj, tai vien karaliaus teisė. Jokių išimčių /iminitėtų/ nedaroma, visi prieš įstatymus lygūs. Bažnyčia labai skriaudžiama, palyginus su kitais kraštais. Bažnyčios žmonės negali nei turto pirkti, nei testamentų rašyti. "Visi žemės turtai atitektų bažnyčiai, jei mes nedraustume jiems paveldėti turtą ......" - sako Fridrichas II.. Bažnyčios turtas negali kliūti dvasiškių giminiems, bet po vienų metų atitėnka bažnyčiai. Du kartu į metus esti pasitarimai su luomų atstovais. Tai buvo reikalinga valdininkų darbams kontroliuoti. O kitoje Fr. II valstybėje, butent Vokietijoje pasireiškė visai kiti dalykai. Ten buvo tokie karaliaus vietininkai, kurie jo nekuomet neatsiklausė.

Kai užaugo Henrikas, Fridricho II sūnus, tai dalykai dar pablogėjo, nes sūnus sukylo prieš tėvą. Dar labiau sumenkėjus karaliaus valdžiai, feodalai pakėlė galvos. Imperatoriaus jokių teisių Vokietijoje nebeturi. Fridrichas II Vormso susirinkime atsisako net teisės statyti sau pilis bei tvortovės.
Jis leidžia feodalams turėti savo pinigus. Miestų savivaldybės, feodalams reikalaujant, yra panaikinamos. Ritoriai negali susijungti į savo sąjungas.

Iš viso to matome, kad dvi Fr.II valstybės visai kitaip tvarkomos. Ta Vokietijos feodalė monarchija išliko lig 1870 m., tuo budu,beveik 700 metų Vokiečių tauta kenčia nuo betvarkės. Vokiečių feodalai visuomet išdidus. 1232 m. Fridrichas II turėjo numalšinti savo sūnaus sukilimą. Tada suvažiuoja visi Vokietijos feodalai į Čividalio seimą ir prašo imperatoriaus, dovanuoti, jiems laidojant sūnaus prasikaltinimo . " Imperijos sostas guliant mūsų pečių. Visa imperija mumis remiasi "....... Sako tuomet feodalai. Kai 1237 imperatorių vėl kovoja,tai jie sako esą imperijos tėvai ir žibintuvai. Jie turi Romos senatorių teisė. Taip Vokietijos iškikusios atskiros feodalų jegos susiformavo jau XIII šm.

Italijoj imperatorius turėjo sunkią kovą su bažnyčia. Italų tautos susivienijimas negalėjo irgi įvykti ankščiaus 1870 m. Iki tol Italija buvo irgi suskaldyta į Pietų Italiją šv. Petro žemes ir Toskanos bei Lombardijos valstybės.Kai tas pats Staufenas įsiviešpatauja ir Lombardijoj, ir Sicilijoj, tai bažnyčiai susidaro rimtas pavojus. Papa turi kovoti Imperatoriaus tendencija yra naujoviška: Jis nurodo bažnyčios trukumus ir Romos visuomenės ištvirkimą. Jis pareikalavo , pirmas iš visos Europos, išvalyti bažnyčią ir iškelė mintį, kad visuotinisd suvažiavimas yra aukštesnis už pati papą, gali net teisti jį.Jo iškeltos idejos gresė sudaryti bažnyčioje suirutę. Fridrichas II buvo atkaklus žmogus: Ginčiuose su bažnyčia jis nenusileido. Kai papa jį iškeikia, tai imperatorius susitaręs su savo juristais skelbia:"Papa negali imperatoriaus teisti , tegul jis teisia pirma pats save " " Ką pasakė Kristus atsikėlęs iš numirusių savo mokiniams? Jis nepasake " Imkit peilius"! o pasakė "Ramybė jums "- užmeta papai Fridrichas II.

Vyno papa neturi mėgti, jo akyse turi stovėti Kristaus neturtas." Tu stengiesi visa suryti ir viso pasaulio neužtektų tavo pilvai pasotinti " - kalba supykęs imperatorius vienoje savo proklamacijoje. Jo tonas yra gana keistas, lyg koliojimasis. Bažnyčios pozicija taip pat yra stipri, nes ji atsiliepia į tai daug ramesniu tonu, naudojasi medžiaga iš šv. Rašto Apokalipsis duoda progos lyginti Fridrichą II su visais baisiais pranašyščių gyvuliais. Jis esąs ne krikščionis, nes sėbrauja su netikėliais. Fridrichas II piešiamas taip: Liūto nasrai, viena meškos koja ir kita barso". Taip rašoma ir nurodama viešai i imperatorių. "Įsižiurėkite į tą gyvulį ir pažinsite Fridrichą II " - skelbia papos raštas. Fridrichas II atsako: žmonės neturi tikėti į tai, ką skelbia bažnyčia, jei tas nesutinka su proto ir gamtos dėsniais, bažnyčia turėjo į tai reaguoti ir paskelbė Fridrichui II Kutbūtiną kovą. Gvelfai - bažnyčios partija- eina su papa o gibelinai su imperatoriumi. Kova pasibaigė Staufenų giminės katostrofa: jis buvo visai išnaikinta ir štaufenai kalėjime numarinti. Nuo 1250-1254 m. valdo Konradas IV, paskutinis Staufenas. Jam mirus beveik 20 metų Vokietija nebeturi imperatoriaus . Italija, jam mirus dar palaiko Manfredą Staufeną. Bet papa Urbanas IV, /batsiuvo sūnus/ veda kovą prieš Staufenus. Jis iesko jiegos, kuri nugalėtų, "gyvačiukus" pareiskia Štaufenas šeimą/. Kai jam pasiūlyta buvo aukso už Manfredo pripažinimą imperatoriumi, jis nesutinka ir suranda į Italijos karaliaus kandidatą, Liudv. IX brolio Karalio Anžu asmeny.

1264 m. mirė Urbonas IV ir tas sumanymas įvyko, kai vakargais - negalais susirado naujas papa. Tai buvo Provanso Anžu giminės pavaldinys, Klemensas IV.

Jo valdymo obalsis buvo išnaikinti Štaufenų šeimyną. Jis atkartoja sutartį su Karoliu Anžu, kuriuo brolis Liudvikas IX nenorėjo leisti į Italiją. Tačiau Karolis I265 m. su 80 laivų keliauja į Italiją. Pakeliui kyla audra, išmėto jo laivus, vis delto su trimis laivais jam pasisekė pasukti Italijos krantų. Su savo I.000 kavalerijos Karolis II įeina į Romą. Jis turėjo jau 40 metų buvo energiškas žmogus, aukšto ūgio, nelinkęs prie lėbavimų, maldingas, trokštąs garbės, labai darbštus, žodžiu, tinkąs kandidatas kovai su Štaufenais. Jis pykdavęs, kad miegas tik trukdąs jam darbą, nes ir taip esą maža laiko. Toks buvo Manfredo konkurentas. Su papos pagalba jis surinko Italijoje 60.000 kareivių ir gauna iš papos Siciliją, kaip leną iš bažnyčios sosto. Tapęs karaliumi, jis vainikuojamas imperatorių ceremonialu, su visoms ceremonijomis Sv. Petro bazilikoj. Manfredas pabugo pasiūlė susilaikyti. Bet papa griežtai atsako; Manfredas turį žinoti, jog jau pervėlu, nes mielaširdystės laikas jau praėjęs. Jau surastas esąs priešininkas; jo kirvis jau esą užmautas ant koto. Visi tuomet apleidžia Štaufenus. Iš Vokietijos pagalbos Monfredas irgi nesulaukia. Jam liko tik I5.000 kareivių, ir I266 m. ties Benevento miesto jis sutinka su italais. Mūšis prasidėjo labai keistai. Italai apleidžia Manfredą. Sis, užsidėjęs šalmą su aukso aru, patenka į mūšį. Bat aras buvo nukirstas ir Monfredas su savo draugu Teobaldu ieško mirties. Po trijų dienų jį ~~xxxx~~ rado tarp priešų lavonų. Karolis II liepė palaidoti jį ir kiekvienas kareivis turėjo atnešti I ameni; iš akmenų buvo sukrautas aukštas kalnas. Tačiau bažnyčia dovanojo mirusiam Staufenui. Jis liepė iškasti Manfredo lavoną ir palaidoti nešvęstoj vietoj. Manfredo žmona Elena norėjo bėgti iš Italijos į savo tėviškę Graikiją, bet su vaikais buvo suimta ur pateko priešams.

Ji buvo įmesta kalėjiman ir po metų, sulaukęs vos 28 m.

savo amžiaus, mirė, o jos duktė Beatričė mirė Neapoly po 13 metų. Manfredo trys sūnus buvo marinami kalėjime badu. Vienas jų išbuvo kalėjime 33 metus gaudamas kasdien 24 gramų masito. Kas pasipriešino bažnyčiai tas turėjo žūti. Manfredoxxxxxxxs žentas Petras Aragonietis, kurs po 16 metų virto Sicilijos karaliu i, Aŭariso irgi savo gimniečių gelbėti. Klemensas IV iš džiaugsmo liepė skambinti varpais ir giedoti " Te Deum laudamus ". Jis ir nemanė, kad po 40 metų bus priversti kraustytis į Prancūziją, pasiduoti Prancūzų karalių valiai. Ištikro Italai greitai pajuto, negerai padarę skandindami Stx Staufenų galybę ir pradeda dabar jis gailėtis, neapkęsti ate-junų - prancūzų, kurie užima geriausias vietas ir Italija spaudžia. Italija prisimina paskutinio Staufendo randa Bavari-joje imperatoriaus Konrado sūnų mažą Konradiną. Jo motina buvo Bavarijos kunigaikštytė ir auklėjo Konradiną ne visai tinkamai; pavedusi savo sūnų minezingeriams. Augo mažas Konradinas klau-sydamas pasakų ir romansų. Iš mažens jis jau užsigeidė penkių karaliaus Fr. II vainikų: Vokietijos, Italijos, Sicilijos, xxxxxx Burgundijos ir Jerozolimo. Jo draugas, Badeno princas, susi-draugauja su juo. Taip svajodami eina abu princai į gyvenimo kovą, visai jo nepažindami. 1267 m. kai konradinas buvo 15 metų, o jo draugas 18 metų, atvyko pas juos gibelinų vadai iš Pyžos. Lucerijos, Parijos, Palermo ir Veronos atvežė Konradinui dovanas ir prašė, kad jis atvyktų į Italiją au savo teisės kariauti. Abu draugai pasiryžo žygiuoti. Konradinas užstato savo visus dvarus Vokietijoj ir su keliais kunigaikščiais traukia į pietus. 1267 m. su 12.000 kareivių jie pereina Alpus ir įeina į Vero-nos miestą, o jų pasiuntinys Lancija į Romą. Henrikas iš Kasti-lijos Romos senatorius išnaikino gvelpų partija ir laukia atei-sianti Konradiną.

Bet šis jau tuomet buvo be pinigų ir neleimėje į vokiečių apleistas! Tačiau Konradinas eina į pietus. Pizoj jis buvo gražiai sutiktas. Sakoma, jam tekę 1268 m. keliauti pro Vitero pilį, kur buvo pasislėpęs papa, ir ~~xxxxxxxxxxxx~~ papa pastėbejęs :" Šitas karalaitis kaip rūkas praeis pro šalį".- "Štai avinėlis, kurį Gibelinai veda papiauti." Konradinas pasiekia Romą. Čia jis iškilmingai sutiktas ir 16 metų turėdamas gauna imperatoriaus vainiką. Tuo tarpu Karolis II buvo toli nuo Romos - malšino savo valstybėje 2 sukilimu: Sužinojęs kas dedasi Romoj, jis meta Lučerijos apgulimą ir eina Konradinui priešais. 1268 m. įvyko mūšis tarp gvelfų ir gibelinų pas Tagliacozzo / Taliakoco/ 1268 m. VIII.23. Iš karto prancūzai ir velpai sumušti. Vokiečiai ir toskonai grobia jų stovyklą, kai pavelavęs Karolis atvyko su 800 kareivių: visi pabugo ir pabego, nes Konradinas nebturėjo atsargos kareivių. Karalis Anžu, pilnas karščio, pasielgia su romenais kuo žiauriausiai: jis liepia visiems italams nukirsti kojas, visus pusiaugyvus suvilkti į daržinę ir sudeginti. Konradinas su savo draugu bėga į šiaurę, bet niekas nesuglobė jų. Jo partija buvo didelej baimej, o gibelniai triumfavo. Pabegėliai vis bėga į šiaurę štai jie sedo į laivą plaukti Pizon, bet Asturos tvirtovis komendantas, Fridricho II aukštai iškeltas atsižada gibelnių partijos ir privyjo juos ir liepė pabugęs Karolio, juos suimti. Pabėgeliai buvo pasodinti kalėjiman ir jų likimas buvo teismo išspręstas. Neapoly buvo sušauktas kitų miestų teisėjų susirinkimas;, teisėjų dauguma nutarė: karalaitys esąs nekaltas. Vis delto Karolis liepė nukirsti ir Konradinui, ir ~~xxx~~ jo draugui galvos. Taip pasibaigė Štaufenų giminės tragedija.

Papos dalyvavimas čia neaiškus. Klemensas IV atsiemė prakeikimą ir Abu draugu buvo palaidoti šventoj vietoj. Ar norėjo jų mirties Klemensas IV, sunku pasakyti, bet faktas, kas jis nieko nedarė jiems paliuosuoti iš prancūzų rankų. Tais pačiais metais spalių 29 d. pasimirė ir pats papa. Vokiečių yra sakoma, kad jį palydejęs į kapus sąžinės graužimas del nužudytų jaunikaičių. Yra susidariusi legenda, kad Konradinas prieš mirtį nusiuntęs savo pirštinę Petrui Aragamiečiui, kaipo pakvietimą atkeršyti už Staufenų nelaimės. Petras Aragamėtis po dviejų metų ištikro atplauke į Italiją ir tampa Sicilijos karaliumi. 1270 m. rugsėjo mėn. 8 d. pasimirė Margarita, Fridricho II duktė. 1272 mirė jo mylimiausiai ir gabiausias sūnus Encio. Taip išnyko visa Staufenų giminė. Visgi ir toliau Italija nenurimo ir toliau joje anarchija laikėsi. Vienas X am.rašytojas Kremonas vyskupo Lintprandas užrašė: Italija mėgstanti turėti du ponu, kad ne vieno jų nebijoti. Ir Karolio Anžu galybė buvo neilgam, nors ir jo žiaurumas buvo neišpasakytas ir visi jo bijoje ir klausė aklai. Gibelinai buvo visai išnaikinti. Karalius elgėsi taip žiauriai, kad papa Grigalius X buvo priverstas jį perspėti. Jo viešpatavimo galas buvo irgi nelaimingas. Vienas Italas iš Salermo /Jonas Procida / pabėgo pas Petrą Aragonijos karalių pasitarti ir apkeliauna Sialiją ir nukeliama į Konstantinopolįir gavęs iš ten pinigų, nes Bizantija bijoje irgi Karolio Anžu apetikų.Pažedėti ginklai ir Petras Aragonėtis rengia irgi savo laivyną neva prieš Afriką, bet nuplaukė į Siciliją. 1282 m. sukyla visa Sicilija prieš Anžu: laike pamaldų Velykų antrą dieną Vienas prancūzas užsipuolė ant vienos mergaitės: ji turinti paslėpusi po drabužiais ginklus.

Ta turėjusi sužieduotinį, kurspamatęs besikabinėjanti prancūzą, ištraukė peilį ir nudurė jį. Taip kilo peštinis ir per kelias valandas buvo išpiauti visi prancūzai. /Messinoje - 3000, Katanijoje - 8000 /Tuo būdu Sicilija atkrito nuo karalio Anžu. Papa Martynas IV uždeda ~~ant~~ ant Siciljos interdiktą, o Petras Aragonietis įjoja į Palermo kaip teisėtas Štaufenų įpėdinis. Karolis Anžu apgulė dar Mesanos miestą, bet Aragoniečių admirolas da Loria sunaikino prancūzų laivyną ir K. sūnus pateko belaisven. I284 m. ir iš Romos buvo prancūzai išvaryti.
I285 m. sausio mėn. miršta Karolis Anžu, o tais pačiais metais kovo mėn. ir jo draugas papa Martynas IV. Tik vėliau I288 m. Karolio Anžu sūnus Karolis II grižo iš belaisvės ir I302 atsižadėjo Siciljos, pasilikęs Neapolio karaliumi. Taip susidarė dar vieną valstybe Italijoje ir Italų tauta dar ilgai turėjo laukti savo susivienyjimo, prašalinimo viduramžio betvarkės ir feodalizmo /partikuliarizmo/. Italija viduramžiui baigiantis, atrodo kaip gęstantos civilizacijos šviesa. Visa Europa buvo pripažinta atsižiurėti į Italiją, kaip į visos kultūros bei civilizacijos pradžią, iš kuriuo ėjo Europai visa šviesa. Viduramžiu laiku Italijoje veikia daug valstybių i beveikt kiekvienas miestas sudaro savo valstybėle. Bet per Italijos vidurį ėjo Sv. Petro valstybės teritorija ir kas dar 600 m. sukliude tautini Italijos susivienyjimą. Veneciją, Genuja, Piza sudaro Italijos šiaurėje savarankiškas valstybės. Jų pavyzdžiai seka Milanas, Parma Florencija ir kiti sausažemio miestai. Kiekvienas valstybė dalyvauja politikoje aktyviai pav. daro savo naudai intrigas, ir verda visas politinius Italijos gyvenimas. Vokiečiai į viduramžio galą nebesikiša į

tą ggyvenimą, tik kartas nuo karto jų karaliai vyksta į Romą vainikuotis. Bet nevisuomet. 40 metų po Konradino mirties vokiečiai nebedrįsta keliauti į Romą. Paskutiniam viduramžio imperatoriui Maksimilijonui keliauant į Romą ir Italijos pietus neleidžia Venecija, pro kurią praeiti jis negali. Galingiausia valstybė Įtalijoj buvo Milanas. Papa nustoja irgi savo autoriteto, gibelinai taipogi nebeturi reikšmės. Net kardinolų kolegija suskilo į dvi dalis ir kai Klemensas mirė, kardinolai nesusitaria kas rinkti į papas. Galų gale, po 3 metų tik buvo išrinktas Bonifacas VIII ir tapo paskutinis viduramžio didelis papa. Jis buvo išrinktas 1295 m. ir parodė iš karto savo galybę. Jis išvaikė kolonų šeimyną iš Romos ir pamainė ją Orsini šeimyna. Tai buvo dvi galingos partijos Romoje ir Sv. Petro valstybėje. Naujasai papa buvo išdidus; pav., kai Albrechto I pasiuntinys atkeliauna ~~xxx~~ pas papą, tai Bonifacas VIII, uždejęs sau vainiką ir turėdama karda rankoje, pareiškė" Aš esmi imperatorius" Vokiečių impera~~torius~~ torius buvo bejegis, negalėjo į tai reaguoti; į tai atsakė ~~galingasa~~ galingasai Filipas IV, Prancūzijos karalius Jua. nuo 1304 m. nuo Klemenso V išrinkimo bažnyčios galva apsigyveno nebe Romoj, o Avinjone, nes Romoj be prancūzų pagelbos papa nebgali savo feodalų suvaldyti. Visiems 70 metų papos pasilieka Avinjone. 1305 m. naujas papa Klemensas V dar iškilmingai įvažiuoja į senąją sostinę. Bet bejojanti į Romą ištiko lyg tyčioms nelaimė, blogas ženklas, būtent Viena mūro siena sugriuva, 20 papos palydovų liko užmušti, patsai papa numestas nuo arklio, o jo tiara nukrinta į purvą. Papų valdomas taip vadinama Sv. Petro valstybė visai negali susitvarkyti; dar reikia gibelinų gvelfų partijos, be to ir kitiems feodalų vaidams ten nėra galo. Kiekviename valstybės kampelyje įsiviešpatauja savo karaliukai-galiunai.

Ravėnoj įsigali Polentos giminė Malakstai - Rimini miesto, šeimyna ė D'Este - Bolognoje ir Ferakoje ir t.t.
Romoj kovoja kolonų giminė su Ossini.

I337 m. atvykęs į Romą Frančėsko Petrarka nepažino senosios Romos, viskas buvo žolėmis apdengta. Veltui jis ieškojo senosios Romos, rado vieni griuvėsius, kurių reikšmės jam niekas negalėjo net paaiškinti. Veltui jis ieškojo senovės senato, tos tautos, kuri su kulturino Europą, rado vieni vergus, gladiatorius, virtusius žmogžudžiais. II bažnyčių buvo Romoj sugriauta. Viena bažnyčia buvo nebaigta statyti, kitai stigo stogo ir t.t. Senovės marmuras taip pat buvo išnykęs. Turtuoliai statėsi iš jo privačius sau namus ir Ossini giminė įgijo pagarbos už savo pamaldumą pasiuntusi daug tokio vogto marmuro Orvietto katedrai statyti. Senovės Roma buvo storu dulkių klodu apdengta. Buvo vien Marko Aurelijaus stovyla, bet kieno buvo toji stovyla, Petrarkai nieks negalėjo pasakyti. Petrarka rašo vienam savo laiškė:" Niekur Roma nėra taip užmiršta, kaip pačioj Romoj" Tačiau jis buvo apsirinkes, nes praeitis pasilieka mūsų sieloje, nors ir jos nesąmoningoje dalyje. Senovė buvo atbudusi Kolo de Riensi laikais. Jis buvo didžiausias svajotajas. Jo tevas Lorenco / /Rienzo/ turėjo viešbuti ir smuklę. Iš mažens Kolo /Nykalojaus/ pamėgo Romos istoriją ir literatūrą ir Romos senovė jam atrodė gyva. Kolo de Riensi vaikščiodavo po Romą ir svajodavo:
" O, kad vėl senoji Roma sugrįžtų" Jis vienas b?tų galėjęs duoti Petrarkai reikalingų paaiškinimų, apie Romos topografiją ir archeologiją, bet jie tada dar viens kito nepažino.
Kolo užėmė notaro vietą, bet pasivadino save:" skriaudžiamųjų, našlių bei našlaičių, neturtelių konsulis. "

Liaudis pamego jį,jis papularus. Kai 1343 m. reikėjo siųsti į Avinjoną delegaciją Klemensui VI pasveikinti tai tarp trylikos išrinktų Romos delegatų pateko ir Kolo da Rienzo. Avinjone savo prakalba ir svajonėmis,jis padarė įspudžio. Papai jis labai patiko ir gavo papos notaro vietą. Cia Avinjone jis susipažino ir susidraugavo su Petrarka; jie vaikštinėjo abu po apylinkės ir žiniomis apie Romos senovę. Grįžęs Romon, Kolo įgauna drąsos ir pradeda agituoti žmones prieš feodalizmo tvarka prieš turtingusius. Gauna jis nuo aristokratų smugių, bet jis nebija to ir darbuojasi toliau. Jis atrodė liaudžiai kaip pranašas, nes gražiai pasakojo, kaip Romenų bočiai buvę prakilnus.Jis ~~xxxxx~~ traukė liaudį prie savęs savo fantastiškais rūbais. Petrarka apie Kolo taip rašo vienoje vietoje:" Jis atrodė visai kvailinku, nes turėjo slepti tuo budu savo tikras tikslus, savo tikrąjį pavidalą" .Kolo de Riensi nebeilgai išbentė ir bažnyčioje jis nupiešė paveiksle moteris ir pavargelis kurią išgelbėjo angelas. Parašė po paveikslu užrašė, kad Roma vėl atgaus laisvę. Aventine tarp griuvėsių jis šaukdavo slaptus susirinkimus.Pats papa pritarė jo agitacijai. Papos vietininkas vikaras tai pat pritarė Kolo de Rienuo, nes tie susirinkimai ~~xxx~~ buvo nukreipti prieš feodalus - aristokratus.

Įvyko perversmas, kai Steponas Kolona, baisus Romos despotas, su savo kariuomenė išvyko iš Romos. Kolo de Rienzo 1347 m. V.20 sušaukė žmonių susirinkimą. Kapitoliaus kalne ir pats atėjo šaruotas, papos vikaro lydimas ir pareiškia aukosias savo gyvybę del papos ir senovės Romos meilės.

Tai padaro į susirinkusius didelio įspudžio - ir Kolo paskelbė Romos nauja konstitucija, sulig kurios visos

pajamos eina į miesto kasą. Senatoriai panaikinami. Kolo darosi lyg diktatorius, nes jam duodama ir teismo ir administracijos teisė. Aristokratai pabėgo iš miestą. Visi Kolonos, Ossini pasiduoda jo autoritetui. Visi aristikratai duoda pažadą savo herbus užmiršti ir nesiskirti niekuo nuo liaudės. Susirinkime visi pasižada vaidų nebekelti. Kolo pasivadina:"Mykolojus, Jezaus pagelba - tesusis ir melaširdingasis laisvės, teisingumo tribunas, Romos respublikos paliuosuotojas".

Įvyksta tikri stebūklai: 1800 asmeninių, per amžius veikusių vaidų buvo vienu akies mirksniu panaikinta. Priesai rankos paspaudinimu ir pasibučiavimu baigė savo amžinus vaidus.

Tribūnas rūpinosi, kad ta tvarka būtų palaikoma ir karo jiega. 1300 pėstininkų ir 300 raštelių saugo Romos tvarką. Senovės Roma skaitėsi atgavinta. Visi nustebo ir klausė Kolo de Rienzi., net sakie feodalai, kaip galingi Latatestos, Gonzagos ir t.t. Paprastas žmogelis užvaldo beveik visą Italiją. Net Neapolio karaliene Joanna pavedė jam spręsti savo bylą su švogeriu.

Vienas to laiko rašytojas pastebi savo veikale:"Italijos miškuose nebėra plešikų. Visi dirba savo darbą. Dievobaimingi žmonės gali vėl keliauti į šventas vietas pasimelsti.

Nakčia pirklių krautuvės neuždaromos. Baimė ir drebėjimas apimė visus bloguosius žmones. Liaudis džiaugėsi." Kolo de Rienzo siekia Italijos suvienyjimo. Jis siunčia pasiuntinius su sidabrinėmis lazdelėmis, kurie turėjo kviesti visus Italijos valdovus į bendrą posedį rugpiūčio mėn. 1 d.

Nieks nemane iš jo juoktis, kaip pirma. Bet toks stovis buvo neilgam, nes Kolo stigo aministravinio praktikos, žinių ir valios. Fantazijos jis turėjo labai daug, bet ir ta nyko; galųgale jis padyko pradėjo lėbauti ir sekti aristokratų blogus pavyzdžius.

Jo žmona irgi pasinaudoja gera proga pasipuošti. Ji lydima pažų ir moterų. Net kartą ji liepė išversti pirklių būdelės, kurios stovėjo jai į bažnyčią pakely. Pats Kolo pasidaro ne visai realus ir pav. Jam patikdavo, kai žmonės kalbėjo, jis esąs visai ne viešbučio savininko sūnus, bet imperatoriaus Henriko VII.

Rugpiūčio mėn. I d. susirinko iš visos Italijos atstovai. Jis išsimaudė toj vietoj, kur šv. Silvestras išgydė Konstantiną nuo išbėrimo. Vienas iš Ossini įdavė jam kalaviją ir pentinas. Susirinkimui Kolo de Rienzo pareiškė: Šv.Dvasios parėdymu, visa Italija esanti laisva. Romos miestas esąs pasaulio galva ir visi karaliai bei feodalai turi tribunui savo teisės dokumentais priporodyti. Papos vikaras užprotestavo bet liaudis riksmu jo nustelbė.

Kai rašytas pas notarą protestas buvo norėta perskaityti, tai pradėjo tarp triubyti ir į bubnus musti, kad negalima buvo nieko girdėti. Iškilmingi pietus įvyko ir buvo paskutinis taikingas momentas, nes nuo to laiko ~~ž~~ iširo galutinai ir prasideda suirutė. Italijos žmonės pradeda skirstyti vėl įvairioms partijoms. Kolo de Rienzo liepimu dar suareštuojami kai kurie ar~~t~~istokratai, bet vėl greit paleisti. Lapkričio mėn. 3 d. ateiną į Romą ginkluoti feodalai. Ossimi išvaiko juos ir susivenime keturi iš Kolonnų šeimynos krito. Papos legatas iškeikė Kolo de Rienzi ir Roma ~~xxxxxxxxxxxx~~ vėl baronų apsupta, o Romos vidury grapas Pipino stato barikadas prieš Kolo, kuriam jau atrodo esąs ~~xxxxxx~~ Romos atgaivinimas negalimas. Jis pabėgo į Šv. Angelo pilį, persivelka ir nubėgo į Čekiją pas imperatorių Karolį IV. Bet tas išduoda tribūną Klemensui VI Kolo Avinjone išbuna kalėjime. IO metų. Kai papa Inocentas IV sumano atstatyti savo valstybę, tai

jis atsimena apie Kolo ir sumano juo pasinaudoti. Jis kartu su kardinolu d'Albornoz siunčia Kolo vel į Romą ir suteikia jam net senatoriaus vardą. Tačiau liaudis jau nebe gerbia Kolo de Rienzo: 1354 m. įvyko ji tragedija. Spalių mėn. 8 d. liaudis, Kolonų ir Savoli šeimynų sukurstyta renkasi į vieną vietą prie magistrato rekdami" Šalin Kolo! Suimti jį! parsidavėlų temirštą!"

Jis mėgina dar teisintis, bet akmenys ir reiksmai kliudo jam kalbėti tik trys žmonės liko jam ištikimi. Jis sužeistas buvo jų, nuleistas ant paklodžių į vidurinį magistrato kiemą. Nusikerpęs barzdą, išsitepęs jis susimaišo su minia gatvėje, bet buvo pažintas del brasletų, kuriuos jis užmiršo nusiimti. Jis buvo įmestas į liūtų narvelį ir jų sudraskytas.

Jo lavonas išjuoktas, po visą miestą valkuojamas ir ~~tk~~ tik žydai jo pasigailėjo ir ~~xxxxxxxxx~~ paslepęs palaidoja. Tauo žuvo vyras, iš kurio taip daug buvo laukiama.

Tas žmogus buvo mano paskutinė viltis. Man atrodė, kad jis paliuosuos Italiją ir jo pradžia buvo visai vykusi, beveik stebuklinga. Jo ideja - atstatyti romenų valstybė Romoje - buvo kilni. Koki niekšystė buvo jis užmušti!" Sako Petrarka.

Bet bažnyčios valstybė buvo atstatyta papa Adrionas IV galėjo Romoje ilgai reziduoti, bet mirti vis del to persikelė į Avijoną. Papa Grigalius XI 1370 -1378 buvo šv. Katarinos iš /Sienos/ prikalbėtas grįžti į Romą. Tas jo grįžimas 1372 m. buvo bažnyčiai istorijoje tikra nelaimė, nes tuo faktų prasidėjo taip vadinamas 40 metų bažnyčies skilimas.

Tarp kardinolų atsirado nesantaika 16 -jų /II prancūzų/ pabugo liuadies riksmių: mes norime papos romeeno!" ir išrinko papą Urbaną VI /1378 - 1389/ Barė miesto arkivyskupą, o paskui pabėgo į miestą Angnį ir ten išrinko Klemensa VII /1378-1394/

~~xxxxxxxxxx~~

ir su juo pabėgo į Avinjoną. Tuo būdu atsirado du papos ir bažnyčia lyg skilo. Viduramžis eįną į galą, surađęs lyg naują mintį.

Paryžiaus universitetas skelbė ją pasaulini, būtent, kad bažnyčią valdoma bažnyčios visuotinos surinkimo, kuris yra aukštesiu net už papą.

1409 m. susirinko Pizos mieste 22 kardinolai, 170 aukštesniu dvasiškių ir 300 teologijos daktarų. Abu papos Grigalius XII ir Benediktas XIII taip pat sušaukia savo atskirus bažnyčios susirinkimus, bet Pizos susirinkimas laikomas teisėtu, nes buvo akaitlingesni už kitus. Šitas susirinkimas atstato abu papos ir išrenka Aleksandrą V, pranciškonų oordeno vienuolį. Bet pirmieji du papos neatsisako ir atsiranda jau trys papos. Tik Konstancos susirinkimas /1414-1418 m./ sugebėjo tą betvarkę panaikinti, išrinkęs papa Martina V /1417-1431/, kurį visi krikščionis pripažino; bet bažnyčios senasai autoritetas jau nebegrižo, nes po Bonifaco VIII nebeatsirado žymesnių papų.

Viduramžio gale užsiliko daug pasakojimų apie Aleksandrą VI Borgia /Bordžija/ /1492-1503/. Jo mylimas sūnus Cezaris buvo jo remiamas ir bažnyčios lešomis sudarė sau vidury Italijos atskirą valstybę. Intrigos, žiaurūmas, žudymai - priprastas jo įrankis. Papa visgi gerbiamas. 1493 m. tenka Aleksandrui VI būti teisėju tarp ispanų ir portugalų del naujo pasaulio teritorijų. Globuso jis galutinai pasižymėjo linija, kuri perskyrę abėjų tautų žemės. Prieš bažnyčios viršunės supasaulėjimą 1498 m. buvo vienuolio Savanarolos pasipriešinta.

Žymesnis anų laikų papa buvo Julijus II, didelis dailės žinovas. Jis mokėjo gerai bažnyčios valstybė tvarkyti, pasidarė lyg antruoju bažnyčios įkurėju. Jis mokėjo Italijos surinkti daug gerų dailininkų ir tie laikai yra aukščiausias dailės ir

meno pražydimas Romoje. Ir Michelangelo, ir Rafaelis ir Leonardo da Vinči pildo Julijaus II įsakymus.

Jie stato Vatikano bažnyčia piešia paveikslus ir iškėlia Italijos meną į aukštybes. Kai Michelangelo piešė Julijaus II portretą tai norėjo įduoti jam į rankas Šv. Raštą ir paklausė papos, ar reikia knygą atskleisti , ar uždarytą atvaizduoti. Papa esąs atsakęs:" Geriau man duok į rankas kalaviją nes aš esu ne mokslininkas". Papa savo galinga ranka suvaldo visus aristokratus, visi prieš jį nusilenkė.

Cezaris Borzdžija buvo pergalėtas, visos jo pilys ir tvirtovės atimtos. Julijus II ir kare mokėjo parodyti savo paties narsumą. Jis pirmas įėjo į Mirandolos tvirtovę ir užėmė miestą ginkluoto užpuolimo būdu. Visuose užkariautuose miestuose ir žemėse jis įvedė gerą tvarką.Makiavelli rašo " Iki tol nebuvo menkiausio barono , kurs papos nepaniekintų. Dabar pats Prancūzijos karalius lenkiasi prieš jį.

Bet tai buvo nebe bažnyčios valdovo, vien gero administratoriaus, gero kareivio galybė. Geras jo veiksmo pavyzdis - Šv. Petro bazilika.

Julius II sumanė tą baziliką, sugriovė senąją, bet naujos bazilikos nepabaigė statyti. Jis norėjo panašumo į pagonių Agnipos pastatytą Panteoną. Puošti ją turėjo savo paveikslu Rafaelis, kurs gyveno pertrumpai, nes vos tik 35 metus. Rafaelis daug paliko čia savo darbo, vykindamas papos sumanymus. Didžiausi jo darbai benebus disputo atvaizdas /teologijos mokslo abygonija/ Atenų mokykla /filozofija/, poezijos ir jurisprudencijos alegoriški vaizdai.

I512 m. papa sušauke Loterano susirinkimą, kur buvo užtvirtintos Romos vyskupo išimtina padėtis bei privilegijos.

Šv. Petro bazilika buvo užbaigta jau ne be jo, o papos Leono X - 1517 metais. Viduramžio begyje Italijoj susidarė daug velstybėlių, kurios nuolat tarpu savęs vaidijosi. Amžini vaidai, intrigos, keista dora sudaro anų laikų miestų istoriję. X Jokios šmrdies, jokio pasigailėjimo nėra, vien tik egoizmas, geidulys tematyti. Nežiurint tų visų vaidų materialė padėtis Italijos pagėrėjo, del kilusios pramonės, bei prekybos. Iškilo buržuazija, atsiranda pirmieji bankai. Italijos atskiruose kampeliuose, kaip Florencijoj pražido Europos civilizacija. Europos kultūros reiškėjo. Florencijoj prasidėda senosios kultūros atgaivinimas. Senas pasaulys ir literatūra atgimsta per Italiją. Laike to kultūros atgimimo viduramžis darp pastanga užsilaikyti, gina savo pasaulieževalga per gražiausią savo gelą Savanarolą.

Tenka pakalbėti apie Savanorolos laikus. Florencijos istorija yra demokratijos tvarkos apsireiškimas. Savo iėjinimis xx užgaidomis ir taktika Florencijos demokratija elgesi papanašiai į bolševikų Revoliuciją. Čia galima rasti net komunizmo užgaidas. Florencijos miesto istorija yra įdomiausias dalykas iš Italijos praeities. Žinių mes turime pakankamai, nes čia naujosios istorijografijos lopšys: daug rašėjų, daug mėginimų istoriją rašyti. Florencijos miestas lig tol buvo nežymus. Viduramžių laikais jis pasidaro pramonės ir finansų centras. Geografinė Florencijos padėtis buvo labai patogi: dideli keliai sueina čia, be to didelė upė Arno netoli jūros, todel prekyba buvo daug pakilusi.

Mieste eina didelė kova luomų. Čia žmonės irgi dalinasi į "popolo grasso" ir "popolo minuto".

Laike Staufenų vaidų susilpnėjo populo grosso - reiškia aristokratai ir kapitalistai.

Taupumas ir darbštumas buvo Florencijos miestelėnų galybė. Čia buvo gerų vilnonių medžiagų; atsirado bankai. Tie bankieriai xe Versdavosi daugiausiai bažnyčios kapitalais, Florencija visuomet laikėsi gvelfų partijos. Piza Florencijos nostas, laikėsi iš ~~xxxxxxxx~~ priešginybės kitos, reiškia gibelinų partijos. 1282 susidaro pastovi Florencijos demokratinė konstitucija, net perdaug demokratijos, nes vos kas keturiolika dienų perrenkami 13 žmonių į sinjoriją, kurį stovi Florencijos organizacijos priešaky. Liudies žmogus - tikras pilietis, o aristokratas - menkesnės vertės , net negali būti renkamas į aukštesnės vietas. Istorija Fl. įvairi, bet didžiausios reikšmės turėjo Pizos užkariavimas ku 1292 m. padaryta taika ir įsigali domokratija.

Tai apsireiškė įstatymuose: Paprasti žmonės labiau įstatymo ginami, negu aristokratai: už paprastos žmogaus užmusimą reikia mokėti dvigubai tiek, kiek už aristokrato užmušimą. Už visuomenę atsokomingi mažesnieji žmonės. Visur viešpatauja demokratai. Valdžia - piorai ir teisingumo veliavnešis /gonfaboniene della giustiqia/, renkiami dviem mėnesiams; bajorai tegali būti renkami tik tada, jei jie užsiima prekyba. 4000 ginkluotų piliečių saugo nepriklausomybę. Suskambinus priorų varpui, reiškė pavojaus atvejuje visis miestelėnai turėjo susirinkti laisvės ir mietso gynimui. Tuomet pražydo Florencija. Makiavelli rašo, kad visa Toskana yra Florencijos pavaldinė. Nežiurint esančių vaidų tarp luomų, tvarka Florencijos nesuiro. Florencijos aristokratija nepanaši į kitus bajorus. Ji miegsta savo tėviškę. Bet ir Florencijos miestas saugojo ramumo ir

neleidė feodalams statyti tvirtovių bei bokštų, kaip kitur buvo Italijoje.- priprasta. Miestas pritaikintas buvo taikingam luomų sugyvenimui. Čia gyventi linksma, pilna xxxxxxx aktorių akrobatų ir t.t. Į Florenciją suvažiuoja visuos žymės Italijos žmonės. Visa Italija lyg seka tą Florencijos gyvenimą. I343 m. pasikeitė konstitucija. Daug bajorų gyuna piliečių teises. I369 m. atvyksta į Italiją Karolis IV. Florencijoj įvyksta sukilimas prieš gibelinų Gvelfų partijos priešaky stovi Silvestras Medičí giminės. Pamažu ta bankierių giminė įsiviešpatauja, ir xxx Florencija įgauna monarchijos pavidalą. Florencijoj buvo tuomet I50.000 gyventojų, tuo tarpu kai Romoj tebuvo 30.000/ Darbininkai užsiima čia vilnonių prekių audimu. Šilkas, damastas - myliniausios Florencijos medžiagos. Iš vakarų ateina vilnos, iš rytų ir pietų - šilkai. Florencijos bankai turi savo kontoras visam xxxxx pasauly. Florencijoj galų - gale laimėjo demokratai su kuriais eina išvien ir Medoči. Jie yra papos bankieriai. Konstancos susirinkimu Medičí daug nuveikia ir tas pats Medišī, Giovanni, nuo I4I3 m./ yra karo tarybos narys. Jo sūnus Kozimo taip pat dalyvauja valstybės gyvenime, bet nepavykus karui su Lukkos miestu jam gręstė mirties bausmė, bet gonfalonieras pakeitė I0 metų ištremimusi ir Medici buvo pažeminti, priskaitant juos prie aristokratų.

Po I metų jis buvo vėl į Fl. grąžintas, o ištremti jo priešai. Jis pasidaro labai populiarus, nes pataria valdžiai sumažinti mokesčius. I427 m. tą savo mintį jie praveda per įstatymus- Mažažemiai žmonės beveik nieko nemoka.

Florencijos valstybė ne visuomet turi pasisekimo. Įvyksta taika su Italija ir Kozimo yra tos taikos šulas.

Florencija džiaugėsi juo, kad Atenai Perikliu. Išgyveno Kozimo lig 1456 pasižymėdamas savo mokslo ir dailės palaikymu, kaip tikras senovės Mecenatas. Įsisteigia didžiausia pasauly bibliot~~eka~~teka. Tarp jo draugų mokslininkų eina didžiausia konkurencija ir net pavydas; viens kitą stengiasi nustumti užimti aukštesnę jo akyse vietą. Pav. 1428 m. buvo filogas Filelfo pakviestas universiteto kuratoriaus Nicoli. Jis susipyksta greit su visais mokslininkais, net su pačiu Mediči. Bet 1433 jis pakelyje į universitetą, buvo užpiltas ir sumuštas. Filelfo turi pabėgti iš Florencijos. Nors nežinome kurio buvo pasamdyti jo mušeikos, bet gerai žinome, kaip tas mokslo žmogus norėjo atkeršyti savo priešininkams. Jis pabėga į Sienną ir surado vieną graiką kuris už 4000 pasisamdo su 5 -6 bravi/mušeikomis/ užmušti Florencijoje keletą profesorių ir net patį Mediči.

~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~

Kozimo. Apsukrus graikas pasiūlo tiems Florencijos žmonėms gyvybę ir už didesnę kainą užmušti patį Filelfo. Graikas buvo suimtas ir tardomas, visą tai prisipažino. Tuomet Filelfo parašė " ištremimo knygą" kur Medišsi Kozimo buva atvaizduotas kaip lapė, Lorenzo - bulis o jų probočiai įvairiais gyvuliais padaryti; Knyga buvo labai biauri, bet turėjo pasisekimo. Jis pasiūlo kelius kartus Filelfo grįžti vel į Florenciją universitetan, bet šis tik atsakydavo " Aš nenoriu Kozimo draugijos ir taip pat nebijau jo pykčio" Bet Florencijos gyvenimas buvo toks gražus, kad Filelfo visgi senatvėje, 80 metų susilaukęs, atvaževo į Florenciją savo gyvenimą užbaigti. Florencija buvo nepanaši į kitus miestus. Čia buvo nepaprastai gražu. Senovej Italijos miesto namai turėjo apsigynimui bokštą. Florencijoj to nebuvo. Čia buvo ramu, žydėjo mokslas ir menas, tuo tarpu kai kiti Italijos miestai buvo tik karui pasirengę.

Iš žemių iskasama Romos bei Italijos senovė. Buvo tuomet iškasta iš žemių veneros / Mediči/ stovykla, senovės vazos, rasti įvairius rankraščiai. Visa tai buvo Florencijoje globojama ir to miesto paprastas žmogelis nusimanydavo mene ne blogiau už dailininkas. Florentietis Bruneleseo /I446/ išrado paslaptį daryti skliautus /bažnyčia S. Lorenco, Pitti rūmai ir t.t.

Ghibetti Lorenco /I455/ padaręs tokias gražias bažnytinės duris, Florencijos baptisteriumo, apie kurias Michel Angelo yra pasakęs, kad jos tiktų ir rojui. Arch. Donatello /I466/ pastatė daug namų. Ypač gražus jo reljefai, pavyzdis dailės naturalumo. Didelius darbus atlikdanas, patsai Mediči Kozino gyveno labai paprastai, nesipūte, nesigyrė ir nerodė egoizmo. Vaikščiodavo jis gatvėmis, tik vieno tarno lydimas. Tylus, rimtas, darbštus, nesididžiuodavo. Retai jis leisdavo sau poilsį, bet ir tai, arba vynuogių medelių- apkarpydamas, arba knygas skaitydamas. Kad jis valdė respubliką, visi žinojo, bet jo valdžios nieks nejautė, nes jis buvo žmonių draugas. Jis miršta I464 m. palikęs dvi bibliotekas, akademiją ir universitetą. Mirštant jis liepė nešioti save po rūmus, sakydamas:" Perdideli rūmai mano šeimynai". Jis paliko sūnų invalidą Petrą, Petras greit miršta. Valdo Florenciją, kaip respubliką du jo sūnus. Florencijoj, mirus Petrui /I469/, buvo sukilimai sąmokslai. Kartą vienas jo sūnų buvo užmuštas bažnyčioj, kada susirinko pažiurėti, kaip laikys mišias naujai paskirtas kardinuolas. Vienas tik išsigelbėjo iš Mediči Lorenco pasirodė drąsus ir visi jo valdžią pripažino del to drąsumo. Jis užbaigė 20 metų karą su Neapoliu, pats vienas ir padarė taiką I480 m.

Kai jis grįžo iš Neapolio, tai jo klauso kaip diktatoriaus. Jam visą buvo duota titulas " il magnifaco". Jis valdė lig savo mirties.

Lorenco suvienijo savo kasą su valdžios kasa. Pats elgėsi visur savarankiškai. Jam artimi žmonės buvo civilizacijos žibintuvai, nors ir išdykę, laisvų tikybinių pažiurų. Jų xxxx-moksluose, veikaluose maža doros, šeimynos dora yra išjuokiama, ramumas griaunamas, pasileidimas pasireiškė ne tik jų novellose, bet ir visoje to laiko Florencijos literatūroje.

Doras žmogus ten pastiepiamas. Visa nulemia žmogaus laimė, pasisiekimas. Visa nulemia žmogaus laimė, pasisekimas. Čia susidariam su italų temperamentu. Tais laikais pakylo mokslas apie valstybę. Machiavelli parašė savo " Il principe" "Kunigaikštis", kur iškeliamas valstybės valdovo labai nesimpatingas ir pilnas egoizmo xxxxx.xxxxx tipas. Kunigaikštis turi teisę elgtis su savo priešaiss kuo žiauriausiai.

PASTABA: Ir dabar Italijoj tokių žmonių yra iki valiai. Italijos temperamentas dabar pasireiškė taip vadiname fašizme. Bereikalo manoma, kad kitur būtų galima tokia sauvalė, kaip Italijos fašizmas. Kraujas, žiaurumas egoizmas yra pramoga tik pietų žmonėms. Cirkas, mūšiai, surišti su kraujo pralejimu yra vis to temperamento apsireiškimai, kuris veda prie diktatūros. Ne tik Italijoj toki diktatūra dabar viešpatauja, bet ir Ispanijoj, per tai galima sakyti: Diktarūra romėnų tautose yra įprasta visur ir visada. Cezaris buvo tas pats kas ir Mediči, kas dabar yra ir Mussolini. Cezario darbai tik buvo gražesni, švelnesni už sulos, bet ir jis elgėsi panašiai, kaip dabar daro Italijos valdytojas. Tas jų temperamentas nepanašus į mūsų, galim matyti iš mokslo žinių. Mūsų klimate žmogus negali turėti tiek jausmų, daryti tiek judėjimų, nes mums reikia daug energijos, taupyti ją mūsų organizmo šildymui palaikyti. Kas mąsto, kad šiaurėj gali pasireikšti Musolini diktatūra, xx tai mažai istoriškai mąsto.

Kokios baisios kovos tarp "populo minuto" ir " populo grasso, net sunku ir apsakyti. Kaip elgėsi papos Aleksandro VI Bordžio sūnus, kur reiškėsi tik apgavimai, kraujas, klasta, baisu ir pamanyti.

Jokio teisėtumo, yra tik geležinė pergalės teisė, jiega Machiavelli sako:" Taip, mes italai esam netikėliai, esam blogi žmonės".Florencijos, kaip mateme, visuomenės gyvenimas buvo gerokai papuvęs. Taigi reikėjo tai visuomenei atsinaujinti, nusikratyti savo egoistiškų tikslų, įsigilinti į savo sielos vidų.

Tai buvo Savanarolos neginta atlikti; jis mokėjo taip įsiviešpatauti Florencijoj vietoj Medriči, kad visuomene staiga atmainė savo pirmykščią išvaizdą. Patys papos, kaip Aleksandras VI Bordžio, buvo nusikaltę prieš bažnyčios mokslą. Vienuoliai buvo neretai savo pasielgimuose pasibiaurėtini. Liaudis piktinosi tais visais dalykais, bet ji iš seno buvo pripratusi skirti rūbus nuo asmenų.

Tai tvarkai pasipriešinti pasiruošė vienolis Savanarola. Jis gimė I452 m. netoli Florencijos Teraroj, gydytojo šeimynoj. Iš mažens buvo dievobaimingas, skaitė Biblįją ir Tomo Akvinėčio raštus. Aštuonių metų būdamas jis turėjo savo neigiamą nusistatymą į tą laiko dvasią pareikšti kai į Ferasą atvyko papa Pijus II arba Enejus Silvijus / humanistas - rašejas/ žmonės sutiko jį ne tiek kaip papą, kiek kaip klasinio pasaulio /Birmos pagonijos /megėją, Pasimire,jam esą...

Papai pagonių liekanos /visokios pagonijos dievaičių stovylos/ buvo malonios. Vaikelis Savamoksla tuo pasipiktino. Panašios gyvenimo priešginybės jį vargino. Be to atsitiko ir asmens jo tragedija. Būtent, paaugęs jis įsimylėjo į vieną aristokratą Strozzi. Jam, gydytojos vaikui, tai buvo ne poris; nes jo širdies jausmai buvo atmesti ir Savanarola, 20 metų amžiuje pergyveno tą katastrofą. Jis meldžiasi stengiasi visus savo širdies skausmus išlieti dainose ir skambino arfa.

1475 m., kai jis Sutenoje dainavo ir tai išgirsta jo motina, tai ji sušuko" Tavo dainos reiškia sudiev šiam pasauliui",23 metų jis išeina iš namų į Bologną ir stoja į domininkonų vienuolyną. Tolimesni savo gyvenimą jis nori pašvęsti bažnyčiai. 1482 m. jis persikelia į Florenciją į dómininkonų šv. Marko vienuolyną. Savo pamokslams jis neranda didelės auditorijos, nes jis šv. Raštu, remesi kas tuo laiku buvo visai ne madoj. Vieną kartą jis buvo pasiustas savo vyresnybės sakyti pamokslų kitur:Pavijoje, Genujoje,Reggio. Te rado jis pasisekimo ir pritarimo daugiau. Ten jis patyko humanistui - mokslinčiui kunigaikščiui Pico de la Mirandola; tas rekomenduoja jį savo draugui Lorencui Mediči ir tuomet buvo jis paskirtas vienuolyno prioru. Tuomet jo paprasta, be papuošimų kalba žavėja klausytojus ir visi eina pas jį atgailos daryti. Į jo vienuolyną stoja nemaža aristokratų. Vienuolynas skaitliumi išauga, vietoj 50 narių susidaro jau 230., gereji humanistai atsisako net nuo savo pamėgimų ir eina į vienuolyną. Savanarola savo pamoksluose nesilenkia prieš galingąjį Lorenco Mediči. Jis neateina pas Lorenco nei karto į metus už dovanas ir vienuolynui suteikta paramą dekoti. Kai Lorenco ateidavo į vienuolyno bažnyčią, tai Savabarola nuduodavo lig jo nematąs.

Jis ir toliau skelbia savo demokratiškos įsitikinimus prieš humanistų megiamą klasicizmą. Jam prasti žmonės, atsižadėję nuo pasaulio, yra vertesni, negu mokslinčiai ar turtuoliai.

1492 m. Lorenco atsisako nuo valdžios ir rengiasi mirti. Jis turėjo daug sopulių kentėti: prie jo tebuvo tik trys xxx-artimesni draugai. Lorenco pareikalavo kunigo, bet tokio, kuris jam nepataikautu: x Tada pašaukė prie jo Savanarola, nes jis vienas nebijojo Lorenco ir nepataikavo jam.

Savanarolą ateina ir pradeda Lorenco raminti.
Bet prieš išrišant nuodemės Savanarola užduoda jam trys klausimus. Jis paklausė: " Ar tikrai tiki Dievo milašir - dystė"? Lorenco atsako " taip". Antrą klausimas - ar Lorenco grąžins neteisingai paimtus turtus. Lorenco atsakė "taip". O trečias klausimas buvo sunkiausias - " ar Lorenco sutiks savo monarchijos formą panaikinti ir grąžinti žmonems respubliką. Į tai Lorenco nieko neatsakė ir nugrižęs nugarą Savanarolai, pasimire. Lorenco mirus, Mediči valdžia išnyko. Įpediniu xxxx Pietro buvo kvailiukas, mėgo tik turnirus ir nenusimanė nei moksle, nei mene. Jis skaitė save laimingu del to, nes turėjo ispaną tarną, labai gražų, štiprą ir greitą ir didžiausį Italijos artistą Michel Angelo, kuris mokėjo labai gražiai sniegu lelės jam lipdyti.

Per dvi sąvaitės visi pametą tą Medič, apleidžia ir nueina pas Savanarolą, kurs savo pamoksluose skelbia Dievo bausmė už Medič nuodėmes ir pranašauja apie karalių, kurs turi iš tolo ateiti.

Tuo metu ištikro ateina iš Prancūzijos Karolis VIII , žygiuodamas su kariuomene prieš papą. Medič buvo visuomet papų partijos žmones ir visgi Pietro Medič keliaklupščias eina į Karolio VIII stovyklą ir išmeldžia iš jo Florencijai taiką. Visi pasipiktina tuo or išvaro Medič, metydami į jį akmenėmis; jo rūmai - apleisti.

Karolis VIII leido Florencijai atsipirkti, bet išgabeno daug meno ir knygų iš Florencijos į Prancūziją. Jis nustato naują konstituciją, demokratinej pakraipoje. Savanarola su liaudimi užtvirtina nauja konstituciją, sulig kurią valdininkai buvo perrenkami kas dvi sąvaitės.

Istorikas Guicciardini rašo, kad ta konstitucija buvo geriausia, bet Florencijos galybė žuvo galutinai. Savanarola norėjo padaryti Florenciją, ne tik politiškai laisvą, bet sudaryti maldingą, šventą valstybę. Tuo laiku žmonės įbaugino finansinis krizis; kai Karolio VIII galybė pranyko, tai Savanarolos pranašystės išsipildė. Žmonės jo aklai klauso ir ant valdžios rūmų frontono buvo įrašyta:" Jesus Christus rex populi Florentini" S. S.P.Q. decreto creatus" P

Prasideda naujas gyvenimas: Visi ima dorai gyventi. Vyrai turėjo atsisakyti nuo gėrimų, kortų ir kitokių lėbavimų užsidarė restoranai, o moterys vengė papuošalų. Visus girdžiasi vien šventi psalmai. Net pirkliai gražina neteisėtai gautąjį savo pelną. Savanarola organizuoja /fanatizoja/ vaikus,žmonijos ateitį. Didieji aristokratai stoja į dominikonų vienuolyną: 6 Strozzi giminės, IO Salviatti ir t.t. Vienas stebuklingas atsitikimas paverčė visą Florenciją į Savanarolos rankas. Atvyksta Vokiečių imperatorius Maksimilionas ir nori paimti Livorno miestą. Prasideda badas. Florentečiai buvo to miesto sąjungininkais ir negali pagelbėti.

Laivyną kuris vežė į pagalba ir duoną, užtiko audra ir jau skendo, nors jie matėsi netoli nuo kranto. Fanatikas Savanarola tuomet surengė iškilminga procesiją, meldžiasi su liaudimi ir įvyksta tikri stebuklai.

Procesija su šv. Marijos paveikslu dar nenuejo iki upės, kai pasirodė raitelis su žinia, kad laivai priejo prie krašto, Livorno miestas išsigelbėjo ir Maksimiljonas turėjo grįžti namon. Tada įvyko " niekniekių deginimas" kaip didžiausias Savanarolos triumfas.

1497 m. gavenios laike buvo renkiami iš visų žmonių menkniekiai. Savanarolos organizuoti vaikai vaikščiojo po namus ir rinko visa, kas žmogaus išganymui nereikalinga arba kenkia: tai liepęs Savonarola. Bokačio literatūra, arfos, gitaros, stovylos, veidrodžiai, dažai, kvepalai, buvo sunešta į turgavietę ir į kruvas kraunama.

Menininkai atidavė savo dailės dalykus. Susidaro turgavietyje dideli piramida, prieš kurią suséda senjoriją, o vaikai atvyko iš bažnyčios su alyvų šakomis rankose ir paemę degančius fakelus pådedę laužą. Tai buvo Savanarolos triumfas. Renkamos buvo tuo laiku gausios aukos labdaringoms įstaigoms. Visi išsižadėjo nevedančių į išganymą daiktų. Bet opozicija Florencijoj prieš Savanarola pasiliko, nors taip vadinami " Arrabiati ", Mediči šalininkai dar silpni ir Savanarolos autoritetui tuo laiku pasipriešinti negalėjo. Laukta progos, kol Savanarola susipyko su papa Aleksandra VI Bordžio. Papa išsyk pasiuntė pranciškonų vienuolį iškalbingą Mariano di Ghennazzano sakyti pamokslus, liaudžiai atitraukti nuo Savanarolos. Porą jo pamokslų pritraukė dar klausytojų daug, bet veliau žmonės grįžo vel prie Savanarolos, kuris liko tvirtas ir galingas.

1497 m. Mediči partija bandė sukilti prieš Savanarolą, bet savo laiku sužinojo jis apie tai ir suskanbino varpais ir sukilėliai turėjo pasislėpti. Seštinio dieną Savanarolą jaunuomenė - išdykeliai apsupė SAVANAROLA, bet jis apsiginė. Tiesą sakant, Savanarola buvo gana praktiškas žmogus. Jis lindo į akis savo pranašystėmis. Jis nebuvo jau toks fanatikas , kad visai neigtų mokslą ir meną. Jo geriausias draugas buvo Fra Bartolomeo.

Jo tai pastangomis buvo įsteigta net paišybos mokykla prie dominikonų vienuolyno. Medičı bibliotekos liekanas supirkinėjo irgi dominikonai.

Praciškonas Mariano nuvyko Romon ir pareiškė Aleksandrui VI:" Atskirk Tu greičiau tą biaurybę nuo bažnyčios" . Bet papa matė Savanarolą esąs per dau galingas ir elgėsi atsargiai. Jis kviečia geruoju Savanarolą Romon. Savanarola, bijodamas nuodų ir peilio, atsakė: "Negaliu iš Florencijos išvažiuoti, nes kitur jaučia sau pavojų".

Antrą kartą papa kreipiasi oficialiai į jį, kaip vienuolį, skelbianti klaidinga mokslą, reikalaudamas atvykti pasiteisimui. Savanarola ir tai neišpildo.

Trečia kartą pasiūlo jam jau kardinolo skrybelį, bet Savanarola atsisako reikšdamas tuo metu žodžiais bažnyčiai ištikimybės ir nuolankumo. Kai jis trečią kartą nepaklauso, tai Aleksandras VI iškeikia jį. Tačiau Savanarola nesujunta kaltu ir nurodo, kad jo iškeikti niekas neturi teisės, nes jis esąs nenutolęs nuo bažnyčios mokslo. Bet iškeikimas jau buvo paskelbtas Florencijos arkivyskupo. Tada Savanarola viešai atsisako klausyti papos įsakymo, kurs yra priešingas Kristaus mokslui. Jis sako toliau pamokslus apie Kristaus kryžių, kančias ir atmeta papų neklaidingumą.

XX 1498 m. pavasarį jis mėgina sudaryti vėl tokią pat deginimo šventę, xxx bet pasisekimo jau mažiau turėjo. Papa, sužinojęs, kad Savanarolos šalininkų skaičius mažėja, žada uždaryti visas bažnyčias, jei miestas nesuvaldysiąs Savanarolus. Savanarola grąsino papai apskusiąs ji bažnyčios ~~susirinkimui.~~ Jis skelbia net atskirą proklamaciją į pasaulinius kunigaikščius.

Vienas jo laiškas į Karolį VIII buvo bažnyčios apgarsuntas Florencijoj ir padaro blogą įspudį. Vienas vienuolįs pranciškonas apkaltina Savanarolą Herezijoje ir pareikalauja Dievo teismo. Įkaitinta geležimi jis pasiūlo išmeginti, keno esanti tiesą. Bet Savanarola atsisako nuo Dievo teismo ,nors jo draugas Domeniko pažadėjo ji teisme paduoti; Savanarola gi nepripažista tokio Dievo valios mėginimo. Žmonės susirenka į tai žiurėti, bet Dievo teismas negalėjo įvykti, nes pasidaro sąjudis de kilusio gaismo ir visi išbėgiojo.

Kaltę suversta ant Savanarolos, žmones įpyko. Jis pasislepė vienuolyne, o senjorija pasiunčia savo gvardija suimti jį. Kai miršta Karolis VIII, Savanarolos užtarėjas ir draugas, tai visi suprato, kad jam prieina galas.

" 17 komisija" pradeda tardyti jo veikimą. Savanarola buvo kankinamas verčiamas prisipažinti, kad jis suklydęs, bet jokio prisipažinimo nebuvo galima iš jo išgauti. Tada vienas juristas už 400 dukatų apsiima taip surašyti protokolą, kad Savanarola taptų herezijoje kaltas.

Protokolas - pavyko, ir Savanarola su dviem draugais buvo nuteistas mirti. Jis priima dar komunija ir ramiai eina ant Ešafoto sakydamas:" Dievas ne tik del mano nusikaltimų iškentėjo". Savanarola buvo pakartas ir jo lavinas sudegintas, o pelenai buvo įmesti į upę. Jo priešai džiaugiasi, o prasti žmonės tylomis ašaras šluostė.

Michel Angelo užrašė:" Savanarolos pamokslai pasiliks mano gyvenimo kelias ir šviesa". Papa Benediktas XI veliau buvo žadejęs Savanarolą šventuoju paskelbti.

Nuo to laiko Florenciją pasidaro anarchijos lizdas. Tas įvykis sudaro lyg tikrojo viduramžio galą.

Savanarola buvo tikras viduramžio sūnus, reiškia tikintis žmogus, mokėjęs savo darbais parodyti savo stiprų tikejimą. Bet nykstantis viduramžis jo nepripažino ir atmetė tą, kursai būtų kitu viduramžiu laikotarpiu tikrai žmonių gerbiamu vadu ir pasaulio žibintuvu buti. Taip pasibaigė pas mus viduramžio istorijos apžvalga; ji duoda mums pamato suvesti į 3 desnius visą viduramžio apsireiškimą.

I/ Romos pamatai sudarė politišką viduramžio iškrikimą. Politiška žmonių lygybė virto ekonominiu nelygumu. Iš Romos dvarų kai - kur išsivystė baronijos. Iširo valstybės vienybė ir išaugo susmulkintos viduramžio valstybės. Tai buvo kaip ir ardomasis elementas.

2/ Germanų elementas pasireiškė pradžia mažai organizuotame valsčiuje su plačiausia individuale laisve, kuri cementuoja viduramžį. Grynas germanų elementas užsiliko tik anglijoj.

3/ Feodalizmas viduramžio tikrasai, specifiškas elementas, duoda pamatą mūsų politiniam demokratizmui ir parlamentarizmui, nes feodalai iš karto savo naudai pradeda valstybės valdžios susiaurinimą. Veliau iš tų feodalų pasitarimų išdygo parlamentas visų žmonių atstovybė.

Atskiruose valstybesė pamažu pasirodo demokratija su savo parlamentais. Viduramžis yra mūsų dabarties pagrindas ir kai kuriais atžvilgiais, ypač tikybos srity nepasiekiamas šių dienų žmonijai pavyzdys.

